

's HEEREN HUIS MET HEEERLIJKHEID VERVULD

INTREDE EN AFSCHEIDPREKEN

Door

DS. F. MALLAN

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2006

INHOUD

1. 's HEEREN huis met heerlijkheid vervuld. Ingebruikname kerkgebouw

Want alzo zegt de Heere der heirscharen: Nog eens, een weinig tijds zal het zijn, en Ik zal de hemel en de aarde en de zee en het droge doen beven; ja Ik zal alle heidenen doen beven; en zij zullen komen tot de Wens aller heidenen; en Ik zal dit huis met heerlijkheid vervullen, zegt de Heere der heirscharen. Haggaï 2: 7, 8.

2. Een terugblik op onze elfjarige ambtsbediening te Bruinisse

En ik was bij U in zwakheid en in vreze en in vele beving. En mijn rede en mijn prediking was niet in bewegelijke woorden der menselijke wijsheid, maar in betoning des Geestes en der kracht; opdat Uw geloof niet zou zijn in wijsheid der mensen, maar in de kracht Gods. 1 Korinthe 2 : 35

3. De zorg van de grote Herder der schapen over Zijn kudde. Intrede te Veenendaal

En Jezus uitgaande, zag een grote schare, en werd innerlijk met ontferming over hen bewogen, want ze waren als schapen, die geen herder hebben; en Hij begon hun vele dingen te leren. Markus 6 : 34

4. Een noodzakelijke schuldverzoening, voor een scheidend leraar en een achterblijvende gemeente. Afscheid van gemeente te Veenendaal

„En doe verzoening over onze zonden, om Uws Naams wil”. Psalm 79:9

5. Naar Gods welbehagen kind en knecht.

Maar wanneer het Gode behaagd heeft, die mij van mijns moeders lijf aan afgezonderd heeft en geroepen door Zijn genade, Zijn Zoon in mij te openbaren, opdat ik Dezelve door het evangelie onder de heidenen zoude verkondigen, zo heb ik terstond niet te rade gegaan met vlees en bloed. Galaten 1:15, 16.

6. EEN TROOSTRIJKE BOODSCHAP VAN 's HEEREN WEGE. Bevestiging Ds. M. van Beek te Opheusden

Troost, troost Mijn volk, zal ulieder God zeggen. Spreekt naar het hart van Jeruzalem en roept haar toe, dat haar strijd vervuld is, dat haar ongerechtigheid verzoend is, dat zij van de hand des HEEREN dubbel ontvangen heeft voor al haar zonden. Jesaja 40:1-2

7. Een belofte van Gods liefderijke leiding met de Zijnen. 50-jaar predikant

En Ik zal de blinden leiden door den weg, dien zij niet geweten hebben, Ik zal hen doen treden door de paden, die zij niet geweten hebben; Ik zal de duisternis voor hun aangezicht ten licht maken en het kromme tot recht; deze dingen zal Ik hun doen en Ik zal hen niet verlaten. Jesaja 42:16

Drie Huwelijkspreken:

8. De zegen van een Drie-enig God. Middelburg 16 december 1993

De HEERE zegene u, en behoede u! De HEERE doe Zijn aangezicht over u lichten, en zij u genadig! De HEERE verheffe Zijn aangezicht over u, en geve u vrede! Num. 6:24, 25 en 26.

9. Het Goddelijk getuigenis van het huwelijk. Barneveld 22 augustus 1996

Ook had de Heere God gesproken: het is niet goed dat de mens alleen zij. Gen. 2:18a

10. Een ernstige raad bij de sluiting van het huwelijk. Middelburg 11 juli 2003

Geef den HEERE de hand, en komt tot Zijn heiligdom. 2 Kronieken 30:8m.

1. 's HEEREN huis met heerlijkheid vervuld

Preek gehouden bij de ingebruikneming van het nieuwe kerkgebouw van de
Gereformeerde Gemeente
te Bruinisse
Woensdag 2 augustus 1950

Psalm 116 : 7 en 11

Lezen: Haggai 2

Psalm 150: 1 en 3

Tekst : Haggai 2 : 7, 8

Psalm 87 : 3, 4

Psalm 68 : 8

Geliefden,

Zo is dan eindelijk het ogenblik aangebroken, waarop wij als Gereformeerde Gemeente van Bruinisse ons nieuwe kerkgebouw voor het eerst mogen betrekken. Met spanning en niet minder met zeer groot verlangen is dit ogenblik door ons verbeid geworden. Het gemis van ons eigen kerkgebouw, dat in de laatste oorlog verwoest geworden is, is door ons al meer en meer pijnlijk gevoeld geworden.

Wel is waar, dat de weldaad niet miskend mag worden, dat de Heere de harten dergenen die het bestuur vormen van een andere kerkformatie geneigd heeft, om zich bereidwillig te tonen om in al die jaren, dat wij een eigen kerkgebouw moesten missen, hun kerkgebouw zo welwillend aan ons af te staan. Maar bij de zovele blijken van welwillendheid om ons te helpen, werd toch de behoefte door ons gevoeld aan een eigen kerkgebouw. De Heere heeft in deze behoefte genadiglijk en zeer rijkelijk willen voorzien en daar zijn wij allen in dit avonduur getuigen van. Ons past dan ook diepe verootmoediging en dankbare erkenning voor de weldadigheden des Heeren. Wat zou het een voorrecht zijn, als we, evenals de dichter van de 116^e en 150^e Psalm, die we samen hebben opgezongen, uit het stof der verootmoediging onze lof- en dankzegging tot God mochten opzenden.

God heeft met ons niet gehandeld naar onze zonden. Moet het ons niet een wonder zijn, dat we allen in dit avonduur in staat mogen zijn om de plechtige gelegenheid van de ingebruikneming van ons nieuwe kerkgebouw bij te wonen? Als we terugzien op de tijden, die achter ons liggen, maar ook op bedreven zonden, die om Gods oordelen gevraagd hebben, moet het ons dan niet een wonder zijn, dat de Heere ons thans nog het voorrecht geeft om in deze avond een eigen kerkgebouw, maar ook een eigen

plaats in dat kerkgebouw te betrekken? God had ons rechtvaardig onder de uitgisting van Zijn oordelen kunnen laten omkomen, zonder een enige bemoeienis nog met ons te maken. Maar dat heeft Hem niet behaagd. Hij deed ons wederkeren na de evacuatie naar ons eigen dorp en Hij heeft ons nog van moed en krachten, van materialen en alles wat tot de wederopbouw van het nieuwe kerkgebouw nodig was, willen voorzien. We worden dus nog, niettegenstaande al onze zonden en ongerechtigheden, in de gelegenheid gesteld om van de genademiddelen gebruik te maken en om ons in stilheid en gerustheid neder te zetten onder de klanken van Zijn eeuwigblijvend Woord; onder de prediking van Wet en Evangelie, zonde en genade.

Moet er geen blijdschap in onze harten zijn, als we dit voorrecht eens in ernst overdenken? Gewis, we zijn allen verblijd in dit avonduur met de weldaad die ons geschonken wordt. Maar nu is het nog niet hetzelfde, hoe we verblijd zijn. De ware blijdschap ontspruit uit een hart, dat vanwege de rechte ontdekking aan onwaardigheid, voor God op het diepst vernederd is geworden. Op die plaats mocht de Heere ons willen brengen, opdat de weldaad, die Hij ons geschonken heeft, door ons ook in de grote betekenis die ze heeft, mocht worden ingezien. Immers het heeft ons heel wat te zeggen, dat God ons thans het voorrecht weer geeft een eigen kerkgebouw te mogen gebruiken. Het zegt ons dat God voor de instandhouding van de door Hem verordeneerde instellingen nog instaat, waardoor Hij middellijk Zijn raad volvoert in de toebrengring van de door Hem verkorenen tot de zaligheid.

Daarop worden we dan ook zo treffend gewezen in de woorden onzer tekst, waarvoor we bij deze bijzondere gelegenheid in dit avonduur uw aandacht zouden willen vragen. U kunt die opgetekend vinden in het u zo-even voorgelezen hoofdstuk: de profetie van Haggai, het 2^e hoofdstuk, het 7^e en het 8^e vers. We noemden u: Haggai 2: 7, 8, waar Gods Woord aldus luidt:

Want also zegt de Heere der heirscharen: Nog eens, een weinig tijds zal het zijn, en Ik zal de hemel en de aarde en de zee en het droge doen beven; ja Ik zal alle heidenen doen beven; en zij zullen komen tot de Wens aller heidenen; en Ik zal dit huis met heerlijkheid vervullen, zegt de Heere der heirscharen.

We beluisteren hier

EEN VEELOMVATTENDE PROFETIE AANGAANDE DE HEERLIJKHEID VAN HET TWEEDE GODSHUIS.

1. Vervuld met de komst van Christus.
2. In de vergadering der heidenen tot Christus
3. Tot een gewillige onderwerping aan Christus.

We vinden hier in onze tekst een veelomvattende belofte Gods, die betrekking heeft op de 2^e tempel die te Jeruzalem verrijzen zou. De heerlijkheid van dit tweede Godshuis zou die van het eerste ver te boven gaan. De voorzegging daarvan op Goddelijke lastgeving door de mond van de profeet Haggai moest de Joden tot aanmoediging dienen om het werk tot wederopbouw van dit Huis des Heeren met onvermoeide ijver voort te zetten. Zoals we allen wel weten, heeft Haggai zowel als Zacharia en Maleachi geprofeteerd na de verlossing van het volk van de Joden uit de Babylonische ballingschap. In Ezra 5 kunnen we lezen, dat Haggai en Zacharia beide door hun profetie de ingezonken moed en de verloren ijver van de uit Babel terug-

gekeerde Joden zo tot een nieuw leven verwakkerden, dat Zerubbabel en Józua in staat waren de herbouw van de tempel weer ter hand te nemen, welk werk toen ook zeer spoedig, namelijk in het jaar 516 voor Christus tot een gelukkig einde kon worden gebracht.

Een ernstige bestraffing beluisteren wij in het eerste hoofdstuk zijner profetie die door hem in de Naam des Heeren gericht werd tot dat uit van de Chaldeeën land verlost volk, omdat het zich slap betoonde in de voltoering van het werk van de wederopbouw van de tempel. Deze ernstige bestraffing van de profeet en de vermaning, die hij daar aan verbond, bleven niet zonder een gunstige uitwerking bij het volk der Joden. We lezen in het 12e vers van het vorige hoofdstuk: *Toen hoorde Zerubbabel de zoon van Sealtiel, en Jozua de zoon van Jozadak, de Hogepriester, en al het overblijfsel des volks, naar de stem des Heeren huns Gods, en naar de woorden van de profeet Haggai, gelijk als hem de Heere hun God gezonden had; en het volk vreesde voor het aangezicht des Heeren.* Er waren inzonderheid twee grote bezwaren geweest, die de Joden er van teruggehouden hadden om de arbeid tot voltooiing van het huis des Heeren voort te zetten. Allereerst botsten ze op de tegenstand van de Samaritanen en dan kwam daar nog bij, zoals we in Ezra 3 kunnen lezen, dat velen van de priesters en Levieten en hoofden van de vaders het eerste huis hadden gekend en nu bij de aanschouwing van de grondlegging van het tweede huis geen stof tot blijdschap hadden kunnen vinden, omreden dat zij niet anders hadden kunnen voorzien, dan dat deze tweede tempel in heerlijkheid veel minder zou worden dan de eerste tempel. Dit laatste bezwaar wordt door de profeet in het 4^e vers van dit hoofdstuk van 's Heeren wege in het verkeerde en ongegronde ervan aan het licht gebracht. Lees maar wat er in het 4^e vers beschreven staat. *Wie is onder ulieden overgebleven, die dit Huis in zijn eerste heerlijkheid gezien heeft, en hoedanig ziet ge het nu ? Is dit niet als niets in uw ogen?* En dan wordt ook verder het eerste bezwaar op een moedgevende wijze door een troostvolle belofte uit de weg geruimd, als er gezegd wordt in het 5^e en het 6^e vers: *Doch nu, wees sterk gij Zerubbabel, spreekt de Heere, en wees sterk gij Józua, zoon van Jozadak, Hogepriester, en wees sterk al gij volk des lands, spreekt de Heere, en werkt; want Ik ben met u, spreekt de Heere van de heirscharen, met het woord in hetwelk Ik met ulieden een verbond gemaakt heb, als gij uit Egypte uittrokt, en Mijn Geest staande in het midden van u: vreest niet.*

1. Vervuld met de komst van Christus

En dan wordt met het woordje 'want' in onze tekst de rede ervan aangegeven waarom het volk het werk van de wederopbouw des tempels met nieuwe ijver kon ter hand nemen. Want alzó zegt de Heere van de heirscharen. Het is God Die hier spreekt. Het is die God Die niet liegen kan en Die in de vervulling. Zijner beloften zal betonen de Getrouwe te zijn. In Zijn Naam is het dat de profeet Haggai zulk een veelomvattende toezegging het uit Babel verlost volk doet horen.

Het is de Heere van de heirscharen, Die alle machten van de aarde, maar ook alle vijanden van Zijn kerk in Zijn hand heeft, zodat ze buiten Zijn toelating ten nadele van Zijn Sion hier op aarde niets bereiken kunnen. Die God, *Wiens Naam Heere der Heirscharen* is, zal er voor instaan dat de tweede tempel te Jeruzalem verrijzen zal, trots alles wat er tegen opkomt. Hij beoogt daarmede Zijn eeuwig doel dat Hij door al de wisselingen in het wereldgebeuren heen, zekerlijk bereiken zal. Christus als de eeuwige natuurlijke Zoon van God Zelf zal Zijn voetstappen in Zerubbabels tempel zetten en daardoor zou die tempel veel heerlijker worden dan dat die van Salomo ooit geweest was.

Ge voelt dus met mij wel aan, dat deze bemoedigende opwekking, die de Heere hier in onze tekst door middel van Zijn knecht Haggai het Joodse volk laat horen, tevens een heilrijke toezegging inhoudt van de komst van de Messias. Hoe groot zou de verandering zijn, die door die komst van Christus in het vlees in de bediening des verbonds zou plaats grijpen. Zijn wandelingen in Zerubbabels tempel zouden tot verzwaring dienen van het oordeel over dat vleselijk wettisch Jodendom dat Hem verwerpen zou, maar ook tevens zou daardoor Gods onveranderlijke raad volvoerd worden naar Zijn soeverein welbehagen in de toebrenging van de heidenen tot de zaligheid.

Maar daarom juist heeft nu deze profetie van Haggai tot ons zoveel te zeggen in dit avonduur. Als deze veelomvattende belofte, die we hier uit Haggai's mond beluisteren, alleen betrekking had op de tempel van Zerubbabel, ze zou ons geen geschikte stof bieden om in dit avonduur over te spreken. Maar we beluisteren hier in onze tekst zo maar niet alleen een blote toezegging van de herrijzing van 's Heeren tempel, maar de reden wordt ons geroemd, waarom die tempel te Jeruzalem weer herbouwd zou worden. *Want alzó zegt de Heere der heirscharen.*

Nog eens, een weinig tijds zal het zijn, en Ik zal de hemelen en de aarde en de zee en het droge doen beven. De meningen over de betekenis van deze woorden zijn nogal verschillend.

Och behoeven we naar de rechte verklaring ervan niet lang te zoeken, daar die te vinden is in het 12e hoofdstuk van de apostel Paulus aan de Hebreeën. Daar wordt door de apostel dit tekstwoord uit Haggai aangehaald en door hem de nadruk gelegd op die woorden: *nog eens*, die we hier kunnen vinden. En dit woord: *nog eenmaal*, zo zegt hij, *wijst aan de verandering van de bewegelijke dingen, opdat blijven zouden de dingen die niet bewegelijk zijn.* En dan gaat hij er verder op wijzen, dat zij die met hem onder de nieuwe bedeling des Verbonds leefden, een onbewegelijk Koninkrijk ontvangen hadden. Die woorden: *nog eens*, wijzen dus terug en ook vooruit. Ze wijzen terug, zoals door de apostel in Hebreeën 12 verklaard wordt, op de wetgeving, op Sinaï, waarbij door de geweldige tekenen van donder en bliksem die daarmede vergezeld gingen, de aarde gebeefd heeft op haar fundamenten.

Die wetgeving op Sinaï vond plaats onder de nationale openbaring van Gods verbond. Het ganse volk van Israël werd door die verbondsopenbaring afgezonderd van alle volken van de aarde en ter onderscheiding van het van Gods verbond vervreemde heidendom in het bezit gesteld van Gods heilige en volmaakte wet. God had dus Oud-testamentisch Zijn kerk onder het Jodendom, maar bij de komst van Christus zou er een nieuwe periode voor de openbaring van Gods kerk aangebroken zijn.

De kerk des Heeren zou zich gaan openbaren onder het blinde heidendom. *Nog een weinig tijds zal dat zijn*, zo staat hier. *En dan nog eens, zegt de Heere der heirscharen, zal Ik niet alleen bewegen de aarde, maar ook de hemel.* Hoe dit met de komst van Christus in het vlees letterlijk in vervulling is gegaan, is ons allen genoegzaam bekend. Bij de geboorte van Christus hebben de engelen gezongen in Efratha's velden: Ere zij God in de hoogste hemelen, en vrede op aarde, in de mensen een welbehagen! Een ster aan het firmament des hemels heeft de wijzen uit het Oosten de weg naar de kribbe van Bethlehem gewezen. En denk dan eens aan hetgeen er gebeurde bij Christus' sterven, toen de zon werd verduisterd op het midden van de dag, en toen de aarde beefde en de steenrotsen scheurden,

Verder weten we allen, hoe dat bij Zijn opstanding een engel uit de hemel is neergedaald om de steen van de deur des grafs te wentelen. En om maar niet meer te noemen, hoe zullen de hemelen bewogen zijn geworden, toen Sions triomferende

Koning ten hemel opvoer met gejuich en met het geluid van de bazuinen en toen de hemelen vervuld geworden zijn van de jubelzangen van de heilige troongeesten en van de gezaligden die voor Gods troon zijn.

Maar vatten we deze voorzegging nu meer, in geestelijke zin op, dan komt de verklaring die de apostel van deze woorden geeft in Hebreeën 12 ten volle tot haar recht, daar door hem de nadruk er op gelegd wordt, dat God niet alleen de aarde bewegen zal, maar ook de hemel. De Kerk des Heeren wordt door Christus Zelf verscheiden malen genoemd: *het Koninkrijk der Hemelen*. En als we dat even vast houden in de gedachten, dan moet het ons duidelijk zijn, dat de beweging van de hemelen ons wijst op een nieuwe openbaring van Gods kerk, die aan zou vangen ná Christus' komst in het vlees op de grote Pinksterdag en voort zou duren tot het eind van de dagen toe.

Daarom ... *nog eens*, zo staat er. God zou na de komst van Christus Zijn kerk gaan bouwen uit het blinde heidendom. De hemelen zouden daardoor bewonen worden door de heilige hemelbewoners, namelijk de engelen, zeer bewogen zijn om in die verborgenheid in te zien, dat aan heidenen de verborgenheden des geloofs en van de gelukzaligheid ontdekt worden. De zee en de aarde en het droge zou God doen beven, want, ...

*Eerlang gedenkt hier aan het wereldrond;
Haast wend het zich tot God met hart en mond;
En, waar men ooit de wildste volken vond,
Zal God ontvangen.
Aanbidding, eer en dankb're lofzangen.*

Maar voelt u dan niet aan hoeveel dat die rijke toezegging des Heeren die we hier beluisteren, ook ons te zeggen heeft in dit avonduur? Als we allereerst eens een vergelijking maken tussen Haggai's tijd en onze tijd, dan vinden we daarin een treffender overeenkomst. Haggai heeft geprofeteerd toen Juda's volk uit Babel weer mocht keren en toen niet alleen de verwoeste steden weer herbouwd mochten worden, maar ook de tempel des Heeren te Jeruzalem weer herrijzen mocht. Evenals het rijk der 2 stammen werd weggevoerd naar Babel, zo zijn de bewoners van Bruinisse verdreven geworden onder de oordelen Gods over de zonden uit de plaats hunner geboorte of inwoning.

Het volk van Juda heeft, zoals we allen weten, in het land van de ballingschap 70 jaar moeten zuchten.

De tijd van de evacuatie heeft voor de bewoners van Bruinisse ongeveer 70 weken geduurd. Maar er zijn nog meer treffende vergelijkingen in die geschiedenis van Juda's volk niet onze tijd te vinden Want zoals Juda's volk terugkerende uit Babel een geteisterd gebied en een verwoeste tempel aantrof, zo hebben de bewoners van Bruinisse, terugkerende na de evacuatie, een geteisterd dorp en een verwoest kerkgebouw teruggevonden. Maar zoals de Heere het volk van Juda weer in de gelegenheid stelde om niet alleen de verwoeste plaatsen weer op te richten, maar ook de tempel te herbouwen, zo heeft de Heere ook ons het voorrecht gegeven, dat we op heden niet alleen het herstel van ons dorp, maar ook de herbouwing van het huis des Heeren mogen aanschouwen. Zou er geen blijdschap in ons hart moeten zijn als we in de overdenking van de tijden die achter ons liggen, tegelijk eens zien hoe de Heere thans ons weer rijkelijk beweldadigt, daar we niet alleen zelf weer een huis gekregen hebben om in te wonen, maar ook in dit avonduur het tweede kerkgebouw door ons

mag worden betrokken. Dit heeft ons heel wat te zeggen. Wat heeft het ons te zeggen? Wel dit, dat God betoont voor de onderhouding van Zijn instellingen nog in te staan en waarom? Wel, dat kunnen we hier in onze tekst beluisteren, die een rijke toezegging bevat voor de kerk; des Heeren in haar Nieuw-Testamentische bedeling, waaronder we samen mogen leven. God volvoert Zijn raad tot zaligheid Zijner uitverkorenen en dat doet Hij middellijk. Er moeten er nog toegebracht worden tot de gemeente die zalig worden zal. Zie dat leidt ons tegelijk tot onze tweede gedachte, en bepalen u bij de vergadering van de heidenen tot Christus.

2. In de vergadering der heidenen tot Christus

Ja, Ik zal alle heidenen doen beven, zo staat er in onze tekst.

We hebben reeds aangetoond dat in de Nieuw-Testamentische openbaring van Gods kerk de heidenen gebracht zouden worden tot de kennis van de zaligheid en we gaan daar nu niet verder op in. We willen er even op letten wat of het betekent, als hier staat: *Ik zal alle heidenen doen beven*. Al de heidenen zouden beven, daar de prediking van het Evangelie over de gehele aarde, een beroering en een opschudding onder alle volken zou veroorzaken. Maar inzonderheid de door God uitverkoren heidenen zullen beven op een zaligmakende wijze, wanneer door de krachtadige werking des Heiligen Geestes de prediking van Gods knechten vruchtbaar gesteld zal worden tot hun bekering. Ze zullen beven, staat er. Beven is een gevolg van bange vrees die het hart vervult. Daarom worden die beide in Gods Woord ook vele malen tezamen gevoegd. De waarachtige bekering is er in haar beginsel in gekenmerkt. *Werkt uws zelfs zaligheid met vrezen en beven*.

Wel is waar, dat er ook een beven is als een gevolg van slaafse vrees. Denk maar aan het woord van Jesaja: *de zondaren te Sion zijn verschrikt, beving heeft de huichelaren aangegrepen*. Hier in onze tekst wordt echter gesproken over een beven als gevolg van de kinderlijke vrees des Heeren door Gods Geest geplant in de harten van de uitverkorenen in de tijd des welbehagens.

Zulk een beven is een gevolg van de ontdekking aan de zonden en het oordeel Gods daarover bedreigd. Met zulk een beven begint het nieuwe leven in de harten van Gods volk, als Gods Geest de prediking van Zijn Woord vruchtbaar stelt tot hun bekering. *Ze zullen bevende aankomen als een vogelke uit Egypte en als een duive uit het land van Assur*. Zoals het volk van Israël gebeeft heeft aan de voet van de Sinaï, toen God onder de tekenen van donder en bliksem Zijn wet afkondigde, zo zal het geestelijk Israël beven als in de ontdekking van Gods ontzagelijke majesteit de eis van Gods volmaakte wet in het hart wordt afgedrukt.

Nog eens, zegt God, zal het gebeuren, maar dan op een zaligmakende wijze inwendig in de harten van Zijn uitverkoren volk. Dan zal de gruwel van hun overtreding, die ze leren kennen door het inblikken in de spiegel van Gods wet, een beving veroorzaken in hun ziel. Door de vruchtbaarmakende bediening des Geestes die gepaard zal gaan met de prediking van Gods getuigenis zal eerst hun hart ontvankelijk gemaakt worden voor de mokerslagen van Gods wet, waardoor hun overtreding wordt ontdekt en daardoor ook een bange vrees en een beven in hun ziel veroorzaakt.

En zó alleen zullen ze komen tot *de Wens aller heidenen*. Schier alle verklaarders en ook onze geachte kanttekenaren zijn het er met elkander over eens, dat met *die Wens aller heidenen* Christus bedoeld wordt. Hij wordt *de Wens aller heidenen* als door de bediening van de wet alle uitvluchten ter ontkoming die gezocht zijn afgesneden zijn. Hij wordt de Wens aller heidenen als voor hen door de ontdekking van de strenge eis van Gods onkreukbare rechtvaardigheid aan de ziel, niet anders overblijft dan door

zulk een Middelaar verlost te worden. Die niet alleen waarachtig en rechtvaardig mens, maar ook waarachtig God is. Tot *de Wens aller heidenen* zullen ze komen als gans verlorenen in zichzelf, die zich het eeuwig doemvonniss leren waardig keuren. En als hier nu staat dat ze zullen komen tot de *Wens aller heidenen*, dan drukt dat het wonder er van uit, daar ze uit zichzelf nooit tot dat licht hadden kunnen komen. Ze worden er gebracht en zo zullen ze er komen.

Maar voor zulk een volk, dat zo tot *de Wens aller heidenen* mag komen, kan het ook een eeuwig meevallen worden. Een Jezus die ons opgedrongen is en die we met een historieel geloof hebben aangegrepen, kan voor ons geen waarde hebben. Maar een Jezus, Die Zich in de uiterste nood van de ziel openbaart aan eert in zichzelf ellendig en vanwege de zonden gans verslagen volk is net gepast en kan Zich in Zijn Middelaarsbediening heerlijk maken. O, dat wonder van genade dat daar ontsloten wordt in het hart van een gans doemwaardig en zichzelf schuldig kennend zondaar, is niet om uit te spreken. Waar zulk een van geen Middelaar meer schijnt af te weten, daar openbaart Hij Zichzelf als blank en rood, en dragende de banier boven tienduizend; ja gans bereidwillig om Zijn hand ter verlossing van de ziel te wenden. En zo'n openbaring van Zijn Persoon aan het hart van zulke heidenen verwekt in hen een toevlucht nemen tot Hem in de dadelijke oefeningen des geloofs.

Zo zullen ze komen tot *de Wens aller heidenen*. Zo zullen ze in Hem alles vinden wat of hun ziel ter zaligheid van node heeft. O welk een dierbare verbinding geeft dat aan Zijn Persoon, een verbinding van de liefde, zodat Hij hun schoner wordt dan alle mensenkinderen tezamen ja, dat is een verbinding aan Hem, die zich openbaart in het smartelijkste zielsgemis, als het oog er voor open gaat, dat een geopenbaarde Middelaar nog geen door de Vader aan Zijn volk geschonken Middelaar is.

Maar daarom ligt er deze tekst ook tevens zulk een rijke toezegging voor een in waarheid bekommerd volk, dat er de noodzakelijkheid van gaat gevoelen om met die Middelaar welbewust door het geloof verenigd te worden. Ze zullen komen tot de *Wens aller heidenen* om door die Enige Middelaar met God verzoend te worden en in de volkomen verheerlijking van de Goddelijke deugden door Hem in de gemeenschap Gods te worden hersteld. O volk, wat zou het een voorrecht zijn als ook dit in het nieuwe kerkgebouw door middel van de prediking nog eens gebeuren mocht! Met de meest afsnijdendste prediking kan uw ziel tot dat einde gebaat zin, daar u toch juist van alles afgebracht moet worden wat geen grond heeft voor de eeuwigheid, om zo te komen tot de *Wens aller heidenen*.

3. Tot een gewillige onderwerping aan Christus

We willen dat in onze 3^e gedachte tegelijk nog wat nader gaan bezien, als we spreken over *de gewillige onderwerping aan Christus*.

En Ik zal dit huis met heerlijkheid vervullen, zegt de Heere der heirscharen. Zoals God in de eerste tempel gewoond had, zo zou Hij ook in de tweede tempel wonen tot op de komst van de Messias. We weten allen wel, hoe dat bij de ingebruikneming van de tempel ten tijde van Salomo de heerlijkheid des Heeren het huis vervulde, zodat de priesters niet konden ingaan om te dienen, zo belooft God ook de tweede tempel met Zijn heerlijkheid te vervullen. Maar daar deze belofte, zoals we reeds gezien hebben, een toezegging behelst van de komende Messias, daar heeft die heerlijkheid, waarover hier gesproken wordt, ook inzonderheid betrekking op hetgeen wat met Zijn komst gepaard zou gaan, Niet alleen zou die tweede tempel heerlijker zijn dan de eerste,

omdat Christus er Zijn wandelingen in maken zou, maar tevens zou daarmee een veel heerlijker periode van een veel heerlijker openbaring van Gods kerk aangebroken zijn. Vandaar dat dit laatste gedeelte van de tekst voor ons ook in dit avonduur niet zonder betekenis is.

Wat zou het een onuitsprekelijk voorrecht zijn als we deze belofte eens in ons nieuwe kerkgebouw eens vervuld mochten zien in de toebrengring van de uitverkorenen en in de bevestiging van Gods volk in de genadestaat. Daartoe mocht Christus als de Koning van Zijn kerk Zijn wandelingen onder ons eens willen maken. Die tweede tempel zou met heerlijkheid vervuld worden, daar de Koning van Sion Zelf er Zijn voetstappen in zetten zou.

En nu gaat u misschien wel begrijpen, waarom we in onze derde gedachte wilden spreken over *een gewillige onderwerping aan Christus*. Immers als Christus in het midden van ons Zijn voetstappen zou willen drukken, dan zou de vrucht daarvan niet uit kunnen blijven en dat is een gewillige onderwerping aan Zijn koninklijke heerschappij. Dan zou Hij doormiddel van de prediking Zijn koninklijke macht betonen in de verlossing Zijner uitverkorenen uit satans klauw en van onder het geweld van de vorst van de duisternis. Dan treedt Hij het huis van de sterkgewapende in en ontroof hem zijn vaten. Maar dan ook zal Hij een zeer gewillig volk vinden op de dag Zijner heirkraft, zodat er een gewillige onderwerping komt aan Christus.

Die gewillige onderwerping aan Christus houdt echter nog meer in. Het wil zeggen dat er een overgave komt aan Christus en de bediening Zijner genade, om zich uit genade door Hem te laten zaligen. O hoe is het daartoe toch Gods volk nodig, dat Christus in Zijn koninklijke heerschappij niet alleen de macht van de ongerechtigheid verbreekt, maar ook die van de eigengerechtigheid ten onder brengt. In de eigengerechtigheid des mensen openbaart zich de grootste tegenkating tegen de vrije genade van Christus. Daarom is het zo nodig, dat men door een verborgenheid om dit te gaan verstaan. O, dat ontkledende, ontblotende en ontgrondende werk des Heiligen Geestes dat daar voor nodig is. Van achteren zal het gezien worden, dat in alles waarop men vast gezeten heeft buiten de dadelijke toepassing van des Middelaars gerechtigheid om, niets anders dan eigengerechtigheid school, waardoor men niet ontvankelijk was voor vrije genade.

Zal er een gewillige onderwerping aan de bediening van de vrije genade komen, zal niets minder nodig zijn dan door de verheerlijking van het Goddelijke recht van alle eigengerechte gronden te worden afgestoten en als een gans doemwaardig hellewicht met al wat er beleefd kan zijn, zich het eeuwig oordeel waardig te keuren in de onvoorwaardelijke vereniging met de Goddelijke deugden, die verheerlijkt moeten worden. Daar kan God het huis met heerlijkheid vervullen, want daar openbaart Hij in de ontsluiting van Zijn eeuwig liefdehart, het heilsmysterie van de verlossing, door Hem Zelf van eeuwigheid uitgedacht.

Zondaren worden uit genade gezaligd en om niet gerechtvaardigd op grond van de aangebrachte gerechtigheid van de Middelaar en dat in de volkomen verheerlijking van al de Goddelijke deugden. O, hoe schittert hier de heerlijkheid van al Gods deugden uit in de ziel van Gods volk in de aanschouwing van Sions gezalfde Koning! Maar dit verwekt ook in de dadelijke toepassing van Christus' Borggerechtigheid aan de ziel een gewillige onderwerping aan Hem, om door Hem overgenomen zijnde, zich ook aan Hem over te geven voor tijd en eeuwigheid. O, die dierbare onderwerping aan de bediening Zijner genade, waartoe een gans ontbloot en ontledigd schepsel dan gebracht wordt. Hier ontsluit God de Vader in de wegschenking van Zijn Zoon, Zijn

volheerlijke gunst en Zijn zalige gemeenschap en vervult also het huis met Zijn Goddelijke heerlijkheid.

Zie, dit mocht de vrucht op de prediking eens zijn in ons nieuwe kerkgebouw en also mocht God het huis eens met Zijn heerlijkheid willen vervullen. Waar God in Zijn heerlijkheid verschijnt, zal de mens in het niet verdwijnen, maar daar zal de zielsprofijtelijke vrucht daarvan ook zekerlijk niet uitblijven. Daar zou Gods volk zelfs in de hoogste stand van het geestelijk leven met de grootste schat van bevinding in de vernedering en in de laagte worden gebracht in de waarneming van hetgeen ze in zichzelf zijn en blijven.

O, mijn geliefden, dan schiet ervoor de mens niets anders over dan een heiden te worden voor God, maar dat maakt hem nu ook net pasklaar voor de vrije genade. Zolang als dat een mens geen heiden voor God wordt, is er bij hem geen plaats voor genade en blijft hij zich er als een brute vijand tegen stellen.

Maar het blijft Gods volk nodig om door de gedurige ontdekking van Gods Geest in zichzelf niet meer dan een heiden te kunnen worden, opdat zo ook in die weg Christus als de *Wens aller heidenen* in Zijn genadebediening gedurig zal benodigd worden. Zo zal dat volk het leren tot aan de dag huns doods toe om uit genade te leven en zich also als in zichzelf gedurig alles-verbeurd hebbende schepselen aan Christus te onderwerpen. O, ze komen er hoe langer hoe meer achter, dat als het geen genade was ... ze vielen er nog voor eeuwig buiten. Maar langs die weg van de zelfontdekking worden ze dan ook hoe langer hoe meer voor genade ingewonnen, zodat ze er hun blijdschap en hun roem in zullen gaan vinden. Dat doet hen dan ook wel eens van dat komen tot *de wens aller Heidenen*, in de gewillige onderwerping aan Christus, tot opbouw van dat geestelijke Sion zingen, wat we nu samen doen uit de 87^e Psalm, daarvan het 3e en het 4e vers;

*Tyrieërs, Palestiners en de Moren
Zullen in Mijn kerke voortgebracht zijn.
Men zal spreken, dat in Sion Mijn
Allerlei volk bijeen Mij werd geboren.*

*God zal Sion bouwen met Zijn hand krachtig.
Uit aller spraken Hij de Zijnen zal.
Roepen; dan werd gezeid van dezen al,
Dat z' in Sion al t'zamen zijn woonachtig.*

Toepassing

Thans zouden we met een toepasselijk woord op de overdachte waarheid willen gaan eindigen, maar zien ons eerst nog geroepen om een woord van dank te richten tot de verschillende deputaties, die van hun belangstelling door hun aanwezigheid in dit avonduur blijk gaven en tot al degenen, die zich bij de wederopbouw van dit nieuwe bedehuis ook maar enigszins verdienstelijk hebben gemaakt.

We willen dan tot de gebruikelijke toespraken overgaan en richten allereerst het woord tot de Edelachtbare heer Burgemeester, de beide Wethouders en de Gemeentesecretaris, hier tegenwoordig.

- Hooggeachte Burgemeester, Wethouders en Secretaris, het is mij een genoegen u van deze plaats in het openbaar hartelijk dank te mogen zeggen voor de vele

blijken van belangstelling door u getoond, gedurende de tijd dat het werk van de wederopbouw van dit nieuwe bedehuis door ons ter hand genomen werd, alsook in dit avonduur bij de ingebruikneming van ons nieuwe kerkgebouw. We kunnen thans met vrijmoedigheid zeggen, dat wij nimmer bij u op enige tegenstand hebben gestuit, maar dat u steeds uw volle medewerking hebt willen verlenen tot het welslagen van ons opgevatte plan. Er schieten aan onze zijde woorden te kort om onze waardering voor die hartelijke medewerking, die u steeds verleend hebt, te kennen te geven. Gedurig hebt u betoond, dat het werk van de wederopbouw van ons nieuwe kerkgebouw uw volle belangstelling wegdroeg. We kunnen het van u ook inzonderheid, Burgemeester, begrijpen, dat uzelf als Hoofd van deze burgerlijke gemeente trots zijt op zulk een monumentaal gebouw, dat thans op dit in de oorlogsjaren zozeer verwoeste dorp, voor uw ogen verzezen is. De verwoesting door de oorlogshandelingen in uw dorp aangericht, is u zeer zeker ter harte gegaan en als resultaat van het werk van de wederopbouw hebt mogen zien verrijzen. We wensen u toe, dat het u tot verwondering mocht leiden dat de Heere het ook in alle uiterlijke omstandigheden in uw dorp weer zo wel gemaakt heeft en tevens heeft Hij u daartoe ook in de verrijzing van ons nieuwe kerkgebouw willen gebruiken. Aan de andere kant betaamt het ons u als middel daartoe in Gods hand gebruikt, te erkennen en we zeggen u dan ook nogmaals hartelijk dank voor de hulp door u daarin betoond.

- Thans wil ik het woord richten tot de architect: Ir. de Wilde die met de gaven hem door God geschonken, ons zulk een eenvoudig, maar ook tevens zulk een doelmatig en aan alle eisen van de tijd beantwoordend gebouw, heeft weten te leveren.
Mijnheer de Wilde, we kunnen niet anders zeggen dan dat het door u geleverde werk door ons in dit avonduur ten eerste wordt toegejuicht en dat het ons past om onze tevredenheids betuigingen hier in het openbaar kenbaar te maken. En dan kan ik het hier in het openbaar niet verzwijgen, dat ik me gedrongen gevoel om mijn ongelijk te erkennen als er soms tijdens de bouw van de kerk door mij op of aanmerkingen werden gemaakt, die later bij de voltooiing onjuist bleken te zijn. Ik heb er wel uit geleerd, dat men tijdens de werkzaamheden maar niet te gauw met op of aanmerkingen klaar moet staan, maar eerst eens af moet wachten, totdat het werk voltooid is. En daarom geef ik nu ook in het openbaar de raad, en daar zult u persoonlijk wel mee gediend zijn, om inzake de bouw van een nieuwe kerk, het maar zoveel aan de architect over te geven.
- Verder richt ik thans een woord van dank en waardering tot de directeur van de wederopbouw: de heer Argelo, de opzichter; de heer Boot en de plaatselijke opzichter, die samen het hunne er toe hebben bijgedragen ons aan het nieuwe kerkgebouw er uiterlijk fraai aanzien te geven. Ook uw werk in deze vraagt om een woord van waardering en we willen u dat dan ook in het openbaar geven.
- Onder de vele toespraken mag nu toch zeker niet een woord van dank aan het adres van de aannemer: de heer Deurloo ontbreken. Gedreven door een geweldige ondernemingsgeest is hij er niet van teruggeschrokken om de bouw van deze nieuwe kerk te aanvaarden en alhoewel dit het eerste kerkgebouw was, waaraan door hem de hand werd geslagen, zo mag hij het alleszins bevredigende resultaat daarvan ons in deze avond tonen.

- Nevens hem richten we een woord van dank tot de schilder, timmerman en verdere ambachtslieden en al degenen die aan de opbouw van dit nieuwe kerkgebouw hebben medegewerkt. Ook de elektriciën willen we hierin niet vergeten, die ons het licht en de verwarming op een keurige wijze heeft afgeleverd.
- Tevens danken we ook de heer Spiering uit Dordrecht voor de welverzorgde aflevering van het orgel, dat ook in deze avond getoond heeft ter zijner aanbeveling, ter begeleiding van het kerkgezag op een uitnemende wijze te voldoen.
- De afgevaardigden van de Gereformeerde en de Hervormde Kerk en van de Oud Gereformeerde Gemeente, willen we dankzeggen voor hun tegenwoordigheid aan deze plaats. De afgevaardigden van de Hervormde Kerk en van de Oud-Gereformeerde Gemeente willen we toewensen dat het ook hun spoedig mocht worden geschonken om een nieuw kerkgebouw te betrekken.
- Een apart woord van dank tot het kerkbestuur van de Gereformeerde Kerk past ons, daar gedurende al de tijd, dat wij een eigen kerkgebouw moesten missen, hun kerkgebouw zo welwillend aan ons werd afgestaan. Dit geschiedde steeds op de meest minzame wijze, daar men zich naar de eerlijke regeling die getroffen werd, zowel met de korte en op ongeschikte tijden vallende diensten, heeft willen tevreden stellen als dat wij dat hebben moeten doen. Nogmaals brengen wij u onze welgemeende dank uit voor u zozeer door ons gewaardeerde hulp.
- Nu willen we nog een woord van dank spreken tot Ds. Rijkse, die als voorzitter van de Synodale Commissie voor verwoeste kerken, ons tot de totstandkoming van dit nieuwe kerkgebouw, zeer grote diensten heeft willen bewijzen. Middellijk heeft de Heere er u, Ds. Rijkse, toe willen gebruiken, dat wij zo spoedig in het bezit mogen zijn van dit nieuwe kerkgebouw. Het scheen verleden jaar, of al onze plannen in één ogenblik in duigen werden geslagen. Maar de Heere heeft er u als middel in Zijn hand toe willen gebruiken, dat de vergunning ons toch reeds spoedig werd verstrekt. U hebt met al de ijver die in u was, uw schouders gezet onder al de werkzaamheden, die er te verrichten waren in verband met de wederopbouw van onze nieuwe kerk.
En ik wil daarom toch nog wel wat zeggen hieromtrent. Het is niet te hopen dat het nodig is, maar mocht het nodig zijn, dat er ooit weer een commissie voor dat doel in het leven werd geroepen, dan hoop ik op de Synode voor te stellen, om u met acclamatie daartoe te benoemen. Ook u nogmaals onze welgemeende dank voor het vele werk ten goede van onze gemeente verricht.
- Alle aanwezige predikanten en afgevaardigden van de Classisgemeenten zeggen we dank voor hun tegenwoordigheid en wensten we in hun ambtelijke arbeid Gods onmisbare zegen en een ruime mate van de bediening des Heiligen Geestes toe.

En nu, mijn geliefde **gemeente van Bruinisse**, God geeft ons het grote voorrecht, dat we thans in dit avonduur weer voor het eerst in een eigen kerkgebouw mogen vergaderen. We zijn allen verblijd met de weldaad ons geschonken. Als we aan onze persoonlijke gevoelens uiting moeten geven, dan moeten wij erkennen, dat wij niet minder dan U verblijd kunnen zijn. Toen we hier kwamen, troffen we een verwoest dorp aan, waar totaal geen aantrekkelijkheid aan was en daarbij hadden wij geen

kerkgebouw. God zond ons hierheen en we zijn verwaardigd om Zijn roepstem op te volgen, hoewel we toen wellicht door velen daarin beklaagd werden.

Maar hoe heeft de Heere ons hier nu toch uitwendig weer alles geschonken wat ons nodig was, zodat we misschien nu nog wel door velen benijd worden. We doen eigenlijk van avond pas volledig intrede in uw midden, daar we nu pas in een eigen kerkgebouw u mogen voorgaan in de bediening van Gods Woord.

Het grootste van alles zou nu echter wezen, als we bemerken mochten, dat Christus als de Koning van Zijn kerk, Zijn wandelingen onder ons zou willen maken en als God dit huis met Zijn heerlijkheid zou willen vervullen. Welk een heerlijke geestelijke bloeitijd heeft de gemeente van Bruinisse gekend. Met hoeveel zegen heeft Ds. van Dijke, als de grondlegger dezer gemeente alhier gearbeid. Uitwendig is het kleine stekje door zijn arbeid geplant, uitgegroeid tot een grote boom, maar wat de geestelijke toestand van de gemeente betreft, is het na zijn tijd er niet op vooruitgegaan. God mocht Zich over de gemeente van Bruinisse nog eens bij vernieuwing willen ontfermen.

Jong en oud, klein en groot, gedenk dat het vreselijk zal zijn, als het grote voorrecht ons geschonken tot verzwaring van uw oordeel zal moeten zijn. God brengt ons nog onder de bediening van Zijn Woord en Hij geeft ons nog een plaats om te vergaderen maar Hij maakt Zich in dat alles van ons vrij. Het mocht uw oprecht en ernstig vragen worden, of het God behagen mocht, om in dit nieuwe kerkgebouw, door middel van de verkondiging van Zijn Getuigenis, uw hart krachtadig en onwederstandelijk zaligmakend te bearbeiten door Zijn Geest, opdat u in een gewillige onderwerping de knie voor Koning Jezus mocht leren buigen.

En wat zou het daarbij een voorrecht zijn, als God de prediking van Zijn Woord in dit nieuwe kerkgebouw eens wilde gebruiken voor Zijn volk tot een nadere kennis van de weg der verlossing en van de onwrikbare gronden van de zaligheid. Dat is zo noodzakelijk, opdat alles buiten Christus ons ontvalt en opdat Hij ons leven wordt en wij in de dadelijke geloofsvereniging met Hem ons in de Goddelijke heerlijkheid zullen verblijden. De Heere geve u in Zijn huis een gedurige geestelijke spijs voor uw ziel te vinden en Hij verwaardige u, om ten goede voor u persoonlijk, in dit huis het geruis Zijner voetstappen veel te mogen vernemen. Hij verheerlijke Zich nog in het midden van ons in Zijn grote daden tot bekering van zondaren, tot opbouw van Sion naar Zijn welbehagen, tot de geestelijke stichting van de gemeente en tot grootmaking van Zijn Naam. Amen.

TOESPRAKEN

Na het zingen van Ps. 68 :8 betrad de Edelachtbare Heer, Burgemeester **W. van den Berg**, het podium en sprak als volgt:

Weleerwaarde praeses, eerwaarde leden van de kerkenraad van de Gereformeerde Gemeente. Wanneer U mij vergunt een kort woord te spreken, na beëindiging van deze eerste dienst in dit nieuwe kerkgebouw, wil ik in de eerste plaats mijn dank overbrengen voor de uitnodiging die u ons hebt gezonden tot bijwoning van deze eerste dienst. Het plaatselijk bestuur van de gemeente heeft daarin gezien een eerbewijs van de zijde van de kerk aan de burgerlijke overheid, wat wij zeer op prijs stellen en waarvoor wij erkentelijk zijn.

U hebt woorden van dank gericht voor de medewerking. Ik zou die dank willen teruggeven aan de kerkenraad de centrale dienst en de wederopbouw, omdat het gemeentebestuur dankbaar is, dat er een zo schone kerk is verzezen. De wondeplek die voor de Gereformeerde Gemeente geslagen is, is daarmee hersteld.

Als gemeentebestuur waren wij verblijd met de materiële aanwinst van een gebouw, waarin de jeugd wordt onderwezen, thans zijn we verblijd met dit gebouw, dat bestemd is voor de openbare eredienst.

En welk een gebouw? Een schoon gebouw, dat de ontwerper ere aan doet. Uit hoofde van mijn ambt heb ik meermalen deze plaats bezocht en het van stuk tot stuk zien verrijzen. Van vele kanten buiten het dorp is het zichtbaar. Het domineert door zijn monumentale vorm en strakke lijn. Dat is het gebouw aan de buitenkant.

Het beziende aan de binnenkant, valt het oog aanstonds op de beide borden terzijde van de kansel, aan de ene zijde voorstellende het *gebod*, aan de andere zijde het *gebed*. Het is mij niet bekend wat de ontwerper er mee heeft bedoeld, maar het is toch zeker een symboliek, dat het gebod de tuchtmeester is, die tot Christus leidt, en het gebed de trap, waardoor Gods volk genade mag vinden door de bediening van de verzoening.

Het moge gegeven zijn, dat de bediening van de verzoening ongestoord mag voortgaan, in de eerste plaats door u, geachte dominee Mallan, maar ook door allen die na u hier zullen staan.

Hij, Die gezegd heeft, *dat Zijn Woord nooit ledig zal wederkeren*, Hij geve op deze plaats Zijn onmisbare zegen, een zegen waarvan de vruchten ook in het burgerlijk leven gezien worden, tot verheerlijking van de Naam des Heeren.

Vervolgens voerde het woord: Ds. **W. de Wit** van Middelburg.

Geliefde Broeder en geliefde Gemeente,

Als deputaat van de Zuidelijke particuliere Synode breng ik mijn felicitaties over met dit mooie, nieuwe kerkgebouw.

De wijze prediker heeft gezegd: *er is voor alle dingen een bestemde tijd; een tijd om af te breken en een tijd om te bouwen ...* en zie, dat is ook de gemeente van Bruinisse overkomen. De oude kerk werd verwoest, maar ook is er weer een tijd gekomen om te bouwen. Het fundament werd gelegd en ook de eerste steen, en nu mogen wij het samen in gebruik nemen.

Nu zegt de Heilige Schrift: *als één lid lijdt, lijden alle leden mede. Als een lid verblijd is, zijn ook allen verblijd*. Nu delen wij in Uw blijdschap en willen daar ook uiting aan geven en wel in de eerste plaats tot mijn ambtsbroeder zelf. Uw verwachting is niet beschaamd wat het uiterlijke aangaat. Toen u naar deze plaats ging, dacht menigeen en kwam de vraag naar voren: "*Naar Bruinisse? Een totaal verwoeste plaats, geen pastorie, geen kerk?*" ... Maar de Heere zegt: *Mijn raad zal bestaan en Ik zal al Mijn welbehagen doen*.

Wat het uiterlijke betreft zijt ge dus niet beschaamd. Ge moogt nu Gods Woord bedienen in een kerk, die aan alle eisen voldoet en we wensen u toe, dat de gestelde verwachtingen niet worden beschaamd. De Heere mocht hier niet Zijn Geest en genade rijkelijk wonen en werken. Dit huis mocht worden een Huis Gods, waaraan veel levende stenen mochten worden toegevoegd, van de mensen wel verworpen, maar bij de Heere uitverkoren en dierbaar.

Veel vrijgoedigheid en bediening des Geestes moge u worden geschonken en u mocht in deze plaats staan tot in lengte van jaren om in eenvoudigheid en betuiging des Geestes en van de kracht 's Heeren Woord te bedienen.

Dan in de tweede plaats de kerkenraad Wat droeve dag wat het dat uw kerk werd verwoest en wat is het nu een blijde dag, dat u deze nieuwe kerk moogt binnentreden.

Ik wens U toe, dat u hier thuis moogt raken, dat ge u hier moogt gewennen aan de prediking van het Woord des Heeren. De Heere geve uw leraar lange tijd in uw midden te mogen zijn, om de gemeente te dienen tot eer Zijns Naams.

Gemeente! Wij delen ook in uw blijdschap. U hebt nu weer een nieuw, schoon kerkgebouw. Voorwaar het is schoon. Maar als u voegt aan deze plaats, dat u dan een indruk moogt hebben, dat u naar Gods Huis gaat, niet naar het gebouw, om te horen wat God van Zijnentwege tot u te zeggen heeft. God gaf u deze knecht. Wij wensen u toe, dat ge aan hem noch aan de kerk gewoon zult raken, naar dat ge een begeerte moogt hebben om u onder de genademiddelen mocht begeven, opdat uit uw midden Sion mag worden gebouwd, en dat er velen zouden mogen worden toegebracht, hetzij jongeling of jongedochter of ouderen van dagen, als levende stenen aan het eeuwigblijvend Godsgebouw. Dit kerkgebouw is schoon en sterk, maar het vergaat ... maar het werk, dat uit genade in het hart gelegd wordt, zal bestaan tot in eeuwigheid. Dat geve de Heere tot Zijns Naams eer en verheerlijking.

De derde spreker was; Ds. **A de Blois** van Rotterdam-Zuid.

Hij sprak ongeveer als volgt:

Als ik hier een kort woord spreek, dan doe ik dat als deputaat van de particuliere Synode West. Allereerst wil ik de kerkelijke gemeente van Bruinisse hartelijk feliciteren met dit ruime en doelmatige kerkgebouw.

Nu ik zo onverwacht in u midden ben, ontkom ik niet aan de gedachte, dat het ene geslacht gaat en het andere komt. Het is zo ongeveer 29 jaar geleden, dat ik hier te Bruinisse in uw oude kerkgebouw Gods Woord mocht bedienen. Sinds die tijd zijn er veel donkere wolken over Bruinisse gegaan. Ook hebben er sindsdien velen het tijdelijke niet het eeuwige verwisseld. Ik denk aan de ouderlingen Busgaard, Van den Berg en Van de Velde, aan diaken De Waal en meer anderen, welker plaats niet meer wordt gevonden. Wat heeft de Heere het nu niet u wel gemaakt.

Vanavond mag u een nieuw kerkgebouw in gebruik nemen. God gaf u een jonge leraar voor wie nu eigenlijk de geestelijke taak in dit gebouw begint.

Uw leraar, Ds. Mallan, is niet geroepen om te bouwen alleen, maar ook om te waken. Ik wens hem toe, dat hij in afhankelijkheid van de Hemelse Bouwmeester vervuld mag zijn niet een heilig geloofsidealisme om hier te arbeiden. Om het Nehemia te kunnen nazeggen: „*God van de hemel zal het ons doen gelukken*”

Dat in afhankelijkheid zal mogen worden gezien op Israëls Wachter, Die niet slaapt noch sluimert. *Want, zo de Heers het huis niet bouwt, tevergeefs arbeiden deszelfs bouwlieden daaraan.*

Gemeente van Bruinisse; ik hoop dat dit gebouw voor u moge zijn een Bethel, een Huis Gods, waar de prediking mag worden beluisterd als van die ware *Jakobs ladder* die de hemel niet de aarde verbindt en dat het ook moge zijn een *Pniël* des aanschouwens, waar Gods kinderen mogen aanschouwen en ervaren:

*Gods vriend'lijk aangezicht,
Heeft vrolijkheid en licht,
Voor all'oprechte harten.*

Dat zij zo.

De laatste spreker was: ds. **L. Rijksen** van Leiden.

(Hij voerde het woord als lid van de kerkelijke instantie tot hulp aan de verwoeste kerken).

Geliefde leraar, kerkenraad en gemeente,

Het was mij tot grote blijdschap, toen ik de boodschap kreeg, dat hedenavond uw kerkgebouw in gebruik zou worden genomen. Met een innerlijk vermaak ben ik dan ook hierheen gekomen.

In alle omstandigheden, die zich hier hebben voorgedaan, heb ik mogen meeleven, daar ik krachtens de instantie voor hulp aan de verwoeste kerken alle moeilijkheden heb meegemaakt, om weer te komen tot opbouw. De Heere heeft met deze gemeente nog bemoeienissen willen maken, wat ik persoonlijk mocht ervaren. Talrijk zijn de besprekingen geweest van het eerste ogenblik af, dat ze moeilijk te beschrijven zouden zijn. Was het eenmaal zover, dat alles voor elkaar was, werd het op een moment totaal afgebroken. De opbouw scheen niet te kunnen doorgaan. Maar de Heere is opgestaan en heeft de harten geneigd, zodat de bouw toch doorgang kon vinden. Nu mogen wij de blijdschap meemaken van de ingebruikname van de kerk. Met al de zorgen, die wij en Ir. de Wilde er aan gehad hebben, is er middelijkerwijze dit resultaat, wat ons van harte verheugt.

Scheen het plotseling afgebroken, dit kostelijk nieuwe gebouw mocht verrijzen. Ik hoop dat het afbreken niet voor het laatst zal zijn geweest. Afbreken en bouwen beide mocht maar veel voorkomen. Er moet niet alleen worden afgebroken, maar ook gebouwd. Dat is de taak van de dienaren, Zijn knechten, die geestelijk Gods Huis moeten bouwen. Is hier nu stoffelijk een huis opgericht, de Heere geve, dat er een geestelijk Huis moge verrijzen, waarin de gezegende Middelaar Zichzelf moge verheerlijken, opdat alzo, gelijk de apostel Petrus zegt, *gij als levende stenen gebouwd moogt worden tot een geestelijk huis, tot een heilig priesterdom om geestelijke offeranden te offeren, door Jezus Christus.*

Hij stelle U tot een rijke zegen.

De gemeente moge in dit huis getrouw opkomen onder de middelen van de genade en de Heere Zelve moge er Zich in verheerlijken en met Zijn heerlijkheid vervullen. Ja, dat het zijn mocht als onder het oude Israël, waar de tempel met heerlijkheid werd vervuld, dat de priesters niet staan konden om te dienen.

De Heere geve U de bediening Zijns Geestes rijkelijk te ervaren.

Het werk door mij verricht, heb ik belangeloos en uit liefde gedaan. Toch meende de kerkenraad mij een blijk van erkentelijkheid te moeten aanbieden en dat wel in de vorm van een fraaie lamp. Daarvoor breng ik mijn dank over. Ik zie er een kostelijke symboliek in, ... want al geeft deze lamp kunstlicht, het symboliseert dat ik licht nodig heb in mijn ambtelijke bediening in Gods Koninkrijk. Hartelijk dank voor dit geschenk.

Gods gunst mocht bij aan en voortgang onder de prediking van Zijn Woord rijkelijk worden ervaren, zoals de dichter dat zo schoon uitdrukt in de 122ste Psalm en daarvan het derde vers, wat ik de gemeente verzoek staande te zingen:

*Binnen Uw muren wonen zal
Liefde, vrede en enigheid, Enz.*

2. Een terugblik op elfjarige ambtsbediening te Bruinisse

Afscheid van Bruinisse op vrijdag 8 januari 1960

Bij de aanvang werd gezongen Psalm 84 : 3:

*Zalig is hij t' allen stonden,
Wiens kracht Heer', Gij zijt bevonden,
Die naarstig bewaart Uwe wegen;
Als zij door dit jammerdal gaan,
Zij zullen met vlot recht voortaan
Putten te graven zijn genegen;
Die worden gemaakt waterrijk
Door den regen alle gelijk.*

Gelezen werd 1 Korinthe 2.

Onze hulp en onze verwachting voor dit avonduur zij bij de aan en voortgang in spreken en in luisteren beide in de Naam des Heeren Heeren, Die hemel en de aarde uit niets heeft voortgebracht, Die trouwe houdt en Die eeuwiglijk leeft en Die nooit laat varen de werken Zijner handen, amen.

*Geliefden,
Genade zij U en vrede van Hem Die is en Die was en Die komen zal en van de zeven Geesten, Die voor Zijnen troon zijn, en van Jezus Christus, die de getrouwe Getuige is, de Eerstgeborene uit de doden en de Overste van alle de Koningen der aarde,
Amen.*

Gebed.

De Gemeente zette haar aangevangen Godsdiensttoefening voort en wel door met elkander te zingen uit de 122^e Psalm : 2 en 3:

*Daar zal dat volk komen te zaam,
De stammen Israëls meteen,
Om God te prijzen in 't gemeen.
Naar Zijn lieflijk gebod bekwaam.
Dat is de plaatse die God goed
David geeft, en wil dat men doet
Recht en gerechtigheid daarbinnen.
Laat ons wensen Jeruzalem*

*Geluk; het moet ook welgaan hem,
Die onzes Gods stad zal beminnen.*

*Binnen Uw muren wonen zal
Liefde, vrede met enigheid.
De huizen en paleizen breid
Zijn vol van Gods zegening al.
Om den wil der broederen mijn,
En der vrienden die binnen zin,
Wens ik U vreed' in alle hoeken,
Omdat ook Gods tempel zeer rein
Staat binnen uw muren niet klein,
Wil ik steeds uwen voorspoed zoeken.*

Geliefden,

Als het ogenblik van scheiden is aangebroken, dan gevoelen wij hoe pijnlijk dat het scheiden is. Temeer is de scheiding zo pijnlijk, waar we zovele jaren de gemeente hier ter plaatse hebben gediend en waar we zoveel met u in al de jaren hebben beleefd. Deze scheiding is pijnlijk, niet alleen voor de gemeente van Bruinisse, voor kerkenraad en gemeente samen, maar die scheiding is ook pijnlijk voor de gemeenten hier uit de omtrek, de gemeenten hier in deze Classis, die we ook zovele jaren hebben mogen dienen als consulent.

Scheiden doet altijd lijden en scheiden doet altijd pijn, zo wordt er wel eens gezegd. Gods Woord spreekt ook over smartelijke scheidingen tussen mensen en mensen. Zo denken we, om maar één voorbeeld te noemen, aan de profeet Elisa, die op zulk een smartelijke wijze van Elia gescheiden werd en hem nariet: *Mijn vader, mijn vader, wagen Israëls en zijn ruiters!* Maar ik denk op 't ogenblik in het bijzonder aan een andere scheiding die viel tussen Christus en Zijn discipelen. Wel scheidde Hij niet van Zijn discipelen naar Zijn Godheid, genade, Majesteit en Geest, maar naar Zijn menselijke natuur werd Hij toch van hen gescheiden. En voordat Hij van hen scheiden ging, heeft Hij ten aanhore van Zijn jongeren in de Paaszaal Zijn Hogepriesterlijke voorbede opgezonden tot Zijn Vader. En in die Hogepriesterlijke voorbede heeft Hij gezegd onder anderen: *Toen Ik met hen in de wereld was, bewaarde Ik ze in Uwe Naam, Die Gij Mij gegeven hebt. Van degenen, die Gij Mij gegeven hebt, heb Ik niemand verloren. Maar één uit hen is verloren gegaan, namelijk de zoon der verderfenis, opdat de Schrift vervuld worde.*

Toen Ik met hen in de wereld was, zo zegt Jezus in dat Hogepriesterlijk gebed. We hebben het met elkander nog zo kort geleden overdacht, hoe dat Hij in de wereld is gekomen, we hebben er bij stil gestaan, wat dat te zeggen heeft, dat Hij Die de waarachtige God is van hemel en aarde, is gekomen in deze wereld, die door de zonde in het boze ligt. Jezus is in de wereld gekomen. Hij heeft moeten ervaren, dat het aardrijk vanwege de zonde niets anders dan doornen en distelen kan voortbrengen. Hij heeft Zijn omwandelingen moeten houden onder zoveel zondige mensen, waar het aanschouwen van al die ongerechtigheden Zijn heilige ziel toch wel onophoudelijk heeft moeten kwellen. Zo is Jezus dus in deze wereld geweest.

Maar Hij zegt zo: *Toen Ik met hen in deze wereld was*. Hij is in 't bijzonder ook met Zijn jongeren in deze wereld geweest. Dat wil zeggen: Hij heeft met Zijn discipelen een nauwe en gemeenzame omgang gehad, drie jaren lang. Heel smartelijk viel toen

de scheiding tussen Jezus en Zijn jongeren, toen Hij van hen werd weggenomen door de dood. Later ook als Hij opvoer ten hemel.

Maar Hij getuigde in Zijn Hogepriesterlijke voorbede, dat Hij ze bewaard had. *Ik heb ze bewaard*, zegt Hij, *die Gij Mij gegeven hebt*. Die waren Hem gegeven in de stille vrederaad, als het loon op Zijn arbeid, maar dan in de beloften, die de Vader aan Christus deed. Maar ze waren Hem ook in de tijd gegeven, waar Hij ze geroepen had met een krachtdadige en onweerstandelijke roeping. En Hij had ze bewaard. *Ik heb ze bewaard in Uw Naam*, zo zegt Hij. Dat wil zeggen: op Uw last, op Uw gezag en voor Uw rekening. Hij had ze bewaard bij de door Hem verkondigde waarheid, zodat ze Hem niet konden loslaten al was het dat velen Hem verlieten.

Want het is eens zover gekomen, dat Hij Zijn discipelen heeft afgevraagd: *wilt gijlieden ook niet weggaan?* En toen heeft Petrus voor allen het antwoord gegeven: *Heere tot wien zullen wij anders henengaan? Gij hebt de woorden des eeuwigen levens*. Hij had die woorden des eeuwigen levens verkondigd, als die grote profeet en Leraar der Gerechtigheid. Maar Hij had ook die woorden ingang doen vinden in hun harten.

Wij hebben ook in al die jaren, dat wij u hebben voorgedaan, het Woord Gods in uw midden verkondigd, maar wij konden dat Woord geen ingang doen vinden in uw hart. Dat kon de Heere alleen maar doen. Maar wij kunnen het wel als onze hartelijke wens uitspreken in dit avonduur, dat het God mocht hebben behaagd, om Zijn Woord ingang in uw hart te doen vinden, zodat ge ook van die waarheid niet meer af kunt. Want daar komt het voor u allen op aan, of gij, wanneer ge voor de keus geplaatst wordt, aan die waarheid getrouw zult blijven, die wij u in deze jaren hebben voorgehouden. Maar het grootste voorrecht zou dan ook zijn als we in die Hogepriesterlijke voorbede van Christus zullen mogen begrepen zijn. Want de Heere Jezus heeft gebeden voor degenen, die Hem van de Vader gegeven waren. Die had Hij bewaard. Hij had aan hen Zijn werk gedaan. Hij ging voor hen de zaligheid verdienen, maar de zaligheid werd ze ook toegepast door Zijn Geest. En nu viel er wel een smartelijke scheiding, maar dat was geen eeuwige scheiding.

Mijn Geliefden, valt er ook een smartelijke scheiding? Zou 't een eeuwige scheiding moeten zijn? Met die vraag mochten we allen wel recht tot onszelf inkeren. En de Heere mocht ons geven, dat het geen eeuwige scheiding zijn zal. Maar dat het Woord zijn kracht mocht hebben gedaan, op dat ge ook behoren moogt bij hen, voor wie dat Jezus Zijn Hogepriesterlijk gebed opzendt tot Zijn Vader; om wier bewaring Hij gedurig bidt. Want Hij heeft ze Zelf bewaard, maar Hij heeft ook gezegd in dat Hogepriesterlijk gebed: *Vader, bewaar ze in Uw Naam, die Gij Mij gegeven hebt*.

Wij hebben dus alleen onze arbeid maar kunnen verrichten. En God is het, Die de arbeid zal moeten zegenen. En hoe wij die arbeid in uw midden hebben verricht, dat zouden we nog nader even willen nagaan in dit avonduur. We doen het slechts kort, want er zijn mensen, die nog ver weg moeten. En daarom hadden we gedacht in de vorm van een korte toespraak u bij een zeker gedeelte uit Gods Woord in deze afscheidsuur te bepalen.

We vragen dan Uw aandacht voor dat gedeelte uit Gods Woord, dat u vindt opgetekend in het u zo even voorgelezen hoofdstuk: de eerste zendbrief van de Apostel Paulus aan de Korinthiërs, het tweede hoofdstuk, van vers 3 tot en met 5. Wij noemen u 1 Kor. 2 : 35, waar Gods Woord aldus luidt:

En ik was bij U in zwakheid en in vreze en in vele beving. En mijn rede en mijn prediking was niet in bewegelijke woorden der menselijke wijsheid, maar in

betoning des Geestes en der kracht; opdat Uw geloof niet zou zijn in wijsheid der mensen, maar in de kracht Gods.

We werpen aan de hand van deze tekstwoorden een terugblik op onze elfjarige ambtsbediening te Bruinisse. En willen dan zien:

1. ten eerste: *hoe wij in uw midden hebben verkeer*d,
2. ten tweede: *hoe wij in uw midden hebben geleerd*,
3. ten derde: *wat wij voor u hebben begeerd*.

We werpen dus aan de hand van deze tekstwoorden een terugblik op onze elfjarige ambtsbediening te Bruinisse en willen dan

- allereerst zien hoe wij in uw midden hebben verkeerd.
- Ten tweede: hoe wij in uw midden hebben geleerd.
- Ten derde: wat wij voor u hebben begeerd.

1. Hoe wij in uw midden hebben verkeerd.

Op zijn tweede zendingsreis is Paulus te Korinthe gekomen. We kunnen dat in Handelingen 18 beschreven vinden. Hij was daar thuis bij Aquilla en Priscilla, die uit Rome gevlucht waren voor de vervolging van de keizer Claudius. Ze waren beide tentenmakers van beroep. En Paulus heeft met hen hetzelfde handwerk uitgeoefend. Maar hij was er toch in het bijzonder toe geroepen om het Evangelie te Korinthe te verkondigen. En zo ging hij dan ook elke sabbat op in de synagoge en hij bewoog beide Joden en Grieken tot het geloof. Al spoedig kreeg hij hulp van Silas en van Timotheüs. En zo is dan door hun arbeid daar die gemeente ontstaan, al geschiedde dat niet zonder grote tegenstand. Maar de Heere heeft de Apostel bemoedigd in een gezicht des nachts en hem getoond, dat Hij veel volks in die stad had, dat wil zeggen: dat er vele uitverkorenen waren, die door middel van die prediking tot kennis der zaligheid zouden komen. En zo heeft hij dan met vrucht en zegen zijn arbeid te Korinthe mogen verrichten. En toch lezen we hier zo in de tekst: *en ik was bij ulieden in zwakheid, in vreze en in vele beving*. Waar de Heere werkt, daar is de satan vanzelf ook op de been. En we lezen dan ook dat ze de Apostel wederstonden en lasterden. Maar als ze dat deden, heeft hij zijn klederen afgeschud en gezegd: *ik ben rein van u. Uw bloed zij op uw hoofd en van nu voortaan zal ik tot de heidenen henengaan*.

En toch moest hij nog enige tijd daar in Korinthe blijven. Hij kwam in een huis terecht naast de synagoge van een zekere Justus. En ook Crispus de overste van de synagoge, geloofde aan de Heere met geheel zijn huis. Vele Korintheïers geloofden en werden gedoopt. Al met al heeft hij er nog anderhalf jaar gearbeid. Maar de Joden lieten hem vanzelf niet met rust. Hij werd gesleept voor de rechterstoel, maar hij kreeg met een Gallio te doen, die zich geen van deze dingen aantrok. Nu kon hij niet langer meer in Korinthe blijven. Zijn werk was er nu afgedaan. Hij ging er niet vandaan omdat hij de tegenstand niet kon verdragen, maar toch heeft die tegenstand als middel ertoe geleid, dat hij de gemeente van Korinthe verliet. En op die tegenstand zal hij het oog wel gehad hebben als hij zegt in de tekst: *En ik was bij ulieden in zwakheid en in vreze en in vele beving*.

Allereerst was hij er dus in zwakheid. 't Kan zijn, dat de Apostel ook aan lichamelijke zwakheden daar onderworpen is geweest. Kort voordat hij te Korinthe kwam, is hij nog met de roede geselsd. Dus hij droeg de tekenen van het lijden, dat hij moest verduren, om de door hem gebrachte prediking, nog in zijn lichaam om. En zo was hij dan bij hen geweest in veel zwakheid. Maar 't was in 't bijzonder de grote les, die

Paulus heeft moeten leren, waar hij zelf van spreekt, in de zendbrief aan de Korintheïers, dat Gods kracht in zwakheid wordt volbracht.

Hiervan moeten al Gods knechten wat leren verstaan. Op dit ogenblik wordt ik zo levendig herinnerd aan de bevestigingstekst van mijn onvergetelijke vriend en broeder, dominee Fraanje. Die tekst kunt ge vinden in de 2e zendbrief aan de Korintheïers, het 12e hoofdstuk, het tiende vers. Waar de Apostel zegt: *daarom heb ik een welbehagen in noden, in zwakheden, in benauwdheden, in vervolgingen, in verdrukkingen. Om Christus' wille, want als ik zwak ben, dan ben ik machtig.* Die tekst is voor mij in die tijd, dat ik hier geweest ben, niet zonder betekenis gebleven. 'k Weet nog wel, dat ik na die bevestigingspredikatie tegen dominee Fraanje heb gezegd: *ik geloof, dat ik aan die bevestigingspredikatie nog wel eens terug zal denken.* En dat is ook gebeurd. 'k Heb in deze jaren ervaren wat of het inhoudt, als er zo staat in Jesaja 40 : 30: *de jongen zullen moede en mat worden en de jongelingen gewisselijk vallen, maar die de Heere verwachten, zullen de kracht vernieuwen, zij zullen opvliegen als de arenden. En zij zullen lopen en niet moede, wandelen en niet mat worden.* De Heere heeft het me niet veel vergund om in mijn eigen kracht op te trekken in Uw midden. Dat was wel menigmaal pijnigend en kruisigend voor het vlees. Maar toch was het profijtelijk voor de ziel. En naar ik geloof voor mijn bediening ook niet minder.

Die valse leraars, die de gemeente van Korinthe binnendrongen, stonden in eigen kracht. Ze bewogen de mensen door een schone rede en door hun welgekozen woorden. De Griekse wijsbegeerte trok er velen af in Korinthe van de eenvoudige leer van Gods getuigenis. Maar eenvoud is toch altijd maar kenmerk van het ware. De Apostel heeft niet gestaan in eigen kracht, als hij het Woord onder de Korintheïers verkondigde. Nee, hij schrijft zelf aan de Korintheïers: *want wij dragen deze schat in aarden vaten, opdat de uitnemendheid der kracht Godes zij en niet uit ons.*

Och mijn Geliefden, we kunnen zeggen, dat we menigmaal in deze jaren onze arbeid in Uw midden hebben moeten verrichten, als ons de kracht naar ziel en naar lichaam ontbrak. En toch ging het dan nog juist het beste. Dan werden we zelf iets gewaar van die heilige ijver en gloed, die onze prediking mochten vergezellen. En ge zult er zelf ook wel iets van waargenomen hebben. God zorgt wel voor Zijn geroepen knechten, dat zij er niet met de eer uit komen zouden. Ze moeten ontkroond worden. En daarom is die ontkrachting ook zo noodzakelijk voor hen. De bestrijdingen van de vorst der duisternis blijven hen dan ook niet gespaard. Daar heeft Paulus ook van geweten, want een scherpe doorn was hem gegeven in het vlees, een engel des Satans, die hem met vuisten sloeg.

En niet alleen was hij bij de Korintheïers geweest in zwakheid, maar ook, zoals het in de tekst staat: *in vreze en in vele beving.* Er waren ook uiterlijke omstandigheden in de gemeente van Korinthe, die deze vreze en beving veroorzaakten bij de Apostel. 'k Heb daar zo-even al over gesproken. 'k Zou me wat dat betreft niet graag bij de Apostel Paulus vergelijken. Zulke vervolgingen om des Woords wil als dat hij heeft moeten verduren, ben ik nog niet onderworpen geweest. Toch weet ik er iets van. Want ik denk aan wat ik beleefd heb in 1953. Nu was dat niet hier in deze plaatselijke gemeente, maar toch tijdens mijn verblijf aan deze plaats. Daar zitten nog leraars, die met mij in hetzelfde lot gedeeld hebben.

Veel hebben we mee gemaakt, waardoor dat we veel hebben gevreesd en gebeefd. Maar nu heeft de Apostel bijzonder het oog op de prediking, die hij gebracht had in de gemeente van Korinthe. Niet zonder schroom en met vele bekommelingen had hij steeds het Woord onder de Korintheïers verkondigd. Die valse leraars, die de

gemeenten binnendrongen, waren onbeschroomd; zij waren eigenlijk brutaal. Zij die door God in de bediening van het Evangelie zijn gesteld, gevoelen het gewicht van die bediening. Ze zijn zich tot diep in hun ziel bewust, dat ze voor God rekenschap verschuldigd zijn voor de wijze waarop dat ze hun prediking in de gemeente hebben gebracht.

En mijn Geliefden, dan is het geen geringe zaak om elke zondag bij vernieuwing het Woord Gods in dezelfde gemeente te bedienen. Want dan is een leraar er toe geroepen om steeds weer getrouw te zijn. De scheidslijn steeds scherp te trekken. Zijn prediking moet separerend of onderscheidend zijn, hij heeft ook gedurig in elke predikatie de drie stukken voor te stellen, die noodzakelijk gekend moeten worden tot de zaligheid. Kortom, voor heel de ambtelijke bediening geldt het: *wie is tot deze dingen bekwaam?* En als dat nu die hoogverlichte Apostel Paulus zeggen moest, hoe veel te meer wij, die hem in gaven en in genade helemaal niet evenaren kunnen?

God is mijn getuige, hoe menigmaal we hebben gebeefd als een riet, als we de zondag zagen naderen en als we ons opmaakten om hier de kansel te beklimmen. En daar buiten kunnen er zovele dingen zijn, die met vreze en beven de arbeid doen verrichten. We gaan daar vanzelf niet op in. God is onze Getuige, dat wij terugziende op ons verblijf ook in Bruinisse, deze woorden met vrijmoedigheid de onze durven maken, *dat wij bij ulieden waren in zwakheid en in vreze en in vele beving.*

Maar anderzijds mogen we ook zeggen, dat het aan blijken van waardering nooit ontbroken heeft. Nooit zou een gemeente mij beter hebben kunnen verzorgen uitwendig, dan de gemeente van Bruinisse. 'k Heb wel eens gehoord van mijn voorganger, dominee Vreugdenhil, dat hij met zijn afscheid heeft gezegd: *de gemeente Bruinisse heeft vorstelijk voor mij gezorgd.* Welnu, datzelfde kan ik hem nazeggen. U bent o zo goed, uiterst goed voor mij geweest. En al scheen het menigmaal, dat de prediking vruchteloos was, dat geloof ik toch, dat heeft de Heere me doen geloven in het jaar, dat achter ons ligt, dat de prediking toch kracht gedaan zal hebben. Dat Woord zal nooit ledig wederkeren, maar 't zal alles doen wat de Heere behaagt, en voorspoedig zijn in hetgeen, waar dat Hij het toe zendt. En dat niet alleen als een reuk des doods ten dode, maar ook een reuk des levens ten leven. Zal de tijd het niet openbaren, dan zal de eeuwigheid het toch wel openbaren, welke vrucht dat de prediking heeft afgeworpen. Zo hebben we dan eerst even gezien, hoe dat we in uw midden hebben verkeer.

2. We willen ook zien, hoe dat we in uw midden hebben geleerd.

En mijn rede en mijn prediking was niet in bewegelijke woorden der menselijke wijsheid, maar in betoning des Geestes en der kracht. De Apostel spreekt hier eerst over de rede. En dan over zijn prediking. Maar daar had hij ook zijn doel mee. Want op de rede waren de Grieken en de Korintheërs zo zeer gesteld. Daarom lieten ze zich door de rede van die Griekse wijsgeren zo gemakkelijk aftrekken van de eenvoud, die in Christus is. Die rede van die Griekse wijsgeren was heel wat bekoorlijker en aantrekkelijker, dan die eenvoudige prediking van de Apostel Paulus. En toch ontbrak het ook Paulus niet aan wijsheid, noch aan wetenschap, noch aan welsprekendheid. Denk maar eens aan zijn verantwoording voor de koning Agrippa, aan de rede, die hij uitgesproken heeft op de Areopagus. Maar de inhoud van zijn prediking was niet zo aantrekkelijk en aanlokkelijk als van die Griekse wijsgeren. Paulus predikte Jezus Christus en Dien gekruist. En die prediking was de Jood een ergernis en was de Griek een dwaasheid. Hij predikte, dat er zaligheid was te verkrijgen door het lijden en

sterven van die vervloekte, verworpen Nazaréner. Daar haalden de Grieken de schouders voor op. De Joden brandden ertegen in de bitterste vijandschap. En nu deed de Apostel helemaal geen moeite om met schone en sierlijke woorden hen voor die prediking in te winnen. Een redenaar zoekt door kunstgrepen 't gehoor aan zijn zij te krijgen. Die gebruikt sierlijke woorden om zijn hoorders te overtuigen van de waarheid van wat hij zegt. Om ze te overwinnen, te overreden, opdat ze zijn woorden zullen aannemen, al is de inhoud ook nog zo leugenachtig. Maar de Apostel kwam met geen schijnredenen. Hij kwam met waarachtige redenen. Hij zocht die niet op een voor het vlees bekorende wijze voor de Korinthiërs aannemelijk te maken. Nee, de waarheid zelf moest haar kracht doen. En de waarheid doet haar kracht, al wordt ze ook op nog zulke eenvoudige wijze uitgedragen. Maar dan is 't wel nodig, dat de zalvende bediening van Gods Geest daarmee gepaard gaat. Daarom zegt de Apostel ook: en mijn rede en mijn prediking was niet in bewegelijke woorden der menselijke wijsheid, maar in betoning des Geestes en der kracht. 't Wordt door de hoorders gevoeld als de zalving van Gods Geest Zich paart bij de prediking. Dan maakt dat Woord toch indruk op de harten en de consciëntie der hoorders. Iemand kan zuiver ook de waarheid verkondigen, maar dat z'n betoog helemaal geen kracht doet, want de zalving van Gods Geest wordt er in gemist. Maar wordt er gesproken in betoning des Geestes en der kracht, dan wordt het gevoeld door de hoorders, dat de waarheid leeft, voor hem die ze uit te dragen heeft. Hij is met heilige ernst vervuld, met afkeer van alle leringen, die tegen de waarheid strijden. Daarom voelt hij zich ook innerlijk ertoe gedrongen om tegen alle valse en misleidende leringen steeds te waarschuwen.

Maar hij is dan toch ook gelijk met liefde bedield. Hij zoekt het heil van zijn hoorders. *Wij dan gezanten*, zegt die zelfde Apostel, *van Christus' wege, bidden u van Christus' wege, of God door ons bade, laat u met God verzoenen*. Als het het leerstuk der ellende betreft, dan is de prediker vervuld met een heilige ijver om dat leerstuk te verdedigen tegenover al degenen, die het geweld aan doen. En steeds met nadruk, met grote ernst wenst hij zijn hoorders voor ogen te houden, de ellendige staat, waarin we allen door de zonde van nature verkeren. Maar als het het leerstuk der verlossing geldt, dan wordt het gevoeld, dat hij op geen ander fundament wenst te bouwen, dan dat God in Sion heeft gelegd. Paulus wenste dan niet anders te weten, dan van Jezus Christus en Die gekruist. De Goddelijke wijsheid had Zich daarin geopenbaard en over die Goddelijke wijsheid spreekt hij, zoals zij zich geopenbaard heeft in die enige weg, die God tot de zaligheid heeft uitgedacht, van een verloren Adamskind. En dat door de heilige menswording en de kruisdood van Zijn eigen lieve Zoon. Dat is een weg, waarin dat God naar Zijn hemelse wijsheid Zich verheerlijkt in al Zijn aanbiddelijke, luisterrijke Deugden tot zaligheid der Zijnen.

Mijn Geliefden, we hebben steeds geprobeerd om u die weg voor te stellen, maar u dan ook te laten horen, hoe dat een mens, die net als die Joden en die Grieken van nature ook met afkeer van die weg der zaligheid vervuld is, bevindelijk met die weg der zaligheid leert kennis maken. Want dan is de prediking in de betoning des Geestes en der kracht. Als het gevoeld kan worden, dat hij die predikt, uit ondervinding spreekt. Nee, hij stelt zijn bevinding niet als een toetssteen en hij predikt ook de christen niet, maar hij kan toch zeggen met de Apostel: wij spreken wat wij weten en we getuigen van hetgeen we gezien en gehoord en wat onze handen getast hebben, van het Woord des levens. Heeft Paulus ook zo niet gepredikt? Want hij zegt een keer: *wij prediken Jezus Christus en Die gekruist, maar hij zegt er ook bij: en onszelf, dat wij uw dienaars zijn om Zijnentwil*. 2 Kor. 4 : 5. En heeft hij er ook niet steeds van gewaagd, als hij verantwoording moest doen, hoe dat God hem tot die prediking

gebracht had? Door welke weg en op welke wijze? Nee onze bevinding maakt het Woord niet waar, maar het Woord maakt onze bevinding waar. Het wordt gevoeld, als de prediker uit ondervinding spreekt. Dat geeft een afdruk bij de hoorders. Want die gevoelen het, dat hij spreekt uit volle overtuiging.

En toch, de bekwaamste prediker zal het Woord nooit kunnen brengen in het hart. Gods Geest zal er aan te pas moeten komen, om het Woord in onze harten ingang te doen vinden. En dat is nu ook onze hartelijke wens. Wij hebben eigenlijk al enkele keren afscheid van u genomen in de laatste tijd, dus we kunnen kort zijn. Dat is ook onze hartelijke wens voor u, dat de Heere het Woord gebracht mocht hebben in uw harten, waar ik het niet brengen kon. En dat dat Woord nog een blijvende vrucht voor u mocht hebben afgeworpen. De woorden der wijzen zijn als prikkelen en als nagelen, diep ingeslagen door de meesters der verzamelingen, gegeven van de overste Herder. Nee mijn geliefden, we gaan niet staan roemen op onze prediking, mocht de mens er maar tussenuit blijven, ook vanavond. We gaan niet roemen over de vrucht, die de prediking heeft afgeworpen, we laten dat voor de Heere liggen.

We zijn ons ons gebrek in onze bediening ten volle bewust geweest. God mocht daar genadig verzoening over doen door het bloed des Lams. 'k Ben geen geleerde man en met wijsheid heb ik dan ook u niet kunnen dienen. Aan uitwendige wetenschap heeft het me daartoe ontbroken. 'k Heb maar een geringe opleiding gehad, hoewel dat ik die tot op de huidige dag nog zeer waardeer. Maar 'k heb wel geprobeerd al die jaren, dat ik hier was om mezelf nog zoveel mogelijk wetenschap bij te brengen, waarmee ik de gemeente zou kunnen dienen. 'k Heb veel in mijn studeerkamer gezeten en ik heb ook gevoeld, dat er veel toe nodig was om elke zondag voor de gemeente weer nieuw te kunnen blijven. Daar heb ik het ook steeds op toegelegd. Maar 'k heb ook gevoeld, dat mijn studie me daartoe niet brengen kon; dat ik de zalvende bediening van Gods Geest steeds van node had. En ik geloof te mogen erkennen vanavond, dat God me Die toch niet onthouden heeft.

En daar is ook nog wel eens wat van opgemerkt in uw midden. Dan is op de daken wel eens gepredikt, wat in de binnenkameren geschiedde. Dan is de vrome farizeeër wel geërgerd geworden, maar dan zijn in waarheid bedroefde en nooddriftige zielen wel eens vertroost geworden. Dan zijn knopen ontbonden, dan zijn raadselen opgelost, dan hebben ze hun weg uit Gods Woord mogen horen verklaren. Dan hebben ze uit hun gemis of uit de bekommering of uit de verdere stand van 't genadeleven nog wel eens met hun hart bovenop die waarheid mogen vallen. Zo hebben we het getracht zo veel als dat het kon, om aan onze heilige roeping te beantwoorden in Uw midden. Zo hebben we dus ook gehoord hoe dat wij in uw midden hebben geleerd.

3. Wat wij voor u hebben begeerd.

We willen ten derde nog zien, wat of wij voor u hebben begeerd. *Opdat uw geloof niet zou zijn in wijsheid der mensen, maar in de kracht Gods.* Hier laat de Apostel de reden horen, waarom dat zijn prediking niet bestond in bewegelijke woorden der menselijke wijsheid. Zo kon het te heerlijker uitkomen, hoe dat het geloof een gewrocht des Heiligen Geestes was. Dat het niet gewerkt werd door menselijke wijsheid, maar dat dat gewerkt werd door de kracht en door de wijsheid Gods. God heeft door Zijn Geest dat geloof willen werken in de Korintheërs. En dat op een bovennatuurlijke en onweerstandelijke wijze.

Er zijn twee dingen, die onafscheidelijk aan elkander verbonden zijn. Er staat in Jesaja 53: *Wie heeft onze prediking geloofd?* En daar laten het de meesten tegenwoordig bij. Ze zeggen: je moet het geloven. *Wie heeft onze prediking geloofd?* Maar Jesaja zegt er

nog wat bij: *en aan wie is de arm des Heeren geopenbaard?* De arm des Heeren moet aan ons geopenbaard worden. 't Geloof is een gewrocht des Heiligen Geestes en moet door de Geest in onze ziel gewerkt worden. En dat geloof is een proefhoudend geloof. Onder de smartelijkste beproevingen en verzoeking, en hoe ook de waarheid geweld aan wordt gedaan, zal dat geloof niet bezwijken. Maar dat geloof doet ze steeds vaster aan die waarheid vastklemmen. Al komt men ook met de waarheid in de beproeving, al wordt ook de prediking op nog zulk een eenvoudige wijze gebracht, zodat er de Grieken de schouders voor ophalen, dat geloof steunt op die verkondigde waarheid. Maar hoe komt het dat dat geloof niet bezwijkt? Omdat dat geloof een gemeenschap aan de levende Jezus geeft.

't Historiëel geloof en het wonder en tijdgeloof geven geen gemeenschap aan de levende Jezus, maar het zaligmakende geloof geeft wel een levende gemeenschap aan de levende Jezus. Maar door dat geloof zouden ze ook steeds nauwer aan Christus verbonden mogen worden. Er is een wasdom des geloofs. Er is een wasdom in de kennis en in de genade van Christus. En die wasdom des geloofs had de Apostel ook voor de Korinthiërs gezocht. En we mogen nu zeggen: die hebben we ook voor U gezocht. We hebben getracht om alle gemoedelijke gronden onder de voeten weg te vagen. 't Zal wel 't werk des Geestes zijn, ook dat weet ik. Maar 't was dan toch ons uitzien, dat het God behagen mocht om ons als middel in Zijn hand daartoe te gebruiken, opdat Uw geloof niet zou zijn in wijsheid der mensen, maar in de kracht Gods. Dat het openbaar mocht komen, dat dat geloof niet afhangt van de wijsheid en de kracht van mensen, maar van de krachtige werking van Gods Geest.

Zo zou dat God tot verheerlijking kunnen dienen, als dat geloof door de zwaarste beproevingen heen de ziel zich steeds vaster doet wortelen in die zuivere en eenvoudige leer van Gods getuigenis. Zo zou Christus een gestalte in onze harten krijgen en wij in de liefde geworteld en gegrond worden en zullen we steeds nauwer aan Hem verbonden worden, zodat Christus alles en in allen wordt. Zo zal God aan Zijn eer komen en komt de ziel aan de zaligheid. Dat is een les, die Gods kerk steeds meer in het leven leert. We moeten sterven aan al wat geen God en wat geen Jezus is. Want Christus moet alles en in allen zijn. En alleen in een weg van ontkrachting en waarin wij de kroon van ons hoofd verliezen, kan God verheerlijkt worden en zal het praktisch worden in ons leven, wat of we nu zingen uit Psalm 89 het achtste vers:

*Zo wij sterk zijn, daarvan hebt Gij allen de eer;
Vermogen wij ook iets, zulks alles komt, o Heer!
Van Uw goedheid, die ons bescherming is gevonden;
Is 't dat wij benauwd zijn nu of 't eniger stonde,
Gij o Heilige God Israëls hoog verheven,
Zijt onz' Koning, tot Wien wij ons ganslijk begeven.*

We zouden ons thans met en enkel woord willen richten tot onze geachte en geliefde kerkenraad:

Broeders ouderlingen en diakenen, het ogenblik is aangebroken, waarop dat wij elkander gaan verlaten. Wij gevoelen het voor u hoe erg dat is, als gij ons thans van u ziet heengaan. Maar voor mij is 't ook een pijnlijke zaak om van u te scheiden. We zijn hier in de jaren dat we de gemeente hebben gediend aan u ook zeer nauw verbonden geworden. Want 't is toch geen kleine zaak om elf jaar lang met elkander zo intiem om te mogen gaan in liefde en in vrede. En' wat is 't een groot voorrecht, dat we nu kunnen zeggen hier in 't openbaar, dat we elkaar vrij in de ogen kunnen blikken. We hebben geen jabloer gespeeld; ge hebt wel eens een voorstel afgestemd, dat ik

deed; maar we zijn elkaar nog nooit daarvoor in de haren gevlogen. Er is nog nooit in al die elf jaren hier in de consistorie één bitter woord gevallen. Zo hebben we steeds in broederlijke liefde met elkander mogen omgaan. En dat mag ik toch ook zeggen, dat we samen getracht hebben om het goede van de gemeente te zoeken.

Maar nu gevoel ik ook, hoe zwaar het u valt als' ge mij ziet henengaan. Want u hebt toch ook ongemerkt veel op me gesteund. Dat kan ik goed begrijpen, want als je een leraar hebt, daar steun je op. Maar 'k heb ook wel gevoeld, dat ge mij ook gesteund hebt. Dat ge wel eens als een Aäron en een Hur aan mijn zijde hebt gestaan om mijn armen te ondersteunen. Dat de gebeden werden opgezonden tot Gods troon, niet alleen in het openbaar, maar ook in 't verborgen. Daar zijn nauwe banden tussen ons gevallen. En ik geloof, dat er ook banden liggen, die de dood en de eeuwigheid nooit meer zullen kunnen verbreken. Maar we gevoelen voor U wat of het is, als ge mij ziet heengaan, omdat ge nu staat voor een herderloze gemeente. En nu bent u er toe geroepen om straks de gemeente voor te gaan in het lezen van de predikaties. En ook daarin hebt gij steeds zulk een ondersteuning nodig. Die ondersteuning bidden wij u van ganser harte toe. En wij hopen, dat tot stichting der gemeente, bij het klimmen van uw jaren, nog zult mogen voorgaan. En dat de Heere U ook verblijden mocht door Zijn daden, dat er nog helpers werden gesteld aan Uw zijde. Bovenal is het ook mijn wens, dat de Heere spoedig deze ledige plaats mocht vervullen. Hij heeft tot de één maar te zeggen: ga, en hij gaat, maar ook tot de ander: kom, en hij komt. De Heere mocht U dan door Zijn daden nog grotelijks verblijden en Hij mocht het betonen, dat al is het dat wij weggaan, dat de Koning der kerk blijft, Die getuigt heeft: En ziet, Ik ben met U lieden alle de dagen tot de voleinding der wereld.

We willen ook een woord richten tot de **afgevaardigden uit de Classis**, waar dat we ook die gemeenten in al die elf jaren zo vele malen hebben gediend.

We weten, dat het ook voor U een harde zaak is, als ge me ziet vertrekken. Er zijn er, met wie er van stonden af aan, dat we in die gemeenten voorgingen, zulke nauwe banden vielen. Maar er zijn er ook, met wie de banden zijn gevallen, ook in de tijd, dat we daar gedurig kwamen. En nu mogen we ook zeggen, dat de liefde tussen ons steeds gegroeid is. We hebben ook getracht om bij u het Woord Gods te verkondigen, niet met bewegelijke woorden der menselijke wijsheid, maar in betoning des Geestes en der kracht. En dan hebben we ook wel eens gevoeld, dat dat door u werd waargenomen. En dat gaf een wederzijdse verbinding aan elkaar. De Heere mocht het Woord, dat we onder U verkondigd hebben, ook nog vruchtbaar stellen. Hij mocht U ook verder willen gedenken, in de weg die nu ook voor U ligt. En kon het zijn ook in dit Zeeuwse gewest nog eens spoedig een predikant erbij geven.

We denken op het ogenblik in het bijzonder aan onze geliefde vriend en broeder, **dominee Aangeenbrug**, met wie er ook zulke nauwe banden zijn gevallen. Wij moeten U ook gaan verlaten. We hebben samen met u in deze Classis gearbeid. En we hebben in broederlijke liefde met elkander ook mogen omgaan. Er is veel gebeurd, wat ook een nauwe band van vriendschap tussen ons gelegd heeft. En dominee Aangeenbrug, 'k hoop niet menselijk te worden; mochten we de mens er maar buiten houden. Maar u bent oud, veel ouder dan ik en wat ik geloof: veel wijzer ook dan ik en ge hebt meer ervaring dan ik. En toch, ge hebt U nooit boven me verheven, maar we hebben, en dat mag ik ook van mijn kant zeggen, onder elkaar mogen staan, achtende de één de ander uitnemender dan zichzelf.

U hebt met zwakheden des lichaams te kampen gekregen, in 't bijzonder in de laatste jaren, maar we hebben toch eens een keer mogen geloven, wat of we zo-even hebben

gezegd uit Jesaja 40: *dat God u nog weer arendsvleugelen kon geven*. En ik geloof toch, dat de Heere dat Woord vervuld heeft. Want ge zijt door de dood van onze zijde nog niet weggenomen, maar de Heere heeft u nog arendsvleugelen willen geven. En ge hebt uw arbeid ook weer met nieuwe kracht mogen verrichten. De Heere sterke u verder in uw grijze ouderdom. U hebt nu een beroep naar Ederveen, hebben we gehoord, maar als u in dit gewest zoudt moeten en mogen blijven, waar dat vanzelf de Classis naar uit ziet, dat ge hier zult mogen blijven, dan hopen we, dat u tot in langere tijd zo zult doorgaan, waar nu zovele gemeenten hier aan uw zorgen ook zijn toevertrouwd als consulent. En dat de Heere u in uw ouderdom groen en fris doet zijn, om de Deugden Gods te verkondigen in de gemeenten.

We zouden thans ook het woord willen richten nog tot **dominee Steenblok**, die we vriendelijk bedanken voor zijn aanwezigheid aan deze plaats. Ook tussen ons zijn er nauwe banden gevallen. Er zijn vele mensen, die aan u een hekel hebben en ik mag in 't openbaar hier wel zeggen: ik heb nog geen hekel aan u. We kennen elkaar vijftien jaar lang intiem en ik ben zeer nauw aan u verbonden. En er is dit laatste jaar wat voorgevallen, wat ons nog nauwer aan elkaar verbonden heeft. En we hopen van ganser harte, dat de Heere u nog lang in ons midden zou willen sparen en aan onze zijde doen staan. Want, we hebben het zo-even al gezegd, het ontbreekt ons aan wetenschap, wat dat betreft. Hoewel ik de lessen, waardeer tot op de huidige dag, die ik drie jaar lang van u op de school gehad heb. 't Is uw bedoeling geweest, om waar het bij ons in het kerkelijk leven niet anders kon op heden nog, om ons op een eenvoudige wijze nog te vormen tot het ambt. En dan heb ik nog tot op de dag van heden de vruchten van uw onderwijs mogen plukken en ben daar, naast God, u van harte dankbaar voor. De Heere mocht u verder, in Uw weg willen gedenken; moed en kracht geven, licht en wijsheid en alles wat ge nodig hebt in Uw ambtelijke bediening.

We willen ook het woord richten tot de **Edelachtbare Heer Burgemeester en de Wethouders**. We hebben ook in die elf jaar vanzelf nogal eens omgang gehad met de plaatselijke overheidspersonen. En we zijn wel eens, omdat het nodig was, met elkaar in aanraking geweest. U bent de derde burgemeester, die we meemaken hier in Bruijnse en persoonlijk met u hebben we nog niet zo kennis gemaakt. Wel met de andere burgemeesters en ook wel met één van de wethouders. De Heere mocht u nog verder gedenken als hoofd van deze plaats, de burgerlijke gemeente, en mocht u geven wat ge nodig hebt in het leiden en besturen van de gemeente en dat ge daarin gedurig Gods hulp mocht inwachten, wijl Hij zegt: *zo iemand wijsheid ontbreekt, dat hij ze van God begere, die een iegelijk middellijk geeft en niet verwijt*. We danken u tezamen van harte voor uw aanwezigheid aan deze plaats.

We richten ook gelijk een woord van dank aan de **afgevaardigden van de kerken hier van ons dorp**. En onder anderen dan ook wel in 't bijzonder richten we een woordje aan **dominee Van der Brink**, Hervormd predikant en **dominee Wielemaker**, Gereformeerd predikant. We hebben ook nog al eens contact met elkaar gehad en we danken u van ganser harte voor de medewerking, die ge hebt willen geven, waar dat kon en waar dat nodig was. De Heere mocht ook u gedenken.

En we danken dan ook de **afgevaardigden van de gemeenten** hier ter plaatse voor hun aanwezigheid in dit avonduur.

Verder ook wil ik **de dokter** vriendelijk bedanken voor de medische hulp, die hij steeds zo spontaan gegeven heeft, tot in de jongste ogenblikken toe. Dokter, wat we vanavond gepreekt hebben, daar hebben we wat van beleefd in Bruinisse. Dat weten alle mensen niet. Dat weet allereerst God in de hemel, maar Dokter van Leeuwen weet er ook wat van. *En ik was bij ulieden in zwakheid, in vreze en in vele beving.* En dan hebt ge toch ook gedurig uw medische hulp willen verlenen en alle belangstelling steeds willen tonen. Wij danken u daar hartelijk voor.

Zo ook het **hoofd der school** mocht de Heere met Zijn gunst en zegen u willen vergezellen in het schoolleven en zo mocht Hij ook daaraan Zijn zegen nog willen verbinden.

Koster en organist zeggen we dank voor de medewerking, die we al de jaren van hen hebben gehad in het begeleiden van de eredienst.

Geliefde catechisanten, voor u is ook het ogenblik aangebroken, waarop dat uw leraar van u gaat scheiden en 't valt ook voor u ons hard om u te verlaten. De Heere mocht u willen gedenken en u geven lust om de waarheid te onderzoeken. Liefde tot die waarheid, waarin dat wij u steeds hebben onderwezen. Wij hebben sommige catechisanten vanaf hun prille jeugd op de catechisatie gehad en nu zijn ze soms al getrouwd, hebben zelf al weer kinderen, want we zijn hier een hele tijd geweest. We hopen van ganser harte, dat het onderwijs, dat we aan u gegeven hebben, vrucht voor u mocht hebben afgeworpen, waarom het ons steeds te doen geweest is. Dat ge u aan de waarheid mocht verbonden gevoelen en dat ge daar nooit van zult afwijken. Dat ge de innerlijke overtuiging ervan om mocht dragen, dat dit de waarheid is. We hebben altijd getracht zoveel mogelijk ook in het onderwijzen van de jeugd, om die als het ware die overtuiging mee te geven. Welnu, de Heere mocht daartoe dan dat onderwijs gezegend hebben. Bovenal tot het heil van Uw onsterfelijke zielen.

Geliefde gemeente, zo gaan we u verlaten, we hebben zoals we zeiden, eigenlijk al meerdere malen afscheid genomen. Maar nu is 't ogenblik aangebroken, waarop dat het toch werkelijkheid wordt, waarop dat we u zullen moeten verlaten. We hopen toch aan de gemeente nog steeds te denken. En als de Heere ons in 't leven spaart, dat hebben we beloofd aan de kerkenraad, dan zullen we toch elk jaar een zondag reserveren voor Bruinisse en ook met bid en dankdagen, hopen we te trachten u voor te gaan, wanneer ge anders geen leraar kunt krijgen. We hopen u wat dat betreft niet te laten zitten. We nemen u ook mee. Vanzelf is een losmaking gevallen. Want als de leraar van de ene plaats naar de andere gaat, dan moet hij de ene plaats loslaten, en aan de andere gemeente wordt hij verbonden. En nu moet ik u niet alleen loslaten, maar ik wil u nog zeggen, gij moet ook mij loslaten. Als de gemeente haar leraar niet loslaat, is er eigenlijk geen plaats voor een andere leraar. Dus ge moet mij ook loslaten. Dan zou er nog plaats kunnen zijn voor een andere leraar. 'k Heb nu de laatste maal voor u voorgegaan. 'k Heb u ook steeds gezegd: ge moet met geen kansberekeningen werken. Zeg nu niet: Daar zijn zo weinig leraars en we hebben zo weinig kans. Ge hebt maar één leraar nodig. En als God die zendt, dan is de ledige plaats vervuld. Gij moet niet zeggen: we moeten een dominee hebben, want daar rust Gods zegen niet op. Maar ge moet vragen: *Heere wilt Gij ons een dominee schenken in Uw gunst, die ons in die zelfde waarheid mocht leiden, gedurig ons mocht weiden op de vette grazige weide van Uw getuigenis.* Dat mocht de Heere u schenken. Dat is onze hartelijke wens en bede.

U gevoelt, deze ure is voor ons een bijzondere ure en we staan hier met vele gevoelens vanzelf op de kansel en daarom willen we ook trachten zo kort mogelijk te zijn. We hebben al eens op een meer gemoedelijke wijze, zouden wij zeggen, afscheid van u genomen, o.a. ook de vorige week nog met Nieuwjaarsmorgen. En we hebben u gedurig de waarheid verkondigd, zoals die is naar Gods getuigenis. En de Heere mocht er dan ook Zelf getuigenis nog aan willen geven in het midden van u. Hij mocht u aan die waarheid willen binden, opdat u daarvan niet zult afwijken, door welke beproevingen, dat het ook henen zal gaan, want dan zal God toch altijd de waarheid getuigenis geven.

En zo mocht Hij Zijn volk onder ons ook willen gedenken en nog betonen, dat als er geen leraar is, dat Hij dan de geschriften der vaderen nog wil gebruiken om geestelijk voedsel aan de ziel te schenken. Hij mocht werken in Uw midden tot waarachtige bekering, opdat dode zondaren werden levend gemaakt en dat er in Sion nog werden geboren. Opdat er paarden gehecht mochten worden aan Jezus' Middelaarkroon. Hij mocht ook werken in Uw midden tot wasdom in het genadeleven en Zichzelfen nog verheerlijken in Zijn Goddelijke daden, U tot eeuwig en waarachtig heil. Amen.

Laat ons nu eindigen met dankzegging.

Nu geef ik allereerst de gelegenheid aan broeder de Waal om zijn toespraak tot ons te richten:

Geliefde herder en leraar,

Het mocht zijn, dat wij u in dit uur aanspreken, in dit scheidingsuur, wat ons droevig valt. Dat kunt u begrijpen. U hebt het ook zelf getuigd.

U kent alle noden. Gij weet het, wie en wat wij zijn. Maar ook wat gij voor ons geweest zijt. En we mochten u dan van deze plaats hartelijk dankzeggen voor alles wat gij voor de gemeente in de kracht Gods mocht verrichten. Het mocht zijn, dat het gezegend mocht worden, door de Heilige Geest en dat Hij Die in onze harten deed werken. Gij hebt de bazuin aan de mond gezet en hij heeft geen onzeker geluid gegeven. Gij hebt datgene gegeven, wat in u was, en wat door Gods Geest in u gewerkt werd. De Heere mocht er Zijn zegen genadiglijk over willen geven tot heil en zaligheid van onsterfelijke zielen in de gemeente.

Wij wensen u dan, wanneer gij ons gaat verlaten, datgene toe, dat gij in uw nieuwe gemeente op dezelfde wijze moogt voortgaan om het Woord Gods recht te spreken, recht te snijden, het kostelijke van het snode te scheiden en datgene te geven, dat door de Heere ook aan u geschonken wordt. Hij geve u ook, wat u zo even hebt mogen getuigen, dat wij als kerkenraad gedurig met u in liefde en vrede en eensgezindheid hebben mogen leven en werkzaam zijn. Dat we elkander dienaangaande recht in de ogen kunnen zien en elkander hartelijk de hand gedrukt hebben, wanneer wij elkander verlieten. Ook dat wensen wij u toe, dat gij dat in Uw nieuwe gemeente weer mocht gewaar worden. Dat dat de Heere u geve uit Zijn liefde, door die in hun hart en in uw hart te willen uitstorten, opdat Hij met Uw geest mocht gepaard gaan. Gij weet het, dat Hij het is, Die alleen u helpen kan. Och, dat Hij u ook ondersteune in deze weg. Voor Hem zijn alle dingen mogelijk. Want wij zijn nietige zondige mensenkinderen, die alles behoeven. Maar nu is Hij de Opperherder, die ook u als onderherder ook weer kan helpen en ondersteunen.

En we denken zo ook aan de gemeente, die wij ook in deze wensen te wijzen op de prediking, die hij heeft gebracht. Duizend predikaties, min of meer, zijn door onze

leraar in het midden van u gedaan. En nu een vraag: welk nut heeft die prediking afgeworpen? Het zal voor een ieder onzer er op aan komen, dat wij die prediking zullen benutten tot ons eeuwig heil en zaligheid. Alleen door Gods heilige Geest kan het ons dat doen. De woorden, die in die duizend predikaties zijn verwerkt, die zijn onberekenbaar. Maar weet voorzeker, dat wanneer we onder dat alles zullen verloren gaan, dat al die woorden in onze oren zullen klinken tot in alle eeuwigheid. Ach, dat het nog wezen mocht, dat we tezamen eens mochten buigen onder de hoge God.

Want dat onze leraar nu zo vertrekt, het mocht onze schuld nog eens worden, dat we nog eens mochten bukken onder de Heere. Want dat heeft ons toch wel wat te zeggen: *elf jaren heeft hij onder ons gearbeid*. En 't mocht ons nog eens gebeuren, dat we onder God mochten vallen en dat we allen voor Hem in de schuld mochten komen. Zou dat nog kunnen? Het zou nog mogelijk zijn?

En dan van deze plaats wil ik onze leraar nog hartelijk dank zeggen, ook namens de kerkenraad en de gemeente, voor de prachtige gift, die hij ons geschonken heeft uit waardering, te weten, het Heilig Avondmaalstel, dat gij ons geschonken hebt, het zilveren Avondmaalstel. Mochten we het nog menigmaal gebruiken, tot eer van God en tot stichting van onze zielen. En dat het gegeven werd, dat gij het nog onder ons mocht gebruiken. Gij hebt het in gebruik mogen nemen, de eerste maal. Maar ach, de Heere geve, dat het nog meerdere malen mag geschieden.

Van deze plaats willen we ook **Mevrouw Mallan** gedenken, welke wij toespraken bij haar intrede te dezer plaatse. Toen kenden we elkander slechts van aanzien. Maar nu na een zoveel jarig verblijf kennen we elkander, zoals men dat noemt, in de omgang. De Heere geve u en uw gezin, datgene, wat ge zo onmisbaar nodig hebt. Vele malen hebben we Uw woning betreden, maar altijd op gezette tijd. We hebben u nooit lastig gevallen; óf we moesten er wezen, óf we werden ontboden. De Heere geve u datgene, dat u zo onmisbaar nodig hebt op weg en reis naar de eeuwigheid. Dat het gegeven werd, dat de Heere u die genade wil schenken die uw echtgenoot deelachtig is, want dat zou strekken tot eer van Zijn Naam, tot heil van uw ziel en tot vreugde van uw echtgenoot en Gods volk. *En dan beware u de Heere uw uitgang en Uw ingang tot in eeuwigheid*. Ik heb gezegd.

Dominee Aangeenbrug sprak als volgt:

Als ik een enkel woord van afscheid wil spreken, dan kan ik wel zeer kort zijn, want we hebben op de Classis elkander reeds de hand van afscheid gedrukt. Maar vanavond is het dan toch wel een bijzondere ure, dat gij als leraar van deze gemeente en van deze classis afscheid hebt moeten nemen.

U hebt reeds gezegd, welke banden, dat er ook tussen ons gevallen zijn. Zal ik dat op gaan halen van waar ze komen? Dat ligt niet aan u en dat ligt niet aan mij. De wereld kan banden zoeken en banden maken. Maar die worden verbroken. Maar dat God van eeuwigheid gedachten des vredes gekoesterd heeft om aan ellendige mensen, die in de tijd van God zijn afgeweken en van elkander zijn afgeweken en om die weer bij elkander te brengen, langs die weg, dat Hij Zijn eigen schootzoon heeft willen stellen tot een rantsoen, dat heeft God behaagd. En dat kan ik en dat kunt u niet ontkennen, dat dat niet waar is. Dat heeft God Drie-enig willen bewerken in de tijd. En door verschillende omstandigheden is de innerlijke band versterkt geworden, door de waarheid te leren verstaan die naar de Godzaligheid is. Hoe dat God de Heere uit vrije soevereine genade alleen om Zijns Naams wil zondaren komt te redden van een eeuwig verderf.

En dan mocht God de Heere u steeds geven kracht en lust in uw jonge dagen om dat straks voort te mogen zetten, ook in een andere kring, waar God u heeft willen plaatsen. Hij zij met u en met uw gade en met uw kinderen. We hopen elkander nog wel eens meer te zien op de aarde, dat geloof ik nog wel nu. We hebben meerdere malen gemeend, gelijk ge 't zelf wel aangehaald hebt, dat de eeuwige deuren zouden opengaan, en onze werkring op aarde af was. Maar door omstandigheden, die plaats gehad hebben in de jongste tijd, heeft God de Heere gegeven, ook zelf in mijn hart, (niet alleen in Uw hart); want ik heb wel eens gedacht: dominee Mallan, zou je 't wel goed gehad hebben, jong, dat God de Heere de arendsvleugelen gaat vernieuwen? En inderdaad ik meen er iets van te mogen gevoelen in mijn eigen leven. Om dat werk, dat God nu uitgedacht heeft in de eeuwigheid, in de tijd te gaan uitoefenen, in Zijn Naam, om zondaren tot bekering te roepen en de weg te wijzen naar het eeuwig heil, dat in Christus geopenbaard is. God de Heere mocht ook u daarin nabij en goed willen zijn.

U hebt vanavond afscheid gesproken met dezelfde woorden als waarover ongeveer een vijftien jaar geleden ik zelf ook eens afscheid nam van een gemeente. En ik acht dat volk gelukkig, dat zijn eigen zwakheid leert kennen. Want ik ben in mezelf graag zo sterk en zo machtig. Maar dan verlies je het wel. Maar als we zwak gemaakt mogen worden van Godswege, niets meer uit onszelf te kunnen, maar Zijn hulp en kracht te mogen nodig hebben. God de Heere geve dat, ook in de verdere voortgang van uw leven. Hij stelle u daar tot een rijke zegen, tot ere van Gods Naam en tot versterking van het rijk der duisternis. En God de Heere mocht nog paarden willen hechten door middel van uw dienst.

Hij geve ook uw vrouw en uw kinderen, niet alleen mee te gaan naar Veenendaal, maar God den Heere mocht eens geven om mee te reizen naar die grote eeuwigheid, naar de triomferende kerk. Want de strijdende kerk, die is straks ten einde, die blijft niet eeuwig. Maar de triomferende kerk zal nooit meer uitgaan. Daar komt straks geen avondstond, maar een eeuwige morgenstond, waar nooit afscheid gesproken zal worden, maar een eeuwig samenzijn; en dan zal het grootste wonder zijn, als ik daar mag komen.

Dat geve de Heere aan allen en ook aan de gemeente van Bruinisse en ook aan de kerkenraad van Bruinisse. Want ik heb enigszins kennis mogen maken met het samenleven van dominee Mallan en zijn kerkenraad. En het heeft mij persoonlijk goed gedaan, dat ge uw leraar te allen tijde hebt willen steunen en schragen in alle gebreken. God de Heere mocht u samen, ook de gemeente van Bruinisse, gedenken in ons scheiden. En mocht de Heere ons samen licht en genade van Boven geven om te leven tot Zijn eer, dat zij zo.

Dominee Steenblok sprak als volgt:

Dominee Mallan, het is me in deze ogenblikken ook een aangenaamheid om bij Uw afscheid aanwezig te zijn. Je zou zo zeggen, is het dan zo aangenaam voor de gemeente van Bruinisse? Dan zeg ik: *nee*. Maar nochtans is het ook weer zo, wat de gemeente van Bruinisse aanbelangt, dat de onderherder wel weg gaat, maar dat de Opperherder, de Koning van Zijn duurgekochte Kerk, toch altijd blijft. En ziet, dan is Hij ook de machtige om voor de achtergelaten kudde dan zo te zorgen. En ook voor de omliggende gemeenten.

We weten het: daar zijn o zo weinig leraars in onze gemeenten. En de Heere mocht het nog eens geven, dat er mannen verwekt werden, die eens op mochten komen en dat er eens afgezonderd mochten worden voor de heilige dienst des Heeren. 't Is onze

gedurige bede, dat God het nog eens geven mag, ziende de grote nood, waarin onze gemeenten zich bevinden.

Maar zie, wat ik in deze ogenblikken ook inzonderheid wel eens naar voren wil brengen, dat is, dominee Mallan, dat er een hechte band tussen ons liggen mag. Dat was al zo toen u voor het curatorium kwam. Toen zat ik daar en dus was u de laatste. En toen keek ik zo eens naar u. Ik dacht: die jongeman, dat wordt niks. Die wordt gewis afgewezen. Maar o, toen hij, de jonge Mallan ging vertellen, wat God aan zijn ziel had gedaan en hoe hij gekomen was naar die vergadering, en toen Mallan daar ging spreken: mijn hart ging toch zo open. Ik zeg: Heere deze jongeman, geef dat hij toegelaten mag worden. En ik mag zo zeggen, met algemene stemmen werd Mallan toegelaten. Daar was ik toch zo blij mee. Vanzelf zeg ik dit niet om mensen te verheerlijken, want daar is genoeg op gewezen, vanavond ook, dat we dat toch nooit zullen kunnen doen en niet mogen doen ook. Maar tot de ere Gods. Zo is er toen al een band gevallen in mijn hart met wat nu dominee Mallan mag zijn.

En dat is in de latere tijd ook zo bevestigd geworden, ook vanwege zijn leer, tot op de dag van heden toe. En daarom gedenke de Heere u verder ook, dominee Mallan, op die levensweg. En zo dominee Mallan mocht de Heere u voorts gedachtig zijn. Ge hebt elf jaren hier mogen staan en we hebben vanavond ook nog zo gehoord, dat ge met veel vreze en in zwakheid voor uzelfen altijd het Woord hebt gebracht en dat de Heere u heeft willen bekrachtigen. En mocht het wezen, dat de Heere een rijke zegen achter mocht laten. En als ge dan heen trekt naar de nieuwe gemeente, dan mocht de Heere u vergezellen. En Hij mocht maar geven Zijn genade en ontferming en alles wat gij verder nodig hebt op de levensweg te gaan.

En zo ook, ik spreek ook namens het Curatorium, zo leg ik daar de nadruk op, dat het toch zo een zegen zou zijn, als er nog eens nieuwelingen bijgevoegd mochten worden. Want al de leraars komen wat meer op leeftijd, behalve dominee Mallan. En ziet, we weten niet wat de toekomst mee zal brengen, maar we hopen toch dat de Heere verder gedachtig zal zijn aan al onze gemeenten. We weten dit wel zeker, dat de Heere Zijn klein kuddetje gewis zal bewaren. Hij heeft geen mensen nodig ook, want Hij is machtig genoeg om zonder ingestelde diensten de gemeente te bewaren. Maar nochtans, 't is toch de door Hem Zelf gestelde orde. En de Heere geve dan Zijn gunst en goedertierenheid.

't Zal altijd maar weer zijn, zoals u het vanavond ook zo kennelijk, en ik stem er ten volle mee overeen, zo naar voren hebt gebracht: drie stukken zijn 't. Dat eerste stuk der ellende. Die doodstaat van de mens, die zal verkondigd worden. En 't zal zeker een eeuwig wonder zijn als nog ooit een mens behouden zal worden. Want door die droeve val en bondsbreuk hebben alle mensen zichzelf toch zo hopeloos van het leven beroofd. En staat elk mensenkind als een geslagen vijand daar tegenover den Heere, van zijn jeugd af aan. 't Is toch maar niet anders, dan dat hij geen lust heeft aan de kennis van de heilige en zalige wegen des Heeren, maar dat hij niets anders wil, dan van God verre wegwijken. En zo zal er een wonder moeten gebeuren, zal 't ooit nog weer goed komen. En omdat het nu een wonder is, dan kan het voor dat uitverkoren gunstvolk. En zo mocht de Heere nog de prediking ook van deze avond met Zijn lieve gunst willen achtervolgen en bekronen.

En de Heere gedenke dan voorts ook Mevrouw Mallan en de kinderen en zo ook de kerkenraad. Ik voeg me ook met deze woorden aan wat dominee Aangeenbrug ook zo heeft opgemerkt en gezegd. En de Heere mocht dan voorts ons allen tezamen nog zo gedachtig zijn naar weg en staat en omstandigheden, naar het soeverein vrije van Zijn eeuwige ontferming, om Christus' wille. Zo mocht het zijn.

De Edelachtbare Heer Burgemeester van Bruinisse sprak als volgt:

't Is mij een bijzonder genoegen om als Burgemeester vanavond aanwezig te mogen zijn bij het afscheid van U, dominee Mallan, als herder en leraar van de Gereformeerde Gemeente in deze plaats. Er bestaat een goede traditie, te weten de goede verstandhouding tussen de Kerk en de overheid. Het is mij een bijzonder genoegen om vanavond in dit overvolle kerkgebouw, te kunnen verklaren, dat de tijd, die gij als predikant in deze plaats verbleef een goede was en de goede verstandhouding zeker is gebleven zoals die was. Het is vanavond al verschillende malen opgemerkt: gij zijt elf jaar geconfronteerd geweest met het lief en leed van Uw gemeente. En ik kan het plaatsen dat, naast de prettige ook minder prettige dingen Uw deel zullen zijn geweest. Maar ik hoop één ding, dat de tijd, die gij in Bruinisse hebt verbleven een goede en zegenrijke tijd zal zijn geweest.

Op de kerkenraad rust de zware taak om de vacante plaats in deze gemeente vervuld te zien. Een voorwaar geen gemakkelijke taak. We wensen de kerkenraad bij haar werkzaamheden Gods onmisbare zegen.

En wanneer ik dan nog dit mag zeggen, dominee Mallan, dan heeft u vanavond afscheid genomen van uw gemeente. En dan is het altijd zo de gewoonte, dat men een terugblik plaatst naar hetgene gepasseerd is. En dan is er veel wat gij achterlaat, veel wat opgebouwd is en nu is er bij 't afscheid misschien ook wel weemoed, zoals gij in Uw predikatie ook meerdere malen gezegd hebt. Weemoed voor dat wat u lief is, dat hier blijft en dat hier aanwezig zal zijn. Maar ik zou vanavond toch wel dit willen zeggen: naast de weemoed van het afscheid is er ook een zekere blijdschap voor de Gereformeerde Gemeente, omdat gij met al uw kracht gedurende elf jaar datgene hebt gegeven, wat noodzakelijk was voor de leden.

Gij hebt gemeend om het beroep, wat op u uitgebracht is door de gemeente Veenendaal, aan te moeten nemen. En ik hoop van ganser harte, dat gij in Uw nieuwe standplaats veel zegenrijke arbeid in het belang van de leden aldaar zult mogen doen. Gij gaat ons verlaten, en ik spreek de wens uit, dat gij in uw nieuwe standplaats datgene zult mogen vinden, dat gij er van verwacht. En als ik dan nog een laatste wens uit mag spreken, dan is het deze: Wij wensen u van harte, u dominee Mallan met uw vrouw en uw kinderen en vragen voor u Gods zegen op uw verdere levenspad. Ik dank u wel.

Dominee Mallan sprak nog als volgt:

We willen alle sprekers vriendelijk dank zeggen voor de hartelijke woorden, die ze tot ons hebben gericht, zowel broeder de Waal, als de leraars, maar ook de Edelachtbare Heer Burgemeester. En we hopen, dat wat ons is toegewenst door Gods genade in vervulling zal mogen gaan. Zijn wij nog vergeten om iemand aan te spreken, dan hopen we, dat ons dat zal worden vergeven. 't Is een bijzondere ure vanzelf en dan ontbreekt er allicht nog wel eens wat aan.

Maar nu hadden wij voor onszelf ook een wens. Toen wij naar Bruinisse kwamen, toen moesten we ook van Godswege overwonnen worden. En toen de Heere er ons toe overwon, om naar deze plaats te gaan, is Hij ons zo voor gekomen met dat regeltje uit Psalm 89, de oude berijming: *onderhouden zal hem Mijn arm in tegenspoed*. En nu ik hier sta na elf jaar, dat ik, zoals we hebben gepredikt vanavond, in uw midden was in zwakheid in vreze en vele bevingen, nochtans niet met bewegelijke woorden der menselijke wijsheid, maar in betoning des Geestes en der kracht, dan mogen we getuigen, dat de Heere dat woord waar gemaakt heeft tot op deze laatste stonde. En

daarom was 't onze wens om dat versje nog met elkander te zingen. Het is het 10e vers van Psalm 89:

*Ik hebbe hem gezalfd met heilig olie zoet,
Onderhouden zal hem Mijn hand in tegenspoed,
In wederwaardigheid zal hem Mijn hand, versterken;
Zodat zijn vijanden, door haar krachten en werken
Hem niet zullen overweldigen, noch verdrukken,
Noch brengen onder voet door al haar boze stukken.*

Broeder de Waal wil eerst nog een versje toe laten zingen. Psalm 25 : 2 en dan het 3e vers van Psalm 134, welke aldus luiden:

*Heer'! wijs mij toch Uwe wegen,
Die Gij wilt dat ik zal gaan;
Tot dezelfde maak genegen
Mij, en doe mij die verstaan.
Leer en stier mij naar Uw woord,
In Uwe waarheid geprezen,
Gij zijt mijn Hulp; dies nu voort
Wacht ik op u in dit wezen.*

Hierna staande te zingen:

*U zal de Heer', Die eeuwig leeft,
Die hemel en aard gemaakt heeft,
Uit Sions met groot overvloed
Zegenen met allerlei goed.*

Tot besluit zouden we dus nog zingen Psalm 89 : 10 zittende.

4. De zorg van de grote Herder der schapen over Zijn kudde

Intrede in Veenendaal op 20 januari 1960, 's avonds

Zingen Psalm 123 : 1:

*Ik hef tot U, Die in de hemel zit,
Mijn ogen op en bid;
Gelijk een knecht ziet op de hand zijns heren,
Om nooddrift te begeren,
En 't oog der maagd is op haar vrouw geslagen,
Om hulp of gunst te vragen;
Zo slaan wij 't oog op onzen Heer',
tot Hij ook ons genadig zij.*

Gelezen werd: Markus 6 : 30-44.

Onze hulp en onze verwachting voor dit avonduur zij bij de aan- en voortgang, in spreken en in luisteren beide, in de Name des Heeren, Heeren, die de hemel en de aarde uit niets heeft voorgebracht, Die trouwe houdt en Die eeuwiglijk leeft en Die nooit laat varen de werken Zijner handen. Amen.

Geliefden, genade zij u en vrede, van Hem, Die is, en Die was, en Die komen zal en van de zeven Geesten, Die voor Zijnen troon zijn en van Jezus Christus, Die de getrouwe Getuige is, de Eerstgeborene uit de doden en de Overste van alle koningen der aarde. Amen.

Gebed.

Zingen uit de 45^e Psalm de verzen 2 en 3:

*Gord, gord, o Held! Uw zwaard aan Uwe zijde,
Uw blinkend zwaard, zo scherp gewet ten strijde,
Vertoon Uw glans vertoon Uw Majesteit;
Rijd zegerijk in Uwe heerlijkheid.
Op 't zuiv're woord der waarheid, rijd voorspoedig
En heers alom rechtvaardig en zachtmoedig
Uw rechterhand zal 't Goddelijk rijk behoe'n,
En in de krijg geduchte daden doen.*

*Uw pijlen, fel van Uwe boog gedreven,
Zijn scherp en doen gehele volken beven;
Zij vellen neer wat uw vermogen tart,*

*En dringen diep in 's vijands wreev'lig hart.
 Gij zult, o God, in eeuwigheid bekleden
 De vaste troon van uw gerechtigheden;
 De rijksstaf, die Uw hoge Majesteit
 In 't Godsrijk zwaait, heerst met rechtmatigheid.*

Geliefden, zo is thans het ogenblik aangebroken, waarop we de herderstaf in uw midden willen opnemen. Ongetwijfeld is in deze laatste weken door u ook met verlangen er naar uitgezien, dat we onze intrede in Uw midden zouden doen. En we zijn er ook zelf verblijd mee, dat we thans, nadat we in dit namiddaguur door onze geachte ambtsbroeder in het ambt bevestigd zijn, ons in dit uur aan u mogen verbinden. Maar toch gevoelen wij 't nu meer dan toen wij voor de eerste keer onze intrede deden in onze vorige gemeente, hoezeer dat we het van node hebben om door Gods Geest tot onze ambtelijke bediening bekwaamd te worden. Wij hebben een periode van elf jaar achter ons liggen, waarin dat we de gemeente van Bruinisse hebben gediend met alle lief en leed. En we weten er wat van uit al die dingen, hoe dat we een arbeid hebben te verrichten, waartoe dat we uit en van onszelf gans en al onbekwaam zijn. Daarom zeg ik, dat we nu zo geheel anders onze intrede doen, dan dat we dat deden voor de eerste keer. We gevoelen nu hoezeer we van node hebben, dat God ons gedurig in uw midden zou voorlichten en leiden door zijn Heilige Geest. En daaraan hebben we uiting gegeven in dat vers, dat we u bij de aanvang van ons samenzijn deden zingen. De dichter zegt zo in die 123^e Psalm: *Ik hef mijn ogen op tot U, Die in de hemel zit. Zie gelijk de ogen der knechten zijn op de hand huns heren, en de ogen der dienstmaagd op de hand harer vrouw, also zijn ook onze ogen op de Heere onze God, opdat Hij ons genadig zij.* De dichter hief dus zijn ogen op tot God, Die in de hemel zit. Daar betoont God Zijn heerlijkheid meer dan ergens elders. Daar heeft Hij Zijn troon. Daar is ook de woonplaats van de engelen en de volmaakt rechtvaardigen. Maar hoe hoog dat God ook woont, Hij wil laag neerzien. Want Hij getuigt het Zelf, *dat Hij woont in het hoge en in het verhevene, maar wil zien op dien, die van een verbrijzelde en verslagen geest is. Bij hen wil Hij wonen.*

En mijn Geliefden, de Heere mocht het ons gedurig maar geven om in die laagte te verkeren. En in die weg mocht Hij het steeds in uw midden doen ondervinden, dat Hij bij dezulken wonen wil, die in de laagte zitten. De dichter hief dus zijn ogen op tot de Heere, Die in de hemelen zit. En dat in het gevoel van zijn afhankelijkheid van de Heere. Uit de ware zielsvernederig. Dat mocht ons geschonken worden, niet alleen in dit avonduur. Maar dat mocht ons geschonken worden gedurig weer, als we de gemeente mochten voorgaan. We weten het wel, we hebben het ook in dit namiddaguur gehoord, ja we hebben 't zelf ook gedurig ervaren, dat ons vlees die plaats niet verkiest. De mens heeft in zijn val de afhankelijkheid afgelegd en hij wil niet meer afhankelijk van de Heere zijn. Toch hebben we het menigmaal ervaren, dat als we in onze afhankelijkheid opgingen, dat de Heere betoonde een nooit beschamende Rotssteen te zijn. Zo mochten dan ook onze ogen gedurig op de Heere zijn.

Waarom hief nu de dichter zijn ogen op naar de Heere? Wel hij had wat nodig! Wat had hij nodig? Hij had hulp en gunst nodig! Dat hebben we gezongen: *om hulp en om gunst te vragen.* Dat zijn twee dingen, die wij ook zo van node hebben. We hebben hulp nodig. We zijn maar hulpeloos in onszelf. Maar we hebben ook de gunst des Heeren zo van node.

Och mijn geliefden, ik wil u wel eerlijk zeggen in deze ogenblikken, dat het ook mijn innerlijke verzuchting in deze laatste weken is geweest, die ook Mozes eenmaal heeft

gedaan: *Indien Uw aangezicht niet met ons gaan zal, zo doe ons van hier niet optrekken.* 't Kan zijn, zoals we reeds aangehaald hebben, dat een leraar onder toelating van plaats verandert. En daar ben ik o zo bang voor geweest. En daarom is 't ook mijn begeerte geweest, dat het niet onder de toelating mocht zijn, maar in de gunste des Heeren. En dat de Heere mij ook gedurig die blijken van Zijn gunst aan deze plaats wilde doen ervaren.

En dan gebruikt de dichter in die 123e Psalm een beeld. Want hij zegt: *gelijk de ogen der knechten zijn op de hand hunner heren en de ogen der maagd zijn op de hand harer vrouw, also zijn onze ogen op de Heere onzen God, totdat Hij ons genadig zij.* Er wordt daar dus gesproken over de handen der heren en de handen der vrouwen, waarop dat die ogen van die knechten en van die maagden waren geslagen. Die handen tuchtigden wel de knechten en de maagden.

Mijn Geliefden, de Heere geselt zijn knechten ook, dat hebben we in dit namiddaguur gehoord. Hij kastijdt Zijn volk en Hij geselt Zijn knechten. Hij acht dat nodig voor hen om hen steeds maar in de diepe vernedering te brengen voor Zijn aangezicht. Maar die handen, die voorzagen ook die dienstknechten en die dienstmaagden van al het nodige. En nu zegt de dichter: *nu zijn onze ogen op de Heere onze God.* Dat Hij ook zo Zijn handen mocht uitstrekken om ons steeds te voorzien van al het nodige, opdat Hij met die handen twee dingen wilde bewijzen. Welke twee dingen dan? Wel: macht en trouw.

Hij wil Zijn *macht* betonen met Zijn handen. En dat doet Hij door een weg van afbraak voor Zijn knechten heen, want Zijn kracht wordt in zwakheid volbracht. Dat heeft Hij ze al meer dan eens doenervaren in hun bediening, dat als zij gans krachteloos waren, dat Hij Zijn macht betonen wilde.

Maar 't was de begeerte van de dichter, dat de Heere niet alleen Zijn macht wilde betonen, maar dat Hij ook Zijn *trouw* wilde betonen. Och mijn Geliefden, we staan hier als een trouweloos schepsel voor uw aangezicht. We kunnen ons op onze trouw niet beroemen. We zijn steeds trouweloos tegenover de Heere. Dat zullen we wel blijven ook. Maar dit kan ik ook zeggen: dat God menigmaal Zijn trouw betoond heeft tegenover onze ontrouw. En dat mocht Hij ook nu gedurig nog doen als wij u hopen voor te gaan in de tijd, die thans voor ons ligt.

Nog iets zegt de dichter: *totdat Hij ons genadig zij.* En mijn Geliefden, dat is ook mijn begeerte, dat de Heere ons genadig mocht zijn. U hebt een leraar gekregen, laat ik het zo maar eenvoudig zeggen, maar nu moet God hem genade geven. Want als God niet uit genade naar hem omziet, dan zal er niets van terecht komen in zijn ambtelijke bediening. Want hij kan van zijn kant niet anders doen, dan 't voor God maar verzondigen. Maar daarom zijn onze ogen op de Heere onze God geslagen, opdat Hij macht en trouw zou betonen en opdat hij ons genadig zij. Ja opdat de Koning der kerk Zelf also zou willen bewijzen, dat Zijn trouwe zorg over Zijn kudde hier op aarde is.

Welnu hoe dat Hij dat bewijst door de arbeid van Zijn knechten, dat zouden we met de hulpe des Heeren in dit avonduur wat nader met elkander willen nagaan, als Uw aandacht wordt gevraagd voor dat gedeelte uit Gods Woord, dat u kunt vinden opgetekend in het zo-even voorgelezen hoofdstuk: het heilige Evangelie naar de beschrijving van Markus, het 6e hoofdstuk, het vier en dertigste vers. We noemden u Markus 6 : 34, waar Gods Woord aldus luidt:

En Jezus uitgaande, zag een grote schare, en werd innerlijk met ontferming over hen bewogen, want ze waren als schapen, die geen herder hebben; en Hij begon hun vele dingen te leren.

We worden hier dus bepaald bij *de zorg van de grote Herder der schapen over Zijn kudde*. En dan willen we zien, hoe dat Hij die zorg betoont,

- 1. ten eerste: in de zending van Zijn knechten.**
- 2. En ten tweede: door het werk van Zijn knechten.**

We worden hier dus bepaald bij de zorg van de grote Herder der schapen over Zijn kudde. En willen dan zien,

- ten eerste: hoe dat Hij die zorg betoont in de zending van Zijn knechten;
- ten tweede: door het werk van Zijn knechten.

1. Hoe dat Hij die zorg betoont in de zending van Zijn knechten

De woorden, waarbij we u thans willen bepalen, zijn voor ons in betrekking tot onze overkomst naar Veenendaal niet zonder betekenis gebleven. Toen we de laatste keer in Uw midden een avondbeurt hebben vervuld, zijn deze woorden ons zeer krachtig voorgekomen. En als we dan ook ons ervoor wilden voorbereiden om onze intrede in uw midden in dit avonduur te doen, kwamen deze woorden dadelijk weer in onze gedachten.

De woorden bepalen ons bij de zorg van de grote Herder der schapen over Zijn kudde. Want daar staat zo: *en Jezus uitgaande, zag een grote schare, en werd innerlijk met ontferming bewogen over hen*. We lopen in het bijzonder op een avond als deze het gevaar, om zelf in het middelpunt van de belangstelling te willen staan. Maar Paulus wenste om *niets anders te weten, dan van Jezus Christus en Die gekruist*. Hij is de Koning der kerk, Die tussen de zeven gouden kandelaren wandelt en Die de zeven sterren in Zijn rechterhand houdt. Hij oefent Zijn profetische bediening uit hier op aarde door middel van Zijn knechten, die als onderherders hier in Zijn kerk op aarde zijn aangesteld. Hij is de grote Hogepriester over het huis Gods. Hij heeft leraars hier in Zijn kerk op aarde gegeven, die Zijn dienstknechten moeten wezen en die het ook moeten weten, dat het hun werk is om altijd maar van zichzelf af te wijzen en naar de grote Herder der schapen heen te wijzen.

Jezus uitgaande, staat er, zag een grote schare. Hij werd innerlijk met ontferming bewogen over hen. Steeds is de Heere Jezus, tijdens Zijn omwandeling op aarde, door grote scharen gevolgd. En Hij had dan ook Zijn discipelen er op uitgezonden, om de scharen te leren. En nu waren de discipelen teruggekeerd en boodschapten Hem al wat ze geleerd en gedaan hadden. Tegelijkertijd schijnen er enige discipelen van Johannes de Doper tot Jezus te zijn gekomen met de droeve tijding van hun meesters dood. De discipelen zijn door die tijding verschrikt geworden en ze waren tevens vermoeid van hun reis en van hun arbeid. Koning Jezus betoonde hier, dat Hij in die bijzondere omstandigheden ook bijzondere zorg draagt over Zijn knechten. Want Hij zeide tot Zijn discipelen: *komt gijlieden in een woeste plaats hier alleen en rust een weinig. En zo vertrokken ze in een schip naar een woeste plaats alleen*.

Maar de discipelen werden niet lang met rust gelaten. Want we lezen in het 33e vers: *en de scharen zagen ze heenvaren en velen werden Hem kennende, en liepen gezamenlijk te voet van alle steden derwaards, en kwamen hun voor, en gingen tezamen tot Hem*. En dan staat er in onze tekst: *en Jezus uitgaande, zag een grote schare, en werd innerlijk met ontferming bewogen over hen*.

Geliefden, 't is ons in de zomer, die voorbijgegaan is, net eender gegaan. We verlangden ook naar enige rust. En de Heere had ons die rust nog naar het lichaam willen schenken in de week voordat we hier 's zaterdagsavonds optraden. Maar toen we 's zaterdagsavonds de gemeente hier voorgingen, zijn we ook met innerlijke

ontferming bewogen geworden over de schare. We waren in de consistoriekamer. En daar werd ons door de ouderlingen medegedeeld, dat er dat gehele jaar des zondags nog geen leraar de gemeente had voorgedaan. En we waren er zo mee begaan, dat we in stilte voor onszelf het besluit namen om, als de Heere ons in het leven spaarde, het andere jaar nu zeker een zondag u te schenken. We hebben toen in het minst niet kunnen denken, dat de Heere ons als uw eigen herder en leraar aan u zou verbinden. Maar wel kregen we uw herderloze toestand met ruimte en met opening in het gebed aan de Heere op te dragen. En dat zult ge misschien zelf ook wel gewaar geworden zijn. De Koning der kerk heeft hierin betoond, hoe dat Hij Zelf nog zorg droeg over deze herderloze kudde. Want toen was de Heere eigenlijk al bezig om ons ongemerkt hier aan de gemeente te verbinden, wat we achteraf pas hebben opgemerkt. Dus de Koning der kerk heeft daarin betoond, dat Hij zorg droeg hier over deze herderloze kudde: *en Jezus uitgaande, zag een grote schare, en werd innerlijk met ontferming bewogen over hen.*

De Heere Jezus is altijd rusteloos bezig geweest in het werk, dat Hij hier op aarde had te doen. Des nachts was Hij op de berg om te bidden. En op de dag leerde Hij de schare. En als Hij aan de Jacobsfontein die Samaritaanse vrouw heeft ontmoet, dan zijn de discipelen tot Hem gekomen en die hebben gezegd: *Rabbi eet!* Maar Hij heeft hen gezegd: *Ik heb een spijs, die gij niet weet. Mijn spijs is om te doen de wil Desgenen, Die Mij gezonden heeft, en om Zijn werk te volbrengen.* Dat werk was Hem van eeuwigheid al door de Vader op de hand gezet om te doen, in die stille vredeaad. En daar heeft Christus het ook Zelf op Zich genomen om dat grote werk der Zaligheid te verrichten. 't Is Hem dan ook te doen om de toebrenging van Zijn uitverkorenen door middel van de prediking. 's Is hem te doen dus om het loon op Zijn arbeid. Daar zegt Hij van in Zijn Hogepriesterlijk gebed: *Vader, ze waren Uwe, maar Ge hebt Mij dezelfde gegeven.* Die gegevenen des Vaders, die zullen door middel van de prediking des Woords tot de kennis der zaligheid moeten worden gebracht. Dat moeten we er in zien als er staat, *dat Jezus met innerlijke ontferming bewogen is geworden over de schare.*

Nee, die mensen die Jezus hebben gevolgd, die hebben Hem allemaal niet met hetzelfde doel gevolgd. We moeten daarom eens even ons oog laten gaan over die schare. Onder die schare waren er velen, die Hem volgden om den brode, zoals Hij Zelf eens gezegd heeft. Anderen volgden Hem uit nieuwsgierigheid. Weer anderen volgden Hem om door Hem van alle ziekte en kwalen te worden genezen.

Mijn Geliefden, dat is nu nog niet anders. Zoals we opgemerkt hebben, zijn we ook met innerlijke ontferming bewogen geworden, hier over deze schare. Maar we weten ook wel, dat onder die schare niet iedereen zich met hetzelfde oogmerk onder die prediking nederzet. Er zijn er die zetten er zich onder neer uit een zakelijk oogpunt. Anderen gaan met de grote schare mee, uit nieuwsgierigheid gedreven. Weer anderen zetten zich zondag aan zondag uit loutere sleur, vorm en gewoonte onder die prediking neer. En zo zouden we wel door kunnen gaan.

't Zijn er nog niet zoveel, die met de ware zielsbehoefte zich onder die prediking neerzetten. We weten daarom nog niet voor wie dat God die prediking ter zaligheid gebruiken wil. Het kan zijn, dat Hij door die prediking een goddeloze, vijandige Saulus wil neervellen. Of een vrome Lydia in het hart grijpen. Of een nieuwsgierige Zacheüs uit de boom roepen. Gods knechten hebben slechts hun arbeid maar te doen. 't Is Paulus, die plant, het is Apollos, die natmaakt, maar 't is God, Die de wasdom geeft.

En och, als er een weinig van gevoeld wordt, hoe dat al die mensen, met welk oogmerk ze zich dan ook onder de prediking neerzetten, een kostelijke ziel hebben voor een nimmer eindigende eeuwigheid geschapen, zou het dan niet zijn, dat zij die het Woord hebben uit te dragen, met innerlijke ontferming over de schare bewogen zijn? Jezus zelf heeft wenende voor de muren van Jeruzalem gestaan, zeggende: *Och of ge nog bekendet, ook in deze uw dag, wat tot uw vrede dient.* En we hopen van ganser harte, dat de Heere 't ons geven mocht, om als we u steeds voorgaan, met innerlijke ontferming in onze bediening over de schare te zijn bewogen.

Dan zal daar gewis ook wat van worden waargenomen. 't Hoofddoel van de rechte prediking is toch, dat God door middel daarvan Zichzelve verheerlijken zal in de toebrenging van Zijn uitverkorenen. Dat er paarden gehecht zullen mogen worden aan Jezus' middelaarskroon. Dat doet de Heere door middel van Zijn Woord en van Zijn Geest. We hebben ook die middelen zo hoog te achten. Koning Jezus vergadert Zich een kerk van 't begin der wereld af tot aan 't einde toe. Hij doet dat ook door middel van Zijn knechten Die worden als leraars over de gemeenten gesteld. Niet alleen als leraars, maar ook als herders.

Daar zijn vele gemeenten, die het zonder een herder en leraar moeten doen. En zo heeft ook de gemeente van Veenendaal het lange tijd zonder een herder en een leraar moeten doen. En nu is 't waar, dat we 't nog niet genoeg kunnen waarderen, dat de Heere in Zijn voorzienig beleid er zorg voor heeft gedragen, dat er nog overjarig koren is. Maar dat is toch niet de geordineerde weg. Ook deze schare is lange tijd zonder herder en leraar geweest. Hier lezen we dan ook, dat Jezus met innerlijke ontferming werd bewogen over hen, want ze waren als schapen, die geen herder hebben. En dan staat er gelijk ij: en Hij begon hen vele dingen te leren.

Zoals Jezus leert, zo kan niemand anders het. Wie is een leraar gelijk als Hij? Hij spreekt als Machthebbende en niet als de Schriftgeleerden. 't Houdt wat in als er staat: en Hij begon hen vele dingen te leren. Er zijn geen knopen of Hij kan ze ontbinden; er zijn geen raadselen of Hij kan ze oplossen. Maar dat doet Hij ook weer door middel van de arbeid Zijner knechten.

Mijn Geliefden, we hopen van ganser harte, dat de Heere ons ook also als een middel in Zijn hand wil gebruiken om de schare vele dingen te leren. Maar daartoe hebben we zelf ook nodig, dat we als een arme, onwetende leerjongen van Christus steeds aan Zijn voeten zullen terecht komen. Om door Hem als de grote Leraar der Gerechtigheid te worden onderwezen. Dat we als een goed krijgsknecht van Koning Jezus in de verborgenheden van het Koninkrijk der hemelen onderwezen zijnde, uit de goede schat des harten oude en nieuwe dingen zullen mogen voortbrengen.

2. Hoe dat de Heere Jezus Zijn herderlijke zorg over de kudde betoont, door het werk Zijner knechten.

U gevoelt wel aan, dat we daarmee gelijk genaderd zijn tot onze tweede gedachte, als we willen beluisteren, hoe dat de Heere Jezus Zijn herderlijke zorg over de kudde betoont, door het werk Zijner knechten. De gelegenheid zou zich thans voor doen voor de Heere Jezus om weer een groot wonderwerk te verrichten. 't Was al laat op de dag geworden. En de schare scheen er helemaal niet aan te denken om terug te keren naar huis. Dat vervulde de discipelen met grote bezorgdheid. En we lezen dan ook, dat ze zeiden tot de Heere Jezus: deze plaats is woest en 't is nu laat op de dag. Laat ze van u opdat ze heengaan in de omliggende dorpen en broden voor zichzelf mogen kopen, want zij hebben niet wat zij eten zullen.

't Scheen de discipelen toe of dat de Heere Jezus er helemaal niet aan dacht, dat al die mensen, die nu nog naar Zijn prediking luisterden, toch voedsel nodig hadden tot

stilling van de honger en tot onderhoud van het natuurlijke leven. Maar de Heere Jezus dacht daar vanzelf wel aan. Maar Hij zou nu een groot wonderwerk verrichten, dat voor de discipelen ook zo rijk aan geestelijke lering zou zijn. En daarom heeft Hij tot hen gezegd: *geeft gij hun te eten!* Dat woord van de Heere Jezus hield wat in voor Zijn discipelen. Och ze hebben nu eigenlijk de inhoud van dat woord helemaal nog niet verstaan. Maar 't gold ook hiervan: *na dezen zult gij 't verstaan*. Ze zouden tot uitdelers gesteld moeten worden van de menigerlei verborgenheden Gods. Op geestelijk voedsel moesten ze straks de in waarheid hongerenden onthalen. Ach, zo is het met Gods ware knechten nog. Ze worden soms ook voor een grote schare geplaatst. En dan zegt de Heere tot hen: *geeft gij hun te eten*. 't Is hun bijzondere opdracht: *troost, troost Mijn volk, zal ulieder God zeggen. En spreek naar het hart van Jeruzalem. Roept hun toe, dat hun strijd vervuld is en dat ze van de hand des Heeren dubbel ontvangen hebben voor al hun zonden*.

En dat ze die opdracht hebben te vervullen, dat zijn ze zich bewust, als ze het omvangrijke van hun arbeid recht verstaan. O, ze hopen er voor bewaard te blijven om met een holle oppervlakkige prediking er zich vanaf te maken. Hun prediking moet zeker schriftuurlijk zijn. Maar die prediking moet tegelijk schriftuurlijk-bevindelijk zijn. Dat kan 't hun zo zwaar doen worden ook in hun bediening, want ze gevoelen, dat ze in hun prediking ertoe geroepen worden om uit Gods Woord de verborgenheden op te diepen, die Gods ware volk tot lering, tot ontdekking, tot bemoediging en vertroosting kunnen zijn. Hoe hebben ze daartoe van node om steeds met hemels licht bestraald te worden.

Hoe moeten ze dan door diepe en voor hen onbegrijpelijke wegen, hemelse lessen leren. Och wat kan 't ze al een zuchten en tobben kosten, eer dat ze de kansel beklimmen, omdat ze 't weten, dat ze er straks toe geroepen worden om de hongerigen brood te geven. Dan zien ze zichzelf zo helemaal onbekwaam daartoe. Dan moeten ze hetzelfde zeggen als de discipelen, zoals we dat lezen in het 37e vers: *En ze zeiden tot Hem: zullen wij henegaan en kopen voor tweehonderd penningen brood, en hun te eten geven?* Maar ze behoefden niet voor tweehonderd penningen brood te kopen om die schare eten te geven, want Jezus zeide tot hen: *hoeveel bezieet broden hebt ge?* En toen ze het vernomen hadden, zeiden ze: *vijf en twee vissen*. Maar daar konden ze toch die grote schare van vijfduizend mensen niet mee spijzigen?

Och mijn Geliefden, zo hebben wij onszelf nu ook al zo menigmaal voor de schare zien staan. Met vijf broden en met twee visjes. Uitwendige geleerdheid bezitten wij niet veel. De discipelen hadden ook niet veel uitwendige wetenschap. Nee, 'k wil daar niet mee zeggen dat het zo nu juist moet zijn, dat men ongeletterd en ongeleerd moet zijn om door God in Zijn dienst gebruikt te worden. Zulke stellingen laten we maar over voor die geestdrijverige mensen, die er ook genoeg onder de godsdienst zijn. Nee, 't is een gevolg van de bijzondere positie in ons kerkelijk leven, dat we het nu met een veel mindere mate van uitwendige wetenschap moeten doen dan onze doorluchtige vaders. Maar ik begeerde wel van ganser harte, dat ik een opleiding genoten had, zoals zij die in hun tijd voor de ambtelijke bediening noodzakelijk achtten. Maar de bijzondere omstandigheden in ons kerkelijk leven maken het zo, dat we het met een veel mindere mate van uitwendige kennis en wetenschap moeten doen. En we zijn ons ons gebrek dienaangaande dan ook volkomen bewust. En toch hebben we wel eens mogen geloven en we hebben het meer dan eens mogen ervaren, dat de Heere ons zo toch als middel in Zijn hand gebruiken wil. En dat Hij ons zo Zijn woord wil doen verkondigen.

Door genade hebben we ook door voor ons onbegrijpelijk diepe wegen, hemelse lessen mogen leren, waar we de schare wel eens mee hebben mogen dienen. En toch ook wat dat betreft, zien we ons thans voor u staan als een arme onwetende jongeling met vijf broden en met twee visjes. En wat zijn deze voor zovele? Want voorwaar ik heb geen wijsheid geleerd, ik heb de wetenschap der heiligen niet gekend en ik ben onvernuftiger dan iemand. Ja ik ben van gisteren en ik weet niet. En daarvan diep doordrongen zijnde zullen we wellicht menigmaal de gemeente moeten voorgaan. Maar daarom hebben we het ook zo nodig, dat de Heere ons lastdragers zal geven aan onze zijde, die ons steeds zullen opdragen in de gebeden aan de troon der genade. Die als een Aäron en een Hur onze armen zullen ondersteunen en voor ons steeds zullen vragen of het God behagen mocht ons Zijn woord te geven in de opening des monds, om het met gemakkelijheid en met vrijmoedigheid in de gemeente uit te dragen. En zo mocht de Koning der kerk dan ook dat wonder van de vermenigvuldiging der broden nog in het midden van ons willen herhalen. Gedurig willen herhalen; Hij is nog Dezelfde.

Hij heeft hier ook een schare van vijfduizend mensen met vijf broden en met twee visjes willen spijzigen. De discipelen hadden hun werk maar te doen; ze moesten ze allen doen nederzetten bij waardschappen in het groene gras. Daar hadden de discipelen ook veel geloof toe nodig. En Gods knechten hebben ook geloof nodig, hoor! Want zo onbekwaam als ze zich tot hun bediening gevoelen, hebben ze zich maar over te geven. Maar als ze zich zo overgeven mogen, zijn ze toch nog nooit in zulk een weg beschaamd uitgekomen. De discipelen zijn er ook niet beschaamd mee uitgekomen. Ze hadden de broden maar uit te delen.

En we lezen, dat de Heere Jezus Zijn ogen heeft opgeheven naar de hemel. Hij zegende en brak de broden en gaf ze zijn discipelen, opdat zij ze hun zouden voorleggen.

De Heere Jezus hief dus Zijn ogen op naar de hemel. Dat wil wat zeggen. Hij zag op tot de Vader, als in het bijzonder de Bron en de Oorsprong van alle heil, leven en zaligheid. De Heere Jezus heeft in Zijn bediening altijd Zijn discipelen en degenen, die Hem in waarheid volgden maar naar de Vader heengewezen. En wij hebben in onze bediening ook altijd de gemeente maar op te leiden tot de Oorsprong en de grond van alle heil, leven en zaligheid. Want God was in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende. De Vader als de eerste Persoon in het Goddelijke Wezen is in het bijzonder de Handhaver van het recht. Ik ga dat nu niet uitbreiden vanzelf, 't is geen gewone predikatie. Maar dit wensen we steeds in uw midden neer te leggen, wat we al die jaren ook al verkondigd hebben, dat de mens toch met Gods recht eerst te doen moet krijgen. En dan kent hij de Vader niet, want dan weet hij van de drie onderscheiden Personen niets af. Toch is het in het bijzonder de eerste Persoon, Die Rechter is. 't Zal die ziel later ook pas zien. Dus die zondaar komt toch met God in aanraking als Rechter. En mijne Geliefden als we nooit met God als Rechter in aanraking zijn gekomen, zal nooit het heilgeheim dierbaar voor ons kunnen worden, dat de weg der zaligheid van die God Zelf uitgegaan is. Dat de beledigde partij zelf de hand der verzoening heeft uitgestoken. Dat Hij zegt: Ik heb hulp besteld bij een Held, Die machtig is om te verlossen. En Ik heb een Verkorene uit het volk verhoogd, Hier hebt ge die gans bekwame Middelaar, Die die broden Zelf zegende en ze brak en ze uit liet delen aan de schare. Die dus Zelf hier dat wonder van de vermenigvuldiging der broden verrichtte. Maar die daarmee ook gewezen heeft op Zichzelf als het ware brood, dat uit de hemel is nedergedaald en dat de wereld het leven geeft. Die gezegd heeft: *Mijn Vader geeft u dat ware brood uit de hemel.* Dat was Hij Zelf. Ach, dat

hebben velen niet verstaan en dat zullen velen nog niet verstaan. Want Christus kan u zo duidelijk niet voor ogen geschilderd worden in de prediking of Hij blijft een verborgenheid voor de mens. En als God u in waarheid overtuigt, zult ge er achter komen, welke verborgenheid dat Christus voor de ziel is. Want 't is net als of ge nog nooit van Christus hebt gehoord. Ja, Hij houdt Zich achter dat Goddelijk recht verborgen en Hij moet door de Vader Zelf geopenbaard worden. Want de Apostel zegt: *Het heeft Gode behaagd om Zijn Zoon in mij te openbaren.* Dus velen zullen dat nog niet verstaan.

Maar er zijn er, die dat in waarheid zullen mogen verstaan. Dat zijn zij die leren hongeren en dorsten naar de gerechtigheid. En dat omdat ze met Gods Gerechtigheid in aanraking zijn gekomen. En het alzo aan de weet gekomen zijn, wat of God naar Zijn Rechtaardigheid van hen eist. Dat zal God ze doen weten en dan zullen ze weten, dat ze nooit meer aan de eis van dat heilige recht kunnen beantwoorden. Ze kunnen die prijs der ziele, dat rantsoen aan God in tijd noch eeuwigheid voldoen. Dan komt er een ogenblik in hun leven, dat het recht dadelijk van hen eist wat of ze niet geven kunnen. En wat wacht hun dan anders dan een eeuwige rampzaligheid. Ze denken op hetzelfde ogenblik weg te zinken, want ze kunnen ook niet anders zeggen, dan dat het eeuwig recht is. Maar die zullen het weten, dat ze door de Gerechtigheid van een Ander verlost moeten worden. Het wordt in onze Catechismus zo duidelijk ons voorgesteld. Maar zou dan het wonder voor zulke mensen niet groot zijn als die dierbare Persoon des Middelaars wordt geopenbaard? Als ze een oog mogen krijgen voor die volkomen algenoegzame Gerechtigheid van die Persoon, waardoor ze alleen behouden en gezaligd kunnen worden?

Ach, het is mijn hartelijke wens, (ik moet kort zijn in dit avonduur vanzelf) maar 't is mijn hartelijke wens, dat er nog zijn mogen hier in de gemeente, die dat door middel van onze bediening steeds zullen mogen ervaren, dat Christus het ware Brood des levens is. O, als er maar honger is, dan zullen wij wel uit te delen hebben, dan zal de zorg van de grote Herder der schapen over Zijn kudde ook zekerlijk blijken. Want Hij is met innerlijke ontferming bewogen. Over wie? *Over de armen en de klenen.* Want *Hij zal de armen en de klenen,* zegt de dichter van Psalm 72, genadig zijn en goed.

En degenen, die schreien en wenen,

werd Hij vriend'lijk en zoet. (berijming Datheen)

O wat is er dan een volheid van leven en van zaligheid in die dierbare Persoon des Middelaars te vinden. Dan hebben Zijn knechten de broden maar uit te delen, dan worden die broden vermenigvuldigd. Dan wordt het een fontein, die springt tot in het eeuwige leven.

Dan raakt men zo ook nog maar niet uitgepreekt. Och, ik heb dikwijls voor de preekstoel gestaan, dat ik echt niet wist, hoe ik er aan beginnen moest. En als ik er op stond, dacht ik: hier moest ik nu maar blijven staan tot mijn dood toe. Want God weet, wat of men in 't verborgen afgezucht heeft. En hoe zwaar dat al de arbeid je vallen kan, en dan is het je enige ademtocht, als de Heere ruimte en opening in Zijn Woord wil schenken. En als je dan op de preekstoel eens vrij en ongebonden staan mag en in dat hemelse werk mag bezig zijn, ach we moeten dikwijls zeggen: 't is toch zo'n zwaar werk, 't is op de schouders van engelen niet te leggen. 'k Heb wel eens gezegd: 't is voor een engel te zwaar, dus laat staan voor een mens. Maar wordt het wel eens niet een wonder ook, dat God ons een werk laat doen, wat Hij engelen niet laat doen? Als we het maar eens van de andere kant mogen bekijken. En als de Heere maar eens ruimte en opening wil schenken in Zijn Woord. En als Hij de broden maar vermenigvuldigen wil en als Zijn knechten maar uit te delen hebben, dan krijgen ze zulk

een ruime stof. En dan raken ze zomaar niet uitgesproken en anders dan zijn ze gedurig maar uitgesproken. Maar dan mogen ze toch weer eens geloven, dat ze toch nog stof genoeg hebben om te spreken, als de Heere dat Woord maar wil openen. Maar och, we mochten daartoe ook maar meer en meer in waarheid door Gods Geest begerig gemaakt worden.

Mijn Geliefden, mochten er onder ons nog zijn, die om geestelijke wasdom in de kennis en in de genade verlegen zijn. Die de grond mochten verliezen uit al hun bevindingen, opdat Christus een gestalte in hen mocht krijgen. En ze in de liefde geworteld en gegrond mochten worden en Hij zo door het geloof in hun harten mocht wonen, opdat ze opgeleid zouden kunnen worden tot de Bron en de Oorsprong van het ware heil. Want dit is toch maar het eeuwige leven, dat ze u kennen, de enige en de waarachtige God, en Jezus Christus, Dien Gij gezonden hebt. Ge moet bij de Oorsprong terecht komen, mijn Geliefden, daartoe zullen we ons leven moeten verliezen. Om met de dichter te kunnen zeggen: *Die God, is ons een God van volkomen zaligheid*. Dan is ons heil niet bij God en niet van God, maar dan is ons heil in God. En dan zullen we ook door de oefeningen van het leven er wat van leren verstaan. Maar daartoe moeten we de grond uit onze bevinding kwijt, de grond zelfs ook uit onze rechtvaardigmaking kwijt, uit de verzekering van ons kindschap, opdat ons leven alleen gevonden zou worden in dat Goddelijke doel, waar God Drie-enig aan Zijn eer komt en waar Zijn Deugden op het allerluisterrijkst uitblinken. Dat hopen we steeds in Uw midden neer te leggen. Och daartoe mocht de Heere ons dan ook als een middel in Zijn hand gebruiken, opdat we zo samen, die God in Christus, de weg tot de zaligheid mochten leren kennen. Een Drie-enig God mochten leren kennen, Vader, Zoon en Heilige Geest.

Och mijn geliefden, 't is over het algemeen toch maar donker en geesteloos in Gods kerk op aarde gesteld. Maar de Heere wil toch het werk van Zijn knechten ertoe gebruiken om leven te verwekken, waar het niet is. En dan worden toch Gods kinderen zo nauw aan de instellingen verbonden. Er zijn er velen, die de instellingen verachten, maar toch weet Gods volk daar wat van, dat ze zo nauw aan de instellingen zijn verbonden, omdat ze 't toch meer dan eens hebben waargenomen, welke kracht er van die door God verordeneerde genademiddelen uitgaat. Zij zijn soms zo ledig in zichzelf opgegaan, des zondagsmorgens, en dan heeft de Heere toch wel eens Zijn Woord willen gebruiken om ze weer te verlevendigen en om ze weer op te wekken. Als Hij dan die zalvende bediening van Zijn Geest aan Zijn knechten schenken wil, dan zal Zijn volk er ook het profijt van hebben. Welnu, zo mocht Hij ons die zalvende bediening, leiding en voorlichting van Zijn Geest niet onthouden, waartoe dat het onze verzuchting is en ook Uw verzuchting voor ons mocht zijn, wat of we even zingen zullen uit Psalm 119 : 9:

*Doe bij Uw knecht weldadigheid, o Heer!
Opdat ik leef, Uw woorden moog' bewaren,
En dat Uw Geest mij ware wijsheid leer!
Mijn oog verlicht', de nevels op doe klaren;
Dat mijne ziel de wond'ren zie er eer',
Die in Uw wet alom zich openbaren.*

Toespraken

Laat het me nu vergund mogen zijn, allereerst een woord van hartelijke dank te richten aan mijn bevestiger, **dominee van de Woestijne**. We zijn er innerlijk mee verblijd geweest, dat ge u de moeite hebt willen getroosten om in dit namiddaguur ons

tot ons dienstwerk aan deze plaats in te leiden. We weten, dat hebt ge zelf ook gezegd, dat ge er tegenop gezien hebt. Maar we hebben ook mogen gewaarworden, dat 't bijzonder mee mocht vallen. Dat heeft ons innerlijk ook verkwikt, dat heeft ons goedgedaan. Want zeker, het is een gewichtige stap om van plaats te veranderen. Dat hebben wij gevoeld, toen wij het beroep naar Veenendaal hebben aangenomen. We zijn er in ons leven steeds zo bang voor geweest om eigen gekozen wegen te gaan. Omdat we weten, dat als we in een eigen weg wandelen, dat we de Heere zeker tegen zullen krijgen. Maar we hebben mogen geloven, dat Gods weg ons naar deze plaats leidt. Maar dat neemt niet weg, dat er veel strijd op af gekomen is. Daarom, gij wist vanmiddag van strijd, maar ik wist het ook. En niet alleen voor mijzelf, maar ook voor u. Want we gevoelden, dat het zo nodig was, dat God Zelf er nog eens bevestiging aan gaf, dat Hij ons naar deze plaats heeft gezonden. En zo heeft de Heere dat ook in dit namiddaguur door Uw prediking willen tonen.

De Heere mocht u verder willen gedenken in uw weg. We hebben ook veel met elkaar meegemaakt. U hebt elf jaar geleden mij in het huwelijk bevestigd en nu mocht ge mij aan deze plaats in het ambt bevestigen. We weten ook wat er achter uw rug is, maar de Heere heeft u ook steeds geholpen en bijgestaan. En heeft u steeds gesterkt onder de zwaarste en benauwdste omstandigheden. Och, we mogen het tezamen met elkander zeggen: *Dan, hulpe van God verkregen hebbende, staan we tot op dezen dag.* Want ten ware de Heere niet bij ons ware geweest, ze zouden ons levend verslonden hebben, als hun toorn zich tegen ons ontstak. De Heere mocht u geven in uw lichamelijke zwakheid gedurig door Hem gesterkt te worden, om zo in staat te mogen zijn de gemeente te dienen.

'k Wil ook het woord richten vanzelf tot de kerkenraad, **de kerkenraad van Veenendaal.**

Broeders, ouderlingen en diakenen, 't ogenblik is aangebroken, waarop dat wij ons aan de gemeente hier hebben verbonden. Wij kennen enkelen Uwer al wat meer persoonlijk in de jaren, dat we hier komen. Maar ja, dat is toch ook meest maar door een kort gesprek, dat we kennis met elkander hebben gemaakt. We moeten nu gedurig met elkander omgaan en dan zullen we elkaar vanzelf wel beter leren kennen. U bent bij het afscheid geweest in Bruinisse en ge weet, wat of we daar tot die kerkenraad hebben mogen zeggen. We hebben tot die kerkenraad daar gezegd, dat we steeds in broederlijke liefde en vrede met elkander hebben mogen omgaan. Dat er nog nooit een bitter woord gevallen was in al die elf jaren van onze kerkenraadsvergaderingen.

Broeders, we hopen, dat we dat ook later van deze kerkenraad zullen kunnen getuigen. Zeker, ge krijgt ook met een mens te doen en ik krijg met mensen te doen. Maar dit moogt ge wel van mij weten: 'k zal uit mezelf geen ruzie en onenigheid zoeken. Als ik het voorkomen kan, dan zal ik het doen. En 't is m'n hartelijke wens, dat de Heere ons geven mocht elkander toch steeds te mogen verstaan. Niet boven elkaar te staan. U zou het de kerkenraad van Bruinisse kunnen vragen, ik zeg dit niet uit zelfverheffing, maar 'k heb er nooit geheerst. En 'k hoop bij u ook niet te heersen. In tegendeel. Ik ben me goed bewust, daar ik nog jong van jaren ben en dat bij de ouderdom de wijsheid is. En ik ben er dan ook innerlijk mee verblijd, dat ik ouderlingen aan mijn zijde krijg, bij wie de kroon der grijsheid wordt gevonden. We hopen van harte, dat ge ons steeds met raad en daad zult ter zijde staan.

U hebt ons bijzonder hartelijk ontvangen. Dat heeft de gemeente ook gedaan. Ik wil daar straks nog even op terugkomen. Maar we hopen ook, dat ge steeds zo in broederlijke liefde met ons zult mogen omgaan. Maar dat niet alleen, maar dat ge, zoals we zo-even al hebben gewenst, als lastdragers zult mogen worden gegeven aan

onze zijde. Dat ge steeds zult gevoelen, hoe afhankelijk dat we zijn. Dat we daar staan als een arme onwetende jongeling met vijf broden en twee visjes. En wat zijn die voor zovelen? Zo mocht de Heere het geven om maar steeds nauwer aan elkander verbonden te mogen worden en elkander te mogen verstaan. En zo mochten we ook steeds aan uw zijde steun vinden in de bediening, waarin dat we gesteld zijn.

Ook **de leraars** wil ik hartelijk dankzeggen voor hun aanwezigheid aan deze plaats. Het deed me echt goed, dat we, op **dominee Aangeenbrug** na, die vanzelf vanwege zwakheid des lichaams zo'n verre reis niet heeft kunnen doen, u allen in het midden hebben mogen ontmoeten vandaag. Wat worden we dan toch weer gewaar, welk een nauwe band, dat God tussen ons gelegd heeft. We hebben dat in het bijzonder ook verleden jaar innerlijk waargenomen, waar de Heere ons onder Zijn dierbaar Woord deed buigen en ons op zo'n laag plekje heeft gebracht, dat ik u echt allemaal veel uitnemender heb geacht dan mijzelf. Ik kijk echt veel hoger tegen u, dan tegen mijzelf op. En dat kan ik ook zeggen, dat ik toen gevoeld heb, dat we tezamen lotgemeen geworden zijn in de weg die achter ons ligt en dat God die band gelegd heeft. De Heere mocht die band nog willen bestendigen. Ge zijt, op dominee van de Woestijne na, (die is nog niet oud geworden) maar verder zijt gij oud geworden. En daarom temeer zijn we ook met zorg vervuld, want dan zeggen we, als 't de gewone natuurlijke weg gaat, dan kan 't niet anders of ge zijt ook dicht bij de dood. En straks zult ge ons ontvallen. Zeker, wij kunnen nog eerder weg zijn. Maar daarom zeg ik: als 't de gewone natuurlijke weg gaat, dan zult ge ons straks door de dood ontvallen en dan zullen er ledige plaatsen komen.

Och, de Heere mocht die ledige plaatsen nog willen vervullen. Maar Hij mocht van tevoren ook nog arbeiders uitstoten in Zijn wijngaard. Dat mocht onze gedurige verzuchting zijn, want de nood is zo groot. Dat worden we nu zo gewaar en er rust heel wat op onze schouders. We mochten ook steeds elkander gedenken aan de troon der genade.

We willen ook het woord richten tot de **afgevaardigden van de Classis**.

Die willen we hartelijk dank zeggen, ook voor hun aanwezigheid aan deze plaats. En waar we nu in deze classis Barneveld gekomen zijn, wil ik het ook als mijn wens uitspreken, dat de Heere me geven mocht, dat ik ook steeds in Uw midden zo zal mogen arbeiden, als dat ik dat in 't Zeeuwse gewest gedaan heb.

Er zijn in 't Zeeuwse gewest nauwe banden gevallen. En we hebben gevoeld hoe pijnlijk het was, toen die banden in zo verre werden verbroken. Die banden blijven wel liggen vanzelf, maar we zijn toch van dat gewest over gekomen tot dit gewest. En nu hopen we ook meer in deze omgeving te arbeiden.

In dit verband wil ik nog gelijk wat zeggen. Wij staan hier nu in Veenendaal, in 't centrum, zou ik zeggen, van al de omliggende gemeenten. Ik hoop, dat ook de leden van de gemeenten in de omgeving hun roeping verstaan. En wat is dan hun roeping? Wel, om 's Zondags op te gaan op de plaats waar dat ze wonen en waar een gemeente is en niet die ouderlingen voor niets te laten lezen en niet hier heen te komen. Want dat is de weg niet. Gij hebt in een ordelijke weg te wandelen. We hopen, als de Heere het geeft, de preekjes, die we hier doen, misschien ook nog wel in de buurt te doen. Ik zeg het maar, want ik ben wars van alle geestdrijverij: *ik moet er voor studeren, dan weet ge 't ineens*. Dus dan kunt ge ze toch nog wel beluisteren. Maar we hopen, dat ge in dezen Uw plicht verstaat en zult blijven op de gemeente, de plaats waar dat ge zijt. En de Heere geve 't ons met vrucht en zegen, ook in het midden van u te mogen arbeiden.

De Edelachtbare Heer Burgemeester en de Wethouders zeggen we hartelijk dank van deze plaats voor hun tegenwoordigheid. De Heere heeft aan kerk en overheid een eigen terrein gegeven. Niet boven elkaar, maar naast elkaar. En we hopen, dat er ook hier ter plaatse steeds van een goede verstandhouding sprake kan zijn tussen de burgerlijke overheid en de kerken hier. De Heere geve u naar de eis van Zijn Woord te regeren, in Zijn vreze, en doe Zijn zegen op uw arbeid rusten tot de uiterlijke welvaart ook van deze bevolking.

De heer Radiks en de Hervormde Kerkvoogdij willen we een woord van dank toebrengen voor hun welwillendheid, die ze betoond hebben in het beschikbaarstellen van de woning. Een woning waar we o zo verblijd mee zijn. We kunnen gerust zeggen: *'t is af!* We mogen er een hogere hand inzien vanzelf, want de Heere heeft het alles zo bestuurd. Maar Hij heeft ook middelen willen gebruiken en de middelen willen we ook erkennen. En daarom zeggen wij u hartelijk dank.

En als we woorden van dank richten, mogen we zeker **de heer Beekman** niet vergeten. De kerkenraad heeft me gezegd, maar ik weet dat wel van mezelf ook, dat de heer Beekman ontzettend veel gedaan heeft voor onze overkomst. Dag en nacht is hij bezig geweest, want er was veel werk te verrichten. Mij schieten de woorden te kort om mijn erkentelijkheid te betuigen. En daarom, ik hoop dat mijnheer Beekman er genoeg mee neemt, als we met een enkel woord hem voor al die arbeid dank zeggen.

Ook de kerkenraad van Bruinisse en de gemeenteleden uit Bruinisse, die zijn opgekomen, en ook uit **Nieuwerkerk en Oosterland**, willen we nog even toespreken. Voor u is 't vanzelf een pijnlijke zaak als ge hier in dit avonduur zit als leden der gemeenten, die wij achter hebben gelaten. En wij gevoelen het voor u hoe smartelijk en pijnlijk dat is, maar er is vanmiddag opgemerkt, door onze bevestiger, dat als een leraar van de ene plaats naar de andere gaat, dat er dan een losmaking heeft plaatsgevonden. En dat hij aan die andere gemeente is verbonden.

Wij zijn van u losgemaakt. En er zijn er onder u, die dat ook hebben bemerkt, dat we een half jaar geleden al van de gemeente werden losgemaakt. Ik heb het wel eens gezegd in de laatste weken in Bruinisse: als er een leraar komt naar een plaats, dan wordt gauwer geloofd, dat het van God is, dan dat hij weggaat. En dat heb ik nu wel bemerkt ook in Bruinisse, maar dat heb ik Bruinisse echt niet kwalijk genomen. Maar ik heb er vanavond toch innerlijk getuigenis van gekregen, dat God me naar deze plaats gezonden heeft, en dat het in Zijn gunst mag zijn.

We hebben elf jaren in Uw midden gearbeid. Och de Heere mocht die arbeid, die gebrekvolle arbeid, met Zijn onmisbare zegen nog bekronen. We zeggen u nog hartelijk dank voor al de hartelijkheid, die ge in al die jaren aan ons hebt betoond. De Heere mocht verder met u zijn. De Koning der kerk mocht het tonen, dat Hij u niet wil begeven en u niet verlaten. En Hij mocht de waarheid also nog bevestigen, dat gij er bij mocht blijven en er niet van zult kunnen afwijken. We hebben u die elf jaren lang voorgehouden. Och, dat is mijn innerlijke begeerte, dat die waarheid toch kracht gedaan mocht hebben, opdat ge in uw consciëntie eraan verbonden zult zijn geworden en er niet af zult kunnen. Wij zoeken niet veel mensen aan onze zijde te krijgen, dat is onze bedoeling niet, maar zoeken wel het heil van onsterfelijke zielen voor de eeuwigheid. We zeggen u nogmaals hartelijk dank en ook voor de blijken van waardering, die we nog hebben mogen ontvangen in deze laatste weken, van kerkenraad en van catechisanten.

De koster, organist en allen, die medewerking hebben gegeven tot het welslagen van deze avond, zeggen we hartelijk dank. Er zijn verschillende personen, ik ken ze allen nog niet bij name, die in touw geweest zijn om het voor deze dag zo goed mogelijk te regelen en die dat met alle liefde hebben gedaan. We zeggen er u tezamen hartelijk dank voor en we hopen ook van koster en organist en van degenen, die verder arbeid hier in de gemeente verrichten, steeds medewerking te ontvangen in de tijd, dat we hier zullen mogen zijn.

Ook de **catechisanten** wens ik van harte toe, dat ze lust zullen mogen hebben om steeds op te komen naar de catechisatie en dat het catechetisch onderwijs gezegend mocht worden aan hunne harten. Als we catechiseren, dan gevoelen we toch altijd hoe nauw, dat we aan de jeugd verbonden zijn. We waren dat in Bruinisse, en we hopen, dat we ons ook hier ter plaatse aan u verbonden zullen mogen gevoelen. En dat de Heere u lust zal geven om die waarheid, die we u voorhouden, ook voor uzelf te onderzoeken, opdat ge er uzelf van zult overtuigen, dat dat de leer der waarheid is en daaraan steeds nauwer zult worden verbonden. Bovenal, de Heere mocht 't eens geven, ook onder de jonge mensen, dat we zien mochten, dat er Zijn genade in werd verheerlijkt en Zijn vreze in hun harten geplant.

Gemeente van Veenendaal, we zeggen u hartelijk dank voor het onthaal, dat we hebben gekregen bij u. Ik moet u eerlijk zeggen, ik ben er gisteren even verlegen mee geworden. Als ik zie op het huis, waar we in wonen mogen, als ik zie hoe hartelijk we ontvangen zijn, wat of er meer gedaan is en wat of men zo gewillig bijeengebracht heeft, dan moet ik met Jacob zeggen: *ik ben geringer, dan al deze weldadigheid en al deze trouw, die God aan mij, onwaardige, heeft bewezen*. Ik voelde me, toen ik gisteravond in mijn huis kwam, toch zo klein worden. Ik ben echt geringer, dan al deze weldadigheid en die trouw, die God door u ook nog aan ons onwaardige heeft willen bewijzen, maar we willen u ook middellijk daarvoor erkennen.

M'n geliefde vrouw mocht ik nog toespreken, die met me naar deze plaats getrokken is. Wat is er veel gepasseerd in de laatste tijd. De Heere weet het en gij weet er ook wat van. Want we hebben in de nachten zelfs veel bezig geweest met elkander over de dingen, die ons drukten en de zorgen, die ons kwelden. De Heere mocht u geven, waar ge steeds zo aan mijn zijde hebt gestaan, om dat te mogen blijven doen, ook in de weg, die nu weer voor ons ligt. En de Heere mocht bovenal Zijn genade verheerlijken in uw hart, dat het toch niet zal zijn: twee op een bed, de ene aangenomen en de ander verlaten.

Mijn bijna tachtig jarige vader mag ik nog in het midden zien. Niemand zal 't me euvel duiden, dat ik m'n blijdschap erover uitspreek, dat hij nog in ons midden zijn mag. Moeder kon niet meer opkomen, hoe graag, dat ze 't ook gewild had, haar lichaam laat het niet meer toe. Maar Hij heeft haar toch nog aan uw zijde willen sparen. Hij mocht u nog enige tijd willen sparen, maar ge zijt oud geworden en nabij de verdwijning. De Heere gedenke u in uw hoge ouderdom, lieve vader. We kennen elkaar vanzelf zeer in het bijzonder. Niet alleen uitwendig, maar ook wat het innerlijke leven betreft. 'k Wil niet veel zeggen, 'k wil alleen dit zeggen: *blijf als een arme Lazarus maar voor de poort liggen, hij mocht misschien nog eens voor u opengaan*.

Ook mijn schoonmoeder en verdere familieleden wil ik toewensen, dat de Heere ze mocht gedenken. Waar Zijn genade nog niet verheerlijkt is, mocht Hij die nog willen verheerlijken en waar Hij Zijn genade verheerlijkt mocht hebben, daar nog op terug willen komen en zo Zijn onderhouding betonen.

Hij, Die de grote Herder der schapen is, Die dus de schare van vijfduizend met vijf broden en twee visjes heeft willen spijzigen en in Wie een eeuwige volheid is te vinden. Zo geve Hij ons dat gedurig te ervaren in ons midden. Hij zegene Zijn Woord tot waarachtige bekering van onherboren hoorders. Want ik heb u gezegd: hoofddoel van de prediking is toch, dat God door middel daarvan de Zijnen toebrenge tot de gemeente, die zalig wordt. We mochten steeds met innerlijke ontferming over u bewogen zijn, dat dat door u gevoeld mocht worden. Hij mocht u brengen tot die onmisbare kennis van Christus, door een rechte en grondige ontdekking aan Uw diepe staat van ellende, waarin we door de zonde verkeren. En Hij mocht ons geestelijke wasdom geven in de genade en de kennis van God en Christus en van onszelf. Ja, Hij mocht ons maar meer en meer ontledigen in onszelf, opdat wij uit Zijne volheid zouden kunnen worden bediend en Hij alzo in Zijn eigen werk in ons hart en in ons midden mocht verheerlijkt worden. Amen.

Dankzegging.

We zouden thans eerst het woord willen geven aan dominee Ligtenberg.

Geachte ambtsbroeder, dominee Mallan,
Wanneer ik u vanavond beluisterd heb en ik heb Uw bevestiger beluisterd, dan hebt u beide op hetzelfde aambeeld geslagen. 't Heeft mij bijzonder getroffen, ook in deze dag, dat u en Uw bevestiger naar voren gebracht hebt: de mens niets en God alles. We hebben vanmiddag beluisterd, dat we mensenkinderen zijn. En ik heb vanmiddag ook beluisterd, wat God aan een mensenkind verricht. Maar het grootste is, geachte ambtsbroeder, dat God dat Zelf aan onze ziel komt te verheerlijken. En waar ik u nu, mijn leeftijd die is twee en zeventig jaar en u bent nog in de prille jeugd, om zo maar eens te noemen, waar ik u mag zien staan op deze kansel, dan heeft God u niet alleen als een mensenkind op de aarde doen geboren worden. Maar God heeft door genade u op de aarde als een kind van God komen te maken. En waar u de zuivere grondslag ook in deze avond naar voren gebracht hebt, kan het ook niet anders of wij moeten door Gods genade daarmee ook in God komen te eindigen. U hebt zo terecht opgemerkt, wat een mens is, maar ook wat een knecht van God is. u hebt genoemd ook uit Uw tekstwoorden: *een jongske met vijf gerstebroodjes en twee visjes*. 't Is wel onze mening, maar broeder, u zult wel eens aan de preekstoel komen te staan, daar hebt u al gestaan, dat u de vijf broodjes nog mist, de vijf visjes en de twee gerstebroodjes ook nog. En dan raak je alles kwijt. Dan heb je geen gerstebroodjes meer om uit te delen en geen visjes. En dan moet God u uit de hemel door de Goddelijke genade bedienen, dat heb ik vanavond ook van u gehoord. En nu hoop ik, dat u de waarheid, waar u vanavond ook hebt uitgedragen, die waarheid mag vasthouden, waar ik niet aan twijfel. Want als God Zijn knechten komt te roepen, dan komt Hij ze te roepen niet om een halve, maar om de volle waarheid te verkondigen, die soevereine Goddelijke genade en de verloren staat van een mensenkind.

Nu verheugt mij in deze avond bijzonder iets. Waar ik ook niet kan nalaten om dat uit mijn harte naar voren te brengen. Dat uw grote Zender u heeft losgemaakt van de gemeente Bruinisse en waar na u verbonden bent aan deze gemeente.

Ik hoop, dat God u drie dingen mag schenken. In de eerste plaats veel bediening van God, den Heiligen Geest. In de tweede plaats, de heilige oefeningen. En in de derde plaats, vermeerdering der genade. Ik wil u nog (en ik zal om des tijds wil kort zijn) vertellen: Ik was als leraar in Lisse. Veel beroepen gehad. Toen kreeg ik op één dag

drie beroepen. En ik denk: *'t sjonge, ze willen me toch hebben.* En meteen komt met kracht in mijn ziel:

*Weerhoud o Heere, Uw knecht,
dat hij zijn hart niet hecht,
aan dwaze hovaardij.*

En jongen, ik hoef u geen kroontje op te zetten, want God heeft u gekroond. En Die heeft u gekroond met de vrije, soevereine, Goddelijke genade. En als u en ik daar geplaatst mogen worden, dan krijgt Hij de ere, die de kroon voor u gedragen heeft, die eeuwige Borg, Die Zich uit liefde gegeven heeft op Golgotha's kruinen en door de Vader is afgesneden onder het recht van God, opdat de kerke wederom de vrede met God mag krijgen.

Ik hoop, dat u in deze gemeente tot zegening mag zijn. Dat de gemeente niet alleen uitbreidt in de lengte of in de breedte, dat is niet van node, maar dat de gemeente mag uitbreiden in de diepte. En waar u getuigd heeft, wij worden oud en u bent nog jong en menselijker wijs zullen we eerst heengaan. Maar dan hoop ik ook, dat God u sterkte mag geven om de waarheid te verkondigen en te blijven verkondigen, zoals ook de gemeente van Veenendaal dat zal accepteren. En de Heere zij u verder nog een God des Raads en Hij trekke met u op.

Toch heb ik vandaag en gisteravond ook gedacht: het grote onderscheid, dat u op jeugdige leeftijd door God bekeerd werd. Dat u nooit zo de wereld en de zonde gediend hebt en dat u God ook bijzonder met gaven en genaden heeft komen te bedelen. Terwijl ook anderen wederom uit de wereld getrokken worden en ook God ze brengt op de preekstoel, wat we vanmiddag ook beluisterd hebben door uw bevestiger. Nochtans is het een grote weldaad, als wij verwaardigd mogen worden, dat te leren kennen, wat u verklaard hebt: om de volle raad Gods op de predikstoel uit te dragen, opdat u ook een uitdeler der verborgenheden bevonden mag worden.

Ik wenste ook en ik heb gedacht over uw moeder. Ze kan er niet wezen. Ze zal ook in deze dag met u meegeleefd hebben, dominee Mallan, dat kan ik me voorstellen. Ik hoop, dat God ook uw moeder sterkte mag geven en dat ze verwaardigd mag worden nog weer in en uit te mogen gaan. Ook op uw vader, broeder en zusters mocht de Heere in genade willen neerzien. Maar dan ook hoop ik, wat uzelf uitgedrukt hebt, dat uw echtgenote een geestelijke zuster van u mag worden. Opdat ge zo met elkander mag in en uitgaan, en elkaar nodig hebben voor de tijd en de eeuwigheid. Dit is een enkel woord, daar zullen nog meer leraars spreken. En de Heere heilige deze woorden, dat zij zo.

Dan wil ik nu het woord geven aan dominee Dorresteyn.

Mijn waarde broeder, dominee Mallan,

Namens de Classis Oost, zoals u straks uitgedrukt hebt, daar u nu van de Classis Zeeland, te dezer plaatse, in Veenendaal, een beroep hebt aangenomen, dus ook van Classis zijt verwisseld, mag ik u daarin een hartelijk welkom komen toe te roepen. 't Mocht wezen, dat de Heere u voortdurend wil sterken, steun en krachten mocht willen verlenen.

Met nauwgezetheid en opmerkzaamheid heb ik gadeslagen de arbeid, van de één, die uw ambtelijke bediening ter plaatse kwam bevestigen in dit middaguur. En wat hier in dit avonduur beluisterd is, voor het eerst als herder en leraar in de dienst hier van Gods kerk. In de dadelijkheid kwam mij in de gedachten, hetgeen de wijze koning Salomo in alle eenvoudigheid betuigt, in het dertiende hoofdstuk van zijn Spreuken en

wel het 17e vers, waar of staat aangetekend: *De goddeloze bode, die valt in het kwade, maar een trouw gezant is medicijn.*

Terwijl daar gesproken wordt over een gezant, die getrouw bevonden werd in zijn dienst en in de arbeid, waartoe God hem kwam te zenden. In dit middaguur mochten we beluisteren, dat God mensenkinderen daartoe komt te gebruiken, wat in dit avonduur door u persoonlijk werd bevestigd. Maar om in die getrouwheid alzo bevonden te mogen worden, om de autoriteit van Zijn grote Zender alleen op het oog te mogen hebben en wel gelijk u het straks zelf het uitgedrukt hebt: de Godsopenbaring, van Zijn eeuwige soevereiniteit en de luister van Zijn Goddelijke Deugden. Waar het van eeuwigheid in Zijn liefdehart heeft opgesloten gelegen, om Zichzelf te willen verheerlijken, waarvoor Hij redelijke schepselen tot onderwerpen kwam te stellen. Om barmhartigheid te bewijzen de vaten der barmhartigheid, die Hij daartoe van eeuwigheid in Christus heeft uitgevonden, van voor de grondlegging der wereld. Om Zijn toorn te stillen, de hand van Zijn Gerechtigheid, welke Hij eeuwig zal doen rusten op het hoofd van alle de goddelozen.

En gelijk u in dit avonduur Uw herderstaf hebt opgenomen in dit deeltje van Zijn erve, om in de autoriteit van de grote Zender, bij de gedurigheid de prediking alzo te mogen verrichten, zodat Gods eer daarin beoogd zou mogen worden en het heil van de onsterfelijke zielen van onze mede lot en tijdgenoten op weg en reis naar het stille graf en de nimmer eindigende eeuwigheid. En wat dan zo nodig is voor de prediking, och dat behoeft geen betoog.

Wij die hier alle tezamen de onderwijzingen hebben genoten, van diegenen, die thans reeds juichen voor de troon, welke bij de gedurigheid de volle nadruk daarop heeft gelegd, dat die prediking zal moeten wezen ten eerste: theologisch, dat wil zeggen: tot de ere van Hem, Die waardig is om te ontvangen alle lof, eer en aanbidding en dankbare lofzangen.

Maar in de tweede plaats moet die prediking zijn: Christocentrisch, om altijd weer Christus in het middelpunt te stellen, gelijk als die eenvoudige predikaties ons worden voorgedragen door diegenen, die reeds juichen voor de troon. Dan denk ik terug aan de kostelijke werken van **Vader Erskine** en die zegt in alle eenvoudigheid: *alle prediking, die niet naar Christus is leidende, mag geen prediking genoemd worden.* Dat die bediening van die Middelaar altijd en altijd weer het volle oogmerk in de prediking zou mogen zijn, om Hem te mogen verkondigen, in de rijkdom van Zijn Goddelijke genade, waar Hij Zichzelf heeft willen vernederen tot in de smadelijke en smartelijke, tot in de vervloekte dood des kruises. Och, dat daartoe die bediening, welke u is toebetrouwd, dat dan ook gedurig zou mogen bevatten en dat in verklaring en toepassing. Vandaar dan ook, dat 't is als medicijn, waarvan u weet en wat we allen tezamen met elkander weten: de medicijnen zijn niet altijd zoet en even smakelijk voor het gemoed, noch voor onze buik, noch voor onze mond. Maar om de nuttigheid en noodzakelijkheid daarin op te mogen merken. Dat ge verwaardigd mocht worden, dood en leven, vloek en zegen, Wet en Evangelie in de volle kracht voor te mogen dragen. En dat ge alzo de volle raad Gods zult mogen verkondigen, met een biddend opzien, dat Hij, Die grote Herder der schapen, Die Zijn kudde weidt in de grazige weiden, opdat Hij u in de woordbediening zou mogen stellen, in de bekrachtiging van Zijn eeuwige Geest, tot de uitbreiding van Zijn gezegend koninkrijk.

Want zien we de bange toekomst en de donkere tijden, die we tegemoet komen te reizen, waarvan Christus Zelf betuigde: In de laatste der dagen, de blazingen van Gods Geest zijn geschied, bij de sluiting van de kanon van de Heilige Schrift, gelijk de bruid de zaak van Christus met grote blijdschap tegemoetkomt komt te zien en met

een biddend opzien haar straten komt te richten met de betuiging: Kom Heere Jezus, ja kom haastelijk. Waar wij de blazingen van Gods Geest hebben gezien, staat Hij op de drempel om Zelf te verschijnen in de glans van Zijn heerlijkheid en Majesteit. Dan zal het oog Hem aanschouwen, ook het oog van degenen, die Hem doorstoken hebben. En zien wij dan de kinderen en het opkomend geslacht en de gewaarwordingen van de grote zuigkracht van de wereld, och, dan zullen we dat jeugdig opkomend geslacht gedurig wel eens op het harte gebonden moeten hebben. En dat de Heere dan onder het jeugdig geslacht nog eens krachtig mocht komen te werken. En Zijn kerk nog mocht komen te bouwen en Zijn gemeente komen voort te planten, daar Hij betuigd en ook beloofd heeft: *Ik zal met Ulieden zijn alle de dagen tot de voleinding der wereld.*

Al zou dan ook het levenspad van Gods kerk over bergen van onoverkomelijke bezwaren, als door zeeën van veelvuldige beproevingen, waar de ene golf de andere golf komt te volgen, waar ze zo menigwerf nog denken onder te gaan, het is niet anders dan alleen de uiten de doorleving van dat vaste en eeuwige Testament, hetwelk Christus Zijn kerk heeft nagelaten, zijnde: in de wereld zult gij verdrukking hebben, doch hebt goede moed, Ik heb de wereld overwonnen.

De strijd van Gods kerk zal niet eeuwig duren, de tegenheden zullen bij de voortdurendheid niet voortvaren. De tijd is voorts kort. En wanneer Gods Kerk straks verwaardigd zal worden, dat dat geloof zich zal verwisselen in eeuwig aanschouwen, om met de geesten der volmaakt rechtvaardigen de kroon te mogen neerwerpen voor Hem, Die Zijn kerk gekocht en betaald heeft met de prijs van Zijn dierbaar bloed. Die gemeenschapsoefeningen met Sions eeuwige Koning mochten gedurig ervaren worden, zowel in de bediening van het woord als in het gemeenschapsleven onder elkander. En dat de prediking van Zijn getuigenis, die rijke vrucht nog mocht komen af te werpen, tot lering, tot bekering, tot bemoediging, tot versterking en tot opbouw in het allerheiligste geloof, is onze wens en bede.

Dan geef ik nu het woord aan dr. Steenblok:

Geliefde ambtsbroeder,

Verblijdt u met de blijden, maar weent met de wenenden. Daar dacht ik zo aan, want vorige week was ik bij Uw afscheid in Bruinisse. En daar was droefheid, zoals opgehaald is. En toen heb ik mogen zeggen zo: de onderherder gaat wel weg, maar de Opperherder zal toch blijven. En zo zal het altijd maar weer zijn, dat de Heere Zelf Zijn eigen eer beoogt. En die ere des Heeren houdt o zo veel in.

We hebben vandaag zo beluisterd, dat alle mensen van nature zulke eerovers zijn. En dan deze gewisse waarheid: als God Zelf niet instond voor Zijn eigen eer, dan zou er niks van terecht komen. En die ere des Heeren houdt dit onder andere ook in, dat Hij Zijn rechte knechten komt te zenden, opdat ze Jacob zijn zonden en Israël zijn ongerechtigheden in getrouwheid zouden komen voor te stellen. Opdat ze also ook in deze weg maar vele gewonde mensen mochten aantreffen. Want Hij is alleen toch maar gekomen, ik herhaal slechts wat we vandaag al herhaaldelijk gehoord hebben, Hij is gekomen alleen voor zieke mensen. En nu zal de Heere God Zich altijd maar hierbij houden, dat de mens zal ziek gemaakt worden, opdat hij de Geneesmeester nodig mocht hebben en dat hij in deze weg dan ook God krijgt te verheerlijken voor het werk aan hem geschied.

Dit is één trek zo van de ere Gods, maar ik zie nog een andere trek en dat is deze, dat mensen soms zo weg kunnen lopen met mensen. Men kan soms ook weglopen met een kind Gods en afgoderij ermee bedrijven. Men kan soms ook weglopen met een

leraar en afgoderij ermee bedrijven. Maar ziet, dat raakt de ere Gods. Want de ere des Vaders is het, dat de mens niets krijgt en God alles. En daarom de ere des Vaders komt daarin uit, dat alle afgoderij of mensenverheerlijking, dat 't ten zeerste veroordeeld wordt. Lees maar 't eerste gebod van de heilige Wet: *Gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben*. Het tweede gebod: *geen gesneden beelden*. Alle eigenwillige godsdienst, waarin God niet op het hoogst verheerlijkt wordt en de mens, het schepsel, op het diepst vernederd wordt, en waarbij wat over blijft voor een mens, een mens soms als middelaar gemaakt wordt en velen daarop vertrouwen, 't is zonde tegen 't tweede gebod. Het derde gebod al evenzo, het vierde gebod ook.

Dan mocht de Heere u bewaren, dominee Mallan, opdat ge niet teveel vergood mocht worden. Daar zijn droeve gevallen van. Ik weet ervan, dat er een leraar was, die was erg vergood, verafgood. Maar God heeft hem laten vallen. Dat is altijd zeer gevaarlijk. Want dit raakt de ere Gods en 't raakt de ere des Vaders, dat raakt ook de ere des Zoons, want toch de Heere Jezus, Hij heeft Zijn bloed gestort, opdat Hij alleen Middelaar zou zijn. 't Raakt ook de ere des Heiligen Geestes, want de Geest des Heeren wordt immers ermee bedroefd.

En zo mocht de Heere u dan gedachtig zijn, en geve u de zegen over de arbeid aan deze plaats. Mocht Hij u voor velen nog stellen tot zegen in de hand des Heeren en de Heere mocht u zo geven in uw weg alles wat u nodig heeft. Ik zal het kort maken.

Ik gedenk ook uw echtgenote en de kinderen. Nog even herinner ik aan de tijd, toen in de gemeente onder veel benauwdheid, druk en gevaar van afzetten, als bij vernieuwing de ambten werden ingesteld. Wat was het toen ook een aangename tijd voor de gemeente, zo dicht bij de Heere.

Voorts gedenke de Heere nog elk naar weg en omstandigheden. 't Mocht wezen, dat van deze eigen avond nog een lieve zegen tot vernedering van ons allen en tot verhoging van de God des Heils mocht ontstaan. En zo gedenke de Heere nog elk naar weg en omstandigheden.

Ouderling W. van Deelen sprak als volgt:

Geachte dominee Mallan,

Het zij me vergund om ook nog een enkel woord te spreken. 't Zal weinig zijn, want daar is al veel gesproken. Ik weet onderhand niet meer wat ik zeggen moet.

Maar ik heet u hartelijk welkom als onze leraar in de gemeente. En ik hoop, dat de Heere ook aan u bevestigen mag, wat Hij eenmaal tegen één van Zijn knechten sprak: *overal waarheen Ik u zend, daar zal Ik bij u zijn*. Om door de voorlichting van Gods Geest bekwaam gemaakt te mogen worden om dat Woord voor ons uit te dragen. En dat U, wat hier vanmiddag ook al meer gememoreerd is, als 'n trouwe wachter mocht staan op Sions muren. Dat heeft zo in mijn gedachten verklaard gelegen. En dat is eensdeels een hoed en een liefelijk werk, voor degene, die daartoe verwaardigd mag worden. Maar anderdeels ligt een ontzaggelijk grote verantwoordelijkheid op die ambtsdrager. Daarom hoop ik, dat u verwaardigd zult worden om met de bazuin aan de mond dat Woord de volkeren te verkondigen, dood en leven, vloek en zegen. De dood in de mens en het leven in Christus Jezus. Want daar is geen andere weg.

En voorts hoop ik ook, dat u bekwaam zult gemaakt mogen worden en bevonden zijn, om niet alleen dat Woord van de kansel uit te dragen, maar ook het herderlijk werk, zoveel als in Uw vermogen is, om in de gemeente nog eens een bezoekje te brengen, dat versterkt ook de band tussen leraar en gemeente. Ik vertrouw ook, dat dat Uw voornemen wel zal wezen. En voorts, dat u gesteund en gesterkt moogt worden in alle omstandigheden. De strijd zal misschien wel eens zwaar zijn, dat hebt u al wel

ondervonden in uw leven. Maar dat u verwaardigd mocht worden om het slijk der straten te treden, ziende op die grote Voorganger, Die volstandig volvoerd heeft, wat Hij in de eeuwigheid op Zich genomen had in het Verbond.

En voorts wilde ik ook **Mevrouw Mallan** een hartelijk welkom toeroepen, met haar kroost in deze gemeente. Ik hoop, dat u ook verwaardigd zijt geworden om eenswillens gemaakt te worden om hier aan deze plaats uw woning te mogen krijgen, in liefde en eensgezindheid met uw man, maar ook met de gemeente te mogen leven. Wanneer het soms zou gebeuren, dat die handen van uw man in de strijd eens zouden verslappen, dat u dan gegeven mocht worden om als een Aäron en een Hur uw man tot steun en sterkte te wezen, om hem ook nog heen te mogen wijzen tot die grote Voorganger, waar alleen zijn kracht en sterkte ook in gevonden kan worden.

Evenzo hoop ik dan ook, dat uw huis, waar de vrouw toch eigenlijk zo'n beetje de meesteres is, ook opengesteld mag worden voor de mensen zo in 't algemeen, voorzichtig bedoel ik dat, maar inzonderheid als er nog eens mogen zijn, die met een verbroken hart en een verslagen geest zouden mogen rondlopen en die nog eens behoefte zouden hebben om de pastorie te bezoeken om hun hart nog eens te luchten aan de leraar en voorganger. Of dat er mogen zijn, die hun ziel innerlijk verblijd was, omdat ze gevonden waren van Degene, Die hun gevonden heeft en waar zij niet naar gevraagd hadden. Maar in de overstelpende blijdschap, om hun hart eens te luchten. Wat zou het groot zijn als dat nog eens mocht ervaren worden, onder de bediening van de leer, van Uw man en van onze leraar.

En verder nog een woord aan de gemeente. **Gemeente van Veenendaal.** De Heere heeft bij ons wat groots verricht, dies zijn wij verblijd. Maar dat we nog eens verwaardigd mogen worden om met die blijdschap in de Weldoener te mogen eindigen. Het was toch zo onverwacht en ongedacht. We hadden zo ettelijke jaren al met elkaar voortgesukkeld, af en toe eens een beroepje uitgebracht, maar onderhand kwam die gedachte toch weer in je op: och, wij zullen toch geen leraar meer krijgen, ziende op onszelf, onwaardig, en het klein getal wat er is, dat sprak ook al een woordje mee, maar nu hebben we toch mogen ondervinden, dat God om ons ook niet verlegen is. Maar dat Hij vrij en soeverein alles in Zijn wijsheid heeft beschikt en dat Hij tot deze zegt: *Ga, en hij gaat en tot een ander: kom, en hij komt.*

Dat we ook samen verwaardigd mochten worden om God alleen de eer te geven voor Zijn goedheid, Die Hij hierin aan ons bewezen heeft. En dan hoop ik gemeente, dat het ook gewaardeerd zal worden, dat we een knechtje van den Heere gekregen hebben. Zoveel als het in uw vermogen is, laat uw plaatsen niet ledig staan, maar bezoek de samenkomsten naar luid van Gods Woord. Om alzo nog met elkander onder dat zuivere Woord des Evangelies te mogen leven.

En inzonderheid de jonge mensen, het opkomend geslacht in de donkere tijden. Bezoekt toch trouw, niet alleen de kerk, maar ook de catechisaties, die u gegeven worden tot lering en onderwijzing, want naar Gods Woord: *gij meent in hetzelfde het eeuwige leven te vinden en die zijn het, die van Mij getuigen.* Dus neemt dat ter harte. De tijd is voorts kort. En gedenk aan de dagen Uwer jongelingschap, eer dat de dagen komen en de jaren naderen, dat ge geen lust meer in dezelve zult hebben. Want de tijd vliegt snel voorbij, en de mens gaat naar zijn eeuwig huis.

Wij zijn wat oude mensen, waarin jullie (en daar zeg ik nog de gemeente dank voor) met alle lankmoedigheid en verdraagzaamheid ons hebben gedragen. En wij zijn veel te kort gekomen, maar ik hoop dat dat tekort nog eens aangevuld mag worden, nu de gelegenheid is gegeven, om daar gebruik van te maken. Dat zij zo.

Voorts nog mijn hartelijke dank aan onze consulent, aan **dominee Woestijne**, die de jaren, die voorbij zijn gegaan, dat we hier zo ons huis hebben, getrouwelijk ons met woord en daad heeft bijgestaan. Daar zijn banden van vriendschap gevallen, die ik hoop, dat ook niet verbroken zullen worden. Dat het niet zal zijn: uit het oog, uit het hart, maar dat die banden nog versterkt mogen worden. De Heere ondersteune ook u in verdere levensweg en arbeid, die u te doen hebt, met Uw zwakke lichaam, dat u gedurig ook weer moet ondervinden: met de Heere doe ik kloeke daden. Hij beure u op, opdat u met blijdschap Uw weg moogt bewandelen.

En ik weet niet of hij hier tegenwoordig is, **ouderling Bas**, die ook in deze jaren getrouwelijk de jeugd heeft onderwezen. Ik hoop, dat er nog eens vruchten van gezien mochten worden van het zaad, dat gestrooid is. De eeuwigheid zal het openbaren; tevergeefs is het niet geweest. Enfin, mocht hij er niet zijn, dan kan hij het niet horen, maar het was toch onze bedoeling om hem er dank voor te zeggen.

En voorts nogmaals, dominee Mallan, wens ik u van harte toe de getrouwheid van 's Heeren wege en de armmakende genade in Uzelf, dat gij het onderwerp maar veel moogt zijn, van dat grote Voorwerp, ziende op die weg, die Hij is voorgegaan. Dat zou u nog een uitnemende troost kunnen wezen, want de strijd die is soms zwaar. Meer heb ik niet te zeggen.

Dan verzoek ik nog de gemeente om te zingen Psalm 121:4:

*De Heer' zal u steeds gadeslaan,
Opdat Hij in gevaar
Uw ziel voor ramp bewaar';
De Heer', 't zij g 'in of uit moogt' gaan,
En waar g' u heen moogt spoeden,
Zal eeuwig u behoeden.*

Dankwoord van dominee Mallan:

We willen de sprekers hartelijk dank zeggen voor de aangename woorden, die door hen tot ons zijn gericht en we hopen, dat de Heere Zelf die woorden in vervulling mocht doen gaan. Verder had ik zelf ook nog een begeerte. Ge hebt nu zo even mij toegezongen, maar 'k had zelf ook nog een versje, wat op mijn hart ligt. Er is voor mij een hele weg aan vooraf gegaan, eer dat ik zover ben gekomen als vanavond, om mij aan u als eigen herder en leraar te kunnen verbinden. De vloed is zo hoog soms gekomen, dat ik dacht er door overstroomd te worden. En als ik dacht door de vloed overstroomd te worden, heeft de Heere genadiglijk uitgeholpen en heeft Hij willen betonen, dat Hij door brede stromen en woeste baren mij een pad wilde banen. En daarom was mijn innerlijke behoefte om dat versje nog tot slot met elkander te zingen. Het derde vers van Psalm 66:

*God baande door de woeste baren,
en brede stromen ons een pad.
Daar rees Zijn lof op stem en snaren,
nadat Hij ons beveiligd had.
Hij zal eeuw uit, eeuw in regeren;
Zijn oog bewaakt het heidendom.
Hij zal de afvalligen vernemen.
Hij keert hun trots ontwerpen om.*

Gaat dan nu henen in vrede en ontvangt de zegen des Heeren. De genade van onzen Heere Jezus Christus, de liefde Gods des Vaders en de gemeenschap des Heiligen Geestes, zij met ulieden. Amen

3. Een noodzakelijke schuldverzoening, voor een scheidend leraar en een achterblijvende gemeente

AFSCHEIDSPREEK

van de gemeente te Veenendaal op 9 juni 1968, des avonds

Psalm 116 vers 7 en 10.

Lezen: Psalm 79.

Psalm 103 vers 1, 2 en 6

Geliefden,

Bij het vertrek van de ene plaats naar de andere, is de bekende bede van Mozes toch in het bijzonder wel een noodzakelijke bede: „Indien Uw aangezicht niet mede gaan zal, zo doe ons van hier niet optrekken.” Als ooit deze bede, de bede van ons hart geweest is, dan was het toch wel in het geval van het aannemen van het beroep naar Gouda.

We weten wel uit de geschiedenis, waarin we die bede van Mozes kunnen vinden, hoe dat het volk de Heere tot zoon had verwekt, door de zonde van afgoderij met het gouden kalf. En de Heere heeft toen gedreigd, dat Hij met het volk niet meer op zou trekken. Hij zou slechts Zijn engel laten medegaan, en wel zou Hij de vijanden uit het land Kanaän verdrijven en het volk naar Zijn belofte dus brengen in het beloofde land, maar Zelf zou Hij niet meer optrekken met dat schuldige volk.

Maar we weten het ook wel uit die geschiedenis, hoe dat het volk daarover leed gedragen heeft. En in het bijzonder heeft ook Mozes daarover leed gedragen in zijn ziel. Mozes kon er zich niet mee tevreden stellen, dat hij straks in het genot zou worden gesteld van het beloofde land te beërven met het volk. Hij heeft toen vanzelf nog gedacht, dat hij dat beloofde land zelf ook nog beërven zou. Maar 't was er hem om te doen om bovenal de gunst des Heeren te mogen smaken. Dat deed hem dan ook zeggen: „Indien Uw aangezicht niet mede zal gaan, zo doe ons toch van hier niet optrekken”.

En zoals het bij Mozes was, zo was het ook bij het in waarheid gelovig en geestelijk Israël. Want dat gelovig Israël kon zich ook niet tevreden stellen met uitwendige weldaden. Kanaän, als het beloofde land, was immers het onderpand voor Israël van het hemels Kanaän.

En dat heeft dat geestelijke Israël ook wel geweten. Het verbond, dat de Heere gesloten heeft bij de Sinaï, was ook meer dan een uitwendig verbond. Dat verbond was het verbond der genade. In dat verbond zegt de Heere aan Zijn geestelijk Israël

meer dan alleen tijdelijke weldaden toe. Daarin zegt Hij aan Zijn volk geestelijke weldaden toe.

't Was daarom ook voor dat geestelijke Israëel een smartelijke zaak, als de Heere liet weten, dat Hijzelf niet mee op zou trekken als men Kanaän in erfelijke bezitting nemen zou. En wat heeft het volk gedaan? Wel, men heeft zijn sieraden afgelegd en men is in ware verootmoediging voor het aangezicht des Heeren terecht gekomen. En dan heeft Mozes de tent der samenkomst gespannen ver buiten het leger. Dat moest Israëel doen zien, hoe men het zich waardig had gemaakt door de zonde, dat de Heere nu dat volk helemaal aan zichzelf zou overgeven en Zich niet meer in Zijn gunst ermee zou inlaten.

En dan is Mozes genaderd voor het aangezicht des Heeren en kwam de Heere neder in een wolk en heeft Hij tot hen gesproken, gelijk als iemand tot zijn vriend spreekt. En dan heeft Mozes de Heere ook te kennen gegeven welk een smartelijke zaak het voor hem was als hij moest denken dat de Heere Zelf niet mee op zou trekken. De Heere heeft dan aan hem de vraag gesteld: „Moet dan Mijn aangezicht mede gaan om u gerust te stellen?” Daarop is de bede van Mozes geweest: „Indien Uw aangezicht niet mede gaan zal, zo doe ons van hier niet optrekken”.

'k Heb u zoeven gezegd, dat dát in het bijzonder bij; het aannemen van het beroep naar Gouda de bede ook van ons hart geweest is, dat de Heere ons niet zou doen optrekken, als Zijn aangezicht niet met ons zou gaan. Maar we hebben toen ook gelijk gevoeld, dat het, evenals bij Israëel, aan onze zijde diep verzondigd lag, dat de Heere Zijn aangezicht met ons zou doen medegaan. De Heere heeft ons het grote voorrecht gegeven, dat wij u acht en een half jaar hebben mogen dienen. En toen wij hier kwamen, was er veel schuld uitwendig. En er is na die tijd nog meer schuld gemaakt. En in het begin hebben we wel eens gedacht: als de gemeente er maar met de onkosten uit zal komen, die men voor mij gemaakt heeft. We zijn dikwijls bevreesd geweest. dat de gemeente onder de schuld zou moeten blijven zuchten.

Maar wat heeft de Heere 't bijzonder wel gemaakt. Want we mogen nu toch zien, doe dat in die jaren niet minder dan f 170.000,— zijn afgelost. Zodat we nu bij ons vertrek van hier kunnen getuigen tot roem van Gods genade, tot beschaming van de vijanden ook van binnen, dat het kerkgebouw vrij van schuld is. De pastorie is vrij van schuld. Daarbij, hebben we ook nog negen woningen tot onze beschikking.

Uitwendig laat ik u dus zonder schuld achter. Maar anderzijds laat ik u niet zonder schuld achter. Ik heb dan ook gevoeld dat ik er geen reden toe heb om te roemen in mijzelf, als ik thans afscheid van u zal moeten nemen. En daarom is ook die bede van Mozes zo bij me gekomen: „Indien Uw aangezicht niet mede gaan zal, zo doe ons van hier niet optrekken”. We hebben gevoeld, dat het nu enerzijds wel verzondigd lag, evenals bij Israëel. Maar we hebben ook anderzijds mogen geloven, dat die mogelijkheid er toch is, dat de Heere Zijn aangezicht in gunst over ons zal doen lichten.

En dat kunnen we ook in diezelfde geschiedenis zien, want heel opmerkelijk lezen we daar zo, dat Jozua de dienstknecht van Mozes niet week uit de tent der samenkomst. En van die Jozua weten we toch wel, dat hij een type van Christus als de meerdere Jozua is geweest. En als hij niet week uit de tent der samenkomst, dan wees dat er toch ook wel duidelijk op, hoe flat Christus altijd voor een schuldig volk tussenbeide wil komen. En dat Hij de Voorspraak der Zijnen wil zijn aan de rechterhand Zijns Vaders. Zo kan er dus verzoening worden gedaan over de schuld die gemaakt is, door u als gemeente vanzelf en ook door ons als uw leraar, in de tijd, dat wijl u hebben

gediend. En we hadden dan ook gedacht om bij een bede om schuldverzoening u in dit avonduur met de hulpe der Heeren te bepalen.

We vragen dan uw aandacht voor dat gedeelte uit Gods Woord, dat u kunt vinden opgetekend in de u zo-even voorgelezen negenenzeventigste Psalm, daarvan het negende vers, het laatste gedeelte. Wij noemden u Psalm 79, het 9e vers, het laatste gedeelte, waar Gods Woord aldus luidt:

„En doe verzoening over onze zonden, om Uws Naams wil”.

We worden hier bepaald bij een noodzakelijke schuldverzoening, voor een scheidend leraar en een achterblijvende gemeente. En dan worden we nader bepaald:

- Ten eerste, bij de bede om die schuldverzoening;
- Ten tweede, de grond van die schuldverzoening;
- Ten derde, de hoop op die schuldverzoening.

1. Ten eerste, bij de bede om die schuldverzoening;

't Is dus een bede om schuldverzoening, die we in dit tekstwoord kunnen beluisteren. De dichter werd dus bij de oorzaak gebracht van de verdrukking waarin het volk verkeerde. De inhoud van deze 79ste Psalm doet ons denken aan de tijd van de wegvoering van Juda naar Babel.

Asaf is de dichter van deze Psalm geweest. Maar hij heeft dat niet beleefd. De dichters hebben echter profetisch gesproken van wat er in de toekomst zou gaan gebeuren. De gelegenheid laat het ons thans niet toe om deze tekst in historisch licht te plaatsen. Een dienaar des Woord is er altijd toe geroepen, om bij de verklaring van de Schrift het tekstverband goed te belichten. Hij mag nooit spreken naar aanleiding van een tekst of aan de hand van een tekst, hij moet spreken over de tekst. Maar een afscheidswoord is toch altijd nog wel weer iets anders dan een gewone preek.

En wij voor onszelf hebben dan ook voor deze bijzondere gelegenheid in ons hart van deze bede niet kunnen loskomen. Toen we innerlijk op zulk een pijnlijke wijze van de gemeente, die we zovele jaren hebben gediend en die ons lief geworden is, werden losgemaakt, is deze bede ook de bede van ons hart geworden. En het is dan ook ons een behoefte om met deze bede in dit avonduur thans afscheid van u te nemen.

't Zal niet veel geschieden, dat men met zulk een tekst als deze afscheid van een gemeente neemt. En ik had het zelf ook nooit kunnen denken, dat ik met deze tekst nog eens afscheid van een gemeente nemen zou. Toch biedt deze tekst ons een geschikte stof voor een afscheidswoord. De bede, die hier te beluisteren is, is immers een bede, die altijd op haar plaats is.

Als we terugzien op het tijdperk, dat thans afgesneden is, dan betaamt het ons toch wel om de goedertierenheden des Heeren te erkennen en om eigen schuld te belijden. Dan alleen, als er een ware belijdenis is van eigen schuld, zal er ook een rechte erkenning kunnen zijn van de goedertierenheden des Heeren. Die goedertierenheden zijn immers altijd onverdiende goedertierenheden. Altijd maar weer verzondigen wij het aan onze kant toch zo, dat de Heere ons Zijn goedertierenheden zou bewijzen. Maar als we dan een oog mogen ontvangen om op die goedertierenheden des Heeren te zien, die Hij rijkelijk en onverdiend ons bewezen heeft, worden we te meer gedrongen tot deze bede, waarbij dat we u nu even willen bepalen: En doe verzoening over onze zonden.

God heeft immers nooit anders dan goed gedaan. Wij kunnen de goedertierenheden nooit anders uit onszelf dan met zonde en ondankbaarheid beantwoorden. Zo past ons dan ook niet anders dan diepe verootmoediging voor het aangezicht des Heeren. En dat betaamt in de allereerste plaats en in het bijzonder een scheidende leraar wel. Doet een leraar dan zoveel zonde in zijn ambtelijk werk? Och, mijne geliefden, het is u toch wellicht wel bekend, dat de hogepriester onder het oude verbond een hoed moest dragen met een plaat erop, waarin geschreven stond: de Heiligheid des Heeren. Dat had een diepe betekenis. Want dat betekende, dat over de zonde in de allerheiligste verrichtingen verzoening moest geschieden. In alle verrichtingen blijft er voor ons niet anders dan schuld over aan onze zijde. Maar dan ook zeker wel in onze geestelijke en godsdienstige verrichtingen. En hoe is het ons dan ook nodig, dat we in die verrichtingen diepe indrukken hebben van de Heiligheid des Heeren.

Het ambt, waartoe de Heere Zijn knechten heeft afgezonderd, is in het bijzonder toch wel een heilig ambt. Ze moeten in dat ambt altijd in de dienst des Heeren bezig zijn. Ze moeten Gods Naam in het openbaar aanroepen en ze moeten de tolk dus zijn van de gemeente in het naderen voor het aangezicht des Heeren. Zo staan ze tussen God en de gemeente in. Zij hebben ook in Naam en in opdracht van hun Zender het Woord des Heeren tot de gemeente te brengen. Dat is geen geringe zaak. Zij moeten dus dienaars des Woords zijn, ze mogen geen eigen gedachten inleggen in de preek. Ze hebben de Schrift te verklaren naar de zin en de mening des Geestes. 'k Heb u daar ook al meerdere malen op gewezen.

Maar ja, als ze zich dat bewust zijn, dan zullen ze 't ook weten hoeveel gebrek dat aan hun bediening kleeft. Ze moeten dan ook met de Apostel uitroepen: wie is tot deze dingen bekwaam' Daarbij hebben ze ook hun herderlijk werk in de gemeente te verrichten. En de herderlijke verzorging van de kudde, houdt wel in het bijzonder zeer veel in. Ook is de onderwijzing van de jeugd op de catechisaties vanzelf een gewichtige zaak. We zullen straks ook nog wel bij het aanspreken van de catechisanten daar even op terug komen.

Het één bij het ander genomen, moet ons dat, ziende op wat van onze hand geëist wordt, tot de erkenning brengen, dat al ons ambtelijk werk met zoveel zonden bevlekt en bezoedeld is. En uit de volle overtuiging daarvan, dat we in onze bediening hier ter plaatse in de tijd, dat God ons hier gesteld heeft, alles te kort gekomen zijn, nemen we nu afscheid van u. Ge zult het dan ook kunnen begrijpen, hoe dat we er ons innerlijk toe gedrongen hebben gevoeld om met deze bede van de dichter thans de herdersstaf in uw midden neer te leggen.

Zeker, deze bede heeft ook de gemeente zeer veel te zeggen. Dezelfde bedruktheid is thans ook wel bij u te vinden, als die er in het hart van de dichter was en die in deze 79ste Psalm tot uitdrukking is gebracht. Ge ziet u thans als een arme verlaten kudde zonder herder en leraar achterblijven. Dezelfde bekommring, die er in het hart van de dichter was, is thans ook wel bij u te vinden. En och, als men op zichzelf ziet, dan kan men ook op geen weldaden rekenen en dan zult gij er ook niet op kunnen rekenen, dat de Heere u weer spoedig een eigen leraar schenken zal. Maar als de Heere moest handelen naar de zonde, dan zou Hij zeker elke gemeente aan zichzelf overgeven. Altijd zijn er oorzaken genoeg te vinden, waarom de Heere dat kan doen. Enerzijds moet gij u thans vanavond ook schuldig gevoelen als ge denkt, dat ge een leraar, die ge hebt gehad, eigenlijk niet genoeg hebt gewaardeerd, nietwaar. Want daar komt men toch ook weer terecht als men zichzelf schuldig ziet voor Gods aangezicht, ook in zulk een geval als waarvoor we nu geplaatst worden. Maar anderzijds moet ge u ook wel schuldig gevoelen misschien, omdat ge teveel in uw leraar zijt opgegaan. We kunnen

immers ook afgoderij met een leraar bedrijven. Hoe het ook zij:, maar schuld is er altijd. Schuld is er bij u als gemeente, schuld is er dus ook bij ons te vinden. En als God nu naar de zonde handelen zou, waar moesten wij dan blijven. Maar daarom juist ook mocht de bede van de dichter eens in waarheid vanavond levendig worden in onze ziel: En doe verzoening over onze zonden. Dat is dus de bede om schuldverzoening.

2. Maar in de tweede plaats wilden we u ook bepalen bij de grond van de schuldverzoening.

Er kan dus van schuldverzoening sprake zijn. En dat mocht de dichter weten en van daar was het ook, dat hij, deze bede mocht doen. Zo is dan deze 79e Psalm weer van een evangelische inhoud. Was Christus niet in de wereld gekomen, er zou geen schuldverzoening zijn. Er is geen verzoening te vinden buiten voldoening aan Gods heilig recht. Dat is het wat we u altijd maar weer gepredikt hebben. Gods heilig recht moet bevredigd worden in het straffen van de zonde. Buiten voldoening kan God dus de zonde niet vergeven. Maar nu heeft het Hem behaagd in Zijn eigen geliefde Zoon een weg van schuldverzoening te openen. Nu kan Hij met volkomen handhaving van Zijn gerechtigheid genade aan een schuldige zondaar bewijzen. Ook in dit afscheidswoord, dat maar kort zal zijn vanzelf, kan ik dit u als de enige weg der verzoening weer prediken. We hebben nooit anders willen prediken in uw midden, dan Jezus Christus en Die gekruisigd. En het is dan ook onze innerlijke behoefte om in dit avonduur, in plaats van zelf in het middelpunt van de belangstelling te staan, die enige Naam weer in uw midden uit te dragen, die onder de hemel de mensenkinderen tot zaligheid is gegeven. En wat zou het ons tot grote blijdschap zijn als we later nog eens horen mochten, dat de Heere de bediening van Zijn Woord er toe had willen gebruiken om Christus een gestalte te doen vinden in uw ziel. En dat door zulk een weg als die we u altijd in de prediking hebben voorgesteld. En dat is, als hij als een schuldige en een verloren zondaar, in het verlies van de gronden van zijn eigen werk, God leert billijken in Zijn gerechtigheid in het straffen van de zonde. Dan wordt hij waarlijk een doemwaardig schepsel. Dan kan er alleen van schuldverzoening sprake zijn. Dan kan God het zulk een mens doen geloven, dat het bloed van Jezus Christus, Zijn Zoon, reinigt van alle zonden. Wat wordt dat bloed dan onmisbaar voor de ziel. We hebben dat bloed niet nodig als we geen zonde hebben, dat wil zeggen, als we niet aan de schuld ontdekt zijn. Daarom is schuldontdekking ook zo noodzakelijk, opdat er geen rust bij ons te vinden zal zijn voor en aleer, dat we het weten mogen, dat onze schuld is verzoend door het bloed des Middelaars.

We stippen dat vanzelf nu vanavond maar even aan. Want we willen deze tekst plaatsen in het licht van deze afscheidsavond en dan zo naar de gelegenheid des tijds u enkel bij die noodzakelijke schuldverzoening bepalen. En wat zou het groot zijn, 't zou een gezegende ure warden, als we het bloed van Christus vanavond eens recht nodig kregen tot verzoening van al onze zonden.

Het is ons tot grote blijdschap, dat we in vrede thans van elkander scheiden mogen. Het is toch wel een bijzonderheid nietwaar, dat we thans mogen zeggen, dat er nooit enig ongenoegen is geweest. Ruim acht jaar hebben we de gemeente mogen dienen. Nimmer is er een hard woord gevallen in de kerkenraadsvergadering en ook op de ledenvergadering. Maar daarom te meer is het zo pijnlijk voor ons om thans afscheid van elkander te nemen. 'k Heb het al steeds laten uitkomen de laatste tijd nietwaar, dat ik deze stap zomaar niet heb gedaan. Maar hoewel het nu ook temeer voor ons, pijnlijk is om afscheid van elkander te nemen, zo mogen we anderzijds toch ook weer

zeggen, dat het toch gelukkig is, dat we op zulk een wijze van elkaar mogen scheiden en niet in onenigheid, nietwaar?

En toch, altijd maar weer is die schuldverzoening nodig. En ik weet het, er zijn er onder u geweest, die dan ook schuld gevoeld hebben toen we 't openbaar moesten maken, dat we geloofden, dat we ons beroep naar Gouda moesten aannemen.

Maar ik kan dan ook boven u niet uitkomen. Want toen ik het beroep naar Gouda aan moest nemen, kwam ik op een keer thuis toen ik een preekbeurt ergens had vervuld en ik ging gelijk naar boven. Ik zeg: „Heere, waarom moet ik nu hier vandaan?, want ik heb hier altijd met zoveel aangenaamheid in de gemeente mogen arbeiden. Ik verlang er heel niet naar om deze plaats te verlaten en om, thans naar elders te gaan.” 't Is zelfs zo bij me geweest, niet dat ik zo. licht over de dood denk, maar dat 'k nog liever had gewenst,, dat de Heere me door de dood had weggenomen, dan dat ik nu naar Gouda moest gaan. En waarom? Wel, dan behoefde ik niet meer terug te kijken. Want dat was voor mij nu juist zulk een verschrikkelijke zaak, dat ik ook weer terug moest kijken op een gemeente, die me toch zo lief geworden was.

Maar toen heeft de Heere me toch laten zien welk een schuld dat er bij mij lag. En welke schuld was dat dan? Wel ik had mijn pinnen hier zo vast ingeslagen. Ik was eigenlijk geen woestijnreiziger geweest. Van de aartsvaders weten we nietwaar, dat ze als een vreemdeling zelfs hebben gewoond in het beloofde land, want ze hebben gewoond in tabernakelen of tenten. Dus ze hebben als vreemdelingen zich hier op aarde gedragen. Ze hebben een ander vaderland gezocht.

Maar ik heb goed gevoeld hoe vast dat ik m'n pinnen ingeslagen had, dat is me tot schuld geworden. Want het is hier toch voor Gods ware kerk een doortrekken in de woestijn van dit leven en we zullen Gods Raad hier moeten uitdienen totdat men eenmaal zal mogen komen in het hemels Kanaän hierboven. Daarbij, 'k heb dat reeds opgemerkt, 'k ben me goed bewust hoeveel gebrek, dat me in mijn bediening heeft aangekleefd in al mijn ambtelijke werkzaamheden. En ik ben me bewust, dat als God met me zou doen naar ene preek en naar één gebed, dat dan de rampzaligheid mijn plaats zou zijn. Waar zou ik moeten blijven als deze grond van schuldverzoening er niet was? In het voldoende werk en in het reinigend bloed van de Middelaar. Maar omdat er die grond is, daarom kan God ons ook alleen maar in de weldaad doen delen van die schuldvergeving en dat tot de verheerlijking van Zijn Naam. Dat is het derde, waarbij we u nog even bepalen, want dat geeft immers hoop op de schuldverzoening.

Er wordt zo in de tekst gezegd: *En doe verzoening over onze zonden, om Uws Naams wil.* Altijd maar weer is het de bede van de bijbelheiligen geweest, dat de Heere om Zijns Naams wil naar de zonde niet zou willen handelen. Als er een pleitgrond in de mens zou moeten worden gevonden, dan was het voor eeuwig verloren. Als de Heere een gunstbewijs zou moeten schenken aan de mens om waardigheid of verdienste zijnerzijds, dan zou Hij elk gunstbewijs zeker moeten onthouden. En als de mens nog een pleitgrond bij zichzelf zou kunnen vinden, dan zou hem nog enige eer toekomen. Maar er komt geen eer toe aan een schuldig en aan een verdoemelijk schepsel. God geeft alleen alle weldaden om Zijn Zelfs wil tot de roem en tot de verheerlijking van Zijn doorluchte Naam. Dat heeft de dichter geweten en dat heeft hem doen vragen: *En doe verzoening over onze zonden om Uws Naams wil.*

God heeft Zichzelf willen benoemen, zoals we weten, met betekenisvolle Namen. Hij heeft geen Namen nodig gelijk als de schepselen, want Hij heeft niemand Hem gelijk. Maar Hij heeft Zich toch door die Namen, die Hij Zichzelf gegeven heeft, willen onderscheiden van de afgoden, die door de mensen Hem gelijk gesteld worden.

Maar dat niet alleen. Hij heeft in die Namen iets van Zichzelf aan ons willen bekendmaken. Hij heeft in die Namen willen openbaren wie Hij in Zijn volzalige Deugden is. En dan de grootste Naam, de Naam Jehovah, de Verbondsnaam, de Gedenknaam des Heeren, die is in het bijzonder voor Gods kerk van zulk een grote betekenis. Het is die Naam, die ons zegt, dat God onveranderlijk is in Zijn Wezen, dus onveranderlijk in Zijn liefde, onveranderlijk in Zijn genade, onveranderlijk in Zijn trouw. Ik zal zijn, Die Ik zijn zal, zo heeft Hij tot Mozes gezegd, en met die Naam, zo heeft Hij gezegd ben Ik Abraham, Izak en Jacob niet bekend geweest. Dat wil zeggen.: Hij heeft ze de volle betekenis van die Naam zo niet ontdekt, zoals Hij dat aan Mozes heeft gedaan. Maar Hij doet Zich nu in Zijn Woord kennen als de Jehovah, als de HEERE, maar dan HEERE met grote letters. De Onveranderlijke dus, de Getrouwe, Die zoals we vanmorgen hebben beluisterd, Zijn belofte vervult en Zijn Verbond niet verbreken kan. Dat strekt Hem tot verheerlijking. Zo wordt Zijn grote Naam verhoogd.

En o, als het zo niet was, dat God alle weldaden, ook de weldaad van de schuldvergeving schonk om Zijn grote Naam, om die te verhogen, dan zou de mens dus, zoals ik al opgemerkt heb, ook nog enige eer ontvangen, maar dan zou Hij; ook niet betonen de Getrouwe te zijn. Maar nu betoont Hij het aan Zijn volk de Getrouwe te zijn. Dat geeft dus alleen maar hoop op de schuldvergeving.

Wat ik u altijd heb gepredikt, dat wil ik nu met een enkel woord nog zeggen, dat de Heere alleen naar het vrije van Zijn welbehagen aan ons gedenken kan en dat om dat Verbond, dat van geen wijken en van geen wankelen weet. Dat hebben de bijbelheiligen geweten. Dat heeft Jozua geweten, zowel als Mozes, als hij voor het volk in de bres gesprongen is en uitgeroepen heeft: „Wat zult Ge dan Uw grote Naam doen?”. Maar als de Heere dan ook de bewijzen van Zijn gunst niet zou onthouden en onverdiend Zich over een schuldig mens ontfermen zal, dan zal ook de vrucht daarvan zijn, dat Zijn Naam door Zijn volk zal worden verhoogd. En dat zal dan de innerlijke begeerte van de ziel wel eens worden, dat de Heere door de blijken van Zijn goedertierenheid aan een onwaardig schepsel er stof toe zal willen geven om zo Zijn Naam te verhogen en te verheerlijken. Dat was de begeerte dus van de dichter, dat Gods Naam zou worden verhoogd als Hij in Zijn gunst aan een schuldig mens zou willen gedenken en ook aan een schuldige kerk. Dat mocht de bede zijn van ons hart, opdat de Heere uit al hetgeen Hij ons onverdiend geschonken heeft in deze acht jaren, dat we in uw midden hebben verkeerd, de ere nog zou mogen ontvangen en Zijn Naam verhoogd zal worden, gelijk als we nu even willen zingen uit Psalm 138, het eerste vers:

*'k Zal met mijn ganse hart Uw eer
Vermelden, Heer'
U dank bewijzen;
'k Zal u in 't midden van de goón
op hoge toon,
Met psalmen prijzen;
Ik zal me buigen, op Uw eis,
Naar Uw paleis,
Het hof der hoven,
En, om uw gunst en waarheid saam,
Uw grote Naam
Eerbiedig loven.*

TOESPRAAK VAN Ds. MALLAN TOT KERKERAAD EN GEMEENTE

Allereerst zou ik me dus nu in mijn toespraak willen richten tot m'n geliefde kerkenraad, ouderlingen en diakenen. We hebben, zoals we alreeds hebben opgemerkt, acht en een half jaar in liefde en vrede met elkander mogen omgaan. 't Is een bijzonder voorrecht, dat de Heere ons daarin geschonken heeft. 't Had toch immers ook zo, anders kunnen zijn. Door de val zijn wij verwoesters geworden, haters van God en van onze naaste. Maar wij hebben mogen waarnemen in die jaren, dat we met elkaar hebben omgegaan, hoe dat het toch de genade Gods is, die ons door een band der liefde aan elkander bindt. En daarom, broeders, het is waar, we kunnen 't voor u aanvoelen hoe smartelijk het voor u is, dat we thans afscheid van u moeten nemen. Maar aan de andere zijde, we hebben toch niet kunnen nalaten om in dit avonduur in het bijzonder de gemeente te bepalen bij de weldaden, die de Heere ons geschonken heeft in deze jaren.

In de bede, die we vanavond hebben overdacht, ligt dus de erkenning ook van de goedertierenheden des Heeren opgesloten. Zoals we vanavond gezegd hebben, kan er geen ware erkenning zijn van de goedertierenheden des Heeren als er ook geen rechte schulderkenning is. En ik heb er onlangs de gemeente ook al op voorbereid, dat we met geen juich en roemtoon over onszelf afscheid van haar zouden kunnen nemen. En dat we alleen afscheid zouden kunnen nemen in de verzuchting, dat de Heere alle schuld zou willen verzoenen en dat Hij daarin Zijn grote Naam zou willen verhogen.

Dus daarom is het dan ook dat we vanavond er op hebben gewezen, hoe de Heere Zijn goedertierenheden rijkelijk heeft getoond. Misschien hebt ge wel gedacht: ge laat niet anders dan lof en dankpsalmen zingen. Het lag toch werkelijk zo in ons hart om dat te doen, want we mogen toch geen van Zijn weldadigheden vergeten, die Hij ons heeft bewezen.

En nu weet ik wel, dat het voor u niet meevalt, dat ik u thans moet gaan verlaten, maar als ge toch terugziet op de aangename tijd, die thans achter u ligt, die we met elkaar hier hebben beleefd, dan hebt ge er toch ook alle reden toe om de Heere voor Zijn goedertierenheden te erkennen. En nu weet ik wel, dat er nu verder een moeilijke tijd voor u ligt. We hopen, dat die niet lang zal duren en dat de ledige plaats weer spoedig zal mogen zijn vervuld. We hebben wel niet veel leraars in ons kerkverband, maar ge hebt ook maar ene leraar nodig, nietwaar? En als die door God gezonden mocht worden, dan zou het toch groot zijn en zou er alzo weer vervulling worden gevonden.

Maar als dat voorlopig nog niet het geval zou zijn, dan rust er heel wat op uw schouders. Ik hoop van ganser harte, dat de Heere u zal willen sterken in het werk, dat gij hebt te verrichten als ambtsdragers. En dat de Heere het geven mocht, dat ge ook als ambtsdragers verder in liefde met elkander mocht omgaan, ook al is het, dat er nu geen eigen leraar is, die lering geeft op de kerkenraadsvergaderingen. We hopen, dat ge elkander in de gebreken in liefde ook zult willen verdragen. Elkander tot steun en sterkte zult zijn.

En dan in het bijzonder wensen we u, broeder Verhagen, toe, waar gij tot voorzitter van de kerkenraad gekozen zijt, dat de Heere u licht en wijsheid zou willen schenken om te doen hetgeen waartoe gij thans geroepen zijt. Ik weet er van, dat er voor u thans ook een moeilijke tijd achter u ligt. Want toen ik het beroep heb moeten aannemen is dat zeker ook bij u niet buiten u om gegaan. En ge hebt nu ook wel gevoeld waar gij voor geplaatst wordt. Maar we hopen, dat de Heere het u geven zal om de gaven,

waarmee Hij u bedeed heeft, te gebruiken, ook op uw gevorderde leeftijd, ten goede van de gemeente. Zo mocht de Heere Zich over u als kerkenraad genadiglijk willen ontfermen.

We nemen thans als eigen herder en leraar wel afscheid van u, maar we hopen natuurlijk dat de Heere het geeft, dat we u gedurig ook nog zullen mogen dienen. We moeten nu eerst nog een verre reis gaan maken en vanmiddag kon ik eigenlijk niet zeggen wat me het zwaarste woog: 't afscheid van vanavond of de reis. Het één kwam zomaar bij het ander. 'k Zag tegen het één zowel op als tegen het andere. Maar 't mocht de Heere behagen ons in veiligheid te geleiden, ons weer terug te brengen, opdat we straks intrede zouden mogen doen in onze nieuwe gemeente en dan hopen we, dat de Heere ons de krachten geeft en in de gelegenheid stelt om u ook gedurig te dienen met Zijn Woord en dat we elkander dan steeds weer zullen mogen ontmoeten. Ge begrijpt wel, dat we nu ook terugdenken aan de tijd, waarin dat die oude ambtsdragers hier nog in de bank zaten. Want er is in deze jaren dat we hier waren ook veel veranderd. In het begin leefde ook broeder Van Doorn nog en broeder Van de Dikkenberg en ook nog een enkele oude diaken. Ze zijn weggenomen door de dood en er zijn andere ambtsdragers bijgekomen. Dus er is veel veranderd, maar er is ook weemoed in ons hart als we terugdenken aan die aangename tijd, die we ook in 't bijzonder in het begin wel hebben meegemaakt met kerkenraad en gemeente. De Heere mocht de ledige plaatsen Zelf willen vervullen en Hij mocht ook zo nog ambtsdragers willen geven, die werkelijk het goede van de gemeente mogen zoeken.

We hopen ook dat de gemeente getrouw zich zal begeven onder het lezen van de geschriften der vaders en dat men ook de ambtsdragers, die hebben voor te gaan, zal steunen in het gebed. En dat men ze in liefde in alle zwakheden en gebreken zal willen verdragen. Dat het de bede zal mogen zijn of het de Heere behagen mocht om Zijn Woord, ook als het dan gelezen wordt, te zegenen in het hart. Hij kan toch immers ook het lezen van Zijn Woord ten goede dienstbaar stellen voor onze ziel, zowel als de prediking van Zijn Woord. En zo mocht de Heere dan u als kerkenraad met de gemeente verder in Zijn gunst gedenken. Er zijn vanzelf geen afgevaardigden uit de classis thans aanwezig, omdat het nu zondagavond is. Maar we willen toch vanzelf de afgevaardigden uit de classis ook gedenken, want als we afscheid nemen van Veenendaal, nemen we ook afscheid van deze classis. We gaan dus naar een andere classis. We hebben ook in deze classis met alle wederwaardigheden, die er ook zijn geweest, maar die blijven er in het kerkelijk leven, toch met aangenaamheid samen mogen werken met al de ambtsdragers. Daarom was het voor ons ook deze week een pijnlijke zaak om afscheid van die broeders te nemen en we willen ze dan ook thans gedenken en hopen, dat de Heere ze ook in hun ambtelijke arbeid zal willen sterken.

Datzelfde wensen we ook de leraars toe uit ons eigen kerkverband, die ook vanavond niet aanwezig kunnen zijn omdat ze in hun eigen gemeente het Woord hebben te bedienen. De Heere mocht de zwakke leraars sterken en de ouden ook nog schragen en krachten geven om hun arbeid te kunnen verrichten.

Verder willen we ook een woord van dank spreken tot koster en organisten. We hebben in deze jaren, dat we hier geweest zijn, ook aangenaam met elkander mogen samenwerken. De koster heeft ons ook altijd goed begrepen en geweten wat of wij ook nodig hadden, ook bij het voorgaan van de gemeente, dat het niet te warm zou zijn in de kerk. Hij heeft ons daarin altijd goed verstaan en alle medewerking gegeven en ook in het bijzonder als het op feestdagen zeer druk bezochte diensten waren, dan heeft hij zich toch wel heel geweldig goed van zijn taak gekweten. We zeggen hem

dank voor al de arbeid, die hij ook heeft verricht, zowel als ook de organisten bij de begeleiding van het kerkgezag.

Dan ook willen we de predikanten uit het predikantenconvent dankzeggen en dan verder wenssen we ook de predikanten hier ter plaatse toe, dat God het geven mocht, om tot Zijn eer de zuivere waarheid uit te dragen en dat tot heil en welzijn van onsterfelijke zielen.

Ook de studenten wil ik vanzelf gedenken. Hem, die in de opleiding is opgenomen, maar ook in het bijzonder kandidaat De Groot, die thans in dit avonduur in ons midden aanwezig is. Ik ben er echt mee verblijd, dat ge deze dag er voor afgezonderd hebt om deze dienst bij te wonen. We zijn toch zo nauw aan elkander verbonden geworden in die twee jaren, dat ge steeds bij mij aan huis gekomen zijt. 'k Heb getracht zoveel als in mijn vermogen lag om een geringe praktische opleiding en vorming te geven tot dat gewichtvolle ambt. En we hebben ook mogen zien, dat de Heere daaraan Zijn zegen heeft willen verbinden, zodat ge op deze leeftijd het nog zo goed in u op hebt kunnen nemen wat ik u voorgehouden heb, dat ge werkelijk tot verwondering van heel de classis deze week uw examen hebt mogen afleggen. En we hebben daarin mogen zien, dat ge uw tijd niet ledig hebt doorgebracht.

Maar we mogen ook in het bijzonder terugdenken aan de weldaden, die de Heere in deze jaren u naar de ziel heeft willen bewijzen. We gaan daar nu niet te diep op in, maar ge weet wet, nietwaar, wat ons zo nauw aan elkander heeft verbonden.

Ge hebt nu een beroep naar Rijssen aangenomen, dat is ons ook innerlijk tot blijdschap. Want we gevoelen hoe dat de gemeente van Rijssen 't in 't bijzonder zo nodig had, dat ze een eigen leraar kreeg. We hopen, we geloven vast dat ge in Gods gunst daarheen gaat, maar dat de Heere daar ook de duidelijke en merkbare bewijzen van zal willen schenken in de tijd die ge daar zult doorbrengen. En dat wij ook steeds nauwer ons aan elkander mogen verbonden weten.

Ook de catechisanten wil ik vriendelijk bedanken voor de bewijzen van medeleven, die ik heb mogen ontvangen ook in deze laatste tijd. Ik heb zo-even al gezegd, dat het onderwijzen van de jeugd een gewichtige zaak is voor een leraar. Dat hebt ik ook altijd zo aangevoeld. Brakel merkt zo op in zijn *Redelijke Godsdienst*, dat hij niet begrijpen kan, hoe een leraar gerust kan sterven, die niet zijn werk gemaakt heeft van catechiseren. Het is een bijzonder gewichtige zaak om de jeugd der gemeente te onderwijzen in de gronden van de leer der waarheid. Ge weet, al was het ook met alle gebrek, dat ik getracht heb u zo veel mogelijk bij te brengen van de leer van Gods Woord. En we hebben ook onder de catechisanten een bijzondere ijver mogen bespeuren en in die jaren dat we hier zijn geweest zijt ge ook altijd getrouw opgekomen naar de catechisatie en hebt ge in dat catechisatiebezoek ook getoond hoe dat het u niet teveel was om naar de catechisatie te gaan, maar dat ge dat werkelijk met lust deed. We hopen vanzelf van ganser harte wat we u steeds hebben toegewenst op de catechisatie, ook nu in deze laatste tijd, dat de Heere het onderwijs, dat we u gegeven hebben, zal willen zegenen tot het heil van uw zielen. Dat we het later zullen mogen zien, dat de Heere ons niet voor niets en niet tot uw oordeel u heeft doen catechiseren. Maar dat ge er later zelf nog getuigenis van zult mogen geven: dat catechisatieonderwijs is dienstbaar gesteld tot mijn eeuwige zaligheid.

Ik moet vanzelf u bij deze gelegenheid nu ook gelijk vriendelijk bedanken voor de blijk van waardering, die ik deze week van u hebt mogen ontvangen. Mijn hart is daaronder verbroken geworden en 't is voor mij aangenaam, dat ik zulk een aandenken heb gekregen, waardoor ik steeds wordt herinnerd aan die tijd van mijn aangenaam verblijf hier in Veenendaal.

Verder wil ik ook de Edelachtbare Heer Burgemeester en de Wethouders en de gemeenteraadsleden vriendelijk dankzeggen voor hun tegenwoordigheid. Wij zijn niet zoveel met elkaar in aanraking gekomen, maar we kunnen toch wel zeggen, dat er in deze jaren een goede verstandhouding tussen ons is geweest. Als ik u nodig had, Edelachtbare Heer Burgemeester, dan hebt ge ook getoond, dat ge bereidwillig waart, om me te helpen en me ten dienste te staan. 't Heeft me in het bijzonder ook goed gedaan toen we een uitnodiging hebben weggestuurd naar uw college, dat we dadelijk het bericht terug ontvingen, dat ge met vijf personen van de gemeenteraad tegenwoordig wenste te zijn. Wij achten dat als een grote eer en we stellen dat zeer op prijs. En we wensen u ook van ganser harte verder toe, dat de Heere u geven mocht, in het besturen hier van de burgerlijke gemeente, wat ge nodig hebt, om dat te mogen doen ook tot de verheerlijking van Zijn Naam en naar het richtsnoer van Zijn wet.

Ook dokter Remme wil ik nog vriendelijk bedanken voor de medische hulp, die hij mij al deze jaren heeft geboden. U begrijpt wel, dat ik niet veel woorden zal gebruiken. U weet wel, dat er meer in mijn hart is dan dat ik op het ogenblik zeggen kan. Maar als ik u even aanspreek, dan komt er ook een pijnlijke herinnering bij me boven. En ik moet dan ook daarin weer zien hoe wonderlijk de weg des Heeren is. We hebben onze berekeningen en we kunnen 't allemaal zo mooi klaarmaken van te voren. Ik zal het u precies wel zeggen hoe ik er wel eens over gedacht heb. 'k Heb immers mijn vader en moeder bij mij in huis gehaald.

Toen 'k hier gekomen ben in Veenendaal stierf al gauw mijn broer en zag ik me er toe genoodzaakt, en ik heb dat met alle liefde van mijn hart gedaan, om mijn ouders bij mij in huis te halen. Dus al die tijd zijn ze hier geweest. Maar mijn geliefde vader heb ik hier naar het kerkhof moeten brengen. 'k Had een familiegraf gekocht in de gedachte dat ik toch zeker ook mijn oude moeder hier nog wel begraven zou. Maar dat is niet gebeurd; ze zal nog mee naar Gouda gaan. Ze is op het ogenblik hier niet aanwezig omdat we haar reeds naar Rotterdam hebben gebracht. Maar u begrijpt, daar wordt ik op het ogenblik ook wei aan herinnerd en nooit zal 'k vergeten, wat ge in die tijd van het ziek-zijn van mijn vader voor ons hebt gedaan. Maar ook in al die jaren en ook in de hulp, die ge mij persoonlijk hebt geboden en verder mijn gehele gezin. We zeggen u hartelijk dank, ook voor uw tegenwoordigheid.

Ook de kerkenraad van Gouda heb ik vanzelf nog met een enkel woord toe te spreken. We willen u ook hartelijk dank zeggen voor uw aanwezigheid. Er is een ouderling en een diaken afgevaardigd naar deze gemeente om deze dag hier met ons door te brengen en dus ook bij dit afscheid aanwezig te zijn. En er zou nog een ouderling meegekomen zijn, maar wat hij ook weer niet heeft kunnen denken, dat is gebeurd. Hij werd er toe verhinderd om hier aanwezig te zijn omdat zijn kleinkind deze week werd doodgereden. De Heere mocht hem sterken in deze zo smartelijke weg.

En de Heere mocht het ons straks geven, we hopen u vanzelf in Gouda ook aan te spreken, we zullen het nu maar kort doen, de Heere mocht het ons straks geven om ook in liefde en vrede met elkander om te gaan, zoals dat hier in Veenendaal het geval geweest is. Zo mocht de Heere u dan ook nog voor ons sparen. We kennen u ook al zo lang nietwaar, dus wat dat betreft, dan staan we niet zo vreemd tegenover elkaar. En dan hoop ik ook van ganser harte, broeder Smit is ook al zo jong niet meer, maar dat de Heere u toch nog een poosje zal willen sparen voor ons en dat Hij het ons zal geven om met elkander in en uit te mogen gaan en de gemeente daar in Zijn gunst te mogen dienen.

We willen verder de gemeente ook vriendelijk bedanken voor de blijken van waardering, die we hebben mogen ontvangen in deze weken. Er zijn er uit de gemeente die ons persoonlijk de blijken van waardering hebben gegeven, die ons goed gedaan hebben. Maar de gemeente in haar geheel heeft zeer spontaan een blijk van waardering willen schenken. En eerlijk, ik kan er geen woorden voor vinden om tot uiting te brengen, wat er in mijn ziel is omgegaan, toen in deze week dat afscheidsgeschenk mij aangeboden werd.

Morgenavond hoop ik de gelegenheid nog te geven om persoonlijk afscheid van me te nemen, dan zult ge het ook zelf mogen zien wat of er gekocht is voor het geld, dat door u is opgebracht. En dat te meer heeft toch ook weer ons hart verbroken bij de gedachte, dat we nu van u moesten gaan scheiden. 'k Heb hier vanavond al enkele keren gezegd, dat we op de tijd van ons verblijf hier ter plaatse met veel aangenaamheid mogen terugzien. Deze tijd is waarlijk voor ons een goede tijd' geweest. Vanzelf, de strijd in- en uitwendig is ons niet gespaard gebleven. De verdrukkingen zijn ook ons deel geweest. We hebben ook hier moeten ervaren in Veenendaal, dat het hier op aarde het land der ruste niet is. In het bijzonder is er in deze laatste tijd heel veel over ons hoofd heen gegaan, zodat we thans zeer vermoeid zijn naar lichaam en geest, als we afscheid van u nemen. Maar tot op heden heeft de Heere ons gesterkt en ondersteund in onze bediening hier ter plaatse.

We hebben de bevolking van Veenendaal leren kennen en wij kunnen echt ook geen kwaad zeggen van de bevolking van Veenendaal. In de gemeente is vanzelf ook openbaar gekomen hoe de mentaliteit van de Veenendaalse bevolking is. De Edelachtbare Heer Burgemeester is dat in deze jaren ook wellicht wel aan de weet gekomen nietwaar? De Veenendaalse bevolking is toch wel een bevolking, die zich gemakkelijk laat leiden en ook opzien betoont tegenover haar meerderen. En dat hebben we ook steeds mogen bemerken, want bij alle verschil dat er ook mag zijn op godsdienstig terrein ook in Veenendaal, is het toch ook weer zo geweest, dat men van alle kanten toch steeds getoond heeft met ons mede te leven en dat het ook weer aan bewijzen van vriendelijkheid en toegenegenheid niet heeft ontbroken. Maar in het bijzonder heb ik die zeer veel uit mijn eigen gemeente mogen ontvangen. Ge zijt voor het uitwendige zeer goed voor ons geweest, daar hebben we totaal niet over te klagen. 'k Heb in 't begin gezegd, dat de Heere het gegeven heeft, nietwaar, dat al de schuld werd afgelost. De offervaardigheid is ook zeer groot geweest in de gemeente in deze jaren. En 't verblijdt ons, dat we u dus zo zonder schuld mogen achterlaten. Maar we hopen, dat vanzelf de offervaardigheid daarmee ook niet verminderen zal. En dat ge ook aan andere gemeenten, die 't nodig hebben, zult gedenken.

Maar verder, dan is 't ook met weemoed in mijn hart, en daarom zal ik verder kort zijn, dat ik afscheid van u neem, omdat ik zeer nauw me aan u verbonden heb gevoeld. 'k Heb het reeds aangehaald dat er een Goddelijke losmaking heeft plaatsgevonden. 'k Heb ook gevoeld, dat ik daar buiten nooit van u los kon komen. 'k Heb het u reeds verteld, hoe dat ik van u losgemaakt ben en hoeveel smart me dat innerlijk heeft gedaan. Maar de Heere heeft me ook daarin gesterkt.

Deze laatste tijd is voor mij vanzelf een moeilijke tijd geweest, waar ik ook van oude mensen afscheid heb genomen; ik heb nogal eens een traantje zien vallen. Dat heeft me, vanzelf goed gedaan en ik kan er niet genoeg mijn blijdschap over uit spreken, dat we zó van elkander mogen scheiden. Als ik straks weer terug zal mogen komen in de gemeente, hoewel dan niet als uw eigen leraar, maar om u te dienen met Gods Woord,

dan behoef ik daar wat dat betreft, niet tegen op te zien. Dan kan ik echt met blijdschap hier naar Veenendaal komen om dan weer een preekje hier te doen.

De Heere mocht u verder willen gedenken en wat we u altijd hebben voorgehouden, dat mocht Hij u uit genade schenken. Die schuldverzoening, waarop we ook in dit avonduur gewezen hebben, zo onmisbaar en noodzakelijk voor ons allen tezamen. Hij mocht ons de schuld willen ontdekken, opdat we de schuldverzoening nodig zullen mogen krijgen. Zijn Woord, dat we u gepredikt hebben in alle gebrek, mocht hij zegenen tot uw waarachtige bekering, als ge nog leeft in uw onherboren staat. Ik ben er van overtuigd geweest en dat heeft me altijd hoop gegeven, dat de Heere door de dwaasheid der prediking wil zaligmaken, die geloven. En dat Hij mij dan ook als een nietig instrument in Zijn handen kon gebruiken tot uw bekering. Hij geve het ons later nog te aanschouwen, dat we niet tevergeefs in uw midden werkzaam zijn geweest.

Hij mocht ook Zijn Woord hebben gebruikt tot opbouwning in het allerheiligste geloof, opdat er meerdere kennis mocht zijn gekomen van dat enige vaste fundament der Apostelen en Profeten, waarvan Jezus Christus de uiterste Hoeksteen is.

Zo mocht de Heere u verder willen gedenken in de weg, die gij hebt te gaan. En we hopen vanzelf van ganser harte, we behoeven dat eigenlijk niet meer te zeggen, omdat we de laatste tijden u dat ook al steeds gezegd hebben, dat ge u naartig zult begeven naar Gods huis, ook al is het leesdienst. En dat het de Heere behagen mocht u een behoeftige ziel te schenken, die Hij alleen vervullen kan, waartoe Hij ook het lezen van Zijn Woord gebruiken kan. Zo mocht Hij ook Zijn volk daardoor willen stichten en zo Zijn grote Naam daardoor willen verhogen. Hij mocht het verder met u wel maken voor tijd en eeuwigheid; naar het lichaam, maar bovenal naar de ziel, opdat Zijn grote Naam er eeuwig uit zou mogen verheerlijkt worden. Amen.

Met dankgebed eindigde ds. Mallan hierna de Dienst des Woords.

TOESPRAAK OUDERLING VAN LEEUWEN

Ik wil thans de gelegenheid geven aan broeder Van Leeuwen om een enkel woord toe te spreken.

Ouderling Van Leeuwen sprak als volgt:

Geliefde leraar,

Met droefheid en weemoed in mijn hart zal ik enkele woorden tot u spreken namens kerkenraad en gemeente. 't Is de laatste maal, dat u als onze eigen herder en, leraar op, de kansel staat. En dan weet ik uit mijn hart, dat u een afkeer hebt van verheerlijking van de mens; dat u daar wars van bent. Dus, ik zou zeggen, het is nodig en we gevoelen het in ons hart u te waarderen en te erkennen voor de werkzaamheden, die ge in de gemeente, de acht jaren die u hier vertoefd hebt, gedaan hebt. En dan zou ik zeggen: laten we dan beginnen om te getuigen in ons hart, hetgeen de dichter zegt in Psalm 115: „Niet ons, o Heer', niet ons, maar Uwen Naam geeft ere, om Uwer goedertierenheid, om Uwer waarheid wil.”

Ge hebt in alle getrouwheid het Woord des Heeren ons gepredikt en op gezette tijden de sacramenten bediend. En ook hebt u de volle Raad Gods uitgedragen, Wet en Evangelie ons voorgesteld, en de vrijmacht Gods gepredikt in het zaligen van zondaren. En Gods volmaakte Deugden en Soevereiniteit hebt u verheerlijkt en ook getuigd van het vrije van Gods Welbehagen in Zijn vrije en soevereine verkiezing tot zaligheid van Zijn kerk. We mochten u wel danken, voor hetgeen u ons daarvan

,geleerd en betuigd hebt. En dat de Heere er in mee mocht komen, opdat het tot eeuwige zegen mocht zijn van die het beluisterd hebben. En bovenal tot verheerlijking van Gods Deugden.

Ook hebt ge als herder in het bezoeken van ouden van dagen en zieken en kranken een herderlijke zorg betoond, om te wijzen op het ene nodige, dat gekend moet worden tot zaligheid van een arme ziel.

En dan, wat de catechisaties betreft, hebt ge met getrouwheid het jonge geslacht onderwezen in de leer der waarheid en er ook op gewezen, dat die kennis noodzakelijk is, maar ongenoegzaam tot zaligheid. En dat het bevindelijk gekend zal moeten worden, wat gij hen voorgesteld en geleerd hebt. Wat zou het toch groot wezen, als u nog eens horen mocht, dat onder het jonge geslacht nog diepe indrukken achtergebleven waren, dat ze nog, zoals we vanavond ook gehoord hebben, schuldbesef kregen te gevoelen, om schuldvergeving te mogen erlangen. En in ootmoed des harten voor God in het stof te buigen, tot heil voor hun arme ziel. Als u dat later nog eens horen mocht, zou dat u verblijden en het zou ook zijn tot uitbreiding van Gods dierbaar Koninkrijk. En dan zou ik zeggen, dominee, u hebt ook bij de mensen thuis, als er eens gezinsvermeerdering was, getrouw uw medeleven betoond en ook met uw echtgenote samen, de gezinnen bezocht, wat wij ook zeer waarderen. En het is ook wel gebeurd, tijdens uw drukke werkzaamheden, dat mevrouw het alleen heeft gedaan, waarvoor we haar ook niet genoeg kunnen waarderen.

Ook, zou ik zeggen, zijn we dank verschuldigd aan mevrouw. dat ze u altijd terzijde heeft gestaan in uw moeilijke werk. Dat is van grote betekenis, als in alle omstandigheden, een vrouw nog terzijde mag staan en moed en hulp en troost kan schenken, in alle dingen in het kerkelijk leven, die soms zo moeilijk kunnen zijn. Ook onze betuiging, dat zij altijd haart pastorie opengezet heeft voor mensen, die contact zochten met u, en in en uitwendig soms moeilijkheden hadden, dat ze u daarvoor wilden ontmoeten, dan heeft ook de deur voor hen altijd opengestaan, waar we haar niet genoeg voor kunnen waarderen.

En verder, gemeente, onze leraar gaat weg, maar het Woord, dat hij gepredikt heeft, blijft in ons midden. De Heere mocht het nog bedauwen met Zijn dierbare gunst, dat er eeuwigheidvrucht uit geboren mocht worden. Want Gods Woord zegt, dat de ene zaait en de ander maait. Het mocht eens openbaar komen, dat het nog vruchtbaar en dienstbaar gesteld mocht worden "tot eeuwig heil en zaligheid. Want het Woord blijft toch voor ons liggen, het zal toch zijn een reuk des levens ten leven of een reuk des dood ten dode, want het zal nooit ledig wederkeren, maar doen al wat Hem behaagt.

Het mocht dus onze verzuchting nog zijn of het God behagen mocht ons te schenken een diepe vernedering des harten en een waar schuldbesef, met belijdenis van zonde en schuld, om te bekennen dat we tegen een heilig en rechtvaardig God gezondigd hebben en genade mochten leren afsmecken. En dat het nog strekken moge tot heil onzer zielen en bovenal tot verheerlijking van Gods volmaakte Deugden.

En we mochten ook verder nog gedenken, dominee, en de Heere nog dank zeggen voor al wat Hij u geschonken heeft.

Er is mij nog opgedragen namens de afdeling Amersfoort, u dank te zeggen voor hetgeen u ook daar gedaan hebt. U hebt getrouwelijk Gods Woord gepredikt, de sacramenten bediend en alle hulp bewezen in kerkelijke omstandigheden. En bij deze wil ik dit ook overdragen aan u om u daarvoor te erkennen.

En nu zou ik verder willen gedenken, dat u straks op reis zult gaan naar het verre Westen. Eerst wil ik nog even teruggaan tot wat zo juist gezegd is: Uw echtgenote zal straks, wanneer u in het verre Westen bent, de reis naar Gouda gaan maken. Ik hoop,

dat de Heere u in die weg ondersteunen en schragen mag en van al het nodige wil voorzien.

Ik denk aan uw oude moeder, die nog mee zal moeten verhuizen naar Gouda. Het zal voor haar ook moeilijk zijn, u hebt het zelf ook al aangehaald, daar haar echtgenoot haar hier door die dood is ontvallen. Maar mocht de Heere ten tijde des avonds nog licht voor haar zijn. Wat zou het nog groot zijn als ze dat kreeg te ervaren. En nu gaat gij die grote reis aanvaarden en ik hoop, dat de Heere met u op mag trekken en dat u daar in welstand aan mocht komen om ook het Woord des Meren te spreken en de sacramenten te bedienen. En mocht de Heere ook daar Zijn Koninkrijk uitbreiden. Ze zien daar ook verlangend uit naar de zuivere waarheid, die hier ook gestadig onder ons gepredikt wordt. En mocht het nog tot eeuwige zegen zijn.

En dan heb ik gehoord, dat u voornemens bent om ook Ontario te bezoeken, waar ook mijn kinderen vertoeven. Het mocht ook voor hen nog tot zegen zijn. En de Heere mocht u nog in veiligheid terugbrengen en straks in de gemeente van Gouda, als gij daar de herdersstaf op zult nemen, mocht Hij Zijn gunst willen betonen en u licht en wijsheid geven om de gemeente te bedienen naar de eis van het Goddelijk Woord. En dat er ook nog zegen mocht vallen tot heil van zondaren en tot troost van het volk, maar bovenal tot verheerlijking van Gods volmaakte Deugden.

En nu nog een enkel woord tot besluit. Ik lees in Gods Woord, dat de ware Christen drie gezellen heeft op zijn levensweg: geloof, hoop en liefde. Geloof zal verwisseld worden in aanschouwen, de hoop wordt vervuld en de liefde die blijft. Die ware liefde, door God in het hart gewerkt, gaat over dood en graf heen en daar zal dat volk eeuwig God mee groot maken, lieven en loven. Maar nu het eeuwige wonder, dat ook aan deze zijde van het graf nog liefde kan zijn door Zijn genade. En dat zou kunnen, daar heb ik al iets van genoemd, en dan zou ik nog willen betuigen: de liefde en de rust en vrede, die steeds in ons midden geheerst heeft, op de kerkenraad en ledenvergaderingen, dat u altijd met takt die vergaderingen geleid hebt, dat er nooit een wanklank gehoord is en dat het altijd rustig heeft mogen verlopen. We kunnen u daar niet genoeg dankbaar voor zijn.

Dominee, ik wil hiermee besluiten. Laten we samen onze leraar toezingen van Psalm 121 vers 3 en 4. Ouderling Van Leeuwen las hierna voor:

*Zijn wacht, waarop men hopen mag,
Zal, daar zij u bedekt,
En u ter schaduw strekt,
De maan bij nacht, de zon bij dag,
In koud' en gloed vermind'ren,
Opdat zij u niet hind'ren.*

*De HEER' zal u steeds gadeslaan,
Opdat Hij in gevaar
Uw ziel voor ramp bewaar';
De HEER', 't zij g' in of uit moogt gaan,
En waar g' u heen moogt spoeden,
Zal eeuwig u behoeden.*

TOESPRAAK VAN KANDIDAAT DE GROOT

'k Zou thans het woord willen geven aan kandidaat De Groot.

Kandidaat De Groot sprak als volgt:

Namens de studenten wensen we dan ook nog een kort woord te spreken tot onze leraar, docent, waar we twee jaar tezamen mee hebben verkeerd. En dan moet ik toch ook in deze dag getuigen, dat er toch ook een smart in mijn ziel ligt, zowel voor de gemeente van Veenendaal, maar ook voor ons persoonlijk. Omdat ook de tijd aan het eind is gekomen, van het onderwijs, dat we van u hebben mogen ontvangen.

En dan moet ik eerlijk betuigen, dat ge met de meeste inschikkelijkheid en met de meeste verdraagzaamheid met me te werk zijt gegaan. Want, ge weet zelf wel, we kwamen toch ook van het platteland en we hebben maar zes jaar lager onderwijs genoten. Dus er was heel wat bij te brengen. Maar nu door de hulpe des Heeren moeten we toch ook getuigen, dat we daarmee tot hiertoe nog niet beschaamd zijn uitgekomen. En dan inzonderheid, dan denk ik toch ook weer in deze weg, leraar, die de Heere met U wenst te houden, en werd ik bepaald bij wat we opgetekend vinden in Jesaja 46 : 10: *Mijn Raad zal bestaan, en Ik zal al Mijn welbehagen doen.*

En in die Raad, die volvoerd wordt, door de rollen der eeuwen, ten eerste zien we daarin, hoe God Zijn kerk tot de zaligheid heeft uitverkoren. En hoe Hij in die uitverkiezing tot de zaligheid, Zelf ook de weg kwam te openen in die dierbare Persoon des Middelaars, waarin de kerk, met behoud van Gods aanbiddelijke Deugden, en van de Goddelijke Gerechtigheid tot de zaligheid kon worden gebracht.

Maar in die Goddelijke Raad was ook verordineerd de middelen, waardoor die kerk hier in de tijd tot bekering wordt gebracht. Dus daartoe waren ook de ambten verordend. Daarvan lezen we dan ook inzonderheid in Efeze 4 : 11: dat Hij gegeven heeft sommigen tot apostelen, tot profeten, tot evangelisten en tot herders en leraars. En daarin lag u ook begrepen in die aanbiddelijke Raad van eeuwigheid.

Maar nu komt God in de tijd die aanbiddelijke Raad te volvoeren. Dus heeft Hij u geroepen tot het ambt, heeft u een plaats gegeven in Bruinisse, waar ge naar ik meen ruim elf jaar hebt mogen arbeiden. En toen hebt ge de gemeente moeten verlaten en ook de herdersstaf in Veenendaal op moeten nemen. We wensen er niet zo ver op in te gaan, omdat dat alreeds naar voren is gebracht door één van onze broeders ouderlingen. Maar ik bedoel dit: Mijn Raad zal bestaan. Ik zal al Mijn welbehagen doen. Geliefde leraar, daar hebt ge toch wel wat van ervaren, toen God u los ging maken van de gemeente van Veenendaal.

We zijn nauw aan u verbonden, dat is u ten volle bekend. En dat gevoelen we nu inzonderheid nu deze dag aangebroken is. Maar nu dat: Mijn Raad zal bestaan, Ik zal al Mijn welbehagen doen. En wanneer God Zijn Raad uit gaat voeren, dan kan dat wel eens in een weg zijn, die tegen vlees en bloed ingaat. Want de mens die overdenkt zijn weg en God bestuurt zijn gang. En in 's mensen hart zijn vele gedachten, maar de Raad des Heeren, die zal bestaan.

Maar nu hebben we toch ervaren, dat de Heere uw hart kwam te neigen. En wanneer God dan een mens in gaat winnen in een weg die hij in moet, dan kan alles daar wel tegen liggen, maar weet ge wat het dan is? Dan gaat Hij een ziel overbuigen en dan gaat die ziel ervaren, wat de Dichter getuigt in Psalm 86: *Neig mijn hart, en voeg het saam tot de vreze van Uw Naam.* Dat hebben we inzonderheid ook ervaren, toen we de roeping naar Rijssen aan moesten nemen.

En dat hebben we toch ook waargenomen bij u. En toen is er toch ook een tijd gekomen, al is het dan dat het ontzettend zwaar gevallen is om afscheid te nemen van uw geliefde gemeente. Want wij weten, hoe de gemeente u op het hart heeft gelegen.

Wij hebben twee jaar tezamen met u de catechisaties meegemaakt. En ik moet eerlijk zeggen, toen ik de eerste keer met u meekwam om te catechiseren, ik was zo bevreesd. Toen heb ik wel gedacht, toen ik hoorde, dat dogmatisch onderwijs, dat u de kinderen gaf, dat ik wel eens zuchtte: „o God, wat zal daarvan terecht moeten komen”. En ik moet eerlijk bekennen, toen ik door het curatorium werd toegelaten en toen de eerste keer, op Hemelvaartsdag, toen ik hier mijn plaatsje in die bank in moest nemen, u moogt het van mij weten en de gemeente van Veenendaal weet het ook: ik was beter in staat om onder de bank te kruipen, dan als er in te zitten.

En ik heb ook gezien, dat het zo een totaal onmogelijk werk was, waartoe ik geroepen werd. En ik heb wat af gezocht en ik heb hier wat in die bank gezeten, wanneer u naar de kansel moest, dan is het nog wel eens geweest, dat er een zuchtje in mijn ziel lag. Dat ik u zo onder aan die kansel zag staan, stijl diep afhankelijk, dat er verzuchting in mijn ziel lag: „o God, wil hem ook deze keer nog weer eens doorhelpen.”

Maar tegelijkertijd kwamen dan ook de bezwaren weer als u er dan af mocht komen, en de Heere had u opening des mond geschonken. Dan zeiden ze van binnen: „Ja, je hebt nu wel een zuchtje voor die leraar, maar voor jezelf heb je het niet”.

En al liggen er nauwe banden, want u weet ook; wat of er gebeurd is, en nu wil ik daar niet te ver op ingaan, want het is niet mijn bedoeling met bevinding naar voren te komen. Maar ik mag het toch ook niet achterhouden.

Geliefde leraar, in die twee jaren, dat ik samen met u verkeerd heb en dan inzonderheid dat jaar, dat ik hier zondags onder de prediking zat, dan moet ik zeggen: God heeft u niet tevergeefs naar Veenendaal gestuurd. Ik zal die zondagavond nooit vergegeten, toen u gepredikt hebt over het gebed. Toen het God behaagde u als slijk aan Zijn heilige vingers te gebruiken om de laatste vijgenbladeren eraf te rukken. En me zo naakt te ontkleden en hoe ik daar met een oordeel op mijn ziel, hoe ik naar huis gekomen ben en hoe God het radicaal voor mij af ging snijden. Hoe ik tegen mijn vrouw moest zeggen: ‘Ik heb gedacht, dat die Middelaar aan mijn ziel was geopenbaard en dat ik een roeping had tot het ambt. Maar nu geloof ik, dat ik geen genade heb en nu zal ik straks nog met alles in de verdoemenis terecht komen’. Maar toen u daar als middel in Zijn heilige vingers toe gebruikt werd, toen was die prediking mij toch lief en dierbaar. Maar 't gaat tegen vlees en bloed in. Maar 't heeft de Heere behaagd ook in die weg mijn ziel vrij te maken. En toen zijn er banden gevallen! Ik zal toch ook nooit vergeten, dat is u toch ook nog bekend, toen hier die dankdag werd gehouden, hoe ik toen die morgen bij u gekomen ben. En dan moet ik toch zeggen: u hebt me in veel gebrek willen verdragen. Dan heb ik me wel eens moeten verwonderen, want u hebt me wel eens af moeten remmen. 't Was werkelijk nodig. Er zijn banden gevallen en ik heb dat gevoeld, met u persoonlijk en ook met uw gezin.

Ik denk eraan, dat ik een keer in een nabije gemeente spreken moest. Toen hebt u me nog even opgebeld, dat uw vrouw 's avonds ook kwam. Maar u zei: „Maak je maar niet zenuwachtig, want ze luistert niet kritisch”. En toen weet ik nog, dat ze op de voorste bank zat met het hoofd naar beneden. En dat deed me toch goed. Toen heb ik toch gevoeld, dat ze er wat van gewaar werd van het gewicht voor mij persoonlijk, maar ook voor het ambt, waarvoor ik door u opgeleid werd.

Het mocht zijn, dat de banden bestendig mochten blijven. Want wanneer de tijd straks zal komen en u van deze plaats naar Gouda zult verreizen en wij zullen, zo de Heere het verder wel maakt, naar Rijssen moeten, dan is de afstand wel wat verder, maar ik hoop, dat de banden bestendig mogen blijven.

Wat de grondslag van de leer betreft, dan zijn we altijd met u verblijd geweest, die vrije soevereine genade, waarin God Zich komt te verheerlijken in Zijn aanbiddelijke

Raad, waarin Hij de kerk tot de zaligheid heeft verkoren met behoud van Zijn aanbiddelijke Deugden. En onder die prediking, die u hier gebracht hebt, waar het er niet om ging: hoe komt een mens in de hemel, maar: hoe komt God aan Zijn eer. En dat is nu het Godverheerlijkende van die prediking.

Dan wensen we geen mens te verheerlijken, dat is, onze bedoeling niet, maar we mogen het toch ook niet anders stellen. En dan zijn we menigmaal, ook bij aanvang hier in de gemeente daar onderuit gekomen, dan werd die wond nog wel eens weer opgehaald. Dan heb ik wel eens gezegd: dat is toch profijtelijk, al kan het vlees zich daar nog wel eens tegen verzetten, maar in deze weg heeft de Heere het wel gemaakt. En we gevoelen nu natuurlijk voor de gemeente ook, wat deze dag wil zeggen. We zien een talrijke schare hier zitten. Werkelijk toen ik hier beroepen werd, toen heb ik gezegd: *wie ben ik en wat is mijn huis, dat er nu van deze gemeente nog een beroep op mij werd uitgebracht.*

Maat ik hoop, wanneer u straks afwezig zult zijn, dat het niet enkel bij een belofte zal blijven, maar dan hoop ik ook nog wel eens een keer een beurtje vrij te houden voor Veenendaal. Dat hebben we reeds gedaan. Ik dank u.

DANKWOORD Ds. F. MALLAN

Ik wil thans een woord van hartelijke dank spreken tot ouderling Van Leeuwen allereerst, voor zijn vriendelijke woorden, die hij tot mij heeft willen richten. Het heeft me goed gedaan, ouderling Van Leeuwen, gij zijt nu wel geen voorzitter van de kerkenraad, maar dat gij toch als één van de oudste ouderlingen, die al die jaren hier met me gediend hebben in het ambt, mij hebt willen toespreken in dit avonduur. We weten hoe nauw dat ge ook innerlijk aan me verbonden zijt geweest in al die tijd en dat het voor u ook Smartelijk viel om me los te laten. Hoewel ge daarin ook getoond hebt en wat ik steeds ook in al die jaren bij u heb mogen bespeuren, dat ge toch ook weer een ruim en een wijd begrip hebt. Want ge hebt gevoeld, dat dit toch ook weer een gewone gang was, dat een leraar op zijn tijd een gemeente weer verlaat en naar een andere plaats vertrekt.

En zo hebt ge u daar ook bij neer mogen leggen. Maar dat neemt vanzelf niet weg, dat het voor u niet meegevallen is om me los te laten. En vanzelf in mijn hart ligt er ook een band tegenover u, die niet verbroken kan worden.

We hopen, dat de Heere u verder nog zal gedenken en u verder nog in het leven zal willen sparen. Ge zijt reeds oud geworden. Wat ge me toegesproken hebt, is uit uw hart geweest, daar ben ik ten volle van overtuigd. En we hebben u in al die jaren leren kennen, we gaan elkaar niet verheerlijken, maar toch als een man, die in het ambt het goede van de gemeente op het oog had en altijd de gemeente op het hart droeg. De Heere mocht u verder in uw grijsheid sterken.

Ook kandidaat De Groot wil ik vriendelijk bedanken voor zijn woorden, die hij nog tot mij heeft gericht. Ge begrijpt, dat deze avond voor mij ook een moeilijke avond is. Dit is geen gewone preek. Kandidaat De Groot heeft het ook alreeds aangehaald: dat het de Heere toch menigmaal behaagd heeft om me met veel opening en ruimte hier Zijn Woord te doen verkondigen. Daarom gaat er ook thans veel in mijn hart om als ik hier nu voor de laatste keer sta als uw eigen herder en leraar en dan terugdenk aan de tijd die achter me ligt, waarin dat de Heere me zo menigmaal hier op deze plaats uit Zijn Woord heeft verkwikt en gesterkt, zodat ik met ruimte en vrijmoedigheid dat Woord verkondigen mocht en de weg der zaligheid u voorstellen. De Heere mocht daar verder Zijn onmisbare zegen aan verbinden. Zoals ik zei, is deze avond voor mij

niet gemakkelijk. En ik ben hier naar deze plaats gekomen vanavond in de volle overtuiging ook in mijn ziel, dat er vanavond ook nog wel wat aan mijn werk ontbreken zou. Want het is zo met een afscheid, ik heb zoeven opgeschreven welke toespraken ik moest doen, maar ik ben niet gewoon om met zo'n briefje te werken, dus ik ben daar niet zo erg handig in.

Ik ben ook alweer mijn eigen familie vergeten. Mijn eigen geliefde vrouw, die ik toch eigenlijk zeker niet vergeten kan en vergeten mag, als mijn wederhelft, zo nauw aan mij verbonden. Die zoveel lief en leed met mij te dragen heeft en die mij ook in al deze jaren tot zoveel steun geweest is in al de moeilijkheden in het kerkelijke leven. En het mocht de Heere behagen, waar dat ze toch ook weer gemoedigd met me optrekt naar elders, om ze verder mij tot een hulpe te doen zijn en ze ook nog lang aan mijn zijde te sparen. De Heere mocht bovenal Zijn genade willen verheerlijken in het hart, opdat we ons daarin ook één met elkander zullen mogen weten. 't Zou het voornaamste en het grootste van alles zijn.

En ook mijn schoonmoeder wil ik vanzelf gedenken, die nu ook al weer hier bij dit afscheid aanwezig is. Ze was twintig jaar geleden bij de intrede in Bruinisse aanwezig, ze is bij het afscheid daar aanwezig geweest en nu weer hier. Ze was met de intree hier en nu ook weer bij het afscheid. Ze mag er ook nog zijn. De Heere mocht u ook voor ons nog in het leven willen sparen en verder u ook gedenken in de weg, die ge nog hebt te gaan.

En ook mijn eigen geliefde moeder mocht Hij, willen gedenken, die op zo'n hoge leeftijd is gekomen en van dit alles, wat nu plaats vindt, weinig of niets meer beseft. Maar we mogen weten, dat God toch Zijn genade heeft verheerlijkt in het hart en dat blijft er liggen en dat blijft voor de eeuwigheid bewaard. 't Is maar gelukkig ook, ook als Hij het oordeel van de ouden wegneemt.

Dan zal ook ons dienstmeisje nog met ons meegaan naar Gouda. Het is tenminste wel de bedoeling, dat ze dat zeker voorlopig doet. We hopen dat ze dat zeker nog een hele tijd vol zal mogen houden. We hebben in haar een bijzondere steun mogen vinden. En we willen haar daar ook voor dank zeggen en we voelen ook voor haar aan, wat of het voor haar is om met ons op te trekken. We hebben de laatste tijd nog wel eens bemerkt, dat ze daar ook niet gemakkelijk en gering over denkt en toch durft ze zich daar niet aan te onttrekken blijkbaar.

Zo mocht de Heere ons allen gedachtig zijn naar de grootheid Zijner goedertierenheden. We kunnen eigenlijk geen woorden genoeg voor vanavond vinden, dat begrijpt u wel. Er gaat veel meer in ons hart om dan dat we zeggen, kunnen. Er is weemoed in ons hart en toch willen we er ons ook voor wachten om zelf ons op de voorgrond te plaatsen, want we hebben onszelf niet op de voorgrond te plaatsen. We hebben Christus te prediken, altijd, ook bij een afscheid.

Maar ook is het voor ons zo moeilijk om de juiste woorden te vinden, waardoor dat we niet te veel bewogen en ontroerd worden, omdat het voor ons toch smartelijk is om u los te laten. Maar wat er in ons hart ligt, dat zou ik nu nog met elkaar willen zingen, dat is de innerlijke bede van onze ziel voor de gemeente, Psalm 122 het derde vers:

*Dat vreed', en aangename rust,
En milde zegen u verblij';
Dat welvaart in uw vesting zij,
In uw paleizen vreugd' en lust.
Om vriend en broedren spreek ik nu:
De vrede zij blijv' in u;*

*Nooit moet haar nijd of twist verkloeken.
Om 's Heeren huis, in u gebouwd,
Waar onze God Zijn woning houdt,
Zal ik het goede voor u zoeken.*

Gaat dan nu henen in vrede en ontvangt de zegen des Heeren:

*De Heere zegene u en Hij behoede u;
De Heere doe Zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig; De Heere verheffe Zijn
aangezicht over u en Hij geve u vrede. Amen.*

5. Naar Gods welbehagen kind en knecht

INTREDE TE GOUDA

24 juli 1968 des avonds om half acht

Psalm 22 vers 5

Lezen: de zendbrief van de Apostel Paulus aan de Galaten, hoofdstuk 1.

Psalm 84 de verzen 3, 4 en 5

Geliefden,

Efeze 6 is het bekende hoofdstuk, waarin we een beschrijving kunnen vinden van de geestelijke wapenrusting. En tot die geestelijke wapenrusting behoort ook, dat men de voeten geschoeid moet hebben met de bereidheid van het evangelie des vredes. Dat geldt vanzelf wel in het bijzonder voor hen die er toe geroepen zijn om het evangelie te verkondigen. Dat zijn dus de dienaren van het evangelie, die de blijde boodschap, want evangelie betekent immers blijde boodschap, van heil en zaligheid hebben te verkondigen onder een diep gevallen en verloren geslacht van Adam. Dat evangelie wordt genoemd' het evangelie des vredes. En als er nu over het evangelie wordt gesproken, dan moet ik er u dadelijk op wijzen, dat we dan daardoor moeten verstaan: het evangelie in een meer ruimere zin. De Heere Jezus heeft tot Zijn discipelen gezegd: Gaat dan nu henen, predikt het evangelie alle creaturen. Dat is een tekst, waarop men zich veel beroept, ook in deze tijd. Men zegt dan: de discipelen kregen toch de opdracht om het evangelie te verkondigen? Dat is wat anders dan de prediking van de wet en van 's mensen doodstaat. Maar als de Heere Jezus heeft gezegd, dat ze het evangelie moesten verkondigen, dan hield dat vanzelf in dat ze de volle Raad Gods hadden te verkondigen. 't Evangelie in een meer ruimere zin betekent de prediking van ellende, verlossing en dankbaarheid. Dus van de drie stukken die gekend moeten worden tot onze enige troost, beide in leven en in sterven. Het is dus de prediking van de loodstaat in Adam en van het leven in Christus.

Gods knechten hebben dus dat evangelie te prediken. En dat evangelie is *het evangelie des vredes*. Waarom wordt het zo genoemd? Wel, omdat in dat evangelie de weg wordt aangewezen, waardoor men weer tot ware vrede met God kan komen. We zijn de vrede met God door de zonde kwijt en de vrede met God als onze Schepper is door ons niet meer te vinden. Hoe is er nu alleen weer vrede met God te vinden? Die vrede is alleen te vinden in zulk een weg, waarin dat de schuldige zondaar zich schuldig voor God kent en een welgevallen vindt in de straf van zijn ongerechtigheid. Alleenlijk ken uw ongerechtigheid, zo zegt de Heere, dat ge tegen de Heere uw God hebt overtreden. Dan worden de wapenen van op en tegenstand neergelegd en dan wordt men het met God eens, al moet men ook zelf voor eeuwig verloren gaan.

Maar daar kan God ook in Zijn eeuwige liefde Zich neerbuigen tot die schuldige en diepgevallene zondaar. En daar kan Hij tot hem door de belofte des evangelies in vrede spreken. Die vrede die is met God alleen te vinden door Hem, Die die vrede heeft verkregen. En dat door de straf te dragen als Borg in de plaats van de Zijnen. Hij heeft de schuld willen betalen en aan de eisen van het heilig recht willen voldoen. De vijandschap heeft Hij in Zijn lichaam aan het hout teniet gemaakt en Hij heeft de ware vrede weer met God verworven.

Door Hem dus alleen kunnen we weer vrede vinden met God, zodat we met de Apostel kunnen getuigen: *wij dan gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God door onze Heere Jezus Christus*.

Nu hebben Gods knechten dat evangelie des vredes te verkondigen. En dat moeten ze met bereidwilligheid doen. Ze moeten hun voeten geschoeid hebben met de bereidheid van het evangelie des vredes. Hebben ze daar altijd hun voeten mee geschoeid? O nee! Het tegenovergestelde is veeltijds bij hen te vinden. De apostel zegt zo, en ik ben er toch wel eens mee verblijd geweest, dat hij dat zo zegt: als ik het gewillig doe, dan heb ik loon, maar doe ik het onwillig, 't is mij. evenwel toebetrouwd. 'k Heb wel eens gedacht als ik dat las: de apostel was dus altijd zo gewillig niet... En ik ben ook niet altijd zo gewillig. En ik ben er ook wel eens zo verblijd mee geweest dat dat voorbeeld van Jona in de bijbel staat. Dat was ook niet zo'n gewillige man hoor! Die vluchtte van voor het aangezicht des Heeren. Dus die was niet zo gewillig als dat er wel velen zijn tegenwoordig. Die zouden niet zo gemakkelijk over Jona kunnen spreken. Maar die met een Jona wel eens over boord gemoeten hebben, omdat ze hun eigen wil wilden doorzetten, die weten er wel wat van wat het is om het voor God te moeten verliezen. Welnu daar wist de apostel ook wat van.

En we prediken onszelf niet, maar ik wil u zeggen, dat we daar ook wel iets van weten. Want deze woorden van de Apostel uit Efeze 6 zijn ons niet onbekend gebleven in onze ambtelijke loopbaan. Zeven jaar geleden verkeerden we in Veenendaal in een overspannen toestand vanwege de bestrijding die we in de ambtelijke bediening onderworpen waren. En we hadden ons werk al neergelegd, want we konden het niet langer meer doen en we wilden het niet langer meer doen ook. 'k Heb van alles geprobeerd om er vanaf te komen en ik gevoelde op een zaterdag, dat ik de andere dag toch op de preekstoel zou staan. Ik had geen tekst en ik wist niet wat ik preken moest. En toen zijn deze woorden mij voorgekomen: „En de voeten geschoeid hebbende met de bereidheid van het evangelie des vredes. En bovenal aangenomen hebbende het schild des geloofs, met hetwelk gij al de vurige pijlen des bozen zult kunnen uitblussen.” Toen heb ik gezien, dat ik in de boze dag verkeerde en dat ik aan de bestrijding van satan in die ambtelijke bediening onderworpen was, dat hij me van de preekstoel af wilde houden. En de andere dag stond ik op de kansel.

En mijn geliefden, waarom is het nu dat ik daar even iets van wil zeggen? Wel, we hebben het beroep naar Gouda moeten aannemen. En we zijn daarin ook wel niet zo gewillig geweest. Maar we hebben wel gevraagd om gewillig gemaakt te mogen worden, omdat we toch wel gevoeld hebben, dat we het voor God zouden moeten verliezen. En het heeft de Heere behaagd om ons gewillig te maken tot die dienst en om ook hier naar deze plaats te gaan. Dus geloven we dat we uit onszelf niet naar deze plaats gekomen zijn. En dan is het ons ook nog een wonder geworden, dat de Heere ons deze plaats heeft willen aanwijzen en dat Hij ons niet in onze eigen weg heeft laten gaan, maar onze wil heeft overgebogen, opdat we ons aan Zijn wil mochten onderwerpen. We hebben er iets van gezien, dat dát nu ook een vrucht van de eeuwige Goddelijke verkiezende Liefde was en hebben we mogen geloven door God verkoren te zijn, niet alleen tot de zaligheid, maar verkoren ook tot die ambtelijke bediening.

En daarom zou ik u ook nader met de hulp des Heeren in dit avonduur daar even bij willen bepalen, als uw aandacht wordt gevraagd voor dat gedeelte uit Gods Woord, dat u kunt vinden opgetekend in het u zoeven voorgelezen hoofdstuk, de zendbrief van de Apostel Paulus aan de Galaten, het eerste hoofdstuk, de verzen 15 en 16, waar Gods Woord aldus luidt:

„Maar wanneer het Gode behaagd heeft, die mij van mijns moeders lijf aan afgezonderd heeft en geroepen door Zijn genade, Zijn Zoon in mij te openbaren, opdat ik Dezelve door het evangelie onder de heidenen zoude verkondigen, zo heb ik terstond niet te rade gegaan met vlees en bloed.”

We beluisteren hier: „Naar Gods welbehagen kind en knecht.” En dan hebben we u te bepalen:

1. Ten eerste, bij een Goddelijke afzondering;
2. ten tweede, bij een veelomvattende opdracht;
3. ten derde, bij een onvoorwaardelijke overgave.

1. Ten eerste, bij een Goddelijke afzondering

Er waren valse, apostelen de gemeente van Galatië binnengedrongen. Dat waren de zogenaamde Judaïsten, die het apostelschap van Paulus bestreden. En dat om hun valse leer ingang te doen vinden. De Apostel heeft dan ook ter wille van de leer zijn apostelschap in deze zendbrief moeten verdedigen. En op die strijd gaan wij nu vanzelf bij deze gelegenheid niet nader in. Wij wijzen u nu maar ineens op die Goddelijke afzondering tot die dienst, waarin de Apostel was gesteld en waarover hij hier spreekt in onze tekstwoorden. Hij zegt hier, dat het Gode behaagd heeft, we hopen er straks nader op terug te komen, om Zijn Zoon in hem te openbaren. Maar hij voegt er zo aan toe, dat hij van zijns moeders lijf was afgezonderd en geroepen door Zijn genade. Dat was alleen maar naar Gods welbehagen. De apostel wijst ons hier weer op die vaste en troostvolle grondslag van de zaligheid van Gods kerk. En die grondslag ligt alleen in het eeuwige Goddelijke welbehagen. De apostel was een door God verkorene tot de zaligheid en dat uit loutere soevereiniteit. Want uit soevereiniteit heeft God de één gesteld tot een vat ter ere en de ander tot een vat ter onere.

We gaan nu ook niet bij deze gelegenheid uitvoerig in op de algemene verzoeningsleer vanzelf, waarmee men de soevereine verkiezing en de verwerping Gods miskent. Hier wordt de vrije verkiezing Gods ons weer duidelijk geleerd. En we willen u ook het liefste maar ineens nu bij deze gelegenheid bepalen bij het eeuwige wonder waar dat hier de tekst van spreekt. In de vorige verzen heeft de apostel gezegd

wie hij in zijn eertijds was geweest. Hoe hij namelijk de gemeente Gods uitnemend zeer vervolgde en verwoestte. Wel was hij overvloedig ijverig geweest voor de vaderlijke inzettingen en naar de wet had hij uitwendig onberispelijk geleefd en nam hij toe onder het jodendom boven velen van zijn ouderdom en van zijn geslacht. Maar met al die uitwendige godsdienst was hij toch een bittere vijand geweest van de leer van Christus en van de leer van de vrije soevereine genade Gods.

En ziende op die vijandschap, die hij had geopenbaard tegen de ware kerk des Heeren, zegt hij dan ook op een andere plaats van zichzelf, dat hij de voornaamste, de grootste der zondaren was. Als een woedende leeuw begaf hij zich op weg naar Damaskus, blazende dreiging en moord tegen de gemeente des Heeren. Maar hij was door God op die weg neergeveld. Er waren geen redenen in hem, waarom dat God hem Zijn genade bewees. Dat was alleen naar 't vrije welbehagen. Dat zegt hij hier duidelijk in de tekst. 't Was de eeuwige liefde, dat God naar hem omzag. En waartoe zag God nu naar hem om? Wel, om hem als een hel en doemwaardig schepsel voor en toe te bereiden tot de eeuwige gelukzaligheid. Wie zal dat wonder nu kunnen vatten? Dat wonder heeft de apostel zelf ook nooit kunnen vatten, dat heeft hij nooit klein kunnen krijgen. Maar dat wonder dat had hij dan ook te prediken en hij kon niet anders prediken ook, dan dat wonder van dat vrije Goddelijke welbehagen. God had dus Zijn genade vrij en soeverein aan hem verheerlijkt en dat kon hij nu aan anderen gaan verkondigen. Dat was nu ook naar Gods welbehagen. Daartoe had God dus ook naar hem omgezien. Daarom heb ik gezegd, dat we hier beluisteren: *naar Gods welbehagen kind en knecht*. Hij was er ook toe geroepen om het evangelie van vrije soevereine genade te verkondigen. En daartoe was hij, zoals hij hier in de tekst zegt, *van zijn 's moeders lijf aan afgezonderd*.

Was hij dan met het zaad van de wedergeboorte al bedeed toen hij, in de wereld kwam? Heeft hij dan als een wedergeborene de gemeente Gods vervolgd? Nee, met een veronderstelde wedergeboorteleer wil men dat uit deze tekst wel opmaken. Maar dat zegt de apostel hier niet. 't Wil hier heel eenvoudig zeggen, dat hij als een door God verkorene tot de zaligheid in de wereld was gekomen, gaar dan nog om door God in Zijn dienst gebruikt te worden tot zaligheid van anderen. De door God verkorenen worden er toe geboren om wedergeboren te worden. Die God verworpen heeft, die worden er toe geboren om hun oordeel maar te verzwaren. Een ontzettende zaak. En als God de mens bekeert en aan zichzelf ontdekt, wordt hij daar ook mee aangevallen, dat hij daarvoor in de wereld is gekomen. En dan gevoelt hij het wel, dat het beter was om nooit geboren te zijn geweest of dat er in de jeugd maar een molensteen om de hals gebonden was geweest en dat hij geworpen was geworden in de diepte van de zee.

Maar is 't nu niet een eeuwig wonder om geboren te mogen zijn omdat men van eeuwigheid door God tot de zaligheid was uitverkoren? En nu zijn Gods knechten ook nog met een bepaalde bestemming in deze wereld gekomen. De apostel zegt hier, dat hij van 's moeders lijf aan was afgezonderd. Wat wil dat zeggen? Dat wil zeggen, dat hij eigenlijk toch met de bekwaamheid ertoe begiftigd, om straks de grote heidenapostel te kunnen zijn, in deze wereld was gekomen. Dus, God wil zijn knechten met een zekere bekwaamheid toerusten en dat eigenlijk al van der jeugd af aan. En nu is het wel waar, de apostel had die bekwaamheid eerst verkeerd gebruikt in de dienst des duivels, al was het dan ook als een vrome eigengerechtigte farizeeër. Maar later mocht hij die bekwaamheid toch ten goede gebruiken in de dienst des Heeren.

In ons kerkelijk leven is het zo nietwaar, dat onze dominees eigenlijk maar dominee zijn naar *artikel 8 van onze Dordtse kerkenordening*. Maar artikel 8 van onze Dordtse

kerkenordening spreekt over singuliere gaven. Nu kunnen ze die bij zichzelf meestal wel niet vinden hoor. Want dan zien ze zichzelf helemaal onbekwaam tot die dienst. Maar de apostel miskent hier toch ook niet hetgeen wat God hem had geschonken en waarmee God hem had bedeeld van zijn 's moeders lichaam. En opdat hij die bekwaamheid, waarmee God hem had begiftigd, zou gebruiken in de dienst des Heeren.

En nu was het ook nog onder de bijzondere voorzienige leiding des Heeren geweest, dat hij door Gamáliël was onderwezen, opdat hij die bekwaamheden, waarmee hij was bedeeld van zijns moeders lijf aan temeer zou kunnen ontplooien in de dienst des Heeren. Zo was hij dus van 's moeders lijf aan afgezonderd en was hij als een door God verkorene tot de zaligheid in de wereld gekomen om ook naar het eeuwig voornemen Gods in de tijd geroepen te worden, zoals hier staat, door zijn genade.

Mijn geliefden, we hebben deze tekst voor deze intrede gekozen. En een intredeprek is geen gewone bediening des Woords. We beschouwen dat meer als een toespraak tot de gemeente vanzelf. Maar dit wil ik u wel zeggen, al hebben we deze intreetekst gekozen voor deze dienst, we willen toch liefst ook zelf zo ver mogelijk maar op de achtergrond blijven. En toch, we hebben van deze tekst niet los kunnen komen. Wat wel opvallend is, dat is dit: we hebben verschillende beroepen gekregen toen we in Bruinisse waren en ook toen we in Veenendaal waren. Maar dan moesten we wel eens schrijven naar die kerkenraad: *Als ik het beroep zou aannemen, dan zou ik echt niet weten waar ik afscheid mee moest preken. Ik zou ook niet weten waar ik intree mee moest doen.* Maar toen ik het beroep moest aannemen naar Veenendaal, toen wist ik wel wat mijn afscheidstekst was en ook wat mijn intreetekst zou zijn. En toen ik afscheid moest nemen van Veenendaal was het al precies eender. Toen kreeg ik mijn afscheidstekst en toen werd ik ook voor de intrede reeds bepaald bij deze woorden.

En waarom? Wel, de Heere had mij overgebogen. Hij had me ertoe ingewonnen om in Zijn weg te gaan. Toen werd het me een eeuwig wonder, niet alleen door God verkoren te zijn tot de zaligheid, wat ik mocht geloven, maar bij het kinschap ook nog het knechtschap te mogen bezitten. En nu nog meer in het bijzonder op een andere wijze dan Paulus. Dan kunnen we zeggen van 's moeders lijf af afgezonderd te zijn geworden tot deze dienst. Want ik was nog zeer jong, dat de Heere al naar ons omzag. Nee, we zijn ook niet met het zaad van de wedergeboorte in de wereld gekomen. Is die mogelijkheid er niet? Ja, dat zien we wel bij Johannes de Doper nietwaar? Want die bezat de wedergeboorte al in 's moeders lichaam. Maar al te lichtvaardig heeft men daaruit de conclusie getrokken, dat al de uitverkorenen nu met het zaad van de wedergeboorte in de wereld komen. Maar zo is het niet. En zo is het ook ons niet gegaan. Maar we waren nog wel zeer jong, dat God ons met onze schuld bekend maakte en dat het Hem behaagd heeft om Zijn Zoon in ons te openbaren. En ons ook al te doen geloven, dat Hij ons had afgezonderd tot die gewichtvolle dienst.

'k Moet er op het ogenblik aan terugdenken, dat ik als kind van zes jaar bij dominee Kersten in de kerk zat en dat ik mocht geloven, dat ik eenmaal op die kansel zou staan. En toen ik 11 jaar oud was ging die roeping bij me door en kreeg ik er nog meer licht over, dat de Heere me tot die dienst had afgezonderd. Maar daar moet de Heere ook verder getuigenis aan geven in de ambtelijke bediening en zo moet Hij Zijn eigen werk ook steeds meer in het leven gaan bevestigen.

Maar mijn geliefden, zou het dan toch niet een eeuwig wonder zijn, om van 's moeders lijf af afgezonderd te zijn tot die dienst? Ik kan hier alles niet zeggen, maar dit wil 'k alleen maar zeggen: als 't aan de medische wetenschap gelegen had, was ik nooit in de wereld gekomen. En dan zou ik hier niet staan. Maar 't heeft Gode behaagd mij van 's

moeders lijf af aan af te zonderen tot die gewichtvolle dienst. 't Is wel eens zo geweest zeven jaar geleden, toen die bestrijding in de ziel zo hooggaande waren, dat we dachten, als we op onze moeder zagen: was zij er maar niet, dan was ik er ook niet. Maar 't is toen ook anders geworden. Veertien dagen later zat ik tegenover haar en toen werd het een wonder voor me, dat zij er was, want dan was ik er ook. En dat om dat Woord van God uit te mogen dragen.

O, mijn geliefden, dit wil ik alleen maar zeggen en dan wil ik verder liefst zo veel mogelijk maar op de achtergrond blijven, maar 't is me toch vanmiddag even een wonder geweest, toen onze mede ambtsbroeder dominee Van Beek zoveel ruimte kreeg in de prediking van het Woord en dat daar het geloof in mee kwam, dat hij ons hier moest bevestigen. En dat hij dat mocht doen in 's Heeren gunst. Ook is het me een wonder geweest, dat er zoveel mensen naar deze plaats kwamen; dat de Heere me zulk een plekje in Zijn kerk op aarde heeft willen schenken. Dat is alleen naar Zijn soevereiniteit geweest. 't Is niet om iets dat in of aan mij te vinden was, dat Hem behaaglijk was, want ik lag met alle mensenkinderen geworpen op het vlakke des velds, vertreden in mijn bloed, een hater van God en van mijn naaste. En mijn treden hebben de hel vastgehouden en 'k heb uit en van mijzelf niet anders dan de hel gezocht en ik doe nog niet anders. En 'k wil mij de dienst des Heeren gedurig maar ontworstelen, want ik begeer niet in Zijn weg te gaan. Maar ik mag wel gedurig gewaar worden, dat God sterker is dan ik en dat Hij met Zijn wil doorgaat en dat Hij Zijn eeuwige Raad volvoert. En dat mag voor ons een wonder worden, dat Hij ons tot deze dienst heeft afgezonderd.

Dat is dus die Goddelijke afzondering.

2. Maar we vinden hier ook een veelomvattende opdracht.

Wat zegt de apostel? De apostel zegt, dat het Gode behaagd had Zijn Zoon in hem te openbaren. Hij spreekt hier over de Tweede Persoon in het aanbiddelijke Goddelijke Wezen. Dat is de eeuwige, de eniggeborene en de natuurlijke Zoon des Vaders. En die Zoon des Vaders is de Knecht des Vaders geworden. Hij is Middelaar geworden. En Hij is als Middelaar hier in deze wereld gekomen.

Maar Hij is gekomen tot het Zijne en de Zijnen hebben Hem niet aangenomen. Hij is door het Jodendom, door Zijn eigen volk verworpen geworden. En wat had Paulus gedaan? Die had Hem ook verworpen en hij had ook de zaligheid niet in Christus gezocht. Toen hij neergeveld werd op de weg naar Damaskus, wat heeft Christus toen tot hem gezegd? „Saul, Saul, wat vervolgt gij Mij? Het is u hard de verzenen tegen de prikkels te slaan.”

Dus hij was een vervolger van de gemeente Gods geweest en hij was een vervolger ook van Christus geweest. Hij zocht dus de zaligheid in Christus niet. Maar hij was tot de zaligmakende wetenschap daarvan gekomen, dat die Jezus, Die hij vervolgd had, dat dát de ware door God verkoren en gezonden Messias was. Het had Gode behaagd om Zijn Zoon, niet aan hem, maar i, i hem te openbaren. Dat is ook alleen naar het welbehagen Gods dus. Het is in de verheerlijking van de vrije soevereine genade Gods waardoor naar dat eeuwig welbehagen een mens tot kennis van die dierbare Persoon des Middelaars wordt gebracht.

U ziet, dat het ene hier in de tekst met het andere verband houdt. Want de apostel zegt: wanneer het Gode, behaagd heeft, Die mij; van mijns moeders lijf aan afgezonderd heeft én geroepen door Zijn genade. We gaan nu natuurlijk ook weer niet uitvoerig over die roeping spreken. Daar is op zichzelf ook weer genoeg van te zeggen, maar dat doen we nu bij deze gelegenheid niet. Maar de apostel zegt hier waartoe hij afgezonderd was en waartoe hij geroepen was. Want er staat: Zijn Zoon in mij te

openbaren. Daartoe roept God al Zijn volk. Deze zelfde apostel zegt: *God is getrouw, door Welke gij geroepen zijt tot de gemeenschap van Zijn Zoon Jezus Christus, onze Heere*. De enige weg tot de zaligheid is in die Middelaar geopend. Maar er is niets meer verborgen voor de mens dan dat. En ik heb ook even weer Luther nagelezen in zijn verklaring van de Galatenbrief over deze tekst. Want geloof maar dat dat een weergaloze verklaring is van Luther. En wat zegt Luther dan? Dan gaat Luther ook iets van zichzelf zeggen. Dus dat mag je wel eens even doen. Dat doet Luther daar ook in die verklaring. Hij zegt: als ik geleefd had in de tijd van Johannes Hus, was ik de eerste geweest om hamer en vuur aan te dragen om hem te verbranden. Zo heb ik geijverd, zegt hij, voor de Paus en voor de kerk van Rome. Maar dan gaat hij ook verklaren, hoe het Gode behaagd had om Zijn Zoon in hem te openbaren.

Ach, mijn geliefden, we zijn allemaal door onze diepe val ellendig geworden, onuitsprekelijk ellendig, maar 't is onze grootste ellende, dat we onze ellende niet kennen. En dat we in een verbroken werkverbond het leven zoeken buiten Christus. En daarom nooit tot de zaligheid zullen komen als God ons niet vatbaar en ontvankelijk voor de vrije soevereine genade en voor de kennis van Christus maakt.

Maar wat is dan het wonder waarvan deze tekst getuigt? Wel, dat de Eerste Persoon de Tweede Persoon ontdekt. Die Eerste Persoon is in het bijzonder de Handhaver van het recht. En als de zondaar overtuigd wordt van zijn schuld is er ook niet dadelijk kennis van de drie Personen. Maar 't is toch in het bijzonder, dat ziet hij later ook, de Eerste Persoon, Die Zich als Rechter doet kennen en Die het vlammend zwaard van Zijn gerechtigheid boven zijn hoofd houdt. En hij zoekt die gerechtigheid tevreden te stellen, aan de eisen daarvan te voldoen. Maar die gerechtigheid is door hem niet te bevredigen en aan de straf is niet te ontkomen. Die God staat als een vertoornd' God tegenover hem. En nu zegt de apostel, dat het die God behaagd had Zijn Zoon in hem te openbaren. Dat is het wonder waar dat hier de tekst van spreekt. De eerste Persoon dus ontdekt de tweede Persoon. En houdt dat vast, dat ge buiten de eerste Persoon nooit tot de Tweede komt, hoor. U kunt over Jezus praten, zoveel als u wilt, maar als u de Rechter niet hebt gepasseerd, weet ge niet wie Jezus is en zal het nooit een wonder voor u kunnen worden, dat de Rechter Zelf de weg van verzoening heeft geopend en dat het Zijn welbehagen is geweest om door zo'n weg, waarin Hij Zijn gerechtigheid volmaakt heeft verheerlijkt, Zijn eeuwige liefde ten volle te openbaren. En dat Hij daartoe nu Zijn gerechtigheid gehandhaafd heeft in het straffen van de zonde aan Zijn eigen geliefde Zoon. Daarin heeft Hij het uitnemendste bewijs van Zijn liefde gegeven. "Want also lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe." Maar zo wordt de schuldige zondaar dan ook door een rechte weg zalig. Die helpt zichzelf met geen gestolen Jezus, want die Persoon des Middelaars zou hem verborgen zijn gebleven, als de Rechter Hem niet had ontdekt.

O, u gevoelt het wel aan, mijn geliefden, ik kan het maar aanstippen bij deze gelegenheid, maar dat er heel wat te zeggen is over hetgeen de apostel hier in deze tekstwoorden zegt. Want hier spreekt hij van dat eeuwige wonder, dat God daarin de grootheid van Zijn liefde heeft willen openbaren. Hij heeft een kerk verkoren tot de zaligheid, vrij en soeverein, 't is vanmiddag al aangehaald nietwaar. 't Is de eigengerechtigte, godsdienstige mens een aanstoot als dat gepredikt wordt. 'k Wil het u wel zeggen: dr. Steenblok heeft nooit anders gepreekt, ik hoop ook nooit anders te doen hoor, dan dat God uit soeveriniteit een kerk heeft verkoren tot de zaligheid. Hier klopt het hart van de kerk. Hier vindt Gods ware volk alleen maar ruimte voor de ziel. En men mag dan zeggen, dat het Evangelie dan eigenlijk niet tot zijn recht komt,

maar er zou geen evangelieprediking zijn als er geen vrije soevereine Goddelijke verkiezing was. Maar juist omdat er zulk een welbehagen is als waarover de apostel hier spreekt, daarom is er zulk een ruim evangelie te verkondigen. God heeft van de mens niets nodig hoor! “Ik doe het niet om uwentwil, zegt Hij, o huis Israëls, dat zij u bekend, maar ik doe het om Mijns groten Naams wil, opdat Die verheerlijkt worde. En dan blijft Hij ook alleen maar op Zijn eigen werk terug komen en dat nu ook alleen maar naar dat vrije welbehagen.”

Want ook na ontvangen genade kunnen we nooit anders doen, dan het maar diep voor God verzondigen, ook in de ambtelijke bediening. Maar is het dan geen wonder door God afgezonderd te zijn en geroepen door Zijn genade tot die gewichtvolle bediening? En wat zegt nu de apostel? Dat het Gode behaagd had Zijn Zoon in hem te openbaren, opdat hij Dezelve door het evangelie onder de heidenen zou verkondigen. Hij is in het bijzonder de grote heidenapostel geworden. En nu hebben wij het Woord van God wel niet te brengen onder degenen, die van dat Woord vervreemd zijn, want we zijn niet tot zendeling geroepen. Maar we zijn er toe geroepen om hier in een gemeente, die in Gods Woord is onderwezen dat Woord gedurig te verkondigen. Maar al is 't nu dat we uitwendig geen heidenen zijn, Christus is ons verborgen hoor! En het evangelie is voor ons bedekt.

Dus, nu ben ik wel geen heidenapostel, net als Paulus, en ik ben geen zendeling ook, maar 'k moet toch het evangelie verkondigen onder degenen die Christus niet kennen hoor! En Christus is de vrome Jood een ergernis en de Griek een dwaasheid. De apostel zegt, dat bij het Jodendom tot op de dag van heden een deksel ligt op het hart zonder ontdekt te worden, 't welk door Christus alleen teniet gedaan wordt. Maar dat deksel ligt op ons aller hart. En als het de Heere nu behaagd heeft om die Persoon des Middelaars in onze ziel te openbaren, och, dan is deze verborgenheid waarover de apostel hier spreekt ons nog maar al te zeer bedekt. Want hij spreekt hier over die verborgenheid van dat Goddelijke welbehagen in Christus. Hij spreekt hier over dat heilgeheim, dat de mens in 't buitenvallen van zichzelf de zaligheid mag vinden in de verheerlijking van de Goddelijke Deugden in die Middelaar.

Mijn geliefden, dat hebben we te prediken. En we hopen, dat de Heere het geven zal om dat gedurig u maar voor te houden elke zondag weer. We hebben dat in alle gebrek in Veenendaal gedaan, zowel als in Bruinisse. En dan zeggen ze van binnen wel eens, ja 't is koekoek ene zang, 't is altijd maar hetzelfde. Ja, als ze 't van binnen zeggen en je gaat het zelf ook zeggen, dan ben je er niet zo goed aan toe. En dan weet je echt niet meer, hoe dat je verder moet hoor, want dan ga je jezelf horen praten vanzelf. Maar nu zegt de Heere ook wel: Ik maak alle dingen nieuw. En als Hij dat nu weer eens doet, dan kan ik het heel mijn leven weer preken al zou ik Methusalems jaren oud worden. Want de dichter zegt: *'k Zal eeuwig zingen, van Gods goedertierenheid.* En als men daar nu de eeuwigheid voor nodig heeft, heeft men daar zeker de tijd voor nodig. Ach, mijn geliefden, ik wens niet anders te preken. Ik kan niet anders ook, want dan raak ik zeker uitgepreekt, dan die enige grondslag der verzoening in dat voldoende werk van Immanuël. Maar dan mocht het de Heere ook behagen om die prediking ertoe te gebruiken, dat er nog eens zijn mochten, die tot de meerdere kennis van de weg en van het werk der zaligheid mochten komen. En van die dierbare grondslag der verzoening in dat voldoende werk van Christus.

We hopen, dat de Heere daartoe de prediking van Zijn Woord zal willen gebruiken. Dat Hij die prediking zal willen gebruiken aanvankelijk tot bekering, maar ook bij de verdere voortgang tot opbouw in het allerheiligste geloof. Opdat alle gronden ons maar zullen ontvallen buiten Christus en buiten het enige vaste fundament en de

noodzakelijkheid er maar meer en meer van gevoeld zal mogen worden om op Christus als dat enige fundament gebouwd te mogen worden. Om met Hem door het geloof verenigd te worden. Ach, dan weet ik zeker, een bezittend mens krijg ik daarmee niet aan mijn kant hoor. Die kan 't daar op den duur niet onder uithouden. Maar een missende ziel die valt er bovenop en die wil toch niet liever, dan dat dat steeds maar gepredikt wordt. Al wordt men dan ook steeds maar weer in zijn gemis geplaatst, daar ziet men dan toch ook de noodzakelijkheid en bij ogenblikken de profijtelijkheid van.

We hopen, dat de Heere het ons geven mag om dat gedurig te prediken, maar dat we ook nog zien mogen, dat die prediking de gewenste vrucht zal mogen dragen. We geloven in ieder geval dat we niet uit onszelf naar deze plaats gekomen zijn.

3. Daarom hebben we ook nog even te wijzen op een onvoorwaardelijke overgave.

Want er staat verder in de tekst: *zo heb ik terstond niet te rade gegaan met vlees en bloed*. 't Blijkt duidelijk, wat de bedoeling van de apostel hier is als hij daar zelf een nadere toelichting van geeft. Want hij, zegt, hoe dat hij niet dadelijk naar Jeruzalem is gegaan, maar dat hij nog drie jaren in Arabië had vertoefd. Nu gaan we op die geschiedenis vanzelf bij deze gelegenheid ook niet nader in. De apostel kon dus zeggen dat hij zijn eigen weg niet was gegaan. Dat zegt hij hier dus eigenlijk met een enkel woord. Hij was niet te rade gegaan met vlees en bloed. Hij had niet geraadpleegd met mensen, hij had zich ook niet laten leiden door de begeerlijkheden van zijn eigen boze en verdorven vlees. En we geloven toch ook, dat we uit onszelf niet naar deze plaats gekomen zijn.

Ach, het is waar, een buitenstaander kan altijd zo gemakkelijk oordelen over het aannemen van een beroep door een predikant. Ja, als je er buiten staat, dan bekijk je 't altijd maar van de buitenkant. En dan zie je ook het voor het vlees zo aantrekkelijke van zulk een beroep en dan zegt men: ja, Gouda is een mooie gemeente en 't een mooi kerkgebouw dat die gemeente heeft. En er is een mooie pastorie bij en een kostershuis. 't Is toch voor het vlees wel begeerlijk en aantrekkelijk.

Maar al degenen die er zo over redeneren geven er toch wel duidelijk blijk van dat ze er niets van weten, wat het voor een leraar betekent om een gemeente los te moeten laten, waaraan hij zeer nauw verbonden is geweest. Is een beroep naar Gouda voor het vlees ook niet aantrekkelijk geweest? Och, ik ben er uitwendig niet zo zeer op achteruitgegaan, maar 'k had in Veenendaal ook een mooi kerkgebouw en 'k had daar ook een mooie pastorie, waar dat ik al die jaren met aangenaamheid in heb gewoond. En ik was aan de gemeente van Veenendaal zeer nauw verbonden en dit kan ik u wel zeggen: als ik met vlees en bloed te rade was gegaan, dan had toch het mooie kerkgebouw hier 't overwicht niet op me gekregen hoor, noch de pastorie. Als de wil des Heeren niet het overwicht op me had gekregen, was ik niet naar deze plaats gekomen, dat kan ik eerlijk zeggen hier voor het aangezicht des Heeren.

Want ik heb goed gevoeld, dat ik nooit de gemeente van Veenendaal los kon laten als er geen Goddelijke losmaking plaatsvond. Maar die Goddelijke losmaking die vond plaats en dat tegen mijn wil in. Want ik heb het in 't begin van 't jaar toen ik 's zondags hier was al gevoeld, dat ik hier naar toe moest. Maar 'k heb er niet over willen denken. 'k Heb het zo ver mogelijk van me af gezet. En toen ik zag dat ik op 't tweetal stond, met dominee Pannekoek, toen dacht ik: wat beginnen ze nu toch. Ze hebben me al een keer beroepen gehad en nu sta ik al weer op 't tweetal. Maar 't was al aan 't eind van de week, ik denk: dat valt mee, dominee Pannekoek heeft het beroep gekregen, ik heb nog niets gehoord. Maar vrijdagsavonds werd ik opgebeld en werd me gezegd, hoe dat

het beroep toch op me was uitgebracht. Ja 't was wel met een enkel stemmetje meer en 't is van middag ook terecht opgemerkt: 't was ook de wijsheid Gods. God zorgt er wel voor dat wij geen kroon op ons hoofd krijgen. Maar terwijl het me telefonisch werd medegedeeld was het alsof de gemeente van Veenendaal me zo ontviel, ik greep er naar en hoe meer ik er naar greep, hoe meer dat de gemeente voor me weg viel. Maar 't werd ook een open wond in mijn ziel. Ik kan niet zeggen hoe benauwd en hoe moeilijk dat ik het gehad heb. En de Heere ging Zijn aangezicht verbergen voor me. En toen is 't alleen mijn verzuchting maar geworden: Heere dat Gij Uw aangezicht nog over mij deed lichten, waar 't dan heen gaat, daar gaat het heen.

En ja, dan heb ik mij er toch wel eens over verwonderd, dat er zoveel mensen zijn, die zoveel teksten en versjes krijgen, maar ik kreeg geen ene tekst die naar me toe was en geen ene tekst die tegen me in was. Echt niet, ik kon geen ene tekst vinden. En geen één versje ook. Totdat ik in de uiterste nood terecht kwam, 'k heb er al iets van medegedeeld met de biddag, en dat ik uitgeroepen heb: *Heere, nu sta ik al twintig jaar in die ambtelijke bediening en als U me niet geholpen en bijgestaan had, was ik nooit zover gekomen.* Nee hoor, dan zou ik hier niet staan, dan was ik allang bezweken op de weg. Maar Gij hebt me toch nooit verlaten. Zoudt Ge me nu verlaten? En toen zijn we bepaald bij Psalm 9 in de oude berijming:

*Want die tot U gaan, Heer' geprezen,
Zullen hier niet verlaten wezen.*

En toen hebben we mogen geloven dat we naar deze plaats mochten komen en moesten komen. Toen draaiden de rollen om en werd het voor ons een wonder, dat we die weg mochten gaan. En toen we hier biddag hielden, 's avonds het laatste versje, dat we opgaven, Psalm 73, kregen we duidelijk te zien, dat dit Gods Raad was. De ene weg werd afgesneden en de Heere zei: *die weg ga Ik voor u openen.* “Gij zult mij leiden door Uw Raad en daarna in heerlijkheid opnemen.” En 't is toen leen maar mijn begeerte geweest om gewillig te mogen zijn in weg, waarin dat ik heb te wandelen. En dan heb ik het stee ervaren, dat daarin alleen de gunst des Heeren is te smaken dat mocht de Heere ons ook doen ondervinden de tijd die i hier hopen door te brengen. Opdat Hij gedurig, gelijk als c ons gegeven is in Bruinisse en te Veenendaal, ons zal doen g voelen, dat Hij ons hier gesteld heeft aan deze plaats.

Dat is niet klein te achten, voor onszelf niet en voor de gemeente niet. Is 't een kleine zaak als we er toe verwaardigd wordt om als onwillige mensen, die nooit meer met Gods wil verenigd kunnen zijn, Gods wil te mogen doen en het in waarheid te gas vragen, wat maar veel de bede mocht zijn van ons hart en w we nu even willen zingen, uit het gebed des Heeren, het vierde vers:

*Uw wil geschied', Uw wil alleen
Als in den hemel, hier beneên;
Uw wil is altoos wijs en goed;
't Is majesteit, al wat Gij doet;
Dat ieder stil daarin berust,
En Uw bevelen doe met lust.*

TOESPRAAK NA DE PREDIKATIE VAN Ds. F. MALLAN

Allereerst zou ik een woord van hartelijke dank willen spreken tot mijn bevestiger, ds. Van Beek. U hebt er in dit namiddaguur al iets van gezegd, dat we al veel met elkaar

hebben meegemaakt. Ik heb twee broers, zoals u zelf aangehaald hebt, in het huwelijk bevestigd. En 'k zal ook nooit vergeten, hoe dat ik die ene broer van u grafwaarts heb helpen dragen. Dan hebben we u al zovele jaren gekend als ouderling van de gemeente van Ederveen. We hebben u meegemaakt in uw studententijd en we hebben nu deze jaren met u meegemaakt, dat ge in de ambtelijke bediening staat. En waar ge hier het meeste werk in deze classis doet, lag het voor de hand vanzelf ook dat we u zouden vragen om ons in het ambt te bevestigen.

We willen altijd graag een rechte weg gaan en voorkeur hebben we niet, want het komt er altijd maar opaan of de Heere de bediening van Zijn Geest wil schenken. En dat heeft Hij ook in dit middaguur gegeven. En toen heb ik ook een bevrediging in mijn hart erover gevoeld, dat ik hier niet persoonlijk en partijdig ben geweest, maar dat ik een rechte weg ben gegaan in deze en gezegd: ds. Van Beek doet de meeste arbeid als hulpconsulent hier in deze classis, hem komt het ook toe om mij. in het ambt te bevestigen.

En nu was ik er ook nog mee verblijd, dat u hebt kunnen mededelen, dat het toch niet buiten u is omgegaan. En dat ge er zelf de bevestiging over in uw hart gekregen hebt, dat ge ons hier moest inleiden tot onze ambtelijke dienst. Het mocht de Heere behagen u ook verder nog te sparen in het leven en bij de gezondheid en hij mocht het geven om met elkander in liefde en vrede samen te leven en te werken.

En zeker ook waar ge nu hebt geloofd en gevoeld hoe dat we hier aan deze plaats moesten komen en ons met zoveel vrijmoedigheid hebt mogen bevestigen in het ambt, is dat ook weer iets dat een verbinding aan elkander geeft. Mocht de Heere het maar geven om veel de laagste en de minste te zijn en onder elkander te mogen staan, aan elkanders voeten te mogen zitten, dan kan 't alleen maar goed gaan. Zo mocht de Heere u verder gedachtig willen zijn.

Maar ook de kerkenraad van Gouda hebben we van zelf toe te spreken. Want we zijn hier naar de gemeente van Gouda gekomen. Een beroep wordt eigenlijk niet door de gemeente maar door de kerkenraad uitgebracht. De kerkenraad heeft het ook begeerd, dat we hier leraar van deze gemeente zouden worden. En de gemeente heeft het ook begeerd. Maar God heeft het gewild, en dat is het grootste en dat is het voornaamste. En ge hebt toch wellicht ook niet kunnen denken nietwaar, toen uw geliefde leraar dr. Steenblok u door de dood ontviel, dat zo spoedig de ledige plaats zou worden ingenomen. En toen was er ook nog echt geen plaats voor, dat kon vanzelf niet. Maar we geloven wel, dat de Heere toch, al was 't dan ook een korte tijd dat de gemeente vacant was, daar plaats voor heeft willen maken. En dat de noodzakelijkheid daarvan steeds meer werd gevoeld.

Maar nu hopen we van ganser harte kerkenraad, dat de Heere het geven mocht, dat we samen in liefde en vrede met elkander zullen mogen leven. Dat is altijd het geval geweest in de gemeente van Bruinisse en ook in de gemeente van Veenendaal, daarom kunnen we ook met aangenaamheid op de tijd terugzien, die we daar hebben doorgebracht. We hopen, dat dát ook hier zo mag zijn. En zeker, we staan er nu nog voor, dus we kunnen ook niet weten hoe dat gaan zal. En we moeten elkaar ook nader leren kennen. Vandaar zijn er dan ook altijd zoveel bezwaren: als je een gemeente los moet laten en van plaats moet gaan veranderen, want je komt weer met nieuwe mensen in aanraking nietwaar? En hoe zal dat gaan? Je moet de mensen nader leren kennen. We hebben ook al die bezwaren goed genoeg gevoeld. Maar we kennen elkaar toch al een poosje en wat dat betreft, dan geloof ik toch ook wel weer dat we daar zo bang niet voor behoeven te zijn. Want als er veel hoogvliegers in een

kerkenraad zitten, dan moeten we benauwd wezen, maar dat heb ik hier in de kerkenraad van Gouda nog niet kunnen bespeuren.

De Heere geve ons om in liefde en vrede met elkander op te mogen trekken en het goede van de gemeente hier ter plaatse te mogen zoeken. En we hopen ook van ganser harte, och ge zijt er bij uw' vorige leraar ook wel achter gekomen wat of aan de ambtelijke bediening verbonden is, maar dat het de Heere behagen mocht u ook als lastdragers aan onze zijde te geven. Ik kan u dit wel zeggen, dat ik dat ook in de gemeente van Veenendaal in 't bijzonder wel heb gehad in die oude broeders die ontvallen zijn door de dood en die oude broeders die er nu nog mogen zijn en trouwens al de ambtsdragers in die kerkenraad waren ons gedurig tot een steun. Dat geve de Heere ons ook hier ter plaatse.

Dan hebben we vanzelf ook nog even de afgevaardigden van de classis Gouda toe te spreken. We hebben hier de vorige week ook op de classis onze intrede mogen doen. En dan wil ik u dit ook wel zeggen: 'k heb vanavond u bij, deze tekst bepaald en even gesproken over dat wonder van te mogen geloven niet alleen een kind en een, knecht te mogen zijn en dat de Heere daar getuigenis aan geeft, daar heb ik ook verleden week op de classis iets van gevoeld. Het heeft werkelijk broeders mijn hart verbroken, dat ik met zoveel liefde door u ben onthaald. Dat heeft mijn hart verbroken. 't Heeft ook mijn hart verbroken, dat ik gevoeld heb op de classis Barneveld, dat men er daar leed over droeg, dat we die classis moesten gaan verlaten. Dan is het me wel eens een wonder, dat de Heere dat nog geeft. En dan mogen we toch ook zien ook op een dag als deze is, dat de Heere in ons kerkelijk leven die binding nog geeft aan elkander. Dan is 't eigenlijk ene familiekring, dan is er veel meeleven op zulk een dag als vandaag. Dat mag ons tot blijdschap zijn na al wat of er in 't kerkelijk leven heeft plaatsgevonden. Want 't is de vorst der duisternis altijd al om onze ondergang te doen geweest nietwaar, de vijandschap heeft zich van alle kanten steeds geopenbaard, maar de Heere heeft nog niet toegelaten, dat de vijand zich verheugen kon over onze val en ondergang, want de waarheid is er mee gemoeid, waaraan Zijn eer ten nauwste is verbonden.

De Heere geve ons, dat we ook in alle liefde met elkaar mogen omgaan in de classis en Hij bekwame er ons toe om ook in de classis de gemeenten steeds te kunnen dienen.

Dan heb ik vanzelf ook even de predikanten toe te spreken, die hier aanwezig zijn. Onze eigen leraars mogen er zijn, behalve ds. Aangeenbrug. Die is oud geworden. De Heere mocht hem ook in zijn grijsheid nog sterken. Maar de Heere mocht ook u tezamen gedenken. Wij zijn maar met een klein getal, maar we mogen toch wel eens waarnemen, niet dat we nu altijd maar ja-broertje spelen tegen elkaar, maar dat moet toch ook niet? Maar we mogen wel eens waarnemen dat God ons aan elkaar verbonden heeft. Ds. van de Woestijne zit daar nietwaar, en wij staan ook al twintig jaar in 't ambt, dus daar ga ik 't langste ook als leraar zo mee om, maar met de andere leraars ga ik ook al lange tijd om, omdat ze in het ambt van ouderling de gemeente hebben gediend. En we hebben elkaar ook nader leren kennen nietwaar, we zijn allemaal nauw aan elkaar verbonden geworden, dat kunnen we gerust zeggen. En we mogen van die broederband ook vandaag nog wel iets waarnemen. De Heere geve ons verder ook nog in aangenaamheid met elkander om te gaan in 't kerkelijk leven en elkander te mogen verstaan en elkanders lasten te dragen.

Ook de leraars van andere kerkformaties, die ik hier mag zien. Vanmiddag waren er twee van de Oud-Gereformeerde kant en nu vanavond drie predikanten uit de

Hervormde Kerk. We willen die predikanten ook hartelijk dankzeggen voor hun aanwezigheid, want daarin is dan ook toch nog een blijk te vinden, dat er ook van die kant nog medeleven met ons is, waar we ook innerlijk mee verblijd zijn.

Ook student Wink wensen we vanzelf toe, dat de Heere hem het nodige geven mocht. Hij is nu ook in Gouda woonachtig geworden en hij heeft al een paar keer bij ons mogen komen om les te halen. Ja, dat leshalen daar moet ge natuurlijk niet te veel van denken, want ik kan niet anders doen dan maar een kleine geringe praktische vorming geven tot het ambt. Maar we hopen dan toch van ganser harte, dat de Heere het geven mocht, dat die geringe vorming er ook in de middellijke weg toe dienen mag, dat ge straks de gemeenten met stichting zult kunnen dienen. En de Heere mocht u bovenal inwendig maar meer en meer door Zijn lieve Geest bekwamen. We kennen elkaar ook al zo lang en we zijn er toch innerlijk mee verblijd geweest, dat we de vrijmoedigheid vonden om u te aanvaarden en toe te laten tot de studie. De Heere mocht er Zelf verder getuigenis aan willen geven.

En zo mocht Hij dan ook kandidaat De Groot willen gedenken, die we straks in Rijssen in het ambt hopen te bevestigen. We geloven ook van ganser harte van u dat ge daarin uw eigen weg niet gaat. En ik weet wel, daar komt veel tegen op en aan, maar als er nu eens geen bestrijdingen op af kwamen, dan was 't niet goed hoor! Dus als je er bestrijdingen om onderworpen bent kan dat toch een bewijs er van zijn dat er wat achter ligt. En dat de Heere er Zijn bedoeling mee heeft. En dan mag ik dit wel zeggen en daar kan ik me nu weer niet mee helpen voor de toekomst, dat moet ge niet denken hoor, maar ik heb dan toch ook weer een twintigjarige ervaring achter me liggen, dan is het toch zo dikwijls door de duisternis en door de diepte der bestrijding gegaan. Maar de Heere heeft me nog nooit met Hem beschaamd doen uitkomen. En Die bekroont Zijn eigen werk door alles heen, dat zal Hij bij u ook zeker doen.

Dan heb ik vanzelf ook het College van Burgemeester en Wethouders het nodige toe te wensen in de regering ook hier van de stad Gouda. Er kon niemand van het College aanwezig zijn door vakantie, wat vanzelf begrijpelijk is, omdat het nu midden in de vakantietijd is. Maar men heeft ons dat ook doen weten en het speelt dan ook Burgemeester en Wethouders, dat men hier niet aanwezig kon zijn. Maar we mogen ze natuurlijk ook bij deze gelegenheid toch niet vergeten. We wensen ze toe, dat ze in de vreze Gods en naar het richtsnoer van Gods Wet zullen mogen regeren en dat er een goede verstandhouding tussen ons zal mogen zijn.

Ook het schoolbestuur en schoolpersoneel willen we gedenken. We hebben hier het voorrecht van een eigen school te bezitten. Daar zijn we ook mee verblijd, ook nog voor onze schoolgaande kinderen. We hopen ook dat wij een goede omgang met elkaar mogen hebben. En we zeggen u toe, dat ge waar het ons maar immer mogelijk is, op onze steun zult kunnen rekenen. Er rust veel op uw schouders daar ge de kinderen hebt te onderwijzen in de zuivere leer der waarheid, die naar de Godzaligheid is. De Heere geve 't u ook maar, dat ge Hem daarin veel nodig mocht hebben.

Er zijn hier ook nog verschillende verenigingen. Och, ik wil deze wens uitspreken: ik heb het vanavond over die tekst gehad, de apostel die kon zeggen, dat hij van moeders lijf aan afgezonderd was tot die dienst. En ik heb u gezegd, dat 'k hem dat dan toch ook door genade na mag zeggen en dat de Heere al jong in mijn hart heeft willen werken. En toen heb ik ook al jong het volk van God op mogen zoeken. En dan had ik niet zoveel behoefte aan het verenigingsleven, want ik zat liever onder Gods volk. Ik hoop, dat dát ook bij u het geval zal mogen zijn. En ik kan u toch niets beters toewensen? Maar verder vanzelf dan hoop ik dat er lust mag zijn om Gods Woord met

elkaar te onderzoeken, maar dan in een rechte weg en onder ambtelijke leiding, mocht het zijn tot het heil van uw zielen.

De koster en allen die zich ingezet hebben voor het vele werk dat er verbonden was aan onze overkomst, willen we hartelijk dank zeggen voor al die werkzaamheden. Ook de commissie van ontvangst uit de kerkenraad, ik kan hier niet breed over uit gaan weiden, maar er is onnoemelijk veel voor ons gedaan.

We zijn de gemeente van Veenendaal dankbaar, dat wil ik u nu ook nog even zeggen, voor al wat of men aan ons gedaan heeft in al die tijd dat we daar zijn geweest. En ook bij ons vertrek van die plaats. Maar we zijn niet minder ook de kerkenraad en de gemeente van Gouda dankbaar en al degenen, die zoveel gedaan hebben voor onze overkomst. Voor al dat werk, dat ze met zoveel liefde hebben gedaan, want dat hebben we aangevoeld. En daarom willen we ook een woord van dank daarvoor uitspreken.

Dan ook vanzelf hebben we een woord van dank te richten tot de vrouwen en de meisjes die zich bereid verklaard hebben om ons huis schoon te maken. Daar zijn we ook mee verblijd geweest vanzelf.

Ook de politie hebben we te bedanken voor de regeling van het verkeer en alzo voor het bewaren van de goede orde, waarvoor men zich ook bereid heeft willen verklaren.

Ook de organisten wil ik toewensen dat de Heere het geven mocht, dat er ook tussen ons een goede verstandhouding zal mogen zijn in de tijd, die we hier hopen door te brengen. En dat ge in de begeleiding van, het kerkgezag ook uit zult laten komen dat ge nog wat aan moogt voelen van de inhoud van de prediking.

De kerkenraad van Veenendaal wensden we van ganser harte toe, dat de Heere u weer spoedig, kon het zijn, mocht verblijden door Zijn daden. Het is waar, zo-even heb ik dat ook al gezegd, er was hier in Gouda ook niet dadelijk plaats voor een andere leraar en dat is er ook in Veenendaal zo dadelijk maar niet. Maar een leraar moet losgemaakt worden van een gemeente en aan een andere gemeente verbonden, maar een gemeente moet ook van een leraar losgemaakt worden wil er plaats kunnen komen weer voor een andere leraar. We gevoelen het voor u hoe pijnlijk dat het voor u is om ons los te laten. We zijn nauw aan u verbonden geweest en dat kunnen we ook zeggen, al is er een losmaking gekomen van Godswegen, verbonden gebleven. Want de band die blijft er liggen. En de Heere geve, dat die band ook maar bestendig zal mogen worden. We hebben aangenaam in uw midden verkeerend en de tijd die we in Veenendaal hebben doorgebracht is voor ons een onvergetelijke tijd in ons leven geworden. 'k Heb het u ook al gezegd, toen ik nog in Veenendaal was, ge zult me geen kwaad over Veenendaal horen zeggen. En als ze zeggen, dat ik kwaad gezegd heb, kunt ge gerust zeggen, dat ze het liegen, want de eerste zult ge nog tegen moeten komen tot op heden tot wie ik kwaad heb gezegd over Veenendaal. Maar ik kan geen kwaad zeggen ook, over mijn verblijf te Veenendaal, daar ge met alle liefde me steeds hebt omringd. En daarom valt het me wat dat betreft vanzelf nog smartelijk en pijnlijk om u los te laten, wat vanzelf ook geldt voor heel de gemeente van Veenendaal.

Mevrouw Steenblok wil ik vanzelf ook gedenken, voor wie het ook smartelijk is, dat nu de wond weer bij vernieuwing wordt opengehaald. Ze is er wel mee verblijd geweest, dat we hier aan deze plaats kwamen. Ze wist hoe de verhouding was tussen haar man en mij. En daarom ook temeer was ze er zo verblijd mee, dat ik deze plaats mocht innemen. Uit zichzelf is ze uit de pastorie gegaan, wat voor ons zeer opmerkelijk was, allang voor dat wij het beroep kregen. We hadden dat ook niet kunnen denken, maar ze werd er ook van binnen over aangevallen, dat ze daarin verkeerend gedaan had, want niemand had ze daartoe genoopt om dat te doen. Waarom deed ze dat nu eigenlijk? Maar toen ik het beroep aannam, toen zag ze waarom ze 't had

moeten doen en was ze er verblijd mee. Maar 't is vanzelf ook voor haar nu weer pijnlijk dat deze wond open wordt gehaald, waar dat we nu de plaats van haar man innemen. Maar de Heere geve ook haar onderworpenheid aan Zijn Goddelijke wil, zoals we daarvan gezongen hebben uit het Gebed des Heeren. Als we op dat plekje komen, komen we op het beste plekje, in welke weg dat we ook zijn en in welke omstandigheden dat we ons bevinden.

Onze geliefde vrouw is met ons opgetrokken ook weer naar Gouda. En, ja ik ga niet teveel van haar zeggen, want dat wil ze niet, en dan weet ik wel dan krijg ik dat straks nog wel weer van haar te horen, dus daarom doe ik dat niet. Maar 'k wil wel zeggen, dat ze een geweldig aanpassingsvermogen heeft. En dat heeft ze steeds getoond in Bruinisse en in Veenendaal en ik geloof ook zeker wel, dat ze dat in Gouda tonen zal. En dit wil, ik clan ook alleen maar zeggen nog: 't is me wel eens een eeuwig wonder geweest, dat ik geloven mocht van eeuwigheid te zijn verkoren tot de zaligheid. Ook een eeuwig wonder te mogen geloven, dat God me van eeuwigheid had verkoren tot die dienst; maar 't is me ook wel eens een wonder geweest, dat ik geloven mocht, dat God van eeuwigheid al voor zo'n vrouw gezorgd heeft, die me zo tot steun in mijn leven is geweest. Ze heeft een ander karakter dan ik, ik zit weer eens gauwer in de put. Maar ze mag me dan ook gedurig tot een steun zijn.

Lieve vrouw, de Heere geve, dat ge dat ook verder nog zult mogen zijn, want zeker, de moeilijke dagen zullen ook in Gouda niet uitblijven. En wat de innerlijke wens is van mijn hart, dat mocht de Heere nog eens doen zien, dat Zijn genade in uw hart verheerlijkt werd. Want 't wordt straks sterven voor u zowel als voor mij. Ge kunt met mij wel leven, maar ge kunt niet met me sterven. Genade valt eeuwig vrij. 't Zal wat zijn, als er twee op een bed gelegen hebben, ja het zal voor mij een wonder zijn als ik aangenomen wordt, daar gaat het niet over, want ik acht mijn vrouw altijd veel beter dan mijzelf, dus, 't zou niet zo'n wonder voor mij zijn als zij aangenomen werd en ik verworpen, maar Gods Woord zegt het zo. En ik hoop, dat de Heere Zijn genade nog mocht verheerlijken in het hart. En hij mocht ook verder onze kinderen gedenken.

Kerkenraad en gemeente van Gouda, u hebt een leraar gehad, die geen kinderen had. Nu krijgt ge er een, die er acht heeft. En een, die ze niet goed op kan voeden, dat moet ik er ook nog bij zeggen. Het wordt me steeds moeilijker om een toespraak bij de bediening van de doop te doen. Want ik gevoel, dat ik alles in de opvoeding tekort schiet. En ik kom er ook wel achter, dat ik stinkende vruchten heb voortgebracht. Daar moet ik gedurig mee tot mijzelf inkeren. Ik hoop, dat ge mij in alle gebrek, ook met mijn gezin, zult willen verdragen. Dat wil niet zeggen, dat ge alles goed moet keuren. Ge moet het maar eerlijk zeggen als er wat mankeert. Dat hoop ik dat ge zult doen, niet achter mijn rug maar in mijn gezicht. Maar we hopen dat de Heere het ook de kinderen geven mag om nog onderworpen te zijn aan de zuivere waarheid en zich naar Gods Woord en het richtsnoer van Zijn heilige Wet te gedragen. En mocht de Heere Zijn genade nog eens in hun harten verheerlijken. Dat is het uitzien van onze ziel.

Gemeente van Gouda, zo hebben we dus onze intrede in uw midden gedaan. We hebben geprobeerd het zo kort mogelijk te doen. We hopen vanzelf, als de Heere het geeft van zondag tot zondag het Woord van God. te verklaren. En we hebben altijd getracht, zolang als we in de bediening staan om met de weinige kennis die we bezitten toch zoveel mogelijk te studeren. En zoveel mogelijk de tekst te verklaren en toe te lichten. We hopen, dat ge ook zult beseffen, dat we veel arbeid hebben te verrichten, waar we voor de opleiding staan en ook nog de verzorging van de Wachter Sions; het krantje moet er elke week zijn. En daarbuiten is er zoveel arbeid te doen,

ook in de correspondentie met de buitenlandse gemeenten. Vandaar is het, dat er wel eens wat ontbreken zal aan onze herderlijke zorg.

We hopen zoveel als dat in ons vermogen is ook die herderlijke zorg te tonen over de kudde. En de Heere geve ons, dat er ook onder u lastdragers mogen zijn, die voor ons zuchten en met ons zuchten en ons dragen in de gebeden. Wat we vanavond al hebben uitgesproken als onze wens, dat mocht Hij. in vervulling doen gaar. Hij mocht Zijn Woord gebruiken tot waarachtige bekering. Zo nog werken ook onder de jeugd. We spreken daarom dan ook gelijk de catechisanten aan. Straks na de vakanties hopen we met de catechisaties vanzelf te beginnen en we hopen, dat dat zo zal mogen gaan als dat het in mijn vorige gemeente mocht gaan. Dat ge ook met lust en liefde de lessen zult mogen volgen. We hebben, dat wil ik u wel zeggen, een open hart voor de jeugd en we hebben altijd graag gecatechiseerd. We hopen dat we dat ook hier zullen mogen doen met alle gewilligheid en genegenheid. Maar we hopen ook dat de Heere ons een zegen, die daarop zo nodig en onmisbaar is, nog zal doen aanschouwen tot heil en de zaligheid uwer zielen. Zo mocht Hij in het midden van deze gemeente nog willen werken tot Zijn eer en verheerlijking en tot de zaligheid van onsterfelijke zielen, is onze hartelijke wens en bede.

Dat zij zo. Laat ons nu eindigen met dankzegging.

Na het dankgebed werd het woord verleend achtereenvolgens aan ds. Chr. van de Woestijne, ds. J. Pannekoek, Kandidaat De Groot en ouderling Smit van Gouda, welke toespraken hierna volgen.

TOESPRAAK DS. CHR. VAN DE WOESTIJNE VAN BARNEVELD

Geliefde ambtsbroeder, ds. Mallan,

Ge hebt straks gesproken van banden, die er tussen de predikanten onderling op de classis Oost, waar ik namens spreek, zijn gevallen. En ik denk ook niet, dat die ooit weg zullen gaan. 't Is niet vandaag of gisteren dat wij elkander hebben leren kennen. 't Waren nog de oorlogsdagen, toen je nog op de catechisatie zat in Rotterdam-Zuid, dat ik aan de kerkenraad vroeg, *wie of toch die lange jongen was, die daar op de catechisatie zat*. Nu ben je uitwendig nog net zo lang als toen. Maar van binnen heb ik toch wel eens bespeurd, dat je een heel eind gekrompen bent. En dat is het, dat mag je gerust van mij weten, dat is het nu wat me altijd zo aan je verbindt. Ik hoor, en dat heb ik vanavond ook beluisterd, dat kostelijke werk Gods zo uitdragen. Ge hebt 't over banden gehad, dat is het nu wat ons verbindt. Dat werk Gods in uw hart, 't werk Gods in de ambtelijke bediening, dat werk Gods in bijzondere wegen, waar God u ook voor gebruikt heeft in de classis die ge thans verlaat.

Ik denk niet dat ge daar zult vergeten worden. In uw gemeente niet maar ook in de classis niet en ook bij ons als classisleraar niet. We hebben gelukkig, al zijn we beiden mensen, die vol buskruit zitten, nooit geen oorlog met elkander gevoerd. En 't heeft er toch zo menigmaal gespannen, dat weet u zelf ook wel. Zo menigmaal, dat u het niet meer wist, dat wij 't ook niet meer wisten hoe 't moest. En dat van achteren bleek, dat God het wist En hoewel ik niet zo sterk van lichaamsgestel ben, dat hebt ge straks wel gezien. 'k Had niet gedacht nog een woord te kunnen spreken, maar ik heb nog tegen je gezegd: misschien dat straks mijn hart warmer wordt dan mijn hoofd en dan gaat het. En zo is het nu op het ogenblik. En vandaar dat het nog gaat.

Ik heb in uw kostelijke prediking mogen beluisteren, dat je zo menigmaal onder moest gaan. Dat is mij ook niet vreemd. Iedere keer zorgt God ervoor met al onze berekeningen, dat ze niet uitkomen. En dan zijn we soms nog goed boos ook, want dan komt de vijandschap op, 't zij in de staat of in de weg. Nochtans zie je van achteren wel eens: heilig zijn o God Uw wegen. Zie, en dan zijn we er toch wel eens mee verblijd geworden.

Wij wensen u van harte toe in de gemeente, die ge thans nu dienen mag, dat de Heere betone wat Hij ook daar betoond heeft en ook in Bruinisse, dat Hij gisteren en heden Dezelfde is en tot in der eeuwigheid. Ik weet dat uw sterkte niet ligt in uw goedswerkzaamheden, niet in uw bekering of rechtvaardigmaking, maar dat ge menigmaal moogt ervaren: het is Israëls God, Die Zijn volk sterkte en krachten geeft. O, dat is ons niet gans vreemd; wij waren allang ondergegaan, indien Hij niet betoond had: *Ik de Heere worde niet veranderd, daarom zijt gij o kinderen Jacobs niet verteerd.*

En wat onze ziel zo menigmaal verblijdt, is dat ge in de prediking doet uitkomen, dat ge de Deugden Gods hoger acht dan uw eigen zaligheid. O, daarin te mogen ervaren: *die God is onze zaligheid, wie zou die hoogste Majesteit, dan niet met eerbied prijzen.* Mijn hart sprong op, geliefde medebroeder, mijn hart sprong op onder de prediking. Zie dat is het wat ons altijd samengebonden heeft en dat zal ook wel blijven tot in alle eeuwigheid. God gedenke u met uw gade en met uw kinderen en Hij mocht u dezelfde God betonen te zijn, Die Hij ook in Veenendaal bewezen heeft te zijn.

't Zal u aan strijd straks niet ontbreken. Want de weg, daar een mens in moet, weet ge ook bij ervaring, 'k vertel je niets nieuws, maar 't is telkens zo, dan begint hij zo wijd en het eindigt iedere keer, dat we vastlopen. En dan proberen we met onze berekening eruit te komen. En dan heb ik al zo menigmaal gerekend, dat ik er precies in zat. En dat zult u ook wel ervaren hebben. Tenminste, dat heb ik ook vanavond wel goed in uw prediking beluisterd. 't Is nog wel een wonder, dat ge weer terug gekomen zijt en ge zult ook wel momenten gehad hebben, dat je dat niet gedacht hebt.

Welnu, dat de God aller genade u steeds moge zijn een Sterkte en tot een Toevlucht. En Hij spare u nog tot in lengte van dagen. U bent nog een beetje jonger dan wij. En Hij sterke u als van onder eeuwige armen en bovenal verheerlijke Zich in de prediking, die ge brengt. En mocht het zijn ook tot sterkte voor Gods volk, dat zo menigmaal getuigenis daarvan gegeven heeft. Dat de Heere ons steeds meer en meer nog samenbindt, om eenmaal, en wat zal dat uitmaken, Hem voor eeuwig zalig te mogen kennen. Ik dank u.

TOESPRAAK VAN Ds. J. PANNEKOEK VAN TERNEUZEN NAMENS CLASSIS-ZUID

Geliefde ambtsbroeder en leermeester,

Hetgeen onze medebroeder ds. Van de Woestijne gezegd heeft, daar hoef ik niets meer aan toe te voegen. Wel wil ik daar mijn volle instemming aan geven. Want hetgeen u in dit avonduur sprak, deed ook onze ziel zeer wel. Wanneer we thans terugdenken aan bijna 20 jaren geleden, toen wij u voor 't eerst zagen en hoorden kunnen wij dat nooit meer vergeten. U kwam onze weg, die de Heere met ons gehouden had, toen letterlijk te verklaren, zodat er een band viel die nog altijd onder alle wederwaardigheden heen bestendig is gebleven. Nu hebben wij u altijd en nog steeds, veel hoger geacht dan onszelf. Maar toch hebben we u ook nog beter in onze

studietijd leren kennen. Toen hebben wij opgemerkt, dat de Heere u steeds op een laag plaatsje weet te brengen, zodat ik het bij tijden ook niet meer weet.

Zo herinneren wij ons nog, dat u een keer zó in de put zat, dat u tegen mij zei: „wilt u eerst maar een zegen vragen, want ik durf het niet meer.” Doch we hielden bij u aan dat het uw plicht was dit te doen, en juist dat gebed uit de ware armoe des harten sloeg zo in onze ziel aan. Juist in zulke wegen krijg je zulk een band aan elkander. Dan wordt het woord ingeleefd dat Johannes. de Doper sprak: „Hij moet wassen, doch ik moet minder worden. Zo ook thans, als dan dat vrije soevereine werk, ook tot de roeping van de ambtelijke bediening, werd naar voren gebracht, verblijdde dat ons hart. Toen viel er ook in mijn ziel wat open, nl. hoe er reeds vóór mijn geboorte van Gods volk waren, die kregen te geloven *dat ik nog in Gods kerk hier op aarde onder het oordeel zou gebruikt worden*. U zei, dat het bij uw geboorte medisch toen zo lag, dat het een wonder is dat u daar staat. Dit zelfde heb ik ook van mijn moeder gehoord, hoe ik ternauwernood levend op de wereld ben gekomen. Het heeft dan ook bijna mijn moeder haar leven gekost. Een kind Gods toen reeds oud van jaren had reeds voor mijn geboorte er zulke werkzaamheden mee gehad, dat toen mijn vader de boodschap van mijn geboorte bij haar dacht te brengen, verrast werd. Want voor hij nog een woord gesproken had riep zij: *kom maar binnen, want u is een jonge zoon geboren*; Jeremia 20 : 15b. Ook kwam ze te vertellen dat ze mocht geloven, dat die zoon nog geroepen zou worden tot de ambtelijke bediening. Zodat ik soms het wonder niet doorgronden kan, dat dit ook gebeurd is, want daar heeft God ons toe moeten inwinnen. Doch dan ben ik duizendmaal minder geschikt tot dat gewichtvolle werk dan u.

Maar als we dan tezamen verwaardigd mogen worden om de Deugden Gods uit te mogen dragen en de leer van soevereine genade te mogen verdedigen, trots alle tegenstand, dan is dat toch het leven van het leven. Doch anderszins dan moeten wij wel uitroepen: Wie is tot deze dingen bekwaam, doch onze bekwaamheid zij uit God. Zo mocht de Heere u verwaardigen, daar Hij u voor de derde maal op een standplaats gebracht heeft, misschien de laatste, u te bedienen uit Zijn eeuwige volheid. De plaats Gouda was mij niet onverschillig en weet u waarom niet? We hebben hier twee jaar gewoond, ook één jaar onder de prediking van dr. Steenblok mogen zitten en één jaar onderwijs aan de jeugd der gemeente mogen geven. De jeugd lag hier, voornamelijk de oudere, nog onder beslag van de waarheid, dit is in vele gemeenten heel wat minder. Ook dr. Steenblok had zeker zijn gebreken gelijk elk mens. Doch als wij op onze plaats mogen zijn, daar God ons moet brengen, hebben wij er veel meer. Maar toch lag er in de gemeente nog beslag en nog een liefdesband, wat in onze dagen niet gering te achten is. Zo dat wij dan ook het goede voor de gemeente Gouda begeerd hebben.

Wij hebben dan ook altijd een stille hoop gehad, op u ds. Mallan, dat u hier zou komen. Een drietal mannen zocht Petrus en de Heere zeide: „gaat af en voegt u tot deze mannen.”

De eerste roeping van u was naar Bruinisse, daar heeft de Heere u kennelijk gebracht. Zijn Raad zal bestaan en Hij zal al Zijn welbehagen doen, tot zolang het God behaagd heeft u daar te doen zijn.

In de tweede plaats heeft de Heere u naar Veenendaal gezonden en thans heeft Hij u aan de derde gemeente, aan Gouda, willen verbinden. De Heere mocht u bij het klimmen der jaren, hoewel u nog op de student na de jongste bent, steeds willen behoeden en sterken dat hebt u zo, nodig naar ziel en lichaam beide.

Hij schenke u in een ruime mate de bediening van Zijn onmisbare Geest. Om dan juist die leer, die thans zo vertrappt en verguisd wordt, doch waar de kleinste in de genade boven op valt, steeds uit te mogen dragen en daarin te onderwijzen. Want die begeren dan ook alleen uit vrije genade door Christus alleen gezaligd te mogen worden.

De eeuwige Middelaar Gods en der mensen heeft Zijn bloed voor de Zijnen als Borg gestort. Doch dat krijgt alleen waarde voor bloed en krachtelozen, die door God handelbaar worden gemaakt. Onze vrouw verloor in een korte tijd veel bloed, zodat er schier geen leven in haar scheen overgebleven. Doch zie daar kregen wij een briefje van een oude catechisante van ons. Hetgeen ze schreef was nog als een riem onder onze ziel. Want al zou het dan maar belijdenis zijn, wat ze schreef sloeg bij mij toch aan. Ze schreef: „Bloed wordt alleen toegepast aan bloedlozen al kennen ze de bloedgever dan zelf ook niet.” We dachten ja dat is zo, degenen die door Gods levendmakende kracht uit de doodstaat worden opgewekt, waar zonde dan ook zónde wordt en schuld schuld en ze de weg niet meer weten en tot de dood geëigend zijn en beven. Daar kan alleen dat bloed waarde voor krijgen en dat door wederbarende genade die God zonder ons in ons komt te werken. Dan wordt Hij alleen aangewezen als het enige middel ter behoudenis voor radelozen, Doch dan is het zo noodzakelijk om in te mogen leven, om de bloedgever Zelf als die uitnemende Verlosser persoonlijk te mogen leren kennen voor eigen hart en leven, Die Zijn bloed voor ons gestort heeft. Dat is in de natuur voor zo'n patiënt ook niet bekend. In 't eerst soms liggen ze nog zonder bewustheid er bij, tenzij ze ogen en oren krijgen om te gebruiken en de donor of bloedgever zichzelf bekend maakt aan zulk een persoon verklarende: dat bloed heb ik nu gegeven voor uw behoud.

Zo is er geestelijk een nadere kennismaking nodig en onderhandeling, om een onderwerp te mogen worden voor dat gezegende Voorwerp des geloofs. Dan krijgen we eerst kennis aan de eerste Adam en in Hem zijn we dan verloren. Maar daar wordt ook de ziel door Gods liefde ingewonnen voor Zijn recht, dan kan Hij ons geen kwaad meer doen. Doch waar de eeuwige dood rechtvaardig wordt verwacht, daar, o eeuwig wonder, openbaart Hij Zich als de Weg, de Waarheid en het Leven. Ja de Schoonste der mensenkinderen, wie zal dat ooit kunnen verklaren.? Daar hebt u vanavond ook kostelijk over gesproken: „Toen het Gode, behaagde Zijn Zoon in mij te openbaren.” Daar is de schuld bedekt en is er een vlak veld gemaakt.

Doch het is een nadere weldaad, en o dat wordt weinig meer gevonden, om Hem niet alleen in Zijn openbaring, maar ook langs een afhandeling in de vierschaar der consciëntie Hem ook in Zijn huwelijksvereniging te mogen leren kennen als de Geschonkene des Vaders. Dan kan men getuigen: “Voorwaar Gij zijt mij een Bloedbruidegom, Die Uw bloed en Uw leven voor mij gegeven heeft. Mijn Heere en Mijn God. Ik leef, doch niet meer Ik, doch Christus leeft in mij, opdat deze twee één zouden zijn.”

Doch genoeg daarvan. Die volle Raad Gods mag u steeds uitdragen. Daar staat de ware bekommerde kerk wel eens naar uit te zien, opdat dan die Gezegende Vader door die eeuwige Middelaar ook hun God en Vader mocht zijn met bewustheid, door de verzegelende kracht des Heiligen Geestes, smekende: „Och dat Gij mij een Broeder waart, zuigende de borsten mijner moeder.”

De Heere gedenke u met uw vrouw, die ook altijd van harte met ons meegeleefd heeft en uw kinderen en oude moeder. Onder alle omstandigheden hebben we ervaren, dat de band die tussen ons gelegd is, nauw is, en steeds nauwer wordt. Och het zal wat een wonder zijn, voor u, maar voor mij in het allergrootste om uit genade zalig te mogen worden. Daarom geven wij het Paulus niet gewonnen: „Mij de uitnemendste der zondaren is deze genade geschied.”

Gemeente van Gouda; we hebben een jaar in uw midden onder de prediking van wijlen dr. Steenblok verkeerd en met u meegeleefd. We zijn thans hartelijk met u verblijd, dat de Heere deze daad heeft willen doen. Daarom, we gunnen u van harte ook thans deze uw leraar, die God tot dit werk geroepen en bekwaamd heeft. De Heere zegene Zijn bediening onder u uit loutere genade en gedenke ook de weduwe van de vorige leraar.

Dat zij zo, ik heb gezegd.

TOESPRAAK KANDIDAAT J. DE GROOT thans predikant te Rijssen.

Geliefde leraar, docent,

We wensen dan nog een, woord te spreken ook namens student Wink. En dan denken we inzonderheid aan wat er geschreven staat in Spreuken 16 vers 9: *de mens die overdenkt zijn weg, maar de Heere Die bestuurt zijn gang.*

Ge had het ook niet kunnen denken toen het jaar zijn intrede had gedaan, dat uw gemeente verwisseld zou worden met Gouda, daar ge toch zoveel banden had aan uw vorige gemeente. We hebben twee jaar tezamen met u mogen verkeren en ook met het onderwijs, dat we van u hebben mogen ontvangen, zijn we zeer verblijd geweest. Maar we hebben in diezelfde tijd ook moeten ervaren, wat een zware taak het toch is die op uw schouders rust, met de opleiding van de toekomstige dienaren des Woords. We weten allen, nietwaar, wat of noodzakelijk geëist wordt ook in de vorming, zoals u alreeds gezegd hebt, dat is maar een kleine vorming, die in die twee jaren gegeven kan worden. Maar dan heb ik ook menigmaal gedacht toen we het onderwijs bij u mochten aanvangen: wat hebt gij met veel geduld, met veel inschikkelijkheid ons willen verdragen. Dat is me wel eens een wonder geweest. Er zijn ook heel wat tijden geweest, dat is u bekend, dat we toch zo in moedeloosheid verkeerden. 'k Heb ook menigmaal gezegd dominee: wat zal er nog van terecht komen.

En ziende nu op dat jaar, dat ik de gemeenten doorgegaan ben, toen ik het aan moest vangen zag ik er tegen op en ik weet nu menigmaal nog veel minder hoe het verder moet, als toen ik begonnen ben. Maar anderzijds dan moet ik ook getuigen: in die twee jaren zijn er banden gevallen. En dat was inzonderheid zo met de leer, waarin we van harte met u verenigd waren.

Ik ben uit een ander kerkverband overgekomen. En ik weet nog, het was 3 april 1948, dat u in de afdeling Hoevelaken predikte en dat diezelfde predikatie gebruikt werd om mij los te maken van het kerkverband, waaronder ik toen verkeerde. Want die leer, daar kon ik het niet meer onder uit houden. Maar nu die leer van dat eeuwig soeverein welbehagen, zoals u dat vanavond kwam te verklaren, dat is toch de vaste grondslag voor de kerke Gods. Waar de Kerk van eeuwigheid tot de zaligheid verkoren is, maar ook die enige grondslag Jezus Christus en Die gekruisigd. In die weg, waarin de kerk tot de zaligheid kon gebracht worden. Maar hoe Hij nu van eeuwigheid de middelen had verordeneerd om die kerk tot de zaligheid te brengen en dat Hij daartoe Zijn knechten wilde gebruiken. Een taak die Hij niet op de engelen, maar op de schouders van mensen kwam te leggen. En die moeten toch hier in de inleving daarvan menigmaal ervaren: wie is toch tot deze dingen bekwaam.

Geliefde leraar, het is meermalen gebeurd, wanneer u 's zondags in Veenendaal onder aan de kansel stond, dan dacht ik, wanneer ik dan zo'n schare volks zag: mocht hij er ook deze keer weer doorgeholpen worden. Maar het heeft nog wel eens mee mogen vallen. En wat het onderwijs aangaat dat ons gegeven werd, dat is maar kort, 't is tot twee jaar bepaald, dan had ik nog wel tien jaar hij u les willen hebben.

Verder voelen we ook hoeveel bezwaren er zijn, inzonderheid ook deze dag, die ik meegemaakt heb. Dan heb ik het gewicht ervan gevoeld straks voor de volle bediening geplaatst te worden. En dat wordt voor ons steeds onmogelijker. Maar nu mag het nog wel eens gebeuren als de Heere ons daar komt te brengen in een weg waar we niet wezen willen, in een weg van afbraak, dat God ons er totaal buiten zet. Want waar wij niet meer meedoen, daar ligt in het verlies winst. En dan komt God aan Zijn eer. En zo zal het ook in de prediking moeten zijn, op de kansel hebben we vanmiddag mogen beluisteren en ook aan de avond van deze dag weer, hoe God aan Zijn eer komt. Dat is die leer waarin Zijn Deugden wordt verheerlijkt, maar daar wordt de mens op zijn diepst vernederd. Och mocht het zijn dat de Heere u ook in deze gemeente tezamen met uw echtgenote en kinderen wilde gedenken en u als slijk aan Zijn vingers wilde gebruiken tot waarachtige bekering. Wat zou het tot blijdschap strekken indien er hier ook Gouda nog eens een pareltje gehecht mocht worden aan Zijn Middelaarskroon, die lagen onder het zegel van Zijn eeuwige verkiezende Liefde, die in de tijd werden toegebracht door het onweerstandelijke werk van Zijn Geest. Die zijn vrijgekocht door het bloed des Lams. Och geliefde leraar, dan zou uw arbeid niet ijdel zijn. De Heere mocht u verder gedenken met uw gezin en uw arbeid rijkelijk zegenen. Dat zij zo.

TOESPRAAK VAN OUDERLING SMIT van de gemeente van Gouda.

Geachte dominee Mallan.

Het is vandaag een bijzondere dag. We zijn nu aan het einde gekomen en hebben veel gehoord, Er zijn vele sprekers geweest, zodat we het haast niet allemaal kunnen verwerken. Inzonderheid werden we in de middaguur zo bepaald door dominee Van Beek bij Mozes en Jozua. En nu werd ik er zo bij bepaald en dat was me nog aangenaam, dat er nog teruggehaald werd, hoe wij met onze vorige leraar, dr. Steenblok, altijd hebben mogen leven. We hebben samen mogen leven en als één man om hem heen mogen staan. Mozes moest sterven en Jozua kwam in zijn plaats. Mozes had een ondersteuning aan Aäron en Hur. En ook Jozua zal de ondersteuning wel gehad hebben onder het volk. We hopen ook u bij te staan, voorzover onze zwakke krachten het nog zullen kunnen doen. Mochten er ook Aärons en Hurs in de gemeente zijn, die u in de gebeden mochten ondersteunen en schragen. En ik werd ook zo bepaald bij wat geschreven is in Jozua 1 vers 16: *Toen antwoorden zij Jozua zeggende: al wat gij ons geboden hebt zullen wij doen. Dus het volk ging Jozua volgen nadat Mozes gestorven was.*

En nu hebt u gevraagd aan ons toen we in Veenendaal waren bij uw afscheid, of we nog een woordje dachten te spreken. Ik heb me er daarmee afgemaakt, dat het toch de gewoonte niet is, want ik wist heus niet, wat we zouden moeten zeggen. Maar we hebben het wel ervaren en ook opgemerkt in de gemeente die u moest verlaten, dat het een zware slag is als je een leraar moet missen. Want als we zo'n schare om ons heen zien, dan worden we er weer zo aan herinnerd, hoe hier ook zo'n schare in de kerk was, toen we onze oude leraar, wijlen dr. Steenblok, ten grave hebben moeten brengen. Aanvankelijk waren we van hem ook niet los en was er ook geen plaats voor een ander, maar we mogen toch geloven, dat de Heere plaats gemaakt heeft in ons midden voor u. En al was het, dat de uitslag van de stemming maar een halve stem meer aanwees voor u, ik geloof wel dat de gehele gemeente achter u staat. Maar de kwestie hoe dat kwam is u wel bekend.

En nu zeggen wij u hartelijk welkom in de gemeente. We hopen, dat wij u bij mogen staan, zoveel in ons vermogen is. Dat hebben we ook dominee Steenblok mogen doen. Hij was geen man die zich graag verheerlijkt gevoelde. We hopen ook bewaard te worden u te verheerlijken, maar we hopen, dat God u en uw arbeid zou mogen zegenen.

Wij lezen van Elia dat hij stond als een held en de balpriesters ombracht, doch in de eenzaamheid kroop hij voor God. Zo was het met dominee Steenblok ook, hoewel hij dat niet zo zeer openbaarde. Eenmaal hebben we hem horen zeggen, dat de Heere hem toegezegd had, dat er nog waren in de gemeente, die toegebracht moesten worden. Of het er velen waren, dat weet ik niet, maar dat is mij toen wel bijzonder opgevallen. En nu is in de prediking ook veel de noodzakelijkheid van de ontdekking uit de Wet door de werking des Geestes neergelegd in het midden van de gemeente. Het zou een voorrecht wezen, als u daarvan nog eens vruchten zou mogen maaïen. Dat wij er nog eens werkzaamheden mee mochten krijgen, een ieder onzer op weg en reis naar de nimmer eindigende eeuwigheid. Want buiten Christus is toch geen leven. Het is voor ieder mens toch noodzakelijk, ook voor ons in het midden der gemeente. Mocht u ons daarin gedenken en dat ook wij u den Heere, aan de genadetroon mochten leren opdragen.

Nogmaals zeggen wij u hartelijk welkom. Ook uw vrouw en de kinderen heten we hartelijk welkom. We hebben bij haar komst de pastorie voor haar ontsloten. We hebben ook haar zware arbeid gezien en welk een zware arbeid het ook voor een vrouw is in de opvoeding van de kinderen, omdat de man en vader zo menigmaal, ja haast altijd uit zijn gezin getrokken wordt voor zijn arbeid in de gemeente en om andere gemeenten in alles te dienen. De Heere mocht haar de kracht en de lust tot haar werk willen geven.

En de Heere mocht de gemeente van Veenendaal gedenken, die u hebt moeten verlaten. Och, dat er maar ene ware zuchter zou mogen wezen, dat er nog een leraar mocht komen. Maar dan moet er weer een andere gemeente haar leraar missen. Och, dat er vele verzuchtingen mochten wezen onder het ware volk Gods, want daar zal het op aan komen, dat er nog leraren uitgestoten zouden mogen warden. En dat er ook nog ambtsdragers uitgestoten mochten worden in de gemeenten, waar er zovele gemeenten zijn en waar er zo weinig ambtsdragers zijn, die de gemeenten kunnen voorgaan. En dat er volk gevonden mocht worden aan de genadetroon Gods ook in de gemeente van Gouda.

Wij hebben nog een woord tot de gemeente te spreken. Het heeft ons verwonderd, daar we ruim anderhalf jaar zonder leraar verkeerdt hebben, dat de gemeente onder het lezen van de predikaties, als is het dan met alle gebrek, toch trouw is op blijven komen. Er is door uw voorganger, wijlen dominee Steenblok, een band gelegd en de gemeente is zelfs nog uitgegroeid. Och, mochten er nog eens vruchten uit voort komen der bekering waardig, opdat Gods Naam verheerlijkt zou mogen worden.

Verder sluit ik me nog bij alle vorige sprekers aan en dacht u dan nog staande met elkander toe te zingen; vanmiddag is die zegenbede uit Psalm 134 u toegezongen en dan dacht ik nu u toe te zingen de 135e Psalm, daarvan het eerste vers:

*Prijs den Naam van Uwen God,
's Heeren knechten, hier vergaard;
Prijs Zijn Naam en wijs gebod.
Daar g' in 't voorhof staat geschaard,
En uw ambt bekleedt met eer
in het huis van onzen Heer'.*

DANKWOORD VAN DOMINEE MALLAN

Ik wil de sprekers hartelijk dankzeggen voor al hetgeen ze me hebben toegewenst. En vanzelf: ik heb ook mijn toespraken gedaan en ik ben het me wel bewust voordat ik zo'n dienst leid als vanavond, dat er wat ontbreken zal. Daarom heb ik ook geweldig opgezien tegen het afscheid en ik heb ook geweldig opgezien tegen deze intrede vanzelf. Ik wil 't u wel eerlijk zeggen: alleen om het afscheid en de intrede zou je al niet willen veranderen, want dat is er vanzelf aan verbonden.

Maar ik kan u toch ook zeggen, vanmiddag is er ook weer veel van alle bezwaren weggevallen, omdat ik ook weer bij vernieuwing heb gevoeld, dat het Gods weg was waarin ik ging. En dan geloof ik ook, dat de Heere verder voor alles in zal staan. Ik heb zozeer aan mijn geliefde moeder en ook aan mijn schoonmoeder vanavond niet gedacht en toch heb ik mijn moeder wel veel genoemd. Want dat kwam vanzelf bij de behandeling van deze tekst ter sprake. Mijn geliefde vader is vanmiddag aangehaald, die heb ik in Veenendaal moeten begraven. Ook hierin is er een streep door mijn rekening gegaan. We hebben daar een familiegraf gekocht en ik had zeker gedacht, dat ik daar ook eerst mijn moeder nog ten grave zou moeten dragen, eer dat ik die gemeente zou verlaten. Ik heb ze nu mee moeten nemen naar deze plaats. Ze beseft er niet veel meer van, maar voor ons wordt het daarom ook zoveel te moeilijker.

We hopen, dat ge ook daarin ons zult dragen. We moeten ook hierin ondervinden, dat er al dadelijk tegenwicht komt. Daar zorgt de Heere ook wel voor en dat zullen we ook wel weer nodig hebben. Maar de Heere mocht ook haar nog willen gedenken in haar ouderdom.

Ook mijn schoonmoeder. En zo verder Zijn genade nog willen bewijzen naar de ziel. Hij mocht u tezamen gedenken, die mij toegesproken hebben in dit avonduur.

't Heeft ook mij nog even getroffen, wat aangehaald werd ook door dominee Pannekoek van dr. Steenblok, die zoveel jaren hier in de gemeente heeft gediend en zoveel steun bij de kerkenraad vond.

We weten immers nietwaar, hoe hij versmaad en verguisd werd en dat wil ik dan wel zeggen, ik geloof niet dat de Heere het om uw goedgevoelen heeft gedaan, dat Hij me naar deze plaats gezonden heeft. Toch heb ik wel hoop gehad, toen uw geliefde leraar dr. Steenblok u ontviel, dat de Heere de ledige plaats wel weer eens vervullen zou. Die hoop heb ik gehad, ik meen, dat ik die nog uitgesproken heb ook, dat kan ik niet zeker meer zeggen. Maar 't heeft mij altijd zo goed gedaan, dat het voor hem eigenlijk een ademtocht mocht zijn toen, onder alles wat of hij moest wedervaren, dat gij zo achter hem stond. En dat ge altijd met de gemeente van Gouda hem zo tot een steun zijt geweest. We geloven daarin ook te mogen zien, dat de Heere dat nog niet ongezegd heeft gelaten. Er is verder ook door dominee Van de Woestijne gesproken en door kandidaat De Groot over de banden, die er gelegd zijn. En dan is er ook uiting aan gegeven, dat dit toch ook zijn oorzaak vindt in de inhoud van die prediking, waarbij God op het hoogst verheerlijkt wordt in Zijn Deugden. En daarbij werd even ook weer iets geraakt in mijn hart, want dat is toch de zaligheid van mijn ziel geworden. En daarom heb ik ook werkelijk mogen zuchten tot God: *Heere breng mijn vlees eronder en doe mij in uw wil gaan, want Uw eer staat boven alles.* Dat is de zaligheid van mijn ziel geworden en daar ben ik ook in deze laatste tijd wel wat van gewaar geworden. En dan wordt het me zo'n eeuwig wonder, dat God me nu tot een voorwerp van die bediening maakt om het met Hem eens te mogen worden. En dat ter onderscheiding

van zovelen, die eeuwig in de hel liggen te tandenknersen van vijandschap tegen God, omdat ze het nooit met God eens geweest zijn en het nooit met God eens zullen worden. Is dat niet een eeuwig wonder, dat God een mens door Zijn Geest bewerkt om zo ingewonnen te mogen worden voor Zijn wil en weg, waarin Hij verheerlijkt wordt en de mens vernederd, maar dan ook de zaligheid ontvangt? De Heere geve ons in die weg ook steeds meer binding aan elkander te vinden.

Nu is het me alleen nog een behoefte om met elkander tot slot te zingen, Psalm 121 vers 1:

*'k Sla d' ogen naar 't gebergte heen,
Vanwaar ik dag en nacht
Des Hoogsten bijstand wacht.
Mijn hulp is van den Heer' alleen,
Die hemel, zee en aarde
Eerst schiep, en sinds bewaarde.*

Gaat dan nu henen in vrede en ontvangt de zegen des Heeren:

*De Heere zegene u en Hij behoede u;
De Heere doe Zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig;
De Heere verheffe Zijn aangezicht over u en Hij, geve u vrede. Amen.*

6. EEN TROOSTRIJKE BOODSCHAP VAN 's HEEREN WEGE.

Bevestigingspreek van Ds. M. van Beek als predikant der Gereformeerde Gemeenten in Nederland te Opheusden op 29 september 1966, door ds. F. Mallan

Aangevangen wordt met het zingen van Psalm 84 : 3;
Schriftlezing uit Jesaja 40 vers 1 t/m 18.
Het uitspreken van de zegen en gebed.
Vervolgens wordt gezongen Psalm 68 vers 5 en 9.

Geliefden,

Oudtijds bediende men zich van snelle lopers om belangrijke tijdingen van de ene plaats naar de andere over te brengen. Zulke tijdingen konden zowel kwade als goede tijdingen zijn. Wij lezen, *dat de looper de looper tegemoet zou gaan en de kondschapper de kondschapper tegemoet, om te zeggen, dat Babel was ingenomen.*

Wij kennen allen wel de geschiedenis van de opstand van Absalom. Wij weten, hoe droevig het met Absalom is afgelopen; hij is gevallen in de strijd. Toen zijn er ook boodschappers geweest, die met een kwade tijding voor David en toch een goede tijding anderzijds, zich tot David moesten begeven, want de overwinning was aan David geschonken, maar zij had zijn zoon Absalom het leven gekost. Dan lezen wij, dat Ahimaáz bijzonder begeerde om die boodschap te brengen, wat hem tenslotte werd toegestaan en dat hij nog sneller liep dan Cuschi. Zulke boodschappers zijn er op het ogenblik ook nog genoeg; die lopen zonder een Goddelijke opdracht te hebben en die lopen hen, die in waarheid van God gezonden zijn, voor het oog een heel eind vooruit. Maar wij weten ook wel, dat, als Ahimaáz bij David is gekomen, hij niet wist welke boodschap hij brengen moest. Hij kon alleen maar zeggen, dat hij een groot rumoer gezien had.

De knechten, die door God geroepen zijn om Zijn Woord uit te dragen weten wél welke boodschap zij hebben te brengen. Wij lezen in Jesaja 52 : 7: „Hoe lieflijk zijn op de bergen de voeten desgenen, die het goede boodschap, die de vrede doet horen; desgenen, die goede boodschap brengt van het goede, die heil doet horen; desgenen, die tot Sion zegt: Uw God is Koning.” Dus daar wordt gesproken over boodschappers

die geen kwade tijding brengen. Hebben die dan alleen maar het goede te boodschappen? Ja, voor Sion. U moet er wel op letten, dat dit in de tekst heel duidelijk gezegd wordt: „Desgenen, die tot Sion zegt: Uw God is Koning”.

Er zijn tweeërlei mensen op de wereld, nietwaar. Dat zijn de goddelozen en de rechtvaardigen. Dan zijn er ook nog godsdienstigen, maar dezen moeten bij de goddelozen worden gerangschikt, want er zijn maar twee wegen naar de eeuwigheid. Een derde weg is er niet. Dus wij zijn een goddeloze of een rechtvaardige. Wat denkt de goddeloze nu dikwijls bij zichzelf? Wel, die goddeloze denkt, dat het wel goed met hem zal aflopen. 't Zal voor hem wel meevallen in dit leven en ook bij de dood. De rechtvaardige is vaak bevreesd, dat het niet goed met hem zal aflopen. Die is dikwijls bevreesd over wat hem in dit leven overkomen kan, maar ook dikwijls, dat het bij het sterven niet goed met hem zal gaan en dat hij voor eeuwig bedrogen zal uitkomen. Wat zegt God nu tot Zijn knechten? Zegt het die rechtvaardigen aan, dat het hun wel zal gaan, maar de goddelozen, dat het hun kwalijk zal gaan. De boodschappers, die van God gezonden worden hebben een blijde boodschap te brengen van het goede, maar dan alleen voor het oprechte en ware Sion Gods.

„Hoe liefelijk zijn”, zo staat er „de voeten desgenen, die het goede boodschap”, en dat op de bergen. De leer der waarheid is geen geheimzinnige leer, die van oor tot oor gefluisterd wordt, maar God plaatst Zijn knechten op de bergen, ons daar de bazuin aan de mond te zetten, om alzo aan Sion het goede te boodschappen. Waarin bestaat dan dat goede? Dat wordt ook door de profeet gezegd, als daar wordt gezegd: „Die vrede doet horen” en even verder „Die het heil doet horen”. Zij hebben dus vrede en heil te verkondigen. Zij hebben de ware vrede te prediken, die weer met God te verkrijgen is en dat op grond van de volkomen voldoening, die door de Middelaar aan de eisen van het Goddelijke recht is gegeven. Wij leven van nature in onvrede met onze Maker en nu zullen wij weer met God bevredigd moeten worden. Het oprechte Sion Gods ziet daar de noodzakelijkheid van. Dat Sion Gods heeft wel eens van die ware, zoete vrede mogen smaken, die alle verstand te boven gaat. Dat Sion Gods kan geen rust vinden, voordat het weten mag weer met God verzoend en bevredigd te zijn. Nu hebben die knechten van 's Heeren wege te boodschappen, dat er vrede voor hen te vinden is, vrede door een rechte weg.

*De bergen zullen vrede dragen,
De heuvels heilig recht,
Hij zal hun vrolijk op doen dagen,
Het heil, hun toegezegd.*

Daar wordt dus ook het heil verkondigd. Waar bestaat het ware heil in? De ware, onuitsprekelijke zaligheid? Om God in Christus te mogen kennen als een verzoend en een bevredigd God, ja ook als een liefhebbend Vader. Zo hebben die knechten een gewichtvolle opdracht van 's Heeren wege.

Zij hebben dat Sion Gods toe te roepen: „Uw God is Koning”. Christus is in het bijzonder Koning, Die als Koning heerst over alle helse macht. Die Satans kop vertreden en voor Zijn Kerk de eeuwige verlossing heeft aangebracht, zodat de Kerk ook zeker in die verlossing delen zal.

Daarom mogen ook die knechten dat goede boodschappen. Wij wilden u daar nader, met de hulpe des Heeren, in dit middaguur bij bepalen, als uw gewijde aandacht wordt gevraagd voor dat gedeelte uit Gods Woord, dat u vindt opgetekend in het u voorgelezen Schriftgedeelte, de profetie van Jesaja, hoofdstuk 40, de eerste twee verzen, waar Gods Woord aldus luidt:

Troost, troost Mijn volk, zal ulieder God zeggen. Spreekt naar het hart van Jeruzalem en roept haar toe, dat haar strijd vervuld is, dat haar ongerechtigheid verzoend is, dat zij van de hand des HEEREN dubbel ontvangen heeft voor al haar zonden.

Wij worden hier bepaald bij:

EEN TROOSTRIJKE BOODSCHAP VAN 's HEEREN WEGE.

1. Bij de brenger van die boodschap;
2. Bij de ontvangers van die boodschap;
3. Bij de inhoud van die boodschap.

1. Bij de brenger van die boodschap

Jesaja's profetie heeft een historische achtergrond. Het Assyrische rijk was tot grote macht gekomen. In het 37ste hoofdstuk kunnen wij dan ook beschreven vinden, hoe Jeruzalem door de Assyriërs is belegerd geworden en op welk een wonderlijke wijze de Heere uitkomst heeft willen schenken. Daarna is Hizkia krank geworden, tot stervens toe, maar de Heere heeft hem van, zijn krankheid willen herstellen. Hem is gezegd, dat er nog vijftien jaar tot zijn leven werden toegedaan. In het vorige hoofdstuk vinden wij beschreven, hoe daarna de gezanten van Babel tot hem gekomen zijn. Hoe hij hun al zijn schatten heeft getoond en dat heeft in de middellijke weg er aanleiding toe gegeven, dat hem door Jesaja van 's Heeren wege moest worden gebodschapt, dat er dagen zouden komen, dat al die schatten naar Babel zouden worden weggevoerd.

Zo begint dan met het veertigste hoofdstuk een geheel nieuw en afzonderlijk gedeelte van Jesaja's profetie. Jesaja heeft de wegvoering van Juda naar Babel moeten voorzeggen, maar ook de verlossing, die de Heere op Zijn tijd aan Juda, na zeventigjarige ballingschap uit Babel weer schenken zou. Van die verlossing wordt in het bijzonder hier in dit hoofdstuk gesproken. Zo vinden wij in de tekst een troostvolle opdracht van 's Heeren wege. Maar in die troostvolle opdracht wordt niet alleen over een uitwendige verlossing gesproken, zoals wij allen wel kunnen begrijpen, maar in het bijzonder over de geestelijke verlossing van het volk Gods. In de ballingschap van Juda in Babel was duidelijk voorgesteld en afgebeeld de staat der ellende, waarin wij allen tezamen door de zonde verkeren. In de verlossing uit Babel zien wij ook de verlossing naar de ziel van het ware, geestelijk Juda voorgesteld. Altijd maar weer kunnen wij in de profetie van Jesaja een heenwijzing vinden naar de komst van Christus. Die komst van Christus zou zijn tot verlossing van het door God ter zaligheid verkoren volk. Die verlossing had Jesaja te prediken en die hebben al Gods ware knechten te brengen. Zo worden wij dan allereerst in deze tekst bij de brengers van deze troostrijke boodschap bepaald.

„Troost, troost Mijn volk”, staat er, „zal ulieder God zeggen”. Hier wordt dus over een Goddelijke opdracht gesproken. Een drie-enige God geeft die opdracht aan Zijn knechten. De Vader is het in het bijzonder, Die de Kerk van eeuwigheid heeft uitverkoren tot de zaligheid. Zeker, alle drie de Goddelijke Personen hebben uitverkoren, maar in het bijzonder wordt de verkiezing de Vader toegeschreven. Wij lezen, dat de Heere Jezus Zichzelve te dier ure verheugde in de geest. Hij zeide: „Ik

dank U Vader, Heere des hemels en der aarde, dat Gij deze dingen voor de wijzen en verstandigen verborgen hebt". Dat is de verwerping. „Maar hebt dezelve de kinderkens geopenbaard". Dat is de verkiezing. „Ja, Vader, want also is geweest het welbehagen voor U".

Aan de Vader wordt ook in het bijzonder de schepping en de voorzienigheid toegeschreven. Hij is het, Die in Zijn hoge Godsregering in de weg van Zijn voorzienigheid ook weer Zijn bijzondere zorg betoont over Zijn Kerk. En dat om mannen te verwekken, die de verborgenheden van Zijn eeuwige Raad in Christus hebben te verkondigen.

Die troostrijke boodschap hebben zij te brengen aan een zich schuldig kennend volk. Maar ook Christus zendt Zijn knechten uit, want Hij is het, Die als de Koning van Zijn Kerk nu ten goede voor Zijn Kerk is verheerlijkt aan, de rechterhand des Vaders, door Wie de Vader ten goede van Zijn Kerk alle dingen regeert. Van Hem zegt de apostel dan ook in Efeze 4, *dat Hij zelf heeft gegeven sommigen tot profeten, sommigen tot apostelen, sommigen tot evangelisten en sommigen tot herders en leraars*. Die opdracht wordt ook gegeven door de Heilige Geest. Hij is in het bijzonder ook weer de grote Opdrachtgever voor Zijn knechten. Als er gezegd wordt: „Bidt dan de Heere des oogstes, dat Hij arbeiders uitstote in Zijn wijngaard"; dan wordt in het bijzonder er de Heilige Geest mee bedoeld. In de Handelingen der apostelen vinden wij ook zo duidelijk beschreven, hoe Hij die grote Opdrachtgever is. Daar lezen wij, dat de Heilige Geest zeide: „Zondert Mij af, beide Paulus en Barnabas tot het werk, waartoe Ik ze geroepen heb". En de Heilige Geest verhinderde hun het Woord in Azië te spreken en de Geest liet het hun niet toe. Een drie-enig God geeft hier dus de opdracht aan Zijn knechten.

Maar, geliefden, dat wijst ons dan ook weer tegelijk op die vaste en die troostvolle grondslag van de zaligheid van Gods Kerk, die te vinden is in een drie-enig God. De drie Goddelijke Personen hebben van eeuwigheid overeengestemd met elkaar in het werk der zaligheid. Zo wijst deze tekst ons terug naar die eeuwige verbondssluiting, naar die Raad des Vredes, waarin de drie Goddelijke Personen met elkander overeen gekomen zijn, om door de borgtocht van de Middelaar de uitverkorenen tot de zaligheid te brengen. Nu is er waarlijk weer troost te vinden: „Troost, troost Mijn volk" wordt hier gezegd. Dat wordt tot twee keer toe gezegd. Dat geeft dus zekerheid voor de Kerk.

O, hoe ontsluit dan de opdracht, die God aan Zijn knechten geeft een eeuwige ruimte voor de Kerk! Hier vindt u dat aanbiddelijke wonder van Gods genade. Troost veronderstelt ellende, nietwaar? Wij zijn allen onuitsprekelijk ellendig door onze diepe val in Adam geworden.

Wat hebben nu Gods knechten te doen? Wij hopen straks nog iets te horen over die uitwendige roeping, hoewel wij u daar nu niet in het bijzonder bij willen bepalen. Maar zij hebben zich met die uitwendige roeping te wenden tot de hoorders en daarin moeten ze drie stukken verkondigen: *ellende, verlossing en dankbaarheid*.

Ze moeten altijd weer met de ellendestaat van de mensen beginnen en ze kunnen nooit diep genoeg graven in het leerstuk van 's mensen ellende. Dan kan de oppervlakkige belijder wel zeggen: „Houdt daar nu maar over op! Dat weten wij nu wel, dat wij zo ellendig zijn door de zonde, maar vertelt u maar, dat er verlossing door Christus is te vinden!"

Maar ...

*Wie Adam goed kan preken,
Die kan pas goed van Christus spreken.*

Daarom hebben Gods knechten ook maar steeds diepere ontdekkingen nodig in het leven, opdat zij steeds dieper zullen graven in dat leerstuk der ellende. Velen willen niet anders meer horen dan alleen maar van troost. Maar, voor troost zal er plaats bij ons moeten zijn. Wij hopen straks te horen, wat hier in de tekst gezegd wordt, want daar wordt gezegd: „Dat zij van de hand des HEEREN dubbel ontvangen heeft voor al haar zonden”. Dan hopen wij ook te horen, wie de ontvangers zijn van deze troostrijke boodschap.

Er wordt hier gezegd: „Troost, troost Mijn volk en spreek naar het hart van Jeruzalem”. Dat geldt niet alle mensen en ook niet alle hoorders van, het Evangelie, maar door alle tijden heen zal er nog een volk zijn, dat in waarheid om die troost verlegen is. Nu kunnen de brengers van deze boodschap zelf de bedroefde en neergebogen ziel van dat volk niet troosten. Dat zal de Heere altijd moeten doen. Gods knechten kunnen geen mensen bekeren en al kunnen zij nog zo goed in hun prediking inkomen, het zal het hart van Gods volk niet raken, als de Heere er niet in meekomt. Daar moeten Gods knechten nog wel eens achter komen in hun bediening. Zij mogen soms ruim het Woord uitdragen. En dan denken ze: „Nu zal Gods volk er wel onder getroost worden”. Dan komen, ze thuis of op de gezelschappen en dan denken ze er heel wat over te horen en dan wordt er in het geheel niet meer over de preek gesproken. Daarentegen gebeurt het ook, dat zij totaal niet in de prediking kunnen komen en dat de Heere dan juist dat gebrekvolle Woord, waarvoor zij zich eigenlijk schamen, omdat ze het zo gebrekvol uitgedragen hebben, dat de Heere juist dat gebrekvolle woord tot vertroosting heeft willen gebruiken. De Heere moet dus Zelf de ziel Zijns volks troosten, maar Hij doet dat middellijk door de prediking van het Woord. Daarom hebben Gods knechten zulk een gewichtvol werk te verrichten, want ze hebben Gods Woord te bedienen. Zij zijn dienaren des Woords. Zij hebben geen eigen mening te verkondigen, zij hebben geen verhaaltjes te vertellen. Zij hebben zich niet met een gemoedelijke prediking, met allerlei bevinding, die de toets van Gods Woord niet kan doorstaan, tot de hoorders te richten. Zij hebben de heilsopenbaring Gods in Christus te verkondigen. Daar moet het bij hen altijd om gaan, wanneer ze een tekst bestuderen: *om de heilsopenbaring Gods in Christus*.

Ook als zij bijvoorbeeld spreken over een geschiedenis. Als wij de heilsopenbaring Gods niet vinden in de Schrift in de geschiedenis, dan blijft dat blote historie en wij kunnen wel eens enkele praktische opmerkingen maken, maar wij komen dan niet tot de gronden van de zaligheid. Het is zo nodig, dat die heilsopenbaring Gods in dat Woord gedurig ontdekt wordt aan Gods knechten. Dan komen ze in hun prediking uit de vaste, troostvolle grondslagen der zaligheid op en also zullen ze zich met die troostvolle boodschap mogen richten tot degenen, die waarlijk om troost voor hun ziel verlegen zijn. Maar, hun werk is toch een gewichtvol werk, zoals wij zeiden. Zij moeten zich daartoe hoe langer hoe meer onbekwaam voelen. Dat Woord kan juist voor hen gesloten blijven.

Mijne geliefden, wij kunnen het maar kort aanstippen. De tekstwoorden, waarbij wij u bepalen hebben ons toch in het bijzonder in deze tijd, waarin wij leven, zoveel te zeggen. Dat toch ook wel, als hier een leraar staat bevestigd te worden, want er is rechtzinnigheid genoeg te vinden in deze dagen, zielloze rechtzinnigheid, maar hele scharen worden daardoor misleid. Dan zegt men: „Dat is toch ook een zuivere prediking; dat is toch ook een goede waarheid, die wij van die leraar mogen beluisteren”. Dat de gangen des levens niet verklaard worden, dat hoort men vanzelf niet. Daarom is het juist Gods ware, geroepen knechten te doen: om troostwoorden te hebben voor het Sion Gods, om dat Woord zuiver te mogen verklaren naar de zin en

mening van Gods Geest. Daarom wordt het hun zo bang en benauwd, als dat Woord voor hen gesloten blijft. Zij kunnen op de studeerkamer heel wat aftobben, eer de Waarheid voor hen openvalt en het gebeurt wel, dat die Waarheid pas voor hen openvalt, als zij al op de preekstoel staan. Dan worden zij inwendig toch gedrongen om met die tekst de preekstoel op te gaan, maar zij weten niet, wat zij ervan zeggen moeten. Maar zij gevoelen toch wat hun roeping is, om dan niet hun eigen mening te verkondigen, maar om die heilsopenbaring Gods in Christus te verkondigen. Daarom verwekt dat juist zoveel verzuchtingen in hun hart. Dan moeten zij die troostrijke boodschap van 's Heeren wege zo menigmaal brengen, terwijl zij de troost voor zichzelf persoonlijk zo moeten missen. O, wat kan het hun dan soms bang en benauwd zijn, want dan zien zij zichzelf net als een klinkend metaal en een luidende schel. De liefde wordt erin gemist. *Ik stond eran*, zegt Fransen, *en ik sprak ervan, maar ik stond erin en ik sprak eruit*.

Als zij er niet in kunnen komen, dan kan het hun zo veroordelen, zo beschuldigen en dan moeten zij een troostrijke boodschap brengen en smaken dan zelf niets van die troost voor hun ziel. Maar welke knechten God nu tot dit werk gebruiken wil? Zulke knechten, die met Jesaja wel eens hebben moeten uitroepen en het nog wel eens gedurig moeten doen : „Wee mij, want ik verga, dewijl ik een man van onreine lippen ben en woon in het midden eens volks, dat onrein van lippen is.”

Dan moeten zij zichzelf de kansel op zien gaan, ja, niet als een godzalig mens, maar als een goddeloze en dat valt niet mee. Wij willen liever als een godzalig mens de preekstoel op. Als God nu op weg is, als je de preekstoel opgaat om een goddeloze van je te maken, dan lig je daar van binnen helemaal tegen gekant en dan kun je niet begrijpen, dat het nog kan meevallen op de preekstoel. Zo kun je nu net een goede boodschapper worden van het goede, want wij lezen ook van Jesaja, dat, als de Engel des Heeren Zijn mond met een kool vuur van het altaar heeft aangeraakt, dat hij dan gezegd heeft: „Zend mij heen”, want dan kan hij het vrije werk Gods verkondigen. Dan worden die knechten dus door God gewillig gemaakt. Dat hebben ze bij aanvang en voortgang in hun bediening maar nodig om van God gewillig gemaakt te worden.

Er wordt hier dan ook van een Goddelijke roeping gesproken, want er staat: „Zal ulieder God zeggen”. De door God geroepen knechten lopen dus niet zonder van God gezonden te zijn. Zij weten er allemaal wel wat van, dat er een tijd geweest is in hun leven, dat er een betrekking in hun ziel lag op het leraarsambt. Dan hadden zij een sterke begeerte in hun hart om leraar te mogen worden. Al Gods kinderen hebben wel eens dominee willen worden, nietwaar? Maar God zal ze het gewicht van die bediening doen gevoelen en dan zijn ze zo gewillig niet meer. Wanneer ze eenmaal in de bediening staan, dan gaan zij het gewicht daarvan steeds meer gevoelen. Broeder Van Beek heeft nu drie jaren in een andere plaats gediend. Hij is er al enigermate achter gekomen.

Het is voor ons vandaag juist achttien jaar geleden, dat wij door Ds. Fraanje in het ambt bevestigd zijn geworden in Bruinisse. Wij zijn er in die tijd wel achter gekomen, want we staan de helft van ons leven al op de preekstoel, dat wij niet bekwaam zijn uit en van onszelf tot deze dingen. Dan wordt dat werk steeds onmogelijker; dan worden wij in onszelf steeds onbekwamer en dan moeten wij toch door om dat werk te verrichten en dat, terwijl het zo vaak werkelijk niet kan. Zo zal het voor broeder Van Beek in Opheusden ook wel eens worden, zodat hij zal zeggen: „Nu kan ik de preekstoel niet op en ik moet erop”.

Wij voelen het voor hem aan, wat het is als hij hier heeft moeten komen, naar zo'n grote gemeente. Hij heeft drie jaar lang een kleinere gemeente gediend en wij denken

ook aan die gemeente, die hij thans al weer heeft moeten verlaten. Het is voor die gemeente een grote teleurstelling, dat zij hem maar zo'n korte tijd als haar eigen leraar mocht bezitten. De Heere mocht die gemeente ook nog weer willen verblijden door Zijn daden. Hij mocht betonen, dat Zijn zorg ook nog over die gemeente is.

Wij weten van broeder Van Beek, dat hij er maar niet zo toe gekomen is het beroep naar deze plaats aan te nemen, want hij heeft gevoeld, wat hem stond te wachten, als hij zo'n grote gemeente had voor te gaan, te leiden en te besturen. Daarom kon hij het zo maar niet aannemen en kostte het hem innerlijk strijd en moest hij overwonnen en ingewonnen worden om de herdersstaf in uw midden op te nemen. Die van God ertoe geroepen worden om die troostrijke boodschap te brengen, die moeten steeds door God gewillig gemaakt worden en dat zeker, als de Heere hen in een weg gaat brengen, dat ze een scherpe doorn krijgen in het vlees en als dan die scherpe doom veel gaat steken.

Wij zijn nu in Amerika en Canada geweest. Daar praten wij vanzelf niet veel over, want wij hebben Gods Woord te verkondigen. Daar hebben we nogal veel verkeersborden gezien, waarop stond „Stop” en „Dead end”; „dood eind”. Dan dachten we bij onszelf nogal eens: „Daar komen we nogal eens terecht, bij dead end, bij dood eind”. Dan valt het niet mee om iedere keer bij „dood eind” te komen, maar wij gunnen het broeder Van Beek toch van ganser harte, dat hij veel het bordje mag zien: „Dood eind”, dat het weer eens aan een eind gekomen is, want daar kan God weer eens opstaan en dan zegt de apostel: „De dood werkt in ons, maar het leven in ulieden”.

Kunt u nu begrijpen, dat God zo Zijn knechten gaat gebruiken? Dat Hij ze zo een troostrijke boodschap in de mond gaat leggen? U voelt wel, dat er nog heel wat over de brengers van die boodschap te zeggen is, maar wij zullen het er nu bij laten en u in de tweede plaats bepalen bij:

2. DE ONTVANGERS VAN DIE BOODSCHAP

Israël was het volk Gods. Dat was het volk, dat de Heere zo gunstrijk van alle volken had onderscheiden en Zich tot een eigendom had willen maken. Dat was het volk, dat Hij liet leven onder de bediening en de openbaring van Zijn verbond. Daarom spreken wij wel van het oude bondsvolk. Bij de wetgeving op de Sinai heeft de Heere dan ook gezegd: „Ik ben de Heere Uw God, Die u uit Egypteland, uit het diensthuis uitgeleid heb”. Dat zag op die uitwendige betrekking, waarin het ganse volk geplaatst was tegenover het verbond Gods. Nu wordt hier in de tekst niet over het ganse Israël gesproken. Hier wordt een volk bedoeld, dat God onder het volk van Israël had. Ja natuurlijk, hè, dat is dat aparte volkje weer! Ja, dat zijn die enkele diep ingeleiden, dat zijn die mensen, die door hun bevinding van de anderen zijn onderscheiden!" Ja, hoor, dat aparte volk wordt hier bedoeld in de tekst, als er gezegd wordt: „Troost, troost Mijn volk, zal ulieder God zeggen”. Dat is Zijn volk, uit kracht van eeuwige, soevereine verkiezing. De scheidslijn van de Goddelijke verkiezing gaat dwars door de kerk hier op aarde in haar openbaring heen. Dat is Zijn volk, uit kracht van het verbond, waarin het van eeuwigheid mag begrepen zijn. Dat zijn dus de uitverkorenen. Die zijn alleen maar in het wezen des verbonds begrepen. Daarin zijn ze van eeuwigheid al in Christus als hun Hoofd. Daarin worden zij in de tijd dadelijk door God opgenomen. 't Is Zijn volk uit kracht van de koping met het dierbare bloed van Christus. Het is daarom een volk, dat eerlijk zalig wordt: „Sion zal door recht verlost worden en haar wederkerenden door gerechtigheid”. 't Is Zijn volk uit kracht van een goddelijke roeping en trekking uit de macht der duisternis tot Zijn wonderbaar licht.

Tot dat volk hebben die knechten zich in het bijzonder te richten met de troostrijke boodschap van het Evangelie.

Hebben zij dan in hun prediking niets voor de onbekeerden? Och ja, wij weten wel, dat men altijd dadelijk met zulke opmerkingen klaar staat en dat er dan gezegd wordt: „In die bevindelijke prediking wordt alleen maar gesproken tot een bepaald volk, maar voor de onbekeerden is er totaal niets bij”. Men wil zo graag, dat een onbekeerd mens wat in de handen gestopt wordt. Men wil toch zo graag een uitwendige Schriftverklaring en dat liefst zo voorwerpelijk mogelijk, met dan nog wel eens eventjes wat bevindelijke dingen daarbij genoemd. Kijk, dan lijkt het nog wel wat te zijn, maar men moet niet te diep op de bevinding ingaan, want dan hebben die onbekeerde mensen daar niets aan.

Hebben dan die knechten in hun prediking niets voor een onbekeerd mens? Mijn geliefden, dat zullen de onbekeerden in de eindeloze eeuwigheid weten, wat er in die prediking voor hen bij geweest is. God maakt Zichzelf door de zuivere prediking van Zijn Woord vrij van alle hoorders van het Evangelie. Wij hebben ons te houden aan hetgeen in Zondag 31 van de Catechismus op grond van Gods Woord gezegd wordt van de sleutelen des hemelrijks, die Gods knechten hebben te hanteren. Zij hebben in de bediening van het Woord het koninkrijk der hemelen te ontsluiten en toe te sluiten. Ze hebben het Koninkrijk der hemelen voor de gelovigen te ontsluiten en de ongelovigen, de onbekeerden, al diegenen, die zich niet van ganser harte tot God bekeren, het koninkrijk der hemelen toe te sluiten. Ze moeten hun betuigen, dat het oordeel der verdoemenis op hun rust, als zij zich niet bekeren. Hebben zij dan de weg der zaligheid niet te verkondigen? Zeker hebben zij die te verkondigen. En, zoals ik zei, maakt God Zich door de prediking van Zijn knechten volkomen vrij van al de hoorders van het Evangelie. Wij zullen het weten, dat we het gehoord hebben, dat wij niet alleen gevallen zijn in Adam, maar dat er ook verlossing in Christus is. Dan zal het Tyrus en Sidon verdragelijker zijn in de dag des oordeels dan hun, die de weg geweten en die niet bewandeld hebben; die zullen met dubbele slagen geslagen worden.

O, gemeente van Opheusden, u zult het weten, dat God Zichzelf van u heeft vrijgemaakt, als u onder de waarheid, die u jarenlang verkondigd is en onder de waarheid, die u zal verkondigd worden, voor eeuwig zult moeten verloren gaan. Onder de zuivere schriftuurlijke, bevindelijke prediking kunnen de onbekeerden altijd weer aanhoren, welke de weg is, die God met Zijn volk houdt hier op aarde en waar zij geen vreemdeling van zullen mogen blijven, zal het met hen wel zijn voor die grote en ontzaglijke eeuwigheid en zal hun hart ontvankelijk kunnen zijn voor die troostrijke boodschap van het Evangelie, die Gods knechten hebben te brengen. U moet dus niet zeggen, dat er in die prediking voor een onbekeerd mens niets te vinden is, want de Heere maakt Zich door die prediking van een onbekeerd mens vrij. Maar daarom is ook weer de bevindelijke prediking de zuivere, schriftuurlijke, bevindelijke prediking nodig, opdat de onbekeerden gedurig zullen horen wat er gekend moet worden op weg en reis naar de eeuwigheid, wat de weg is, waarin God Zijn volk hier op aarde gedurig leidt.

Dan voelt u toch ook wel aan, dat die knechten een speciale boodschap hebben voor dat volk, dat waarlijk om troost voor de ziel verlegen is. Och, dezulken, die erom verlegen zijn, om door middel van de bediening van het Woord gevoed en getroost te worden en dat de zuivere gangen des Woords in de prediking worden voorgesteld, zijn er over het algemeen zoveel niet meer.

Broeder Van Beek zal er ook wel achter komen, dat de afnemers, om het zo te zeggen, steeds minder worden. Die zijn hier in Opheusden ook weinigen geworden. Jakob is dun geworden. Opheusden heeft een betere tijd gekend, want er zijn hier zovelen van het volk van God geweest.

In Canada hebben wij nog iemand horen vertellen, dat mogen wij hier toch wel eens even zeggen, dat God het lezen van de geschriften van de vaderen door broeder Verwoerd had willen zegenen in de weg der bekering aanvankelijk. Dan heeft de Heere Zichzelf in het lezen van de geschriften der vaderen niet onbetuigd willen laten. Wat zijn er hier veel van dat volk geweest, waarover hier in de tekst gesproken wordt, van dat volk van God. Er is maar weinig meer van overgebleven en toch zal er altijd in de kerk nog een volk zijn, dat om troost verlegen is voor de ziel. Die zullen er hopelijk ook in Opheusden, nog blijven. De opdracht, die God aan Zijn knechten geeft blijft dan ook gelden voor Ds. Van Beek, hier in de gemeente van Opheusden: „Troost, troost Mijn volk.” En dan wordt er gezegd: „Spreekt naar het hart van Jeruzalem”. Hoe wordt er naar het hart van Jeruzalem gesproken? Wel, als uit het Woord van God verklaard wordt, hoe de weg is, waarin God Zijn volk leidt, want de bevinding moet naar Gods Woord zijn. Tot de Wet en tot de getuigenis! Zo zij niet spreken naar dit Woord, het zal zijn, dat zij geen dageraad zullen hebben. Daarom juist hebben wij er zo met nadruk op gewezen, dat die knechten uit dat Woord de heilsopenbaring Gods hebben te verkondigen. Als zij; maar geen bevindingen brengen, die niet op dat Woord van God gegrond zijn, maar als zij zo die heilsopenbaringen Gods verkondigen, dan kan er troost liggen in die prediking voor het volk van God. Als de gangen des levens uit dat Woord worden verklaard, dat wordt naar het hart van Jeruzalem gesproken. De uitwendige belijder heeft graag, dat naar hoofd en begrip gesproken wordt. 't Zit hem in zijn verstand, maar dan zit het net een voet te hoog. Ziet u niet door heel de Schrift, dat het hartewerk bij ons zal moeten worden? God maakt het hart van Zijn volk vatbaar en ontvangbaar voor die troostrijke boodschap van het Evangelie. Dan wordt op de daken gepredikt, wat er in de binnenkameren geschiedt. Zeker, het is waar, het is aan de buitenkant niet altijd te zien, wat er van binnen omgaat, hoewel het wel naar buiten openbaar komt. Uit de overvloed des harten spreekt de mond en uit uw woorden zult ge geoordeeld worden. Het vat geeft altijd uit wat het inhoudt. Maar het is ook waar, dat een kind van God zijn eigen hart meestal niet recht kan verklaren.

Daarom wordt het zo'n wonder, als zijn hart eens verklaard mag worden onder de prediking. De weg der zaligheid is zo verborgen voor de ziel. Dat het door die weg van waarachtige ellendekennis op de kennis van de verlossing en op de ware zielstroost aan gaat, dat kan de ziel maar niet bekijken. Daar moeten we hier in het verband van deze tekst wel duidelijk op letten. Want dat wij hier in die troostrijke boodschap een heenwijzing kunnen vinden naar de komst van Christus, daar behoeven wij niet aan te twijfelen. Dat blijkt uit de volgende verzen.

Daar wordt gezegd: „Een stem der roependen in de woestijn: bereidt de weg des HEEREN, maakt recht in de wildernis een baan voor onze God! Alle dalen zullen verhoogd worden en alle bergen en heuvelen zullen vernederd worden; en wat krom is, dat zal recht, en, wat hobbelachtig is, dat zal tot een vallei gemaakt worden”. U weet wel, dat daarmede gesproken wordt over het optreden van Johannes de Doper. Hij zou de wegbereider van Christus zijn. Zo is de Wet een tuchtmeester tot Christus en die Wet heeft geen troost voor ons. Die Wet vervloekt en verschrikt en die Wet doet ons weten, dat wij voor God schuldig staan en dat God Zijn gerechtigheid handhaven moet en dat Hij de zonde zal straffen. Zo gaat God door middel van Zijn

Geest de zondaar overtuigen van zonde, gerechtigheid en oordeel. Dan gaat het niet op zijn behoudenis aan, dan wordt het voor hem een verloren zaak. Als een verlorene en doodschuldige krijgt hij met het recht van God te doen en ach, wat is dat werk van Gods Geest toch verborgen, daar die Geest het er nu juist op aan werkt, dat het bij hem komen zal tot erkenning van het Goddelijke recht en tot het smeken om genade, gelijk de tollenaar: „O God, wees mij zondaar genadig”. Dan is Christus zo verborgen voor de ziel. Toch wordt er voor genade bij hem plaats gemaakt. Zo wordt er plaats gemaakt bij hem voor die troostrijke boodschap van het Evangelie. Dan zal er ook ware troost voor hem te vinden zijn. Dat brengt ons bij onze derde gedachte, als wij even willen letten op:

3. DE INHOUD VAN DIE TROOSTRIJKE BOODSCHAP

Er wordt gezegd: „En roept haar toe”. Wij hebben al opgemerkt, dat er hier in de tekst gesproken wordt over een roeping. Daar is tweërlei roeping: een uitwendige en een inwendige roeping. De Remonstrant wil daar niet van weten en degenen, die als pure Remonstranten openbaar komen doen zich daaraan kennen, dat zij niet willen weten van tweërlei roeping. Die zeggen: „Er is maar één roeping”. God roept ons allemaal door het Evangelie en het ligt aan ons, of wij gehoor geven aan die roepstem van het Evangelie. Maar er is tweërlei roeping. Over de uitwendige roeping spraken wij reeds. De uitverkorenen worden door middel van die uitwendige roeping van God inwendig geroepen.

Nu hebben wij hier in het bijzonder te letten op de rijke en dierbare inhoud van deze Evangelieboodschap. Dan wordt er gesproken van drie zaken, die dat Sion Gods moeten worden toegeroepen en die wij even in het kort zullen aanstippen.

(1) Allereerst moet dat Sion Gods worden toegeroepen, *dat haar strijd vervuld is*. Dat Sion Gods zal van een geestelijke strijd weten. De Kerk op aarde is een strijdende Kerk en over die uitwendige strijd zou ook genoeg te zeggen zijn. Ds. Dorresteyn is de strijd te boven, maar Ds. Van Beek neemt de herdersstaf op in uw midden en die staat nog volop in de strijd en wij hopen, daar hij nog niet oud is, dat de Heere hem nog met ons tot in lengte van jaren zal willen sparen voor Zijn Kerk op aarde en nog ten goede voor Zijn Kerk zal willen gebruiken. Wij worden dikwijls met vreze voor de toekomst vervuld, daar de strijd zwaar zal worden; die zal al zwaarder worden. Dat is dus een strijd van buiten. Daar is echter ook een innerlijke zielestrijd, waaraan het Sion Gods onderworpen is. Zo gauw God een mens bekeert, wordt hij in de strijd gebracht. Wij zullen ook weer niet uitvoerig over die strijd spreken, maar wij willen even wijzen op de hoofdzaak, waarom het hier in de tekst gaat. Er wordt hier over een bekommring der ziel gesproken. En waar loopt het in die bekommring der ziel over? Wel, mijn geliefden, er is een scheiding door de zonde tussen God en ons gekomen. Het verbond, dat God eenmaal met de mens gesloten had, is door de mens moed en vrijwillig verbroken. Nu blijft God de eisen van dat verbond handhaven tegenover de gevallen mens. Het recht der Wet moet vervuld worden. Hij kan Zijn heilige Wet daar niet zo geschonden laten liggen. Daarom wordt er in de Schrift over een recht der Wet gesproken. Buiten de vervulling van dat recht der Wet nu, kan er geen troost te vinden zijn, geen genade voor een schuldig zondaar. Dat zal nu juist de strijd gaan uitmaken in de ziel. Laten wij het zo eens eenvoudig mogen zeggen. Een strijd dus eigenlijk tussen Wet en genade, want die Wet laat de schuldige zondaar niet los en die Wet zegt: „Betaal, wat gij schuldig zijt!” Die zondaar komt er achter, dat hij aan de greep van de Goddelijke Wet niet ontkomen kan, maar zovelen er onder de Wet zijn, die zijn

onder de vloek en door de werken der Wet zal geen vlees gerechtvaardigd worden voor God.

Wat is nu de dierbare, rijke inhoud van die troostvolle boodschap des Evangelies, die de knechten hebben te brengen? Wel, dat die strijd vervuld is en dan voelt u wel aan, dat wij hier gewezen worden op dat dierbare werk van de Middelaar. Christus heeft de strijd voor Zijn Kerk vervuld. Nu mag die Kerk worden toegeroepen, dat haar strijd vervuld is en daar heeft Jesaja nu al van gesproken, alsof het al geschied was, terwijl de Middelaar nog in de wereld moest komen. Hij zegt: „Een Kind is ons geboren, een Zoon is ons gegeven”, alsof het al gebeurd was. En als de ziel nu ontsluiting mag krijgen van de weg der verlossing in het Evangelie, dan is het voor haar alsof de strijd al vervuld is. Dan zal die troostrijke boodschap van het Evangelie, die de knechten hebben te brengen al zulk een kracht mogen doen in de ziel. Dan wordt die ziel er helemaal in meegenomen. Daar is het voor haar, alsof zij de strijd al te boven is. Daar mag zij het waarlijk ervaren, dat deze boodschap, die de knechten hebben te brengen, een troostvolle boodschap is. Nooit is te vergeten, hoe men daaronder heeft gezeten.

(2) Maar nu houdt die boodschap nog meer in, want er staat: „Dat haar ongerechtigheid verzoend is”. Zo is dus haar strijd vervuld. De zonde is de ongerechtigheid, omdat die in strijd komt met de regel of het richtsnoer van Gods Wet en van Gods heilig recht. Nu is die ongerechtigheid verzoend. De Goddelijke rechtvaardigheid is voldaan. Wat een dierbare boodschap hebben nu die knechten te brengen aan dat Sion Gods. Een boodschap, waarin gewezen mag worden op dat volbrachte Middelaarswerk. Waarom is dit nu een troostvolle boodschap? Omdat dat Sion Gods er achter komt met alle ruimte, die men in het Evangelie ontsloten heeft mogen zien, dat men nog met een openstaande schuld over de wereld gaat. Men ziet zich nog staan tegenover een eisend recht des Heeren. Dan kan men, met al wat men beleefd heeft de dood niet aandoen en God niet ontmoeten. Waar zal het nog eens op uitlopen? Er zijn geen woorden voor te vinden om te zeggen hoe ongelukkig, hoe ongetroost, hoe veroordeeld, hoe beschuldigd, hoe beangstigd, hoe benauwd men menigmaal over de wereld moet gaan. Wat zegt God nu tot Zijn knechten? „Spreekt nu naar het hart van dat Jeruzalem. Troost, troost Mijn volk, zal ulieder God zeggen. Spreekt naar het hart van Jeruzalem”. Die innerlijke strijd moet verklaard worden.

Wij hopen, dat de Heere het Zijn knecht hier ter plaatse veel mag geven om zo naar het hart van Jeruzalem te spreken. Om haar zo toe te roepen, dat haar strijd vervuld is en dat haar ongerechtigheid verzoend is. Om op dat dierbare borgwerk van Immanuël te mogen wijzen, want dan alleen kan bij dat oprechte, missende volk de hope verlevendigt worden in de ziel, maar dan ook de begeerte zich er meer naar doen uitstrekken, om deel aan zulk een weldaad te krijgen. Zeker, wat hier gezegd wordt, dat geldt de ganse Kerk. Neen, de Heere brengt niet al Zijn volk hier in dit leven tot die troostvolle verzekering van zijn staat, al heeft ieder kind van God ernaar te staan en zich te benaastigen om zijn roeping en verkiezing vast te maken. En op de noodzakelijkheid daarvan heeft een leraar gedurig weer te wijzen. Maar Gods Woord zegt ons echter ook, dat de kinderen der eenzame meer zijn dan die der getrouwde. Daarom wordt er gezegd: „Zing vrolijk, gij onvruchtbare”.

(3) Zo geldt het dus voor de ganse Kerk, wat hier staat en zo krijgen die knechten die troostrijke boodschap van 's Heeren wege voor het Sion Gods: „Roept haar toe, dat haar strijd vervuld is. dat haar ongerechtigheid verzoend is en dat zij van de hand' des HEEREN dubbel ontvangen heeft voor al haar zonden”. De gelukzaligheid, die de Kerk verkrijgt uit genade is veel groter dan die zij in de staat der rechtheid heeft

bezeten. In de staat der rechtheid mocht de mens leven in de dadelijke en onmiddellijke gemeenschap met Zijn Schepper. Toen verkeerde hij dus in een gelukzalige staat.

Maar God kon toen de luister van Zijn deugden niet zo openbaren als Hij nu doet. Daarmede praten wij de val niet goed, maar door de val heen wil God Zich toch op het allerluisterrijkst verheerlijken. Nu doet Hij Zich kennen in Zijn ondoorgrondelijke barmhartigheid en in Zijn peilloze liefde en dat door een weg van recht en gerechtigheid. O, als die Goddelijke deugden zich eens gaan verklaren in de ziel als opgeluisterd in Christus en als de genade en waarheid elkander eens gaan ontmoeten, de vrede en de gerechtigheid elkander gaan kussen, dan zal zij ondervinden wat hier staat, dat zij van de hand des HEEREN dubbel ontvangen heeft. God geeft Zichzelf weg aan de ziel tot haar deel en eeuwig goed. Hij doet Zich kennen, niet alleen als een verzoend God, maar Hij wil Zichzelf ook doen kennen als een liefderijk Vader. Dan zal zij weten, dat zij van de hand des HEEREN dubbel ontvangen heeft.

Waarom wordt er nog meer over dat dubbel ontvangen gesproken? Wel, dat tweede verbond is onverbrekkelijk. De goederen van het eerste verbond kon de mens verliezen, maar van dat tweede verbond niet meer. Die liggen vast in de handen van de tweede Adam. Wat hier gezegd wordt geldt dan ook voor de ganse Kerk, ook voor dat volk, dat tot die troostrijke verzekering van zijn staat mag zijn gekomen in dit leven, want God doet Zich met alle weldaden overblijven een ellendig en arm volk. Weet u, wat dat voor een volk is? Een volk, dat uit alle weldaden de grond verliest, dat met de weldaden niet op stap kan, dat met alle weldaden niet sterven kan en er achter moet komen, dat, al is de schuld weggenomen, het de smet nu nog om moet dragen en dat het hier van zichzelf niet verlost wordt. Dan krijgen zij zichzelf veel meer terug dan ooit tevoren. Zulk een volk wordt dat nu hier in dit leven. En weet u hoe dat volk getroost wordt? Altijd maar alleen als in de prediking het vrije werk wordt verklaard en als een leraar daarin mag komen. Mijn geliefden, het is vast en zeker waar: hoe meer God doet graven in de diepte van Uw hart en u doet vinden de gruwelen, die hier te vinden zijn, hoe meer de ruimte aan de zijde Gods zich kan ontsluiten, voor de ziel. Als het dan eens aan de zijde Gods mag openvallen, dan is er troost. O, is dat dan de weg tot het leven? Dan zou het nog kunnen: „Troost, troost Mijn volk zal ulieder God zeggen en spreekt naar het hart van Jeruzalem”.

We moeten gaan eindigen. Dat mocht de Heere onze broeder Van Beek willen schenken in zijn ambtelijke bediening hier ter plaatse, opdat zo Zijn volk rijkelijk verkwikt, versterkt en bemoedigd zou mogen worden in het strijdperk van dit moeitevolle leven als door middel van die prediking het dus zou mogen gelden, wat wij nu gaan zingen uit Psalm 132 vers 10:

*'k Zal Sions, 'k zal der armen spijs;
Hier zeeg'nen op de ruimste wijs;
Hier zal Ik, Mijnen naam ten prijs,
De priesters met Mijn heil bekleên,
En 't volk doen juichen, weltevreên.*

Na het zingen wordt het bevestigingsformulier gelezen en worden daaruit aan Ds. Van Beek de volgende vragen gesteld, nadat deze verzocht was van zijn zitplaats op te staan.

- Eerstelijk vraag ik u: of gij gevoelt in uw hart, dat gij wettelijk van Gods gemeente, en mitsdien van God Zelf, tot dezen heiligen dienst geroepen zijt?

- Ten tweede: of gij de Schriften van het Oude en van het Nieuwe Testament, voor het enige Woord van God en de volkomen leer der zaligheid houdt, en alle leringen verwerpt, die daartegen strijden?
- Ten derde: of gij belooft uw ambt, gelijk dit voorheen beschreven is, naar deze leer getrouwelijk te bedienen, en uw leer te versieren met een godzalig leven; mede u onderwerpende aan de kerkelijke vermaning, volgens de gemene ordening der Kerken, indien gij in leer of leven u kwaamt te ontgaan?

Wat is daarop uw antwoord?

Ds. Van Beek antwoordt: „Ja ik, van ganser harte”.

God, onze hemelse Vader, Die u geroepen heeft tot deze heiligen dienst, verlichte u door Zijn Geest, versterke u door Zijn hand, en regere u zo in uw bediening, dat gij daarin behoorlijk en vruchtbaar moogt wandelen, tot grootmaking van Zijn Naam en tot uitbreiding van het Rijk van Zijn Zoon Jezus Christus. Amen.

Geliefde broeder Van Beek.

Zo is dan het ogenblik voor u aangebroken, dat u met uw plechtig jawoord u hebt verbonden aan deze voor u nieuwe gemeente. U hebt drie jaar de gemeente van Alblasserdam gediend. Dat was geen lange tijd. En och, u zult er ook wel achter gekomen zijn met mij; De mensen kunnen vanzelf heel wat klaarmaken. Wij als leraars gaan zeker dikwijls over de tong. Vandaar zal er ook nog wel eens gezegd worden: „Nou, dat is maar erg kort geweest”. Maar God is onbegrijpelijk in Zijn handelingen. Daar werden wij ook zo-even bijgebracht, toen wij dit gedeelte uit Zijn Woord lieten voorlezen. Wij hadden deze tekst opgezocht voor dit middaguur, maar nu dit gedeelte zo werd voorgelezen maakte het toch enige indruk op ons onder het voorlezen, omdat wij in dit hoofdstuk zo gewezen worden op de grootheid en majesteit des Heeren. God is groot en wij begrijpen het niet. Al Zijn wegen en handelingen met Zijn volk en ook met Zijn knechten zijn ondoorgrondelijk. Wij hadden drie jaren geleden, toen u zich aan uw eerste gemeente verbond, ook niet kunnen denken, dat u daar maar zo kort zou zijn en dat u zich nu al weer zou verbinden aan een nieuwe gemeente en wel Opheusden. Uw gemeente had dat ook niet kunnen denken. God leidt ons in wegen, die wij niet geweten hebben en doet ons treden op paden, die wij niet gekend hebben. Maar wij hebben van u gehoord, dat u het beroep niet zomaar hebt aangenomen en dat het ook niet zonder strijd geweest is, waarop wij ook gewezen hebben. En nu hopen wij van ganser harte, dat de Heere in uw gewichtvolle bediening hier ter plaatse er getuigenis aan wil geven, dat Hij u naar deze plaats gezonden heeft.

Wij zijn zelf ook nog maar in onze tweede plaats, maar wij weten het nog uit onze eerste gemeente en wij weten er nu ook van, dat het zo sterken kan, als wij 's zondagsmorgens voor de kansel staan en als er vele bezwaren zijn, zodat wij er soms voor die dag niet overheen kunnen zien, wanneer wij dan kunnen zeggen: „Heere, U weet toch, dat wij hier niet zomaar uit onszelf gekomen zijn”.

Men kan zijn roeping niet altijd vasthouden, net zo min als wat God aan de ziel gedaan heeft. Maar dan mogen wij toch wel eens zeggen: „Heere, U weet toch hoe het gegaan is en U weet toch hoe wij hier staan en dat wij dit niet gezocht hebben, maar het met hand en tand tegengestaan hebben. Maar U hebt toch overwonnen, zodat wij hier de herdersstaf hebben opgenomen”. Dit is ook waar en dan mogen wij nog wel eens ervaren in de gemeente, juist waar God ons heeft geplaatst, dat de Heere er nog zulk een getuigenis van geeft in het hart, dat Hij ons daar gesteld heeft. 't Gebeurt zo

menigmaal, nietwaar, dat wij in de week gaan preken. Maar ja, daar kom je maar eens een enkele keer. Dan zeggen ze van binnen: „Ja, in je eigen gemeente raak je schoon uitgesproken; daar weet je straks niets meer”. Maar dan mag het toch wel eens gebeuren dat de geheimen ontsloten worden en dat je juist in je eigen gemeente nog het meest nieuw bent; dat je in je eigen gemeente nog het gemakkelijkst staat, nog veel gemakkelijker dan op een andere plaats. Zo geeft de Heere er getuigenis aan, dat Hij je daar gesteld heeft.

Wij hopen ook van ganser harte, broeder Van Beek, dat de Heere u dat veel zal willen geven. Wij kennen u nu al zoveel jaren, want wij kennen u ook al lang als ouderling, nietwaar, en wij hebben u wat nader en nauwer leren kennen in de laatste jaren. Wij hebben nog geen ruzie met elkaar gehad en ook altijd goed met elkaar kunnen omgaan. We zijn er innerlijk mee verblijd, dat de Heere u in deze gemeente en in onze classis heeft gebracht.

Vanzelf zijn wij om Alblasserdam niet verblijd. Wij voelen het aan, dat het voor Alblasserdam niet meevalt u nu al af te staan. De Heere mocht Zich ook over die gemeente willen ontfermen. Daar is ook ongetwijfeld een band gelegd. Dat wordt nu door u gevoeld en dat wordt ook door die gemeente gevoeld. Als ge in een andere gemeente komt, moet ge toch nog wel eens terugdenken aan uw vorige gemeente en zeker aan uw eerste gemeente en aan de eerste tijd, die ge daar hebt doorgebracht, waarin alles nog zo nieuw was. Daarom voelen wij voor Alblasserdam zo goed aan wat het is om u nu al af te staan aan Opheusden. Anderzijds zijn wij ermede verblijd, dat de Heere u in onze classis heeft gegeven. De Heere mocht geven in liefde en vrede met elkander samen te werken en samen het goede voor Sion te mogen zoeken.

Er is veel gebeurd, ook in de gemeente van Opheusden en wij hebben al aangehaald, dat de leraar deze plaats is ontvallen door de dood. Wij hebben hem dit jaar nog grafwaarts gedragen en wij hadden niet gedacht, dat de gemeente zo gauw weer een eigen herder en leraar zou ontvangen. Maar daar wij de laatste jaren consulent van Opheusden geweest zijn, hebben wij ook veel met de gemeente van Opheusden meegemaakt. De kerkenraad weet dit ook wel. Wij hebben nogal eens lang vergaderd, ja soms tot diep in de nacht en de consistoriekamer daar is voor ons ook een onvergetelijk plekje. Dit is ook waar, er zijn ongemerkt banden gevallen onder alle omstandigheden. Wij hebben ook gemerkt, dat door de kerkenraad en de gemeente wel is gewaardeerd wat wij voor hen hebben mogen doen in die omstandigheden. Wij hebben toch altijd gevoeld, dat er hier zoveel van Gods volk hebben gewoond en dat die ook in de ouderlingenbank hebben gezeten en dat dit hun kinderen en kleinkinderen zijn, de geslachten, van die oude kinderen Gods, die ambtsdragers, voor wie men zoveel achting kon hebben en die thans juichen voor de troon. Het was ons dan ook innerlijk altijd om het behoud van de gemeente te doen en de Heere heeft ons daarom, omdat u het beroep aannam naar deze gemeente bijzonder willen verblijden.

De Heere mocht u verder dan gedachtig willen zijn en u stellen tot een zegen in het midden van dit volk. Hij mocht de kerkenraad met u gedenken en nog voor u sparen in het leven.

Kerkenraad, dat u uw leraar veel mocht dragen met al zijn gebreken, noden en behoeften en dat er een band der liefde mocht worden gelegd en dat die band steeds meer mocht worden versterkt. De Heere mocht gedenken aan de weduwe van de overleden leraar hier ter plaatse, aan de ganse gemeente. Hij mocht ook gedenken aan uw vrouw en kinderen. 't Is voor hen gewis een hele overgang om naar deze plaats te komen. De Heere mocht ook daarin het nodige niet willen onthouden. Zo mocht Hij

Zijn gunstrijk aangezicht genadiglijk doen lichten over uw ziel en u schenken wat wij u thans staande willen toezingen uit Psalm 134 vers 3:

*Dat 's HEEREN zegen op u daal',
Zijn gunst uit Sion u bestraal',
Hij schiep 't heelal, Zijn Naam ter eer;
Looft, looft dan aller heren HEER.*

Na dit zingen leest Ds. Mallan de vermaning uit het formulier en eindigt met dankgebed.

Tot slot wordt gezongen Psalm 89 vers 7.

Gaat nu heen in vrede en ontvangt de zegen des Heeren. Amen.

7. ALS EEN BLINDE GELEID

50 jarig ambtsjubileum 29-9-1998

Zingen: Ps. 16:4

Lezen: Jesaja 42:116

Zingen: Ps. 105: 21,22 en (of) 24

Zingen: Ps. 68:10

Zingen: Ps. 48:6

Geliefden,

Het is ons bekend dat de Heere Israël door de woestijn geleid heeft door de vuur en wolkkolom. De leiding Gods met Israël heeft ons heel wat te zeggen. Ze doet ons zien hoe de Heere Zijn geestelijk Israël van alle tijden leidt. Als Israël uit het diensthuis van Egypte is verlost, leidde God het volk niet op de weg van het land der Filistijnen, hoewel die nader was; want God zeide: *Dat het den volke niet berouwe, als zij de strijd zien zouden, en wederkeren naar Egypte. God leidde het volk om, door de weg van de woestijn der Schelfzee.*

We komen niet graag langs een omweg op de rechte plaats. God leidt Zijn volk echter nogal eens door omwegen. Men kan dan niet anders zien dan dat men de weg kwijt geraakt is en niet meer zal terugvinden. Maar nu leidde de Heere Israël door een vuur- en wolkkolom. En Hij nam de wolkkolom des daags, noch de, vuurkolom des nachts niet weg van het aangezicht des volks. Israël had maar de weg te gaan waarop de wolk en vuurkolom het volk voorging. Maar hoe moeilijk die weg ook kon zijn, het was toch wel een bijzonder voorrecht, als de Heere door die wolk en vuurkolom een zichtbaar teken van Zijn tegenwoordigheid wilde geven. De Heere Zelf wilde dus het

volk tot een Leidsman zijn. De wolk en vuurkolom diende voor het geestelijk Israël dan ook wel tot versterking van het geloof. In Jesaja 4:5 en 6 wordt ongetwijfeld gezinspeeld op die wolk en vuurkolom, als we daar lezen: "En de HEERE zal over alle woning van den berg Sion en over haar vergaderingen scheppen een wolk des daags, en een rook, en den glans eens vlammeende vuurs des nachts; want over alles wat heerlijk is, zal een beschutting wezen. En daar zal een hut zijn tot een schaduw des daags tegen de hitte, en tot een toevlucht en tot een verberging tegen den vloed en tegen den regen."

Israël moest dus bij dag en bij nacht reizen. De nachten blijven voor het geestelijk Israël op de woestijnreis van dit leven ook niet uit. Maar de Heere wil Zijn volk niet geheel in duisternis de weg door deze woestijn doen gaan. Hij wil Zelf Zijn volk tot een Licht zijn. "Het licht is voor den rechtvaardige gezaaid, en vrolijkheid voor de oprechten van hart." Als men in duisternis zijn weg moet gaan, ziet men altijd de vuurkolom niet, maar het licht is voor de rechtvaardige gezaaid en dat gezaaide spruit op de door God bepaalde tijd uit. Dan krijgt men licht over de weg die men heeft moeten gaan en mag men ook zien dat men de vuurkolom toch altijd boven zich had.

De wolkkolom was ook voor Israël tot groot nut. Die wolkkolom was tot een schaduw des daags tegen de hitte en zoals men zegt, vielen er op bepaalde tijden ook regendruppelen uit. Ook diende de vuur en wolkkolom het volk tot bescherming tegen de vijanden. Bij de doortocht door de Rode Zee kwam de wolkkolom tussen het leger der Egyptenaren en tussen het leger van Israël en was tot licht voor Israël en tot duisternis voor de vijand. Vanuit die vuur en wolkkolom heeft de Heere ook de Egyptenaars verschrikt, als ze dachten ook droogvoets door de Rode Zee te kunnen gaan.

En verder heeft het ons in betrekking tot de ganse woestijnreis van de kinderen Israëls toch zoveel te zeggen, als we lezen dat de Heere de wolkkolom des daags, noch de vuurkolom des nachts niet weg nam van het aangezicht des volks. Steeds heeft Israël het op de woestijnreis diep verzondigd door zoveel opstand en murmuringen, ja zelfs door het plegen van afgoderij, maar toch mocht Mozes aan het einde van de woestijnreis zeggen: "Die voor uw aangezicht op den weg wandelde om voor u de plaats uit te zien, waar gij zoudt legeren; des nachts in het vuur, opdat Hij u den weg wees, waarin gij zoudt gaan, en des daags in de wolk."

Wat nu hierin van Israël gezegd wordt, mag het geestelijk Israël nog ervaren. Als een blinde wordt men door God geleid in wegen die men niet geweten heeft. We zouden u daarbij, ziende op de woestijnreis die ook grotendeels achter ons ligt, met 's Heeren hulp wat nader willen bepalen, als we uw aandacht vragen voor de woorden die we beschreven kunnen vinden in de profetie van Jesaja, het 42e hoofdstuk en daarvan het 16e vers, waar Gods Woord aldus luidt:

En Ik zal de blinden leiden door den weg, dien zij niet geweten hebben, Ik zal hen doen treden door de paden, die zij niet geweten hebben; Ik zal de duisternis voor hun aangezicht ten licht maken en het kromme tot recht; deze dingen zal Ik hun doen en Ik zal hen niet verlaten.

We beluisteren hier: *Een belofte van Gods liefderijke leiding met de Zijnen.*

En we willen dan zien:

1. Op welke wijze Hij die belofte vervult.
2. Hoe Hij licht over deze belofte schenkt.
3. Hoe Hij die belofte tot het einde toe getrouw nakomt.

1. Op welke wijze Hij die belofte vervult.

Het is wel onnodig u te zeggen, dat met blinden in de tekst geestelijk blinden worden bedoeld. Geestelijk blinden zijn van nature alle mensen. We kennen de enige ware God niet meer en hebben dus geen kennis van Goddelijke en geestelijke zaken. Het is waar, dat er nog enig licht van een natuurlijke Godskennis bij de van God afgefallen mens te vinden is, waardoor ook zelfs de heidenen nog doen de dingen die der wet zijn, zoals de apostel ons leert in Rom. 2. Maar het licht van een ware kennis van God die ter zaligheid is, is bij de gevallen mens niet meer te vinden. De natuurlijke mens begrijpt niet de dingen die des Geestes Gods zijn. Buiten het licht van het Evangelie kan de mens dan ook nooit tot een zaligmakende kennis van God en Christus komen. Als dus in de tekst wordt gezegd, dat God de blinden zal leiden, dan ligt daarin opgesloten, dat Hij die blinden met het licht van het Evangelie zal bestralen. We vinden hier dan ook weer een bijzondere belofte van de toebrenging der heidenen, zoals we zulke beloften in de profetie van Jesaja veel kunnen vinden.

Deze belofte geldt dan ook weer alleen voor de uitverkorenen Gods. Ze zijn ook geestelijk blind van nature zoals alle andere mensen. En ook na ontvangen genade blijft er zeer veel van die geestelijke blindheid in hen over. Blinden nu hebben een leidsman nodig, daar zij anders de weg niet kunnen vinden en zeker niet een weg die zij nimmer hebben gegaan. De Heere zegt dan ook hier in de tekst, dat Hij de blinden zal leiden door de weg, die zij niet geweten hebben. Die weg waardoor God die blinden zal leiden, is de weg der zaligheid. Dat is een weg die deze blinden niet hebben geweten. De heidenen waren tot de tijd des Nieuwen Testaments van die weg ook geheel onwetend, op een enkele uitzondering na. Daar zij buiten het licht van het Evangelie leefden, wisten zij van Christus niet en Hem te kennen is juist nodig tot zaligheid.

Maar al leven wij nu onder het licht van het Evangelie, wie van nature kent de weg recht die hem ter zaligheid leidt? Christus is ons verborgen, hoe duidelijk het Evangelie ons Hem ook aanwijst. Als de blinden door God geleid worden, zal het van stonde aan blijken dat de weg waarin God hen leidt, een weg is die zij niet geweten hebben, ook al hebben zij altijd onder de zuivere leer der Waarheid geleefd en alzo wel genoeg van Christus en de weg der zaligheid gehoord. De handeling Gods immers met de ziel in het deelachtigmaken van het door Christus verworven heil, is de ziel geheel verborgen. Er is niets meer verborgen voor de mens dan dat men al zijn koopgeld kwijt moet raken, om geheel uit genade door de verdiensten van een Ander zalig te worden. Dat de weg die naar de waarneming der ziel naar de hel leidt, nu juist de weg ten hemel is, kan men niet bekijken. De nauwe weg ten leven kennen we niet en kiezen we uit onszelf niet. Men kan het zo wel voorstellen, alsof de mens voor de keus wordt geplaatst van of de brede weg des verderfs te kiezen of de weg die ten leven leidt en dat het dan van de vrijheid van de mens afhangt welke weg men kiest, maar de mens kiest uit zichzelf de weg ten leven niet.

In deze tekst wordt weer het vrije eenzijdige werk Gods gepredikt in het zaligen van zondaren. De grote *Goddelijke Ik* is hier aan het woord en Die zegt ons wat Hij zal doen. Tot vijf keer toe vinden we in de tekst het woordje *Ik*. Maar o, welk een eeuwige liefde straalt ons uit dat woordje tegen! Als die grote Ik niet de Almachtige was, kwam er niemand tot de zaligheid. Maar die grote Ik wil de blinden leiden. En dan nog wel liefst weerbarstige blinden, die een weg willen gaan die hun recht schijnt, maar waarvan het einde paden des doods zijn. Het werk Gods gaat echter onweerstandelijk door. De blinden worden geleid in wegen waar ze niet op gerekend hebben. De Heere brengt ook dikwijls de mens in zulke geheel andere

levensomstandigheden dan die men zich ooit heeft kunnen voorstellen. Er worden wegen afgesneden die men eertijds bewandelde en waarvan men dacht dat men die tot het einde van het leven zou kunnen gaan. Men heeft soms volop in de wereld geleefd en men is in een werelds leven tot een huwelijk gekomen en men heeft gedacht zo het gehele leven in de dienst der wereld te kunnen doorbrengen. Of anders kan het zijn, dat men samen wel levende onder het zuivere licht van Gods Woord, een zelfde weg bewandeld heeft in een uitwendige onderwerping aan Gods geboden, maar toch was het een leven buiten God, waarin men de tijdelijke welvaart zocht boven het heil van de onsterfelijke ziel. En zo kan het gebeuren, dat de Heere ook in het maatschappelijke leven ons gaat leiden in een weg die we niet geweten hebben, door een verandering van werkring of een achteruitgang van zaken, of ook wel door het smartelijk verlies van bezittingen of dierbare bloedverwanten.

Voor degenen die naar Gods voornemen geroepen worden, moeten echter alle dingen medewerken ten goede. "En Ik", zegt de Heere, "zal de blinden leiden door den weg, dien zij niet geweten hebben." Gods wegen zijn hoger dan onze wegen. We kunnen met de farizeeërs wel gevraagd hebben: "Zijn wij dan ook blind?" God weet echter die hovaardige mens wel te vernederen. Nicodemus mocht een farizeeër, ja een overste der Joden zijn, maar Christus heeft hem een weg gewezen die hij niet wist. Hij moest uit de mond van de grote Leraar ter gerechtigheid horen: "Zijt gij een leraar Israëls, en weet gij deze dingen niet?" En Paulus was ook naar de wet een farizeeër, maar als God hem op zijn weg neervelde, moest hij vragen: "Heere, wat wilt Gij, dat ik doen zal?" Zo weet God die hovaardige blinde wel op de knieën te brengen. God zal die blinden tot Hem doen komen. Met gewezen en met smekingen zal Hij ze voeren. Dat dit nu de weg is die ze ter zaligheid leidt, kunnen ze niet denken. Toch weet de Heere ze te binden aan Zijn troon, al schijnt de weg die ze nu moeten gaan, een weg te zijn die ze regelrecht naar de hel leidt. Ze kunnen God toch niet meer missen. Al moet Hij ze rechtvaardig voor eeuwig verdoemen en al kunnen ze niet anders verwachten, ze kunnen toch ook buiten God niet meer leven.

Dat Goddelijke werk zien we weer zo duidelijk verklaard liggen in de tekst. God weet Zijn volk van stonde aan in Zijn leiding met hen aan Zich te binden. Met de hel voor ogen, roepen zij de Heere aan, zeggende: "Och, HEERE, bevrijd mijn ziel." De tekst zal ons echter doen weten, dat de Heere de duisternis voor hun aangezicht ten licht zal maken en het kromme tot recht. We hopen daar straks wat nader op in te mogen gaan. God doet Zich bewonderen in de weg die Hij houdt met Zijn volk. Als men gedacht heeft dat de weg die men gaan moest alleen van Gods toom en gramschap getuigde, zal men later mogen zien dat God uit enkel liefde zo heeft gehandeld met de ziel. Dat geldt van heel de weg die God met de Zijnen houdt, tot het einde van het leven toe. Zijn wegen doorkruisen altijd maar de wegen van Zijn volk. En hoe komt het dat die wegen onze wegen doorkruisen? Omdat we altijd een andere weg ons hadden voorgesteld. Och, waren we nog maar recht blind, we zouden ons laten leiden! Maar er zijn toch zoveel misvattingen en verkeerde voorstellingen bij ons te vinden, niet alleen van de weg ter zaligheid, maar ook van de weg die we in dit leven hebben te gaan. We kunnen maar niet zien dat wat tegen ons schijnt te zijn, juist voor ons is. De oude Jacob is ons daarin tot een voorbeeld. Hoe ouder we worden, hoe blinder we ook nog worden, met al de ervaring die we in ons leven kunnen hebben opgedaan.

De weg der ontdekking is ook maar een weg die wij niet weten. Die weg is ook een doorgaande weg tot het einde toe. Och, we moeten er toch zo achterkomen dat we eigen eer zoekende mensen zijn. De man die deze preek op een sterke aandrang van sommige mensen thans zit te schrijven, zou zich gemakkelijker daartoe hebben laten

overhalen, als hij niet zou moeten ervaren dat de Heere hem tegenkomt in alles waarmee hij zichzelf bedoelt. Die zelfbedoelingen kruipen immers overal zo tussen. En God gedooft dat zoeken van eigen eer in ons nu eenmaal niet. Dat zullen we goed moeten weten. Daar hebben we ons gehele leven voor nodig. De weg wordt daarom ook steeds nauwer die we hebben te gaan. Zo gaat de vrees voor de dood ons dan ook steeds meer bekruipen. De voorbeelden zijn ons tot lering geweest van degenen die nogal ruim geleefd hebben, maar voor wie het donker werd naar de ziel bij het sterven. God kwam om Zijn eer, want die geeft Hij niet aan de mens en Zijn lof niet aan, de gesneden beelden. Maar o, dat "ik" toch van de mens dat overal tussen kruipt! Hoeveel vrees er dan ook veelal kan zijn voor de dood, zo kan het verlangen toch ook wel sterk worden om van zichzelf en dus ook van dat zoeken en bedoelen van zichzelf eens voorgoed verlost te mogen worden. De dood kan daar toch alleen maar een eind aan maken, als de boom niet naar het noorden behoeft te vallen.

In de tekst is de Goddelijke Ik aan het woord. Die zorgt voor Zijn eer en leidt daarom de blinden door wegen en paden die zij niet geweten hebben. Men zal moeten weten, veelal op een zeer pijnlijke wijze, wat de gevallen staat is van de mens.

Och geliefden, het is dan toch onze begeerte in het diepst onzer ziel, dat we in deze herdenkingspredikatie nog hoog van God zullen mogen opgeven en dat de mens maar zo laag mogelijk zal worden neergezet. We zijn zulke zelfbedoelers, zulke ik-goden in onze diepe val geworden. Zo is er dan ook aan onze zijde niet anders dan schuld te vinden. Maar de Heere weet wat maaksel dat we zijn. Die woorden zeggen niet, dat Hij ons niet goed gemaakt heeft, maar het maaksel Gods is zo mismaakt door die diepe val geworden. Men kan uit zichzelf maar nooit de Schepper meer recht eren en bedoelen.

Alleen door genade zal men Gods eer weer mogen zoeken en bedoelen. Dan valt men als een schuldig mens voor God in. God kan ons dan geen kwaad meer doen als Hij ons voor eeuwig van voor Zijn aangezicht verstoot. Op dat plekje zullen we moeten komen, zal genade ons recht dierbaar kunnen worden. Daar werkt God het op aan in de weg waarin Hij de blinden leidt. Christus zal een gestalte in de ziel moeten krijgen. Hij is niet als een blinde geleid in een weg die Hij niet wist. Van eeuwigheid heeft Hij Zich gewillig Borg gesteld. God de Vader heeft Zijn Zoon Borg doen worden. Door zulk een weg heeft Hij Zich op zulk een uitnemende en voor ons onbegrijpelijke wijze willen verheerlijken. Al degenen die zalig worden, zullen dat moeten weten. Het heilgeheim van het werk der zaligheid zal ons moeten worden ontdekt. Voor de wijzen en verstandigen blijft dit verborgen. Maar de blinden, die de weg niet weten, zijn de kinderkens aan wie de Vader naar Zijn eeuwig welbehagen deze dingen openbaart. Dat is de diepe inhoud van de tekst, als de Heere hier zegt: "En Ik zal de blinden leiden door den weg, dien zij niet geweten hebben. Ik zal hen doen treden door de paden, die zij niet geweten hebben."

Bij aan en bij voortgang zijn dat wegen en paden waarvan we niet kunnen denken dat die zo nuttig en nodig voor ons zijn, opdat genade ons recht dierbaar zal kunnen worden. Alle uitwendige wegen van beproeving zijn ons ook zo onbekend, zodat we steeds maar niet kunnen zien dat die voor onze ziel zo heilzaam en profijtelijk zijn. Ook de weg van geestelijke afbraak, ontleding, duisternis, bange zielsbestrijding en verlating is ons zo onbekend, want we kunnen echt niet zien welk een eeuwigheidswinst daar voor ons achter ligt. Maar daar wil de Heere hier in dit leven toch ook al wel licht over geven. Dat is onze tweede hoofdgedachte waarbij we u nog wat nader zouden willen bepalen.

2. Hoe Hij licht over deze belofte schenkt.

"Ik zal de duisternis voor hun aangezicht ten licht maken en het kromme tot recht."

Daar de blinden geleid worden door wegen en paden die zij niet hebben geweten, moeten ze inwendig ook zoveel in duisternis verkeren. Ze hebben geen licht over hun weg. En toch ligt hun weg wel in Gods Woord verklaard. Er is niet één weg die Gods volk heeft te gaan, of die is wel in Gods Woord te vinden. Maar Geesteslicht is ons nodig om te zien dat we geen vreemde weg gaan.

De Heere moet de duisternis altijd maar weer voor de ziel doen opklaren, opdat men de weg die men te gaan heeft, in Zijn Woord zal mogen vinden. Men kan zichzelf met allerlei waarheden en geschiedenissen uit Gods Woord niet helpen buiten de voorlichting van Gods Geest om. Van de Bijbelheiligen kan men wel geloven dat ze ook zulke wegen hebben moeten gaan en dat het daarin goed met hen uitgekomen is, maar men durft zich aan hen niet gelijk te stellen. Neen, men kan zich met geen bespiegelende kennis helpen. Daarbij zijn de wegen waarin die blinden geleid worden, zo pijnlijk voor het vlees. Dus wat de Bijbelheiligen nodig hadden, dat heeft de ziel ook nodig, namelijk om het met God eens te mogen worden in de weg die men moet gaan. Anderen kunnen het soms wel voor ons zien, dat de weg die we gaan, zo goed en profijtelijk voor ons is. Elifaz wist het Job ook wel te zeggen, dat hij anderen had weten te bemoedigen, maar nu hij zelf zo'n moeilijke weg moest gaan, wist hij er geen raad mee. "Zie, gij hebt velen onderwezen", zo heeft Elifaz tot hem gezegd, "en gij hebt slappe handen gesterkt. Uw woorden hebben de struikelenden opgericht, en de kromme knieën hebt gij vastgesteld. Maar nu komt het aan u en gij zijt verdrietig; het raakt tot u en gij wordt beroerd."

Er lagen geen bijzondere oorzaken bij Job waarom God hem zo zwaar met tegenheden bezocht. En toch was er wel een oorzaak. Hij meende zich voor Gods aangezicht nog wel te kunnen verdedigen, maar al mocht er wel zaaksgerechtigheid bij hem zijn, hij moest weten dat zaaksgerechtigheid nog geen persoonsgerechtigheid is. Niemand die leeft, zal voor Gods aangezicht rechtvaardig zijn. Zo was er dan toch nog wel een verborgen hoogte bij Job die nog geslecht moest worden. Als God hem antwoordde uit een onweder, heeft hij moeten zeggen: "Met het gehoor des oors heb ik U gehoord, maar nu ziet U mijn oog. Daarom verfoei ik mij, en ik heb berouw in stof en as."

De weg des Heeren met Zijn volk is altijd zo vernederend voor de mens. Het heeft heel wat te zeggen als er in de tekst over blinden en over duisternis wordt gesproken. Die blinden weten de weg niet. Daarom wordt het zo duister voor de ziel. We hebben nu niet te spreken over een uitwendige of natuurlijke blindheid. Die daarmee bezocht zijn, weten wat het is om zo hun weg door het leven te moeten gaan. Er wordt echter in de tekst over een blindheid naar de ziel gesproken. Geestelijk blinden zijn we allen van nature. En in een grote duisternis zijn we allen gekomen door onze diepe val. "Eertijds waart gij duisternis", zo zegt de apostel tot de ware gelovigen in Efeze 5. De mens mocht in de staat der rechtheid in het licht wandelen, delende in de zalige gunst en gemeenschap van zijn Schepper. Maar onuitsprekelijk ellendig is de staat waarin men nu verkeert, gescheiden van Gods gunst en gemeenschap, gebonden onder de macht der duisternis, dienende de vorst der duisternis, die een mensenmoorder en een leugenaar is van den beginne. En de duisternis maakt ook ons onbekwaam om ook maar iets te kunnen doen wat ons waarlijk tot geestelijk en eeuwig nut kan zijn. De natuurlijke mens verstaat niet de dingen die des Geestes Gods zijn. O, hoe vreselijk om in die duisternis te blijven en straks in een eeuwige duisternis weg te moeten zinken! Dan gaan onze ogen open bij de dood.

God wil Zijn volk genadiglijk vanuit die duisternis tot het licht brengen. Het licht ontdekt de duisternis. Men ziet dan de gevaarvolle staat waarin men verkeert. Elk ogenblik kan men in de eeuwige duisternis neerstorten. Het behaagt de Heere echter op Zijn tijd het licht te doen opgaan in de duistere ziel. Christus wil Zich als het waarachtige Licht door de ziel doen kennen. En die in Hem gelooft, zal in de duisternis niet wandelen, maar zal het licht des levens hebben, zoals Hij Zelf gezegd heeft. Toch is het voor de discipelen ook nog zo donker geworden in de weg die zij moesten gaan, als de Bruidegom van hen werd weggenomen. Maar toen kwam Hij Die het Licht Zelf was in een grote duisternis terecht. Die drie-urige duisternis op Golgotha is voor Hem ook wat geweest! Toen heeft Hij moeten roepen: "Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?" Maar het is toch weer licht geworden op Golgotha. Hij heeft Zijn werk volbracht, ten goede voor Zijn Kerk.

Die Kerk behoeft niet altijd en eeuwig in de duisternis te blijven. Het licht gaat op in de duistere ziel in de ruime ontsluiting van de weg der verlossing in die Persoon des Middelaars. En nog meer, als Hij Zich als dat Licht des levens aan de ziel liefderijk wil openbaren. Maar ook zeker wel als de verborgenheden van het werk der verlossing worden opgeklaard in de kennis van Hem als die schulddragende en schuldovernemende Borg, Die voor de Zijnen de dood is ingegaan, maar ook uit de dood is opgestaan, ja, opgevaren ten hemel, om ze weer te stellen in dat licht van Zijns Vaders gunst en gemeenschap. O, gij verdrukte, door onweder voortgedrevene en ongetrooste, God zal uw stenen eens gans sierlijk leggen en u op saffieren grondvesten! Maar voor de wegen die men in dit leven moet gaan, waarin de ziel veelal door duisternissen is omringd, heeft deze tekst ook zoveel te zeggen. De Heere zal ook die duisternissen ten licht maken en het kromme tot recht.

De dierbare inhoud van deze waarheid is de schrijver van deze preek ook niet geheel onbekend gebleven. Liever zou hij over zichzelf niet schrijven, maar hij behoeft en mag in deze gelegenheidspredikatie toch ook niet verzwijgen wie God voor hem geweest is in de weg die hij gedurig als een blinde moest gaan en waarin hij zich ook van vele duisternissen zag omringd. Hoe doet God Zich dan toch bewonderen, als men op zijn afgelegde levensweg eens mag terugzien. Een halve eeuw door God te zijn gebruikt in Zijn dienst, is niet gering te achten. Zeker niet als men er zich niet toe bekwaam gezien heeft, om ook maar één enkele keer het Woord Gods te kunnen uitdragen en daarom God wel heeft gesmeekt om voor zo'n weg bewaard te mogen blijven. Maar door God overwonnen zijnde, is men gewillig gemaakt. En toch bleven toen de beproevingen ook niet uit. Weggevoerd uit huis en woonplaats en verkerende vier maanden lang onder de benauwende macht van de vreemde overheerser, met de dood gedurig voor ogen, was het niet meer te denken dat men ooit nog eens tot dat ambt zou komen waartoe men zich door God geroepen wist. Maar tot de tijd toe dat Zijn woord kwam, heeft hem evenals een Jozef de rede des Heeren doorlouterd. Als een Job werd men beproefd ten einde toe. Maar God maakte de duisternis ten licht en het kromme tot recht. Dat heeft Hij steeds gedaan. Steeds wist men het niet meer wat de weg des Heeren was. Van niet één gemeente die men heeft mogen dienen, heeft men van tevoren kunnen denken dat men daar geplaatst zou worden. Dat was bij de eerste gemeente al duidelijk het geval. Van de zovele uitgebrachte beroepen, waaronder grote gemeenten met een nieuw kerkgebouw en een geschikte pastorie, moest het beroep worden aangenomen naar een gemeente in een verwoest dorp, zonder daar dadelijk een pastorie te kunnen betrekken. Maar o, het is altijd maar het voornaamste als men mag weten dat men zijn weg niet zonder de Heere gaat. Dan doet de Heere de waarheid van het Woord onzer overdenking ons ondervinden: "En Ik

zal de blinden leiden door de weg, dien zij niet geweten hebben, Ik zal hen doen treden door de paden, die zij niet geweten hebben; Ik zal de duisternis voor hun aangezicht ten licht maken en het kromme tot recht."

Wat in de eerste gemeente werd ondervonden, was ook weer de ondervinding in de volgende gemeente. Toen zijn de duisternissen van bange zielsbestrijdingen ook niet uitgebleven. Men werd er mee aangevallen dat men zijn eigen weg gegaan was, terwijl men er juist altijd zo bang voor was geweest om een eigen weg te gaan. En de Heere had ook met zoveel klaarheid doen zien dat dit de weg was die men gaan moest. Maar als men in de duisternis van de hoogste aanvechtingen van satan terechtkomt, kan men met de helderste getuigenissen die de Heere daarvan in de ziel heeft gegeven, niets meer beginnen. Satan gaat daar niet voor opzij. Hij heeft de Zoon van God, na het getuigenis dat de Vader bij Zijn doop door Johannes vanuit de hemel van Zijn Zoonschap had gegeven, wel in de verzoeking in de woestijn op Zijn Zoonschap durven aanvallen, met tot Hem te zeggen: "Indien Gij Gods Zoon zijt."

Maar satan heeft het in die verzoeking tegen Hem moeten verliezen. En nu kunnen de duisternissen voor de Kerk ook ten licht gemaakt worden en het kromme tot recht. Dan heeft de Heere ook daarin geen betere weg met de ziel kunnen houden. Zo weet Hij Zijn knechten dienstbaar te stellen voor anderen die ook hun weg in duisternissen en onder bange zielsbestrijdingen moeten gaan.

De Heere maakt het kromme tot recht. Later zal men het toch altijd maar het beste kunnen zien, dat wat tegen de mens scheen te zijn, juist voor hem was geweest. "Wie is wijs? Die versta deze dingen. Wie is verstandig? Die bekenne ze. Want des HEEREN wegen zijn recht, en de rechtvaardigen zullen daarin wandelen, maar de overtreders zullen daarin vallen." O, wat is men er goed mee als men later in de zalige erkenning daarvan eens op zijn weg terug mag zien. Dan zal men toch ook niet anders kunnen doen dan met de dichter getuigen:

*Heilig zijn, o God, Uw wegen;
Niemand spreek' Uw hoogheid tegen;
Wie, wie is een God als Gij,
Groot van macht en heerschappij?
Ja, Gij zijt die God, Die d' oren
Wond'ren doet op wond'ren horen;
Gij hebt Uwen roem alom
Groot gemaakt bij 't heidendom.*

Dan worden er raadselen voor de ziel opgelost. Men zal zien dat God er wel voor weet te zorgen, dat Hij er met de eer uitkomt. Hij weet het beter dan dat wij het weten. Tot die erkenning zullen we moeten komen. Hij leidt geen zienden, maar hij leidt *blinden*. Mensen die zelf de weg niet weten. Hij doet ons dan ook altijd met al ons eigen werk en onze overleggingen en berekeningen vastlopen. Dan kan men er zichzelf niet meer uithelpen. Men kan aan de weg die men moet gaan zelf niets veranderen. De perikelen die ons op die weg overkomen, kunnen we zelf niet afkeren. God doet dat op Zijn tijd en op Zijn wijze. En als er staat dat God de duisternissen ten licht zal maken en het kromme tot recht, wil dat ook niet zeggen dat Hij ons van kruis en druk voorgoed verlost, maar dat Hij ons doet zien dat wat duister en krom voor ons is, toch de rechte weg is die ons ter zaligheid leidt. Wij zouden gedurig wel willen dat de Heere het roer van ons levensscheepje eens om zal wenden, maar als Hij dat deed, waar zouden we dan terechtkomen? We zullen het woord des Heeren, gesproken door de mond van de profeet Ezechiël eens recht ter harte moeten leren nemen, als Hij zegt: "Zouden Mijn wegen, o huis Israëls, niet recht zijn? Zijn niet uw wegen onrecht?" Het is wel

gelukkig dat de Heere onze wegen die dikwijls zo krom zijn, nog recht wil maken. Wat wij bederven, kunnen we zelf niet meer goed maken. Maar nu wil de Heere ons ook steeds nog maar weer helpen uit de moeilijkheden waarin we onszelf gebracht hebben. Ook op deze wijze wil Hij de duisternis voor ons aangezicht ten licht maken en het kromme tot recht. Dan worden we van onze verkeerde wegen teruggebracht en dan hebben ons de moeilijkheden waarin we onszelf gebracht hebben, als een gans schuldige aan Zijn troon gebonden. Welk een wonder toch, dat de Heere ook op deze wijze voor Zijn Eigen werk blijft instaan. Dan zegt Hij ons, dat Hij wel geweten heeft dat wij gans trouweloos handelen zouden. We vallen de Heere niet tegen. Maar Hij weet dan ook hoe Hij met ons handelen moet. Neen, God vergist Zich in Zijn handelingen niet. Dat zullen we zien, als Hij de duisternis voor ons aangezicht ten licht maakt en het kromme tot recht. Hoe getuigt dan toch dit woord van de eeuwige liefde Gods in Zijn leiding met Zijn kerk! Maar zo zal Hij de Zijnen dan ook liefderijk leiden tot het einde toe. Daarvan spreekt ook de tekst en dat brengt ons tot onze derde gedachte, als we willen zien hoe Hij die belofte tot het einde toe getrouw nakomt.

3. Hoe Hij die belofte tot het einde toe getrouw nakomt

"Deze dingen zal Ik hun doen en Ik zal hen niet verlaten." De Heere geeft er met deze woorden nog eens de volle verzekering van, dat Hij zal doen wat Hij in de tekst belooft. Hij zal de duisternis ten licht maken en het kromme tot recht. Maar dat zal Hij dan ook doen tot het einde toe. Hij blijft de Getrouwe en de Onveranderlijke. Welk een dierbare belofte is het toch, die we hier vinden. Een belofte die de Heere nog wel eens herhaalt. Er zijn vele teksten waarin Hij deze toezegging doet. Onze geliefde overleden broeder ds. Van Beek mocht ons in Gouda, als onze derde standplaats, bevestigen met de woorden: "Gelijk als Ik met Mozes geweest ben, zal Ik met u zijn; Ik zal u niet begeven en zal u niet verlaten." Menigmaal hebben we aan deze woorden mogen denken en zijn ze ons ook tot troost geweest. En tot de dag des ouderdoms gekomen zijnde, heeft de Heere ons ook willen bemoedigen, als we gevoelden hoe de krachten ons gingen ontbreken, met de woorden: "En tot den ouderdom toe zal Ik Dezelfde zijn, ja tot de grijsheid toe zal Ik ulieden dragen; Ik heb het gedaan, en Ik zal u opnemen en Ik zal dragen en redden." Maar dat woordje redden heeft ons doen weten, dat daar gedurig nood voor de ziel aan verbonden is. En al heeft de Heere dit toegezegd, dan gaat de weg toch ook steeds nog weer anders dan dat we hebben kunnen denken. Zo was het ook met het emeritaatschap. Nimmer heeft men kunnen denken, dat men ook zulk een weg nog had te gaan. Maar als de Heere de duisternis voor ons aangezicht ten licht wil maken, dan mogen we weten dat we ook deze weg niet alleen behoeven te gaan. Hoe vertroostend is het dan geweest, als we een predikatie van een geachte oude schrijver mochten beluisteren over Hebrëeën 13:5 en 6, over de woorden: "Want Hij heeft gezegd: Ik zal u niet begeven en Ik zal u niet verlaten. Zodat wij vrijmoediglijk durven zeggen: "De Heere is mij een Helper, en ik zal niet vrezen wat mij een mens zal doen." Als God met ons is, dan kunnen we tegenover de mensen vrijmoedig de ogen opslaan. Het onbegrip van mensen kan de weg wel heel wat moeilijker voor ons maken dan dat die al is. Maar als God met ons is, mogen we toch vrijmoedig zeggen: "De Heere is mij een Helper, en ik zal niet vrezen, wat mij een mens zal doen."

En dan wil de Heere de ene bevestiging van de waarheid dat Hij ons niet verlaten zal wel na de andere geven, zoals Hij ook deed uit het dagboek van Philpot: *Korenaren uit de volle oogst*. Hij zegt daar: "Indien gij op Hem kunt vertrouwen; in Zijn getrouw Woord geloven; alle zelfvertrouwen verbannen en het ganse gewicht uwer ziel – en o, welk een gewicht is dat! – hangen op een getrouwe Verbonds-God, dan zal Hij u nooit

begeven, noch verlaten. Gij moogt behoefte gevoelen aan iets tastbaars; iets om te zien of te horen, dat afgescheiden is van het geloof. Ziet daar niet naar uit. Wij wandelen door geloof, niet door aanschouwen. Het moet een onvoorwaardelijk vertrouwen zijn in een onzichtbare God."

De Heere geeft toch zulk een sterke verzekering van de waarheid van Zijn belofte in de tekst, als Hij zegt: "Deze dingen zal Ik hun doen en Ik zal hen niet verlaten." Maar Hij doet ons de troostvolle waarheid van die belofte altijd maar ondervinden, als we dat waarlijk nodig hebben. Dat weet de Heere het beste. Wij kunnen soms wel denken dat we niet meer verder kunnen op onze weg, maar dan hebben we soms nog licht genoeg. Maar als we werkelijk niet meer verder kunnen gaan, dan zal de Heere Zich aan ons niet onbetuigd laten. Die belofte laat Hij ons hier horen. Het wil wat zeggen, dat een eeuwig en onveranderlijk God als de Jehovah, de IK ZAL ZIJN DIE IK ZIJN ZAL, Zich zo aan de Zijnen verbindt! Hij is toch een God Die niet liegen kan. En toch wil Hij de waarheid Zijner belofte met eedzwering bevestigen. En daar Hij bij niemand die meerder was dan Hij kon zweren, zo zwoer Hij bij Zichzelf. Zo is Hij in de tekst als de grote Goddelijke Ik aan het woord, tot vijfmaal toe. Hij zal de Zijnen niet verlaten. Hij zal tonen dat Hij bij hen is, als Hij ze zal uithelpen en verlossen. Dan scheen het wel alsof Hij niet bij hen was. Alsof zij dus alleen hun weg moesten gaan. Dan scheen al hun roepen tevergeefs. Met Job moeten ze dan wel zeggen: "Zie, ga ik voorwaarts, zo is Hij er niet, of achterwaarts, zo verneem ik Hem niet." O, die bange verlatingen waarin de ziel dan kan verkeren! Maar als Hij de duisternis voor hun aangezicht ten licht maakt, dan zullen ze zien dat Hij toch bij hen is geweest. Als het goud of zilver in de smeltkroes wordt gelouterd, dan staat de louteraar erbij. Hij weet hoe ver hij het moet laten komen. De grote Louteraar zal ze niet verlaten. Hij zegt: "Wanneer gij zult gaan door het water, Ik zal bij u zijn, en door de rivieren, zij zullen u niet overstromen; wanneer gij door het vuur zult gaan, zult gij niet verbranden en de vlam zal u niet aansteken."

In onze jonge jaren mochten we de kracht van dat woord ervaren bij onze wegvoering door de Duitsers. Hij heeft dat woord toen ook waar gemaakt. En Hij heeft het steeds waar doen zijn. Als Hij Zijn volk verlaten zou, waar zou men dan niet toe komen. Men kan er soms voor vrezen dat men een Saul zal zijn en op een zelfde wijze zijn leven zal beëindigen. Dan ziet men zijn beeld niet in die Bijbelheiligen in wie de genade Gods zo heerlijk uit mocht blinken, maar dan rekent men zich bij die personen van wie Gods Woord niets goeds vermeldt. Dan vraagt men zich af, hoe men zijn leven nog zal beëindigen. De belofte blijft echter gelden tot aan de dood, ja tot in de doodsjordaan, dat Hij ze niet zal verlaten. De Heere doet dan ook met deze belofte de ziel wel eens over dood en graf heen kijken. Het ongeloof doet echter de ziel altijd zoveel kwaad. Dat ongeloof is ook zo Godonterend. En zo blijven daardoor de duisternissen voor de ziel ook steeds weer niet uit. Ook zijn we altijd zo op gevoelige genade gesteld. Maar de blinden moeten leren om in de duisternissen op de Heere te vertrouwen. En waarlijk, al is het dat de ziel er in de duisternis gedurig niets van kan zien, toch zijn er dan ook juist nog genoeg bewijzen van, dat Hij ze niet verlaat. En de Heere wil dat Zijn volk daar acht op zal geven. Men mag de dag der kleine dingen niet verachten. O, de miskenning van wat God gedaan heeft en nog doet, hebben we ook niet gering te achten. Maar we raken hier op aarde ook maar niet van die verdorven natuur verlost. De oude mens kan nooit goed van God denken. En och, als we dan terug zien op wat achter ons ligt, dan blijft er aan onze zijde toch niet anders dan schuld over. Dan heeft het aan de ware kinderlijke Godsvrees en aan het gelovig vertrouwen toch zoveel ontbroken. En dan is er in het persoonlijke en ook in het ambtelijke leven zoveel geweest wat Gods goedkeuring niet kon wegdragen en

waarom de Heere rechtvaardig Zich geheel van ons had kunnen onttrekken. Maar nu wil de Heere naar de zonden niet handelen, al zal Hij Zijn volk de schuld wel tot schuld doen worden en al werkt Hij also nooit over de zonden heen. De waarheid van Zijn belofte blijft echter ook daarin van kracht en die zal Hij van kracht doen blijven ook bij het scheiden van dit aardse leven. Hij doet het bij ogenblikken geloven dat Hij het goede niet in nood onthouden zal, zelfs niet in de dood. Maar het is dan ook weer te groot om zich geschaard te zien onder hen die in oprechtheid voor Hem leven. En toch, Hij Die het beloofd heeft, is getrouw. Hij heeft het toch ook wel doen geloven en zal Hij het niet waar maken, dat Hij bij het naderen van de dood, volkomen uitkomst zal geven. Voor we tot de toepassing overgaan, zullen we dat zingen uit Psalm 68: 10.

*Geloofd zij God met diepst ontzag!
Hij overlaadt ons, dag aan dag,
Met Zijne gunstbewijzen;
Die God is onze zaligheid.
Wie zou die hoogste Majesteit
Dan niet met eerbied prijzen?
Die God is ons een God van heil;
Hij schenkt, uit goedheid, zonder peil,
Ons 't eeuwig, zalig leven;
Hij kan, en wil, en zal in nood,
Zelfs bij het naad'ren van den dood,
Volkomen uitkomst geven.*

TOEPASSING

God zal dus de blinden leiden door den weg, dien zij niet geweten hebben. De mens is blind in de weg die ter zaligheid leidt. We mogen wel leven onder het licht van het Evangelie en daarin van de heidenen en de zovele ongodsdienstigen onderscheiden zijn. En toch, evenals bij het Jodendom ligt er een deksel op ons hart. Aan ongodsdienstigen ontbreekt het in deze tijd in ons land ook niet. En dat in een land dat weleer zo rijk door God beweldadigd is en waarin het heldere licht van Gods Woord zo heerlijk op de kandelaar heeft geschinen. Ook dat heeft het leven in deze wereld vooral de laatste tijd zo benauwd voor ons gemaakt. En dan ook te moeten zien, voorzover als er van godsdienst sprake kan zijn, hoeveel valse godsdienst zich in ons land als de ware godsdienst aandient. Al is ons ambtelijk werk vol van gebrek geweest, dan mogen we ook alleen tot roem van Gods genade getuigen, dat de Heere er ons voor heeft willen bewaren om ook hierin met de stroom des tijds te worden meegevoerd. Al kregen we dan ook schijnbaar alles tegen ons, we konden de Waarheid Gods er niet aan wagen. Maar ook hierin heeft de Heere dan ook betoond, dat Hij ons niet wilde verlaten. Ook in het kerkelijke leven hebben we een weg moeten gaan, waarin we als een blinde werden geleid.

De Heere heeft genade gegeven om tegen een misleidende leer te getuigen en voor de Waarheid op te komen, ook al kregen we daarin zeer veel tegen ons. Maar aan die Waarheid is Gods eer en ook het heil van onsterfelijke zielen zo nauw verbonden. Neen, dan is het niet uit lust tot strijden geweest, als we voor die Waarheid in de bres mochten staan en het bedriegelijke van alle valse leringen mochten aantonen. Voor de zovele zienden in deze tijd, die van geen ongeloof en bestrijdingen meer schijnen te weten, kan het echt geen wonder zijn als ze zalig worden. Als Christus gesproken heeft over degenen die op een gesloten deur zullen kloppen, dan heeft Hij daarmee godsdienstige mensen bedoeld. Men zal immers zeggen: "Wij hebben in Uw tegenwoordigheid gegeten en gedronken, en Gij hebt in onze straten geleerd." En Hij zal

zeggen: "Ik zeg u, Ik ken u niet vanwaar gij zijt; wijkt van Mij af, alle gij werkers der ongerechtigheid." Zo zullen al die oppervlakkig godsdienstigen en ook de schriftgeleerden van deze tijd door Hem worden aangesproken. O, wat zal het voor die mensen toch tegenvallen! Zoekende en menende in te gaan en niet te kunnen.

We hebben degenen die aan onze zorgen waren toebetrouwd (en daaronder in het bijzonder denkende ook aan onze opgroeiende jeugd) daar niet voor over gehad. Al behoren we niet tot die sterkgelovigen en die altijd verzekerde christenen, van de Waarheid die we voorstonden, mochten we volkomen zekerheid hebben, al werden we gewaar dat onze boze verdorven natuur het met die Waarheid ook niet eens kan zijn en al bleven de bestrijdingen inwendig ons hierin ook niet gespaard. We kunnen het wel begrijpen, als we onszelf een weinig leren kennen, dat voor velen de leer van de soevereine verkiezing en verwerping Gods en van de vrije genade een steen des aanstoots is.

Maar waar het vlees zich tegen kant, is toch juist wat God tot verheerlijking strekt. De gevallen mens heeft nu eenmaal met Gods eer niets meer op en is vijandig tegen een leer waarin de mens met al zijn eigen werk aan de kant gezet wordt.

Draagt de mens dan niet de volle verantwoordelijkheid voor al zijn daden? Och, we hopen tot het laatste toe, als we nog het vermogen krijgen om Gods Woord tot onze hoorders te brengen, de dood en het leven, de vloek en de zegen, het wee en het wel ze onder het oog te brengen.

O onbekeerden van hart, bedenk toch wat die Waarheid u te zeggen heeft, waarin u de diep ellendige staat wordt voorgehouden waarin ge in uw natuurstaat verkeert. Het zal toch zo vreselijk zijn als men voor eeuwig verloren moet gaan. En dat te meer als men onder het licht van het Evangelie heeft geleefd. Er is u een weg aangewezen tot uw eeuwig zielsbehoud. Als Christus niet tot ons gekomen was, dan hadden we nog een voorwendsel voor onze zonden, maar nu hebben we dat voorwendsel niet. Dat zijn Zijn Eigen woorden. Hij heeft het getoond toen Hij op aarde was, dat de grootste der zondaren door Hem zalig konden worden. Hoeren en tollenaars mochten met Hem aanzitten en genade in Zijn ogen vinden. Maar die hoeren en tollenaars konden zich niet verder meer in zo'n zondige weg uitleven. Een Zacheüs getuigde, dat hij alles wat hij door bedrog ontvreemd had, vierdubbel wilde wedergeven.

O, vraag toch om het waarachtig ontdekkende licht van Gods Geest, waardoor ge zulk een grote zaligheid niet langer zult kunnen versmaden! Ge weet maar niet hoe blind ge zijt. Vandaar ziet ge ook niet welk een heil, welk een zaligheid, welk een onuitsprekelijk genot er in de weg des Heeren is te vinden. Maar ge zijt er nu nog voor in het heden der genade om daarin te kunnen delen. Och, kon ik die dierbare Persoon des Middelaars genoeg aanprijzen, Die ellendigen en nooddruftigen nodigt om tot Hem te komen. De dienst van deze Koning is waarlijk een liefdedienst. En Hij is vol van genade en waarheid. De duivel belooft veel, maar geeft niets, maar in Christus zijn alle beloften Gods, zoveel als er zijn, ja en amen.

O, gij die als blinden uw weg moet gaan, vraag veel om de voorlichting van Gods Geest, opdat ge uw weg in Gods Woord zult mogen vinden. Al wat naar dat Woord niet is, zal geen dageraad hebben. De blinden die door God geleid worden, worden zo bang voor zelfbedrog. Die weten wat het zijn zal als men in een eeuwige duisternis zal moeten verzinken. Maar als de Heere nog weer eens licht wil geven over de weg die men heeft te gaan, dan mag men weer geloven dat God in alles een Waarmaker van Zijn Woord is. Dan kan men van die God Die in de tekst aan het woord is, weer geen kwaad meer denken. Hij staat voor Zijn werk in, want Hij Die het goede werk

begonnen is, zal het voleindigen tot op de dag van Jezus Christus. En Christus zal als de meerdere Boaz niet rusten totdat Hij de ganse zaak voleindigd heeft.

Het gaat met de Kerk op het eeuwige licht aan. Dan zal men van de wegen die hier zo krom schenen, nog het heerlijkste zingen tot lof en eer van een drie-enig God. Er wordt in de tekst gesproken over een weg en paden. Dat zijn synoniemen die in de Schrift veel worden gebruikt. Woorden van een zelfde betekenis. De duisternis zal ten licht gemaakt worden en het kromme tot recht. Hier op aarde mag men in deze huilende wildernis op een goed plekje komen, als men weer eens van harte met de dichter in mag stemmen dat de Heere recht is in al Zijn weg en werk.

Maar wat zal het zijn, als alle duisternissen voor eeuwig verdreven zullen zijn en als dan alle wegen en paden waarin men hier geleid is, zullen uitlopen in een eeuwige aanbidding en verheerlijking van dat volzalige Goddelijke Wezen. Dan krijgt die grote Goddelijke Ik eeuwig de eer van Zijn Eigen werk. Dat zal een onuitsprekelijke zaligheid zijn. Zo getuigt dan ook de tekst van de volharding der heiligen. Dat is toch ook zulk een dierbare weldaad uit het Verbond der Genade. Wat ligt de grondslag van de Kerk dan toch onwrikbaar vast. Als wij onszelf tot die zaligheid moesten brengen door al die duistere wegen der voorzienigheid heen, dan zouden we als een Asaf voorgoed afscheid van God en Zijn dienst nemen. Maar nu moest die Asaf wel erkennen: "Maar mij aangaande, mijn voeten waren bijna uitgeweken, mijn treden waren bijkans uitgeschoten." Maar diezelfde Asaf heeft toch ook mogen zeggen, als hij in Gods heiligdommen had mogen ingaan: "Gij zult mij leiden door Uw raad; en daarna zult Gij mij in heerlijkheid opnemen." Amen.

DRIE HUWELIJKSPREKEN

8. De zegen van een Drie-enig God

Middelburg 16 december 1993

Openen wij ons samenzijn met het zingen van Psalm 121 het 1ste en het 2^e vers.

(Berijming Datheen)

*Tot de bergen hef ik op mijn
Ogen, ende vandaar
Verwacht ik hulp eenpaar.
Maar op God, Die gemaakt heeft fijn
Hemel en aard' in 't ronde
Wil ik mij vastlijk gronden.*

*God behoedt u voortaan van kwaad;
Hij zal uw ziel voorwaar
Behoeden voor gevaar.
En als gij uit- of ook ingaat,
Zal Hij u steeds bevrijden
En met gaven verblijden*

Verder zal u worden voorgelezen een gedeelte uit Gods heilig en ons alleen tot zaligheid leidend Woord, wat u opgetekend kunt vinden in Numeri 6 vanaf vers 13 tot het einde.

13 En dit is de wet des Nazireeërs: op den dag, als de dagen van zijn Nazireeërschap zullen vervuld zijn, zal hij dit brengen tot de deur van de tent der samenkomst.

14 Hij zal tot zijn offerande den HEERE offeren een volkomen eenjarig lam ten brandoffer, en een volkomen eenjarig ooilam ten zondoffer, en een volkomen ram ten dankoffer.

15 En een korf ongezuurde [koeken], koeken van meelbloem, met olie gemengd, en ongezuurde vladen, met olie bestreken, mitsgaders hun spijsoffer, en hun drankofferen.

16 En de priester zal het voor het aangezicht des HEEREN brengen, en zal zijn zondoffer en zijn brandoffer bereiden.

17 Hij zal ook den ram ten dankoffer den HEERE bereiden, met den korf der ongezuurde koeken; en de priester zal zijn spijsoffer en zijn drankoffer bereiden.

18 Alsdan zal de Nazireeër, aan de deur van de tent der samenkomst, het hoofd van zijn Nazireeërschap beschermen; en hij zal het hoofdhaar van zijn Nazireeërschap nemen, en hij zal het leggen op het vuur, dat onder het dankoffer is.

19 Daarna zal de priester een gezoden schouder nemen van den ram, en een ongezuurde koek uit den korf, en een ongezuurde vlade; en hij zal ze op de handen des Nazireeërs leggen, nadat hij zijn Nazireeërschap afgeschoren heeft.

20 En de priester zal die bewegen ten beweegoffer, voor het aan gezicht des HEEREN; het is een heilig ding voor den priester, met de borst des beweegoffers, en met den schouder des hefoffers; en daarna zal die Nazireeër wijn drinken.

21 Dit is de wet des Nazireeërs, die zijn offerande den HEERE voor zijn Nazireeërschap zal beloofd hebben, behalve wat zijn hand bekomen zal; naar zijn gelofte, welke hij beloofd zal hebben, also zal hij doen, naar de wet van zijn Nazireeërschap.

22 En de HEERE sprak tot Mozes, zeggende:

23 Spreek tot Aäron en zijn zonen, zeggende: Alzo zult gijlieden de kinderen Israëls zegenen, zeggende tot hen:

24 De HEERE zegene u, en behoede u!

25 De HEERE doe Zijn aangezicht over u lichten, en zij u genadig!

26 De HEERE verheffe Zijn aangezicht over u, en geve u vrede!

27 Alzo zullen zij Mijn Naam op de kinderen Israëls leggen; en Ik zal hen zegenen.

Onze hulp en onze verwachting voor dit namiddaguur zij bij de aan- en voortgang in spreken en luisteren beide, in den Naam des Heeren HEEREN, Die de hemel en aarde uit niets heeft voortgebracht; Die trouwe houdt en Die eeuwiglijk leeft en Die nooit laten varen de werken Zijner handen.

Geliefden;

Genade, vrede en barmhartigheid zij u allen bij de aanvang geschonken en bij de verdere voortgang rijkelijk vermenigvuldigd, van God den Vader aller genade en van Jezus Christus den Heere, door den Heilige Geest. Amen.

Zoeken we nu voor alle dingen het aangezicht des Heeren.

Gebed.

Zetten we dit bijzonder samenzijn voort, en dat met elkaar te zingen van Psalm 119 de verzen 83 en 84. Psalm 119 de verzen 83 en 84.

Bruidspaar.

De woorden die we u bij deze gelegenheid zouden willen meegeven kunt u vinden in het u zo-even voorgelezen Schriftgedeelte, het tweede boek van Mozes genaamd Numeri het 6^e hoofdstuk, vers 24, 25 en 26; Numeri 6 vers 24 tot en met vers 26; waar Gods Woord aldus luidt:

De HEERE zegene u, en behoede u!

De HEERE doe Zijn aangezicht over u lichten, en zij u genadig!

De HEERE verheffe Zijn aangezicht over u, en geve u vrede!

Wij beluisteren hier: *De zegen van een Drie-enig God.*

En willen dan zien:

1. De zorg des Vaders.
2. De genade des Zoons.
3. De troost des Geestes.

1. De zorg des Vaders.

Het is voor ons allen de zo bekende Hogepriesterlijke zegen, die heden nog door ons gebruikt wordt, waarbij we u bij deze gelegenheid even zouden willen bepalen. We lezen in het 23^e vers dat de HEERE heeft gezegd: *Spreek tot Aäron en zijn zonen, zeggende: Alzo zult gijlieden de kinderen Israëls zegenen.* Aäron was hogepriester en zijn zonen moesten ook hogepriester zijn. En de hogepriester, dat weten we, was een voorbeeld van Christus Die de tegenbeeldige Hogepriester is. Die hogepriester moest in het bijzonder drie dingen doen, waarin hij duidelijk een schaduwbeeld van Christus was: *offeren, bidden en ook zegenen.*

- ***De Hogepriester offerde offeranden, maar offerde niet zichzelf. Christus heeft Zichzelf geofferd.***
- ***De hogepriester moest bidden, maar kan niet bidden zoals Christus dat doet. Want Zijn bidden is een eisen op het door Hem gebrachte offer.***
- ***Maar we weten ook dat de hogepriester het volk moest zegenen. Juist in deze adventstijd denken we aan dat Zacharias stom werd en hij het volk niet zegenen kon, terwijl het volk er op stond te wachten dat hij naar buiten zou komen en het volk zou zegenen. Welnu, de hogepriester was ook daarin een voorbeeld van Christus. Hij zegent Zijn Kerk met tijdelijke, geestelijke en eeuwige zegeningen.***

De Hogepriesterlijke zegen waarbij ik u nu bepaal, is van een zeer grote betekenis. Dit is een van de bewijsplaatsen in het Ouder Testament. De zegen van een Drie-enig God, dat drie keer: HEERE. In deze Hogepriesterlijke zegen wijst ons dus op de Drie-eenheid Gods.

De eerste keer wordt in het bijzonder God de Vader bedoeld. We hebben onze Apostolische Geloofsbelijdenis. En in die Apostolische Geloofsbelijdenis, die iedere zondag wordt voorgelezen, belijden wij ons geloof in liet bestaan van een Drie-enig God. En zoals onze catechismus ons dat zegt, dan spreekt die Apostolische Geloofsbelijdenis, van God de Vader en onze schepping, van God de Zoon en onze verlossing, van God de Heilige Geest en onze heiligmaking.

Aan God de Vader wordt dus in het bijzonder *de schepping* toegeschreven. Vanzelf heeft de Zoon ook geschapen en de Heilige Geest ook. De Zoon wordt het Woord genoemd en er staat: In den Beginne was het Woord, en het Woord was bij god en het

Woord was God en alle dingen zijn door Hetzelve gemaakt; en buiten Hetzelve is geen ding dat gemaakt is. En wat de Heilige Geest betreft, lezen wij ook: Gij zendt Uw Geest uit. En: Door het Woord des Heeren zijn de hemelen gemaakt en door de Geest Zijns monds al hun heir.

Maar in het bijzonder wordt de schepping de Vader toegeschreven. We lezen dat de Heere Jezus te dier ure Zich verheugde in de Geest en Hij zeide: Ik dank U, Vader, Heere des hemels en der aarde; dat Gij deze dingen voor de wijzen en verstandigen verborgen hebt en hebt dezelfde de kinderkens geopenbaard; ja Vader, want also is geweest het welbehagen voor U.

Aan de schepping is de *Voorzienigheid* onafscheidelijk verbonden en die Voorzienigheid is dan ook bijzonder het werk des Vaders. In Zijn Voorzienigheid onderhoudt God al het geschapene; dat is voor ons een bekende waarheid.

Als we het hebben over de Voorzienigheid dan moet ik er op wijzen, dat deze wordt onderscheiden in een algemene voorzienigheid, die over alle schepselen gaat, een bijzondere voorzienigheid die over de redelijke schepselen gaat en een zeer bijzondere voorzienigheid die over de van God verkorenen gaat.

En dan wil ik u dit gelijk al zeggen, bruidspaar, ik wens U toe, dat ge zoudt mogen leven onder die zeer bijzondere voorzienigheid Gods.

Er geschiedt niets buiten de Voorzienigheid Gods. Ook deze huwelijksluiting, die thans plaats vindt, geschiedt onder leiding van Gods aanbiddelijke Voorzienigheid. Gods Hand heeft u samengebracht en we worden er nu ook bij bepaalt dat het huwelijk een Goddelijke instelling is. Straks zal dat u uit het formulier worden voorgelezen dat God Zelf gezegd heeft, *dat het niet goed is dat een mens alleen zij, maar Ik zal hem een hulpe maken, die tegenover hem zal zijn*; en dat Hij een diepe slaap op Adam deed vallen en een van zijn ribben nam en daaruit de vrouw formeerde en Hij bracht haar tot Adam. En Adam heeft gezegd: *dat is nu vlees van mijn vlees, been van mijn benen en men zal haar Manninne heten, omdat zij uit de man genomen is*. En dan heeft de Heere Zelf gezegd, *dat nu voortaan de man zijn vader en moeder zal verlaten, zijn vrouw aanhangen en die twee zullen tot één vlees zijn*. Dus het gaat niet buiten de leiding van Gods Voorzienigheid om dat uw huwelijk thans gesloten wordt op deze dag. Eerst is het burgerlijk gesloten, nu wordt het kerkelijk bevestigd.

Maar nu wens ik u toe bij deze gelegenheid wanner het huwelijk kerkelijk wordt bevestigd en ik u Gods Woord heb mee te geven, dat de zeer bijzondere Voorzienigheid des Heeren over u zal zijn in het huwelijk dat vóór u ligt; dan deelt u in een zeer bijzondere zegen! En bij die zegen wil ik u juist bepalen. Dat is de zegen, die de mens van nature toch eigenlijk moet missen, want het is toch nooit te zeggen hoe ellendig het met de gevallen mens is. Die, al leeft hij onder de Waarheid en de leer van Gods Woord toch, gescheiden en vervreemd is van zijn Schepper. En daarom heb ik u bij deze gelegenheid te wijzen op het ene nodige, namelijk op God uw Schep- per, om Hem in die weg te leren kennen. Maar dat ook door herschepping en door hartvernieuwende genade.

En het houdt ook heel wat in dat hier wordt gezegd: *De HEERE zegene u en Hij behoede U*. Ik heb u er dan ook op te wijzen dat het betekent, *gezegend te worden door de Eerste Persoon als Vader*. Ik wilde u eerst bepalen bij die zorg des Vaders. Al de uit God geborenen, behoren als het ware tot hetzelfde geestelijke huisgezin waar God de Vader over is. Er zal dus een nieuwe geboorte in ons leven moeten plaats vinden. Dat is de leer waarin gij altijd zijt onderwezen en dat u in deze leer blijft. Maar ik heb u er toch op te wijzen, bij deze gelegenheid, *tenzij iemand wederom*

geboren wordt, hij kan het Koninkrijk Gods niet zien. En ik hoop als die herscheppende genade nog gemist wordt, dat de Heere die genade zal willen verheerlijken en dat God alzo door wederbarende genade uw Vader in Christus zal willen worden. En dan zult u ook leven onder die Vaderlijke zorg. Om het zo maar eens te zeggen, de kleinste en de minst begenadigde in dat huisgezin valt ook onder die zorg des Vaders. Dus als de Heere aanvankelijk genade zou willen verheerlijken in uw hart, dan leeft ge van stonde aan onder die liefderijke zorg des Vaders. Ge begrijpt nu wel dat ik thans niet uitgebreid kan spreken van die grote weldaad van de *aanneming tot kinderen*. Maar ik wil er toch wel even iets van zeggen. Want dat is een grote weldaad, waarop zondag 13 van onze catechismus ons op wijst. Christus is de Enige en de Natuurlijke Zoon des Vaders, *maar wij zijn*, zoals dat daar staat, *om Zijnentwil uit genade tot kinderen Gods aangenomen*. Dat geschiedt dus door die wedergeboorte, waarover ik zo-even sprak, maar het is weer wat anders om dat voor zichzelf met zekerheid te mogen weten. De rechtvaardigmaking is een Rechterlijke daad en de aanneming tot kinderen is een Vaderlijke daad. Een daad die ook weer verbonden is aan de rechtvaardigmaking en die daarop volgt in het leven van een kind van God.

Het is een zeer groot voorrecht als we het zullen weten dat God, Die onze Vader is door schepping, - maar Die onze Rechter is geworden door de zonde, dat Die weer onze Vader in Christus geworden is. Dat Hij niet alleen met ons verzoend is en onze schuld heeft uitgedelgd; tot onze ziel van vrede heeft willen spreken van bóven het verzoendeksel, maar dat Hij ook Zijn Vaderlijk hart voor ons heeft willen ontsluiten, ons Zijn Vaderlijke liefde heeft willen smaken. Het is zo'n grote zaak dat Hij niet alleen met Zijn volk verzoend is, maar dat Hij ook de Vader in Christus van Zijn volk heeft willen worden en dat Hij ook Zijn volk wil doen ervaren wat dat betekent; en dat men ook met wetenschap voor zichzelf in die gemeenschap Gods mag worden teruggebracht. En evenals de verloren zoon, de thuiskomst bij Zijn vader mag ondervinden, door de Vader van verre wordt aanschouwd en Vaderlijk en liefderijk wordt omhelsd. Dat is een grote weldaad! We wensen u toe dat de HEERE u ook deze weldaad zal willen schenken in uw leven, maar dan zal die weldaad ook betekenis voor u krijgen in het huwelijksleven dat voor u ligt; onder de wederwaardigheden die in het huwelijksleven zeker niet zullen uitblijven.

En ik mag en wil niet nalaten dat bij gelegenheid als deze, er op te wijzen wat in het formulier gezegd wordt, *dat de gehuwden allerlei moeiten en tegenspoeden en kruis vanwege de zonden onderworpen zijn*. We kunnen het weten, dat Adam en Eva van God zijn afgefallen, dat de Heere ze het beiden heeft doen weten, wat ze in het huwelijksleven stonden te wachten. En wat voor Adam en Eva geldt, dat geldt ook voor alle gehuwden. Maar het zal zo'n voorrecht zijn als dan die Vaderlijke zorg over u zal mogen zijn en als de Heere u ook uitwendig zal willen zegenen.

We leven in een bijzondere tijd. Er ligt een weeldetijd achter ons. Ik zeg, dat die achter ons ligt en daar kunnen we wel zeker van zijn en we gaan hoe langer hoe meer de verarming tegemoet. En die verarming kan ook niet uitblijven onder het oordeel Gods en dat als gevolg van al die zonden en ongerechtigheid en die uiterlijke weelde in die welvaart zijn bedreven. God zal daar zeker bezoeking over doen. En nu wens ik u toe dat in een tijd waarin de werkeloosheid weer toe gaat nemen, door u nog steeds een geschikte werkgelegenheid zal mogen worden gevonden en dat de Heere gezondheid en kracht zal willen schenken om uw werk te kunnen doen en dat Hij die tijdelijke zegeningen u niet zal willen onthouden. Maar ik wens u bovenal ook toe dat met die tijdelijke zegen een geestelijke zegen gepaard zal gaan en dat zal alleen het

geval zijn wanneer de Vaderlijke zorg over is uitgestrekt. Het is niet eender hoe wij de tijdelijke weldaden uit Gods hand ontvangen. We kunnen die ontvangen uit Gods linkerhand in Zijn ongenoegen en wij kunnen die ontvangen uit zijn rechterhand in Zijn gunst. Zo mag Gods volk de tijdelijke weldaden van God ontvangen. Dan is het weinige wat de rechtvaardigen ontvangen veel meer dan de overvloed der goddelozen. Ik hoop dat die gunst des Heeren uw deel zal mogen zijn in het huwelijksleven. Dat Hij u dus tijdelijk zal willen zegenen, maar daarin u Zijn gunst wil doen ervaren en dat God in alle wederwaardigheden en moeilijkheden die zich in het huwelijksleven zullen voordoen, Zijn Vaderlijke zorg ook zal doen blijken door u liefderijk en Vaderlijk uit te helpen uit de moeilijkste omstandigheden waarin u zich kunt bevinden.

Ik spreek over de moeilijkste omstandigheden. Ja, daar moeten we aan denken: "De HEERE zegene u *en behoede u*". Bruidspaar, er staat geen jonge man voor u en ik kan dan ook wel uit ervaring spreken, dat begrijpt ge wel. En ... ik spreek dan ook uit ervaring. Het leven kan dan ook zo moeilijk en zo zwaar worden dat ge niet meer weet hoe we verder door het leven moeten. Dat ge moedeloos ineen zinkt. Geen kracht meer hebben om verder te gaan. Dat we een prooi worden van het geweld des duivels, al mogen we weten dat we een kind van God te zijn. Maar dan is er geen kinderlijk vertrouwen en dan schijnt het dat die Vaderlijke zorg niet over ons is; dan kan het zeer bang en duister worden voor de ziel. En een verslagen geest, wie zal die oprichten? Maar nu staat hier: "De HEERE zegene u *en behoede u*". En dat wens ik u ook toe dat de Heere u zal behoeden in zulke moeilijke omstandigheden dat ge haast moet bezwijken, maar dat ge die Vaderlijke ondersteuning zult mogen ondervinden op de weg die de Heere u zult hebben te gaan. Dan zult ge weten wat die Vaderlijke zorg inhoudt!

2. De genade des Zoons.

Maar er wordt ook gesproken over *de genade des Zoons*. Want er staat: *De HEERE doe Zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig*. Hier wordt dus de Zoon bedoeld, als er gesproken wordt over de HEERE. Hij is de Heere, de tweede Persoon in het Goddelijke Wezen. En Hij draagt de naam HEERE met enkel hoofdletters. Dat is de naam Jehovah, Gods allergrootste Naam. Hij is de Zoon van God Zelf.

Er wordt over *Zijn Aangezicht* gesproken. Hij is het uitgedrukte beeld van Gods Zelfstandigheid en is het Afschijnsel van des Vaders heerlijkheid. Maar nu worden we hier bepaald bij een zegenbede. En in die tweede bede worden wij dan verwezen naar de Middelaar Gods en der mensen. Hij, Die de Zoon van God was, Die het geen roof heeft geacht Gode evangelijk te zijn, heeft Zichzelf vernietigd. Hij heeft de gestaltenis van een dienstknecht aangenomen, de mensen in alles gelijk geworden, uitgenomen de zonden. Hij is gevonden in de gedaante van een mens en is de Vader gehoorzaam geweest tot de dood, ja, tot in de dood des kruises.

En als hier nu wordt gezegd: *Hij doe Zijn Aangezicht over u lichten*, dan worden wij Hem als Middelaar aangewezen, maar dan wil dat ook zeggen, *als Hij Zijn aangezicht over ons doet lichten*, dat Hij ons als de Middelaar tot zaligheid Zich wilt doen kennen en Zijn bereidwilligheid tot onze verlossing ons zal bewijzen. Want er staat: *en zij u genadig*. Die Persoon is vol van genade. We lezen dat in Johannes 1: *uit Zijn volheid hebben wij ook allen ontvangen genade voor genade*. Die genade bewijst Hij al, zodra een mens van dood levend wordt gemaakt. Wat doet deze Persoon dan? Dan gaat Hij het huis van de sterkgewapende in, Hij ontrooft hem zijn vaten. Want wij zijn allen vaten van de vorst der duisternis, die de sterkgewapende is. We liggen onder zijn

macht en zijn heerschappij. Maar Koning Jezus is Zijn arbeidsloon getoond van eeuwigheid. En dat arbeidsloon zal Hij ook zeker verkrijgen. En degenen die door de Vader verkoren zijn tot de eeuwige zaligheid, zullen als parelen gehecht worden aan Zijn Middelaarskroon.

En dat wens ik u ook van ganser harte toe! Dat bewijst hij als *Zijn genade* aan u. Want dan begint het - ge zijt in die leer onderwezen - met ware schuldontdekking. Dan leert ge u schuldig en strafwaardig kennen. Want anders kan die Persoon des Middelaars u nooit recht dierbaar worden. En dan kunt u nooit de rechte betekenis ervan verstaan: *De HEERE doe Zijn Aangezicht over u lichten, en zij u genadig.*

Ik zou het u met een voorbeeld uit de Schrift duidelijk willen maken wat in het tweede gedeelte van deze hogepriesterlijke zegen wordt bedoeld. En nu denk ik aan de geschiedenis van Ruth. En dan weet ge wel dat Ruth die onberouwelijk keus heeft mogen doen, als zij met Naomi meegegaan is, als Naomi teruggekeerd is uit Moab. Naomi heeft haar schoondochters op de proef gesteld; en zij heeft gezegd: "Keer maar weder, mijn dochters. Want er is echt geen verwachting voor jullie als je met mij mee zult gaan. Ik heb geen zonen meer in mijn buik, ik heb geen man meer, en ik ben oud geworden. Nu heb ik wel een mooie naam: *Naomi*, de lieflijke, maar zo moeten ze mij daar niet meer noemen, ze moeten mij *Mara* noemen. Want de Almachtige heeft mij grote bitterheid aangedaan. Vol toog ik weg, ledig heeft mij de Heere doen wederkeren." En dan weten jullie wel hoe Orpa ze verlaten heeft. Ruth kleefde haar aan. En dan weten we uit de geschiedenis dat ze met Naomi is meegegaan en in de armoede waarin zij verkeerde, moest zij maar aren gaan lezen. En bij geval viel haar een deel voor van de akker van Boas. En toen kwam zij op die akker van Boas en las zij aren op. We weten ook dat Boas haar gade heeft geslagen en dat hij heeft gevraagd, wie die jonge vrouw was. En dat is hem verteld. Maar dan heeft die Boas haar zo liefderijk aangesproken: *Hoor mijn dochter, gaat niet op een ander veld om aren op te lezen, hier zult gij blijven, bij mijn dienstknechten en mijn dienstmaagden. En wanneer u dorst, ga naar de vaten en ik heb de dienstknechten geboden dat zij u te drinken zullen geven.* Wat is daar het gevolg van geweest? Ruth heeft vol verwondering gezegd: *Waarom is het dat ik genade gevonden heb in uw ogen, dat gij mij kent!* Daar moet ik nu bijzonder aan denken, als hier nu staat: *De HEERE doe Zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig.* U! En dat woordje u, heeft nu juist zoveel te zeggen; ook voor Ruth, dat Boas zich zo liefderijk over haar wilde ontfermen.

En gelooft het na maar, bruidspaar, als ge de grootste zondaar voor God wordt, dan zult ge weten dat ge door uw eigen werken nooit meer tot de zaligheid zult kunnen komen. Dan wordt die weg voorgoed voor u afgesneden. Een mens is van nature niet ontvankelijk voor genade, maar dat wordt hij alleen door ware zielsontdekking. En dan wordt hij het onwaardig dat de Heere naar hem om zal zien en genade aan zo'n doodschuldige zal bewijzen. Maar dan zal het dan ook een eeuwig wonder zijn, als de Heere genade wil schenken aan zulk een schuldig schepsel. Ik hoop dat ge dat in uw leven zal mogen ondervinden en dat ge zo de inhoud van deze hogepriesterlijke zegen zult mogen verstaan en mogen ervaren: *De HEERE doe Zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig*; opdat Hij als die meerdere Boas Zijn genadevleugelen lieflijk over u zal uitbreiden. Dat betekent dat Hij u dan geheel voor Zijn rekening neemt. Er is maar één troost in leven en sterven; en die bestaat hierin: *dat hij niet zichzelf maar het eigendom van die Enige getrouwe Zaligmaker is.* En dat houdt het in wat hier staat: *De HEERE doe Zijn aangezicht over u lichten, en zij u genadig.*

3. De troost des Geestes.

Maar, we worden ook nog op de troost des Geestes gewezen. De HEERE verheffe Zijn aangezicht over u en geve u vrede. De Geest is het, de Heilige Geest, de derde Persoon in het Goddelijke Wezen, Die de door Christus verworven zaligheid deelachtig maakt. Niemand kan zeggen Jezus Christus de Heere te zijn, in en door de Heilige Geest. Die Geest moet intrek nemen in het hart.

- *Die Geest is het Die ons van Adam afsnijdt en ons in Christus inplant.*
- *Die Geest overtuigt de wereld van zonde, gerechtigheid en oordeel.*
- *Die Geest is een Geest des oordeels en der uitbranding. Zo doet die Geest zich kennen in Zijn ontdekkend en ontgrondend werk en ook Zijn plaatsmakend werk voor Christus. Wat u altijd voorgehouden wordt, heb ik u ook nu te zeggen. Er moet plaats voor Christus komen. Dat is gebleken toen Hij op aarde kwam, dat er geen plaats voor Hem was. Er was ook geen plaats voor Jozef en Maria in de herberg; geen plaats voor Jezus in de herberg. Hij moest in een beestenstal geboren worden en in een kribbe worden gelegd. Maar Hij móést zo vernederd worden, om Zijn werk hier op aarde te doen. En die Geest deed ook Zijn werk. Simeon werd door de Geest geleid in de tempel en door de Geest werden zijn ogen verlicht voor dat Kind dat in de tempel werd gebracht, om in Hem de door God beloofde Middelaar en Zaligmaker te zien. Dat is nu het werk des Geestes.*
- *Die Geest maakt Christus onmisbaar en gepast voor de ziel om in Hem te vinden alles wat tot het leven en de zaligheid nodig is.*
- *Die Geest brengt ons in de nauwe vereniging met de Persoon met bewustheid voor onszelf. Daar komt Gods ware bekommerde volk achter, met de kennis die men heeft verkregen van Christus. Moet men met een gemis over de wereld gaan en zeggen: mocht ik toch eens weten dat ik Zijn eigendom mocht zijn. Want men kan als het ware de armen niet om Hem heen slaan. Maar het zal nu het werk des Geestes zijn om de ziel te brengen tot zo een toe-eigenende daad des geloofs, waardoor men die persoon des Middelaars zal mogen omhelzen, als de van God geschonken Zaligmaker en zo haar troost te mogen vinden en de wetenschap te hebben in leven en in sterven.*
- *Maar die Geest is verder die grote Kinderleider. Die Geest is het Die ons verzekerd van ons aandeel in Christus en ons verzekerd van ons geestelijk kindschap. Die Geest betuigt met onze geest dat wij kinderen Gods zijn.*
- *Die Geest is het ook Die ons in de weg die wij hebben te gaan in dit leven, ons Zijn vertroosting niet onthoudt. Er wordt van Hem als de Trooster gesproken. De discipelen wilden maar graag de Heere Jezus bij zich houden, maar Hij heeft hen er opgewezen dat het nut was dat Hij wegging, omdat de Trooster, de Heilige Geest, zou kunnen komen. En Hij heeft die Geest gegeven op die grote Pinksterdag, en heeft de discipelen getroost.*

Maar Die troost de kerk nog, hoor, in alle moeitevolle omstandigheden van het leven!

Ik wil nog op één ding wijzen: *en geve u vrede!* Ik hoop dat ge een gelukkig huwelijk zult mogen hebben. En wat bedoel ik daarmee? Wel, ik hoop dat er een rechte band der liefde mag zijn. Ik heb al zoveel meegemaakt en dan kan het zijn dat men ergens binnenstapt en dat niet de vrede maar de onvrede je tegemoet komt. En voel je het zomaar aan dat daar iets ontbreekt. En wat ontbreekt daar? De ware liefde ontbreekt daar. Maar je kunt ook ergens binnenstappen, dat de vrede je als het ware tegemoet komt. En dan voel je het aan, dat daar iets te vinden is, wat bij anderen ontbreekt. Ware liefde, die nauw aan elkaar verbindt. Ik hoop dat die ware liefde ook in uw huis zal gevonden worden. Bovenal die liefde in Christus die harten en zinnen bewaart.

De Heere mocht u die vrede niet onthouden tot de zaligheid van uw ziel. Dat is de vrede, die de Trooster geeft, en dan, wanneer er veel verdriet is. Wat dat kan zo zijn wanneer er veel verdriet is, dat er veel onrust is in de ziel, dat er innerlijk veel beroering is onder alle levensomstandigheden. Maar in één ogenblik kan dat veranderen als die Geest Zijn aangezicht verheft over u en als Hij u in die zoete en zalige vrede wilt doen delen, dan is het net of er geen kruis en druk meer is. En dan moogt ge over alle omstandigheden weer eens heen zien en dan moogt ge geloven dat aan het einde van de strijd een eeuwige zaligheid u staat te wachten. Welnu, ik hoop dat de Heere u in die vrede zal willen doen delen en dat ge zo de inhoud van de Hogepriesterlijke zegen en de bede die ik u nu meegegeven heb, zal doen verstaan en ervaren. En dan zal u ook met de dichter van Psalm 122 het 3^e vers, kunnen instemmen, wat we samen willen zingen:

*Binnen Uw muren wonen zal,
Liefde, vrede en enigheid, enz.*

Wij lezen nu het HUWELIJKSFORMULIER om het huwelijk voor de gemeente van Christus te bevestigen.

Overmits de gehuwden gewoonlijk velerhande tegenspoed en kruis vanwege de zonde overkomt; opdat gij, **NN en NN** (die uw echtelijke verbinding in Gods Naam openlijk alhier in de kerk wilt laten bevestigen), in uw harten ook verzekerd zijn moogt van de gewisse hulpe Gods in uw kruis; zo hoort uit het Woord Gods, hoe eerbaar de huwelijkse staat is, en dat hij een inzetting Gods is, die Hem behaagt; waarom Hij ook de getrouwden wil zegenen, en hen bijstaan, gelijk Hij beloofd heeft; daarentegen de hoereerders en overspelers wil Hij oordelen en straffen.

1. En eerstelijk zult gij weten dat God, onze Vader, nadat Hij hemel en aarde, en alles wat daarin is, geschapen had, de mens schiep, naar Zijn beeld en Zijn gelijkenis, opdat hij heerschappij zou hebben over de dieren der aarde, over de vissen der zee en over het gevogelte des hemels; en nadat Hij de mens geschapen had, sprak Hij: *"Het is niet goed, dat de mens alleen zij: Ik zal hem een hulpe maken, die als tegen hem over zij. Toen deed de HEERE God een diepen slaap op Adam vallen, en hij sliep; en Hij nam een van zijn ribben en sloot derzelver plaats toe met vlees. En de HEERE God bouwde de ribbe, die Hij van Adam genomen had, tot een vrouw: en Hij bracht haar tot Adam. Toen zeide Adam: Deze is ditmaal been van mijn benen, en vlees van mijn vlees. Men zal haar Manninne heten, omdat zij uit den man genomen is. Daarom zal de man zijn vader en zijn moeder verlaten en zijn vrouw aankleven, en die twee tullen tot één vlees zijn."* Daarom zult gij ook niet twijfelen, of de huwelijkse staat behaagt aan God de Heere; overmits Hij Adam zijn huisvrouw geschapen. Zelf toegebracht, en hem tot een huisvrouw gegeven heeft; daarmede betuigende dat Hij nog heden ten dage aan een iegelijk zijn huisvrouw gelijk als met Zijn hand toebrengt.

Daarom heeft ook de Heere Jezus Christus die zó hoog geëerd, met Zijn tegenwoordigheid, giften en wondertekenen te Kana in Galiléa, om daarmee te betuigen dat de huwelijke staat behoort eerbaar gehouden te worden bij allen, en dat Hij de getrouwen Zijn hulp en bijstand altijd wil bewijzen, ook wanneer men zulks allermint verwacht.

2. Maar opdat gij in deze staat Godzaliglijk leven moogt, zo zult gij, ten andere, weten de oorzaken, waarom God den huwelijke staat heeft ingezet.
 - De eerste oorzaak is, opdat de een den ander trouwelijk helpe en bijsta in alle dingen die tot het tijdelijke en eeuwige leven behoren.
 - De andere opdat zij hun kinderen, die zij krijgen zullen, in de waarachtige kennis en vreze Gods, Hem ter eer, en tot hun zaligheid opbrengen.
 - De derde is, opdat een iegelijk, alle onkuisheid en boze lusten vermijdende, met een goede en geruste consciëntie moge leven. Want om hoererij te vermijden, zal een iegelijk man zijn eigen vrouw hebben, en een iegelijke vrouw haar eigen man; also dat allen die tot hun jaren gekomen zijn en de gave der onthouding niet hebben, naar het bevel Gods verbonden en schuldig zijn, zich tot de huwelijke staat, naar Christelijke ordening, met weten en wil hunner ouders, of voogden en vrienden, te begeven; opdat de tempel Gods, dat is ons lichaam, niet verontreinigd worde; want zo iemand de tempel Gods schendt, dien zal God schenden.
3. Daarna zult gij, ten derde, ook weten hoe zich de een jegens den ander naar Gods Woord schuldig is te houden.
 - Eerstelijk zult gij, man, weten dat God u gezet heeft tot een hoofd der vrouw, opdat gij haar naar uw vermogen verstandig leidende, zoudt onderwijzen, troosten en beschermen, gelijk het hoofd het lichaam regeert, ja gelijk Christus het Hoofd, de Wijsheid, de Troost en de Bijstand Zijner gemeente is. Bovendien zult gij uw huisvrouw liefhebben als uw eigen lichaam, gelijk Christus Zijn gemeente liefgehad heeft. Gij zult niet verbitterd tegen haar worden, maar bij haar wonen met verstand, en aan het vrouwelijke vat, als het zwakste, eer geven, als die ook medeërfgenaam der genade des levens met haar zijt; opdat uw gebeden niet verhinderd worden. En naardien het Gods bevel is dat de man in het zweet zijns aanschijns brood zal eten, zo zult gij ook getrouwelijk en naarstig in uw Goddelijk beroep arbeiden, opdat gij uw huisgezin met God en met ere moogt onderhouden, en ook daarenboven iets hebt om den nooddructen mede te delen.
 - Desgelijks zult gij, vrouw, weten hoe gij u naar het Woord Gods houden zult jegens uw man. Gij zult uw wettigen man liefhebben, eren en vrezen, ook hem gehoorzaam zijn in alle dingen die recht en billijk zijn, als uw heer; gelijkerwijs het lichaam aan het hoofd, en de gemeente aan Christus onderdanig is. Gij zult geen heerschappij gebruiken over uw man, maar stil zijn. Want Adam is eerst gemaakt, daarna Eva. Adam tot hulpe. En na de val heeft God tot Eva en in haar persoon tot het ganse vrouwelijk geslacht gesproken: Tot uw man zal uw begeerte zijn, en hij zal over u heerschappij hebben. Deze ordinantie Gods zult gij niet tegenstaan, maar veelmeer het gebod Gods gehoorzaam zijn, en het voorbeeld der heilige vrouwen navolgen, welke op God hoopten, en haar eigen mannen onderdanig waren: gelijkerwijs Sara haar man Abraham gehoorzaam geweest is, hem noemende *haar heer*. Gij zult ook uw man in alle goede en oprechte dingen behulpzaam zijn, op uw huishouding goede acht hebben, en in alle ingetogenheid en eerbaarheid, zonder wereldlijke pracht, wandelen, opdat gij anderen een goed voorbeeld van zedigheid moogt geven.

Ik verzoek u van uw zitplaatsen op te staan.

Daarom, gij NN en NN, nadat gij verstaan hebt dat God de huwelijken staat ingezet heeft, en wat u daarin van Hem bevolen is; zijt gij des zins en willens in deze heilige staat also te leven, gelijk gij hier betuigt voor de Christelijke gemeente; en begeert gij dat deze uw huwelijke staat bevestigd worde?

Antwoord van beiden: Ja.

Daarna spreekt de dienaar tot de gemeente:

Ik neem u allen, die hier nu vergaderd zijt, tot getuigen, dat er geen wettige verhindering tegen dit huwelijk voorgekomen is.

Voorts tot de trouwenden:

Naardien het dan recht en behoorlijk is dat uw zaak voortgang hebbe, zo wille onze Heere God uw voornemen, hetwelk Hij u gegeven heeft, bevestigen, en uw beginsel zij in den Naam des Heeren, Die hemel en aarde geschapen heeft.

Mag ik u thans verzoeken elkaar de rechterhand te geven.

NN bekent gij hier voor God en Zijn heilige gemeente dat ge genomen hebt en neemt tot uw wettige huisvrouw NN hier tegenwoordig; haar belovende, dat gij haar nimmermeer zult verlaten; dat gij haar zult liefhebben en trouwelijk onderhouden, gelijk een getrouw en Godvrezend man aan zijn wettige vrouw schuldig is; dat gij ook heiliglijk met haar leven wilt, haar trouw en geloof houdende in alle dingen, naar uitwijzen van het heilig Evangelie?

Antwoord: Ja.

Daarna tot de bruid:

NN, bekent gij hier voor God en Zijn heilige gemeente, dat gij genomen hebt en neemt, tot uw wettige man **NN**, hier tegenwoordig; en belooft gij hem gehoorzaam te zijn, hem te dienen en te helpen, hem nimmermeer te verlaten, heiliglijk met hem te leven, hem trouw en geloof in alle dingen te houden, gelijk een vrome en getrouwe huisvrouw haar wettige man schuldig is, naar uitwijzen van het heilig Evangelie?

Antwoord: Ja.

De Vader der barmhartigheid, Die u door Zijn genade tot dezen heiligen staat des huwelijks geroepen heeft, verbindt u met rechte liefde en trouw, en geve u Zijn zegen. Amen.

Hoort nu uit het Evangelie hoe sterk de band des huwelijks is, gelijk Matthéüs beschrijft, Hfdst. 19:3-9: *"En de Farizeeën kwamen tot Hem, verzoekende Hem en zeggende tot Hem: Is het een mens geoorloofd zijn vrouw te verlaten, om allerlei oorzaak? Doch Hij antwoordende zeide tot hen: Hebt gij niet gelezen, Die van den beginne den mens gemaakt heeft, dat Hij hen gemaakt heeft man en vrouw? En gezegd heeft: Daarom zal een mens vader en moeder verlaten en zal zijn vrouw aanhangen, en die twee zullen tot één vlees zijn? Alzo dat zij niet meer twee zijn, maar één vlees. Hetgeen dan God samengevoegd heeft, scheidt de mens niet. Zij zeiden tot Hem: Waarom heeft dan Mozes geboden een scheidbrief te geven en haar te verlaten? Hij zeide tot hen: Mozes heeft vanwege de hardigheid uwer harten u toegelaten uw vrouwen te verlaten; maar van den beginne is het alzo niet geweest. Maar Ik zeg u, dat zo wie zijn vrouw van zich laat, anders dan om hoererij, en een andere trouwt, die doet overspel: en die de verstotene trouwt, doet ook overspel."*

Geloofst deze woorden van den Heere Christus, en zijt daarvan verzekerd, dat onze Heere God u samengevoegd heeft tot deze heilige staat. En daarom zult gij ook alles wat u daarin overkomt, met geduld en dankzegging aannemen, als van de hand des Heeren; zo zal het u ook alles ten beste en ter zaligheid gedijen.

Zingen we nu het 3^e vers van Psalm 95.

*De zee Hem alleen toebehoort;
Hij heeft die gemaakt door Zijn woord;
En schiep ook het aardrijk bekwame.
Komt, laat ons al t' saam met deemoed
Vallen voor onzen God te voet;
Hij heeft ons geschapen al t' same.*

Het is het 3e vers van Psalm 95.

En dan verzoek ik u onder het zingen van de op één na laatste regel: *vallen voor onze God te voet*, neer te knielen voor het aangezicht des Heeren; en zo te blijven liggen in die houding, totdat het gebed gedaan is.

Zoeken wij nu over dit geknielde Bruidspaar het aangezicht des Heeren.

O almachtige God, Gij Die Uw goedheid en wijsheid in al Uw werken en ordeningen bewijst, en van den beginne gesproken hebt dat het niet goed is dat de mens alleen zij, en daarom hem een hulpe, die als tegenover hem zou zijn, geschapen hebt, en verordineerd hebt, dat die twee waren, één zouden zijn, en ook alle onreinheid straft; wij bidden U (aangezien Gij deze personen tot de heilige staat des huwelijks geroepen, en samen verbonden hebt), dat Gij hun Uw Heilige Geest wilt geven, opdat zij in een waarachtig en vast geloof heiliglijk leven, naar Uw Goddelijke wil, en alle boosheid tegenstaan. Wil ze alsdan ook zegenen, gelijk Gij de gelovige vaders, Uw vrienden en getrouwe dienaars, Abraham, Izak en Jakob, gezegend hebt, opdat zij, als medeërfgenen des verbonds (hetwelk Gij met die vaders opgericht hebt), de kinderen, die het U belijft hun te geven, Godzaliglijk opbrengen mogen, tot eer Uws heiligen Naams, tot stichting Uwer gemeente, en tot verbreiding van Uw heilig Evangelie. Wil ons verhoren, o Vader van alle barmhartigheid, door Jezus Christus. Uw lieve Zoon, onze Heere, in Wiens Naam wij onze gebeden aldus besluiten

Onze Vader, Die in de hemelen zijt.

Uw Naam worde geheiligd.

Uw Koninkrijk kome.

Uw wil geschiede gelijk in den hemel, alzo ook op de aarde.

Geef ons heden ons dagelijks brood.

En vergeef ons onze, schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren.

En leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van den boze.

Want Uw is het Koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid, in der eeuwigheid. Amen.

Mag ik u thans weer verzoeken op te staan.

Hoort nu de belofte van God uit de 128ste Psalm:

1. Welgelukzalig is een iegelijk, die den HEERE vreest, die in Zijn wegen wandelt.
2. Want Gij zult eten den arbeid uwer handen; welgelukzalig zult gij zijn en het zal u welgaan.
3. Uw huisvrouw zal wezen als een vruchtbare wijnstok aan de zijden van uw huis, uw kinderen als olijfplanten rondom uw tafel.
4. Zie, alzo zal zekerlijk die man gezegend worden, die den HEERE vreest.
5. De HEERE zal u zegenen uit Sion, en gij zult het goede van Jeruzalem aanschouwen al de dagen uws levens;
6. En gij zult uw kindskinderen zien. Vrede over Israël!

Onze lieve Heere God vervulle u met Zijn genade, en geve u dat gij in alle Godzaligheid, liefde en enigheid, lang en heilig, samen leven moogt. Amen.

(Door stroomstoring werd de toespraak niet opgenomen)

En nu verzoek ik het bruidspaar staande toe te zingen, Psalm 134 vers 3:

U zal de HEER', Die eeuwig leeft;
 Die hemel en aard' gemaakt heeft,
 Uit Sion met groot overvloed,
 Zegenen met allerlei goed.

En dan verzoeken we u te blijven staan omdat dan tegelijk de zegen des HEEREN wordt uitgesproken.

TOEZINGEN

De Heere zegene u en behoede u.
De Heere doe Zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig.
De Heere verheffe Zijn aangezicht over u en geve u vrede.
Amen.

9. Het Goddelijk getuigenis van het huwelijk.

Barneveld 22 augustus 1996

Laat ons dit samenzijn aanvangen met het zingen van Psalm 33 vers 6.

*Maar d' altoos wijze raad des HEEREN
Houdt eeuwig stand, heeft altoos kracht;
Niets kan zijn hoog besluit ooit keren
't Blijft van geslachte tot geslacht.
Zalig moet men noemen,
Die hun Maker roemen
Als hun Heer' en God;
't Volk door Hem tevoren
Gunstig uitverkoren
Tot Zijn erv' en lot.*

Wij noemden uw Psalm 33 vers 6.

Vervolgens zullen we u trachten voor te lezen Genesis 2. Wij noemden u Genesis 2.

1 Alzo zijn volbracht de hemel en de aarde, en al hun heir.

2 Als nu God op den zevende dag volbracht had Zijn werk, dat Hij gemaakt had, heeft Hij gerust op den zevende dag van al Zijn werk, dat Hij gemaakt had.

- 3 En God heeft den zevende dag gezegend, en dien geheiligd; omdat Hij op denzelven gerust heeft van al Zijn werk, hetwelk God geschapen had, om te volmaken.
- 4 Dit zijn de geboorten des hemels en der aarde, als zij geschapen werden; ten dage als de HEERE God de aarde en den hemel maakte.
- 5 En allen struik des velds, eer hij in de aarde was, en al het kruid des velds, eer het uitsproot; want de HEERE God had niet doen regenen op de aarde, en er was geen mens geweest, om den aardbodem te bouwen.
- 6 Maar een damp was opgegaan uit de aarde, en bevochtigde den ganse aardbodem.
- 7 En de HEERE God had den mens geformeerd uit het stof der aarde, en in zijn neusgaten geblazen den adem des levens; also werd de mens tot een levende ziel.
- 8 Ook had de HEERE God een hof geplant in Eden, tegen het oosten, en Hij stelde aldaar den mens, dien Hij geformeerd had.
- 9 En de HEERE God had alle geboomte uit het aardrijk doen spruiten, begeerlijk voor het gezicht, en goed tot spijze; en den boom des levens in het midden van den hof, en den boom der kennis des goeds en des kwaads.
- 10 En een rivier was voortgaande uit Eden, om dezen hof te bewateren; en werd van daar verdeeld, en werd tot vier hoofden.
- 11 De naam der eerste [rivier] is Pison; deze is het, die het ganse land van Havila omloopt, waar het goud is.
- 12 En het goud van dit land is goed; daar is [ook] bedolah, en de steen sardonix.
- 13 En de naam der tweede rivier is Gihon; deze is het, die het ganse land Cusch omloopt.
- 14 En de naam der derde rivier is Hiddekel; deze is gaande naar het oosten van Assur. En de vierde rivier is Frath.
- 15 Zo nam de HEERE God den mens, en zette hem in den hof van Eden, om dien te bouwen, en dien te bewaren.
- 16 En de HEERE God gebood den mens, zeggende: Van allen boom dezès hofs zult gij vrijelijk eten;
- 17 Maar van den boom der kennis des goeds en des kwaads, daarvan zult gij niet eten; want ten dage, als gij daarvan eet, zult gij den dood sterven.
- 18 Ook had de HEERE God gesproken: Het is niet goed, dat de mens alleen zij; Ik zal hem een hulpe maken, [die] als tegen hem over zij.
- 19 Want als de HEERE God uit de aarde al het gedierte des velds, en al het gevogelte des hemels gemaakt had, zo bracht Hij die tot Adam, om te zien hoe hij ze noemen zou; en zo als Adam alle levende ziel noemen zoude, dat zou haar naam zijn.
- 20 Zo had Adam genoemd de namen van al het vee, en van al het gevogelte des hemels, en van al het gedierte des velds; maar voor de mens vond hij geen hulpe, [die] als tegen hem over ware.
- 21 Toen deed de HEERE God een diepen slaap op Adam vallen, en hij sliep; en Hij nam een van zijn ribben, en sloot derzelver plaats toe [met] vlees.
- 22 En de HEERE God bouwde de ribbe, die Hij van Adam genomen had, tot een vrouw, en Hij bracht haar tot Adam.
- 23 Toen zeide Adam: Deze is ditmaal been van mijn benen, en vlees van mijn vlees! Men zal haar Manninne heten, omdat zij uit den man genomen is.
- 24 Daarom zal de man zijn vader zijn en moeder verlaten, en zijn vrouw aankleven; en zij zullen tot een vlees zijn.
- 25 En zij waren beiden naakt, Adam en zijn vrouw; en zij schaamden zich niet.

Tot zover.

Onze hulp en onze verwachting voor dit namiddaguur zij bij de aan- en voortgang in spreken en in luisteren beide, in de Naam des HEEREN Heeren, Die de hemel en de aarde uit niets heeft voortgebracht, Die trouwe houdt en Die eeuwiglijk leeft en Die nooit laten varen de werken Zijner handen. Amen.

***Genade, vrede en barmhartigheid, zij u allen bij de aanvang geschonken
en bij de verdere voortgang rijkelijk vermenigvuldigd
van God de Vader aller genade.
En van Jezus Christus de Heere,
door de Heilige Geest. Amen.***

Zoeken wij nu vóór alle dingen, het aangezicht des Heeren.

Och Heere, we hebben het al opgezongen dat Gij Uw besluit volvoert in alles wat er gebeurt. En er is ons ook voorgelezen hoe Gij ons geschapen hebt en daarin Uw raad hebt volvoerd. Maar ook als Gij de mens geschapen heb, hebt Ge daarmee een bijzonder doel gehad. En vandaar is het dan ook dat we hier bij elkaar gekomen zijn, in een bijzondere ure. Want twee mensen zijn met ons opgekomen naar deze plaats, met het doel om hun huwelijk, wat zoëven burgerlijke gesloten werd, dat nu kerkelijk te doen bevestigen. En zo wordt Uw Naam dan nu aangeroepen en Uw zegen nu gevraagd over deze huwelijksluiting en voor het huwelijksleven daaraan verbonden. En zij staan aan het begin van een huwelijksleven. En wat dat huwelijksleven zal brengen weten ze niet. Maar we kunnen het in een zeker opzicht wel weten. Waar uw Woord het ons doet weten. En wat hen straks ook uit het formulier wordt voorgehouden. Dat de gehuwden verdrukking zullen hebben in het vlees. Zo zal ook in dit huwelijksleven, de gevolgen van de zonde moeten worden ondervonden.

En dan zal het er ook op aankomen, dat er een tweede huwelijk zal mogen worden gesloten. Zoals dat bij Adam en Eva het geval mocht zijn. Want die zijn voor de tweede keer aan elkaar verbonden geworden. Toen ze beiden hadden gegeten van de boom, was er geen liefde meer. Want Adam had eerst zijn vrouw in liefde van U ontvangen, en gezegd: men zal haar Manninne heten, omdat ze uit de man genomen is. Maar toen hij gegeten had van de verboden boom, heeft hij gezegd: die vrouw, die Gij bij mij gegeven hebt, die heeft mij gegeven en ik heb gegeten.

Maar het heeft U behaagd om die schuldige mensen te doen weten dat er van eeuwigheid al een verbond gesloten is, wat door het verbreken van het werkverbond niet verbroken kon worden. Want het werkverbond was verbroken maar Gij zijt met het Genadeverbond de verbreking van het werkverbond vóór geweest. En daarom hebt Ge dat verbond der genade kunnen openbaren terstond na de val. Want het lag al vast in Uw eeuwig besluit in de Raad des vredes, of het Verbond der verlossing. Het verbond der genade is daarvan niet los te maken. Het is een en hetzelfde verbond. En dat verbond hebt Gij geopenbaard aan Adam en Eva. En Gij hebt ze in het verbond opgenomen. Van het ene verbond in het andere verbond doen overgaan. Toen heeft Adam gezegd, dat zijn vrouw Eva moest heten, een moeder aller levenden. En daar kreeg ze een nieuwe naam. Daar werd als het ware voor de tweede keer het huwelijk gesloten, met dezelfde vrouw. Ook, dat kan ook gebeuren in het leven.

Dat dát eens mocht gebeuren bij deze jonge mensen. Wat zouden ze er goed mee zijn. Ach Heere, zoudt Gij Uw genade willen verheerlijken in beider harten. We zijn er nog mee verblijd dat ze hun huwelijk op deze wijze sluiten. Want er zijn er zoveel in deze tijd die dit niet meer nodig achten, om zo 't huwelijksleven in te gaan. Maar deze beide jonge mensen hebben het nog als hun begeerte te kennen gegeven, dat zo hun huwelijk zal worden gesloten. En daarom is het dan ook dat wij naar deze plaats gekomen zijn. Want ze behoren ook bij onze vrienden en kennissenkring. Daar we in het ouderlijk huis van de ouders van de bruidegom veel malen hebben vertoefd.

Maar aan alles hier op aarde komt een einde. En zo zal er ook een einde komen aan dit huwelijksleven. En dat kan zo spoedig zijn. Maar wij willen van U vragen, als de wereld nog een poosje mag blijven bestaan, of ze beide aan elkaar mogen worden verbonden. Maar al wordt dat voorrecht geschonken, er komt toch een einde aan 't huwelijksleven. En zo zullen ze ook ervaren dat het ganse leven niet anders is dan een gestadige dood. De zorgen zullen niet uitblijven, de wederwaardigheden zullen komen.

Och, het mocht U behagen, dat ze toch een toevlucht bij U mochten vinden. En zo mocht Gij hen tezamen het allernodigste toch niet willen onthouden. Gij hebt gezegd Heere Jezus, tot Martha: één ding is nodig. En van Maria hebt Gij gezegd dat zij het goede deel uitgekozen heeft, hetwelk van haar niet zal worden weggenomen.

Het natuurlijk huwelijk wijst ook op het geestelijk huwelijk. Het huwelijk met U Heere Jezus, als die hemelse Zielenbruidegom. Och dat ze dat mochten leren kennen tot hun zaligheid. Er is bij de mens van nature geen plaats voor U. Er moet plaats voor U gemaakt worden. Maar dat doet Gij toch door de ontdekkende bearbeiding van Uw Goddelijke Heilige Geest. Die Geest mocht Gij in hun hart willen geven, anders is alles vleselijk. Het huwelijk is ook een natuurlijke zaak. Maar het komt er op aan dat wij door de banden van liefde aan elkaar verbonden zullen zijn. Maar dat is allemaal toch nog vleselijk. Adam en Eva hebben dit ook ondervonden, maar er kwam nog wat anders bij. En dat mocht Gij ook deze jonge mensen willen schenken. Adam en Eva hebben ook de gevolgen van de zondeval moeten ondervinden als Kaïn Abel dood sloeg. Dat is wat geweest, zo bij het lijk van hun gedode zoon gestaan te hebben, die door zijn broeder doodgeslagen was. Dan zullen ze wel geweten hebben wat ze gedaan hadden! Dat ze gegeten hadden van die verboden boom. Maar Gij hebt er een andere zaad, een Seth voor in hun plaats gegeven.

Ach Heere, Gij doet de genade altijd maar weer triomferen, boven al de schuld. Och, het mocht U behagen hen daar ook wat van te doen weten. En hen daartoe samen te gedenken. En zo dragen we het bruidspaar aan U op en ook de ouders, wederzijds, die het nog mogen beleven. En zo mocht Gij hen willen gedenken en in het leven sparen en bewaren voor hen en hun kinderen. En ook de grootouders die ook nog aanwezig zijn, zoals we gehoord hebben. Gij mocht hen ook willen gedenken. Zo gaan de jaren zich vermenigvuldigen in de ouderdom. Och, U mocht hen gedachtig willen zijn, op hun hoge leeftijd. Als de kleinkinderen in het huwelijk treden, heeft dat als groot ouders, hen ook veel te zeggen. Heere, wil U ze ook maar een voor- en toebereidend leven geven.

Maar wij zijn samengekomen op deze plaats in Uw huis en onder Uw Woord, om het bruidspaar wat mee te geven. Uw Woord heeft ons allen veel te zeggen. Och, dat we dan ook de waarheid recht ter harte zouden mogen nemen. En dat het woord nog krachten mocht doen tot waarachtige bekering. En dat Ge bij deze gelegenheid er nog eens toe mocht brengen tot de gemeente die zalig worden.

En dat Ge ook Uw volk mocht willen gedenken. Och Heere, Gij mocht nog een blijkje van Uw lieve gunst in het uurtje van samenzijn bij deze bijzondere gelegenheid, willen schenken.

Och, wij hebben toch het bruidspaar voor te houden wat ons wijst op de instelling van het huwelijk door U. En wat in het natuurlijke leven geldt, heeft ook veel te zeggen voor het geestelijk leven. En dat we daar dan ook nog iets van zouden mogen zeggen. Dat het huwelijk door U is ingesteld, maar het huwelijk door U ook niet is ontnomen ná de val. Maar dat Gij door de huwelijksluiting Uw eeuwige raad wilt volvoeren en Uw uitverkorenen toe wilt brengen. Tot het einde toe. Daarom is de wereld er nog. En al is de wereld van ongerechtigheid vol geworden, en Uw lankmoedigheid zo groot is, maar dat heeft toch een keer een einde. Totdat de laatste zal zijn toegebracht. Maar er moeten er nog worden toegebracht. En dan wilt Gij ook nog werken in de geslachten. Och, wilt Uw verbondstrouw nog bewijzen!

En waar Uw volk het ook bij ervaring weet, wat het leven met zich meebrengt, ook bijzonder het huwelijksleven, waar de tegenheden niet uitblijven in het huwelijksleven; ook niet als we oud geworden zijn. Want we komen er ook wel achter wat de ouderdom met zich meebrengt. Och dan mocht het U toch nog behagen om ook in de tijd des ouderdoms Uzelf niet onbetuigd te laten. En dat het licht mocht worden voor de ziel. En dat U nog eens terugleidend licht wilt geven. En dat we mogen zien wie Gij altijd zijt geweest en hoe getrouw Gij blijven zult tot het einde toe. Want Gij hebt het gezegd: gij die van Mij gedragen zijt van de buik en de baarmoeder af, tot de ouderdom en tot de grijsheid toe zal Ik dezelfde zijn. Ik zal u dragen, Ik zal redden.

En och dan weet Gij toch, als het huwelijksleven een einde neemt, dan is dat een smartelijke zaak. Dat hebben we zelf moeten ervaren. En dan moeten we de gevolgen ook ondervinden. Maar dan zullen we ook meer en meer zien dat we elkaar volgen, in de weg van alle vlees.

Och, dat Gij dan een goed vooruitzicht mocht willen geven, op de eeuwige zaligheid hiernamaals. Want we moeten een keer door de Doods-Jordaan. En buiten U zal dat niet gaan. Ach Heere, we zullen er met kreupele benen door moeten. En ach Heere Jezus, Uw benen zijn niet gebroken. Wel van de beide moordenaars, maar van U niet. Die moordenaar die bekeerd werd, ging met gebroken benen naar de hemel. Maar ach, Uw kerk zal toch mogen ervaren met hun gebroken benen, dat er kracht te vinden is in U, Die geen gebroken benen had. Ach, ontferm U dan over ons!

Sterk ons ook in het werk wat we nu nog willen doen. Dat doen we nog in liefde, dat is U bekend. Wil ons ondersteunen. Wil ons gedenken, ook onze medebroeders. Ach Heere, Gij weet het, het werk is veel. De student mocht Gij ook willen gedenken. En zo weet Gij alle noden en behoeften in het kerkelijk leven. Och, alles wijst ons er toch op dat we in een bijzondere tijd leven. Och, dat Ge toch ook nog deed zien en geloven, dat Gij toch met Uw kerk zult zijn, gelijk Gij beloofd hebt, alle dagen, tot aan de voleinding der wereld. Maak het zo nog in alles wel met ons. Opdat we nog uit de liefde van ons hart iets mogen meegeven, wat noodzakelijk gekend moeten worden tot zaligheid. Hoor en verhoor, uit louter genade. Amen.

Zetten we ons bijzonder samenzijn voort en dat wel door met elkander te zingen van Psalm 27 en daarvan vers 3 en 7.

Inmiddels zal worden gecollecteerd. Er zal slechts een zakje rondgaan.

*Och, mocht ik in die heilige gebouwen,
De vrije gunst, die eeuwig Hem bewoog;
Zijn lieflijkheid en schonen dienst aanschouwen!
Hier weidt mijn ziel met een verwond'rend oog.
Want God zal mij, opdat Hij mij beschut',
In ramp en nood versteken in Zijn hut;
Mij bergen in 't verborgen van Zijn tent
En op een rots verhogen uit d' ellend'.*

*Zo ik niet had geloofd, dat in dit leven
Mijn ziel Gods gunst en hulp genieten zou,
Mijn God, waar was mijn hoop, mijn moed, gebleven?
Ik was vergaan in al mijn smart en rouw.
Wacht op den HEER', Godvruchte schaar, houd moed!
Hij is getrouw, de bron van alle goed.*

*Zo daalt Zijn kracht op u in zwakheid neer.
Wacht dan, ja wacht, verlaat u op den HEER'.*

Bruidspaar.

Wij willen u bij deze gelegenheid iets meegeven en hetgeen waar bij wij u willen bepalen kunt ge vinden in het u zoëven voorgelezen hoofdstuk het eerste boek van Mozes Genesis, het 2^e hoofdstuk, het 18e vers het eerste gedeelte. Genesis 2 vers 18 het eerste gedeelte, waar Gods Woord aldus luidt:

Ook had de Heere God gesproken: het is niet goed dat de mens alleen zij.

We beluisteren hier het Goddelijk getuigenis van het huwelijk. En we willen zien

1. *Ten eerste hoe wij dat getuigenis hebben te eerbiedigen.*
2. *En ten tweede wat dit getuigenis inhoudt.*

Dus, wij beluisteren hier het Goddelijk getuigenis van het huwelijk. Om dan

1. Te zien hoe wij dat getuigenis hebben te eerbiedigen en dan
2. Wat dat getuigenis inhoudt.

1. In deze woorden worden wij dus bepaald *bij de instelling van het huwelijk*.

God heeft het huwelijk ingesteld voor de val, zoals wij weten. In het voorgaande eerste hoofdstuk kunnen we de schepping beschreven vinden. En dan lezen we, *dat God zag al wat Hij gemaakt had. En het was goed*. Dat wordt iedere keer gezegd. Maar als Hij de mens geschapen had, dan lezen we ook: *en Hij zag al wat Hij gemaakt had, en ziet, het was zeer goed*. Daar horen we in het bijzonder de schepping van de mens, hoe de mens naar Gods beeld geschapen is. Maar nu staat er hier in de tekst: *Ook had de Heere God gesproken: het is niet goed, dat de mens alleen zij!* Zou er dus aan de volmaakte schepping nog wat gemankeerd hebben? Als God alleen de man geschapen had en niet de vrouw. Maar God de Heere heeft ook de vrouw geschapen. En dat wordt ons in dit hoofdstuk meegedeeld. En dat kunnen we ook allen weten. Straks wordt dat ook uit het huwelijksformulier weer voorgelezen.

De dieren werden naar Adam gebracht. En die kwamen mannetje en vrouwtje, tot hem. Maar er staat zo opmerkelijk: *voor de mens vond hij geen hulpe, die als tegenover hem ware*. Adam heeft de dieren namen gegeven, naar hun aard. Maar nu heeft de Heere gezegd: *het is niet goed dat de mens alleen zij*. Ik zal hem en hulpe maken die als tegenover hem zal zijn. En we lezen in het eerste hoofdstuk, aan het einde, *dat Hij de mens geschapen had, man en vrouw, naar Zijn beeld schiep Hij hen*. Dus daar wordt toch al meegedeeld dat Hij een man en vrouw geschapen had. En daarom kon Hij alles overziende van de schepping zeggen: *dat het zeer goed was!*

Een mens is zo anders geschapen en veel heerlijker dan de dieren die tot Adam kwamen. Want de mens is een redelijk schepsel, zoals wij weten. En de dieren zijn redeloos. Maar de mens is geschapen naar Gods beeld. En dat wil heel wat zeggen. Dat wil zeggen dat God Zichzelf in Zijn aanbiddelijke deugden in de redelijke schepselen in het bijzonder, heeft willen verheerlijken; en ook door hen Zich heeft willen verheerlijken.

Ik heb bij deze gelegenheid ook al weer te zeggen, - wat ik in geen één preek mag verzwijgen, en wat ik nu ook weer niet verzwijg - er is een verkiezing en de

verwerping. Houd u bij die waarheid, hoor! Want tegenwoordig willen ze niet meer weten van een dubbele prédestinatie. En dan zeggen ze: *God heeft ons allen uitverkoren, als we maar geloven*. Maar als je niet gelooft, is de reactie bij God *de verwerping*. Maar zo is het niet. Want al wil men dat ontkennen, Gods Woord spreekt duidelijk ook over de verwerping, als een afzonderlijk besluit. Want er wordt toch duidelijk gezegd, *dat de vaten des toorns tot het verderf toebereid zijn*. En er staat: *God heeft ons niet gesteld tot toorn, zoals de anderen, maar tot verkrijging der zaligheid*. In de verworpenen zal God Zich verheerlijken in Zijn gerechtigheid, in Zijn toorn en gramschap tegen de zonde. Dat staat er ook, hoor. *En God, willende Zijn toorn bewijzen, heeft Hij de vaten des toorns niet met veel lankmoedigheid gedragen, die tot het verderf toebereid zijn?*

Maar in de verkorenen wil God Zich verheerlijken in barmhartigheid en in gerechtigheid beide. Maar Hij heeft Zich ook dóór hen willen verheerlijken. Hij zegt: *dit volk heb Ik Mij geformeerd, zij zullen Mijn lof vertellen*. De apostel zegt: *Het is een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterdom, een uitverkoren volk, een verkregen volk, opdat gij zoudt verkondigen de deugden Desgenen die u geroepen heeft uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht*.

Bruidspaar, waar brengt u dat nu? Wel, ik zei zoëven dat ge toch aan de zuivere leer der waarheid vast mocht houden. Ik heb dat vertrouwen nog wel, dat ge dat zult doen, maar ge moet ook altijd bij de waarheid door God bewaard blijven. Maar, ik wil er u ook op wijzen dat het er zo op aan zal komen. Want wij weten niet wie er door God verkoren zijn. Of wij tot de door God verkorenen mogen behoren. En de Heere mocht u dan ook Zijn genade willen bewijzen, waar het toch voor elk mens op aan zal komen. En ook voor u, zult ge waarlijk vinden voor uw ziel, wat tot zaligheid van node is. En daar zult ge ook goed mee zijn voor dit tijdelijk leven.

De Heere heeft dus de mens heel anders geschapen dan de dieren. En dat moet ge goed beseffen. Wij zijn redelijke schepselen met verstand en wil begiftigd. Zo zijn wij goed en volmaakt uit des Scheppers handen voortgekomen. Maar de mens is ook moed- en vrijwillig van zijn Schepper afgevallen. Het is u ook zojuist voorgelezen. Wij dachten zo onder het voorlezen, dat de Heere zoveel geboomte had gegeven in de hof, begeerlijk tot spijs. Maar er was ook één boom, daar mochten ze niet van eten. Maar, dan weten we wat Eva ertoe gebracht heeft om van die boom te eten. De zondige begeerte! Want die ging vóór de daad. Dat is altijd nog zo, hoor. De begeerte gaat voor de daad. Ik hoop dat ge door genade daar ook wat van aan de weet zult komen. Dat begeren zonde is. En Eva heeft van de boom gegeten, want ze wilde als God zijn. Dat begeerde ze. Dat heeft Adam ook begeerd. Ze hebben beide begeerd om God gelijk te zijn. Dat is het verschrikkelijke van de val geweest. En de gevolgen daarvan zijn we ook allen tezamen onderworpen, ook in het huwelijksleven. En daarop heb ik u ook bij deze gelegenheid ook met alle ernst te wijzen.

Maar ik mag ook nog wat anders zeggen. De mens is ook anders geschapen dan de engelen. Zijn de engelen niet geschapen naar Gods beeld? Zijn die niet goed en volmaakt geschapen? Ja. Die zijn ook goed geschapen. De duivelen zijn ook goed geschapen, maar ze zijn niet goed gebleven. Ze zijn moed- en vrijwillig van hun Schepper afgevallen. Maar de engelen zijn toch anders geschapen dan de mens. Want de engelen zijn ineens, in een vol getal geschapen. Onder hen is er geen man en geen vrouw. En daarom kunnen ze niet zalig worden, omdat ze in een vol getal geschapen zijn.

Want God heeft met Adam en met het menselijk geslacht een verbond gesloten. Het verbond der werken. En zo heeft Hij ook als het Hoofd van dat verbond, het ganse menselijk geslacht vertegenwoordigt. Hij heeft het verbond gebroken en wij hebben het allen in hem verbroken. Maar nu kon er tegenover die verbondsbreker een ander Verbondshoofd worden geplaatst. En daarom kunnen wij nog zalig worden. Maar de engelen die gevallen zijn, kunnen niet zalig worden, omdat die niet in een verbondshoofd gevallen zijn. Daar kon dus geen ander verbondshoofd tegenover geplaatst worden. En daarom staat er: *waarlijk, Hij neemt de engelen niet aan, maar Hij neemt het zaad Abrahams aan.* Daarom kan een mens dus nog zalig worden. Dat heb ik u bij deze gelegenheid ook weer te prediken. Het was dus niet goed dat de mens alleen zou blijven. Het was niet goed, omdat God dan Zijn eeuwige raad tot de zaligheid niet zou kunnen volvoeren, tot de zaligheid van de door Hem uitverkorenen.

Maar, het was voor hem ook niet goed, want als we even denken wat we in Prediker 4 lezen, daar wordt gezegd door de Prediker: *Twee zijn beter dan één, want zij hebben een goede beloning voor hun arbeid, en als ze vallen richt de één de ander op.* Wat er ook gebeuren mag, in het huwelijksleven, als de éne valt, dat de ander die zal mogen oprichten. En, hoe zal één alleen warm worden? Maar indien twee samen nederliggen, dan worden ze warm, zo wordt er gezegd. Maar dan staat er ook nog zo opmerkelijk, *dat wanneer iemand de éne overweldigd, dan zullen de twee tegen hem bestaan, en een drievoudig snoer wordt niet haast verbroken.* Dan wordt er ineens over een drievoudig snoer gesproken. Ik hoop daar straks nog wel even op terug te komen. Mathew Henri zegt, dat we dan wel aan Christus moeten denken dat Hij de Derde is. Hij moet natuurlijk ook de Eerste worden in je huwelijksleven. Hij moet de voornaamste plaats innemen, zal het wel zijn. Maar ik hoop dat er een drievoudig snoer zal mogen zijn.

Het is dus niet goed dat de mens alleen zij, heeft de Heere gezegd. En het is ook wel opmerkelijk, en daar heb ik jullie nu ook nog op te wijzen, dat de Heere het huwelijk de mens ná de val niet heeft ontnomen. En, dat blijft toch ook nog gelden voor het huwelijk, ook voor een onbekeerd mens, hoor, - wat straks zal worden voorgelezen - dat de Heere de gehuwden heeft beloofd dat Hij hen zal helpen en bijstaan. Dus Hij heeft een belofte verbonden aan het huwelijk. Daarin kunnen we ook zien dat het huwelijk een heilige, Goddelijke instelling is. Daarom hebben we u ook in de eerste plaats daarop willen wijzen, dat we het huwelijk hebben te eerbiedigen. Een mens kan eigenlijk niet buiten gezelschap zijn. Voor Adam zou de hof van Eden, hoe schoon dat die ook mocht zijn, eigenlijk een woestijn zijn geweest zonder een hulpe, om het zo eens te zeggen. Het zou voor de mens een gevangenis zijn, zonder hulpe.

Velen blijven zonder hulpe in dit leven. Dat is ook een Goddelijke beschikking. Er zijn er die ongehuwd blijven, terwijl ze wel graag gehuwd zouden willen zijn. Maar we lezen hier dat de Heere het huwelijk heeft ingesteld. En Hij onderhoudt Zijn eigen instelling tot het einde toe. En we hebben dan ook dit getuigenis wat Hij ervan gegeven heeft, te eerbiedigen. Dit blijft gelden voor geheel het leven.

Er kan wel eens een tweede huwelijk gesloten worden. En, ik wil u wel zeggen bij deze gelegenheid, ik heb mijn geliefde vrouw moeten verliezen door de dood, maar ik heb nooit behoefte gehad aan een tweede huwelijk. De lust is ook nog vergaan bij mij. Maar wij hebben ook een goed huwelijk mogen hebben. Dus ik heb er heel geen behoefte aan gehad. Maar ik heb natuurlijk een tweede huwelijk ook wel eens kerkelijk moeten bevestigen. En dan wil ik wel zeggen, dan gevoel ik dat daar niets tegen te zeggen is, want dat zegt de apostel ook duidelijk in Romeinen 7. Als de man

of de vrouw sterft dan is die vrij van de wet. En dan mag men met een andere man, of met een andere vrouw trouwen. Dat wordt duidelijk gezegd. Dus, daar is niets tegenin te brengen. Daar zijn er altijd wel, die in een afkeurende zin daarover weten te spreken, maar dat doen zij bij een eerste huwelijk ook nog wel. Maar we hebben te eerbiedigen wat God Zelf gezegd heeft. Er staat toch zo opmerkelijk: *ook had de Heere God gesproken: het is niet goed dat de mens alleen zij!*

Straks wordt voorgelezen dat de huwelijksstaat een staat is die Hem behaagt. Daarom wil Hij de getrouwden ook helpen en bijstaan en zegenen. Daar worden we er ook op gewezen hoe dat de Heere Jezus Zijn eerste wonderwerk heeft gedaan op een bruiloft te Kana in Galiléa. En daarmee heeft Hij getuigenis willen geven aan die Goddelijke instelling. Maar ook een bewijs ervan gegeven dat Hij de gehuwden hulp en bijstand altijd wil bewijzen. Ook wanneer zij het allerm minst verwachten.

Het zal u straks worden voorgelezen dat de Heere aan hen die Hij de gave der onthouding niet heeft gegeven, *dat zij verbonden en schuldig zijn, om zich tot de huwelijkse staat te begeven, naar Goddelijke orde*. Maar nu rijst er misschien een vraag. In 1 Korinthe 7 lezen wij dat de apostel zegt, *dat het beter is om maar alleen te blijven*. Gaat dat nu niet tegen de Schrift in? En tegen hetgeen wij aangehaald hebben uit Prediker 4? En tegen hetgeen hier gezegd wordt in de tekst die we u meegeven? Nee, het gaat er niet tegen in. Want we moeten er goed op letten, in welk verband dat hij dat zegt. Daar wil ik u toch wel eventjes op wijzen. Hij zegt dat in betrekking tot de aanstaande nood, dus vanwege de aanstaande nood. Hij zegt, dat het dan beter zal zijn om maar alleen te blijven. Ik kan niet nalaten, bruidspaar, om daar toch even u op te wijzen, want het is een zeer bijzondere tijd waarin je huwelijk gesloten wordt. De oordelen Gods hangen laag, hoor. En het kan niet anders, of God gaat met Zijn oordelen doortrekken. En dan zal het toch wel eens kunnen zijn, dat ge straks wenst, dat ge maar alleen op de aarde was. Dat heeft de Heere Jezus ook gezegd met het oog op de verwoesting van Jeruzalem en op hetgeen het Joodse volk te wachten stond. *Zalig zijn de buiken die niet gebaard hebben, zal men zeggen, en de borsten die niet gezoogd hebben*. En daar heeft de apostel het oog op gehad.

Ik kan toch niet nalaten om u daar op te wijzen. Ik ben oud geworden en we zien ons einde naderen, en we voelen het naderen, maar we hopen tot het einde toe er op te wijzen, dat de Heere ons - dat kunnen we vast geloven, - al jaren geleden heeft doen zien, dat Hij toch ook met Nederland een keer af zal rekenen. Och, ik hoop dat je een Schuilplaats voor je ziel zult mogen vinden. Daar zal het boven alles op aankomen. En daarom wil ik u ook wijzen op de inhoud van dit Goddelijk getuigenis.

Het is niet goed, zo heeft dus de Heere God gesproken, *dat de mens alleen zij*. In bepaalde gevallen, kan het wel goed, ja noodzakelijk zijn om alleen te zijn. Dan denk ik aan het gebed. Hoe zijn jullie bij elkaar gekomen? Ja je hoeft niet in het openbaar die vraag te beantwoorden, hoor. Maar we weten wel hoe Izak aan zijn vrouw gekomen is. Toen ze tot hem kwam, was hij in het veld om te bidden, zoals hij dat 's avonds gewoon was. Maar wat wil ik hiermee nu zeggen? Als jullie nu een eigen huis gaan betrekken, dan hoop ik dat er een bijzonder vertrekje zal zijn in jullie huis. Een *bidvertrekje*, waar je het aangezicht des HEEREN zult zoeken. Waar je in het verborgen op je knieën komt voor de Heere. Daniël bad driemaal daags zijn gebed tot de Heere. En nu hoop ik dat ge door genade daar ook wat van zult mogen weten, hoor. Dan is het goed om alleen te zijn. Daar hoeft niemand bij te zijn.

Verder denk ik aan *zelfonderzoek*. Het wordt voor ieder mens een persoonlijke zaak. En aan *het mediteren* in het verborgen. Ja, dan kan het wel goed en noodzakelijk zijn, om je af te zonderen en om eens alleen te zijn.

Maar nu moet ik nog wat zeggen. Dat de duivel de mens ook wel eens alleen wil hebben. Toen Eva daar bij die boom stond, stond ze ook alleen. Daar stond Adam niet bij. Nee, want dat blijkt zij heeft hem erbij gehaald. En zij heeft gezegd, dat hij ook van die boom moest eten. En hij heeft ook gegeten. Maar het was de duivel juist om de val van Adam te doen! Want die was hoofd van het verbond. Niet de zonde van Eva wordt ons toegerekend, maar de zonde van Adam. Door één zonde van één mens is de dood in de wereld gekomen. Dus, de duivel wilde Eva alleen hebben. Hij wil ons allemaal een keer alleen hebben. En dat ervaart Gods volk ook wel in het leven, hoor. Maar daar moet je ook licht over krijgen. Dat het de vorst der duisternis is, die zijn aanval doet op het zielenleven. Maar, die doet ook zijn aanvallen op 't huwelijksleven. Als er ooit een vijand van het huwelijk is, dan is het de duivel. Waarom? Wel, dat heb ik je zoëven gezegd. De huwelijksluitingen moeten plaatsvinden, omdat God door de huwelijksluiting Zijn raad volvoert. Dat Hij Zijn kerk bijeenvergadert. Dat probeert de duivel altijd maar te verhinderen. Daarom zien we in deze tijd zulke vreselijke ongerechtigheid, onder de intrekking van de algemene genade Gods. Dat de mens zijn gevallen staat uitleeft. Er zijn echtscheiding op echtscheidingen die er plaatsvinden. Ik heb al zoveel aanschouwd. De wet van *de duurzame ontwrichting* is gekomen. Nou, daar zijn we achtergekomen welk een slag uit de hel of dát geweest is. Daarom zijn er zoveel echtscheidingen gekomen. Dus, dat zijn de aanslagen van de vorst der duisternis.

Maar in het leven, waarin we hier geplaatst zijn door God, is het toch ook zo, dat het niet goed is dat de mens alleen is. Dat sprak God voor de val. Zou dat na de val niet gelden? Maar, dan wil ik u toch proberen om op wat anders te wijzen. Wat is het toch een wonder, dat het na de val toch zo mag zijn, dat twee mensen elkaar mogen vinden en door liefde aan elkaar worden verbonden. En ik hoop dat er ook ware liefde tussen jullie beiden zal mogen zijn. Want de liefde moet altijd groeien ook, hoor. En dat door alle moeilijke levensomstandigheden heen. Maar ik hoop, dat het ook bij jullie het geval mag zijn, dat je je steeds nauwer en nauwer aan elkaar zult verbonden weten in het huwelijksleven dat vóór jullie ligt. Het is geen kleine zaak, dat God ons dat in Zijn algemene genade nog schenkt, aan gevallen Adams kinderen. Want ik heb zoëven gezegd van Adam en Eva, dat het duidelijk gebleken is, wie de mens door de val geworden is. Een hater van God en van zijn naaste. Dus daarom altijd de wens dat God met ware liefde tot elkaar u zal willen bedelen.

Maar, bovenal, en dat zeg ik ook aan de hand van deze tekst, dat ge in geestelijk opzicht elkaar tot een steun zal mogen zijn, in je huwelijksleven. En dan moet ik u weer gaan wijzen op hetgeen waar ik altijd op heb te wijzen, bij een huwelijksluiting. Want de tegenheden zullen niet uitblijven, hoor, in je huwelijksleven. Want de waarheid wordt bevestigd, die je straks voorgelezen wordt, dat de gehuwden gewoonlijk velerhande tegenspoed en kruis, vanwege de zonde, onderworpen zijn. Wat sta je te wachten? Dat weten wij niet, maar ik heb je erop gewezen dat we leven in een ernstige tijd. Wat dat betreft staat ons niet veel goeds te wachten. Maar, los daarvan zullen de tegenheden in je huwelijksleven ook zeker niet uitblijven. We hopen ook, dat de Heere je huwelijk met kinderen zal willen zegenen. Als het goed is zie je er naar uit dat de Heere die huwelijkszegen niet zal willen onthouden. En ik

hoop dat de Heere je die zegen ook zal willen schenken. Maar je zult er wel achterkomen dat die kinderen ook zorgen met zich meebrengen. En waar je niet op gerekend hebt, dat gebeurt allemaal, hoor. En, ik heb het zelf ook ervaring als de kinderen in het huwelijk zijn gegaan, maar ze kunnen ook wel door de dood worden weggenomen. Dat hebben we bij onze aangetrouwde kinderen ook ervaren. En kleinkinderen kunnen je ook weer ontvallen door de dood. Dat hebben we ook ondervonden. Och, dit leven is niet anders dan een gestadig dood. En de waarheid van het Woord des HEEREN wordt bevestigd: *om uwentwil is het aardrijk vervloekt, doornen en distelen zal het u voortbrengen.*

Maar, daar moet ik je ook weer op wijzen, dat het ook een keer sterven wordt. Dat geldt ook jullie. En dat er een einde komt aan je huwelijksleven. Dan gaat de vrouw de man voor, of de man gaat de vrouw voor. Of je kunt allebei tegelijk door de dood worden weggenomen. Dat heb ik ook ervaren met de ramp. Dat man en vrouw samen door de dood werden weggenomen. Dat kan onder het oordeel ook gebeuren. Maar hoe het zij, er komt een eind aan je huwelijksleven.

2. Ten tweede wat dit getuigenis inhoudt.

Maar dan wijs ik je ook nog op het voornaamste. *Het is niet goed*, heeft de Heere gezegd, *dat de mens alleen zij*. Ben je nog zonder Christus in de wereld? Dan ben je alleen. Ook al ben je getrouwd. Dan ben je toch alleen. Het huwelijk wijst naar Christus heen. De apostel zegt: *deze verborgenheid is groot, en ik zeg dit, ziende op Christus en de gemeente*. We hebben je er op gewezen hoe dat Adam en Eva van de verboden boom hebben gegeten; en hebben ze toen geweten dat Christus in de wereld komen zal? Nee, dat hebben zij echt niet geweten. Dus, wat hebben ze moeten denken? Hun beider ogen werden geopend en ze werden gewaar dat ze naakt waren. Dus ze hebben niet anders kunnen denken dan, *dat is het een verloren zaak voor ons. Wij hebben ons de dood gegeten aan die boom*. De Heere heeft het gezegd, *ten dage als Gij daarvan eet, zult Gij de dood sterven*. En nu moeten we sterven. En dat niet alleen, ze lagen in de geestelijke doodstaat, afgescheiden van Gods gunst en zalige gemeenschap. En de eeuwige dood was daaraan verbonden. Wisten ze dan niet dat Christus in de wereld moest komen? Nee, dat wisten die mensen nu net niet. Ja, dat moest de Heere ze openbaren. En dat heeft Hij hen geopenbaard in de moederbelofte. En nu zeggen wij wel eens heel eenvoudig, *dat we allemaal bekeerd moeten worden als Adam en Eva*. En geloof nu maar, als God je bekeert, dan weet je ook niet dat er een Heere Jezus is, hoor. Wat? Je leeft toch onder de waarheid? Dan kun je dat toch wel weten? Dan weet je het net zomin als Adam en Eva. Dan is het net alsof je nog nooit van die Persoon gehoord hebt. Die is zo verborgen voor de ziel. En och, je behoeft jezelf niet te bedriegen en te misleiden voor de eeuwigheid, maar als je in je onherboren staat leeft, dan ken je die Persoon niet. En dan heb je Hem nog nooit in waarheid nodig gekregen. En daarom hoop ik, en dat wens ik altijd de bruidsparen toe, en dat doe ik jullie ook, ik hoop dat Gods Geest u zaligmakend en ontdekkend zal willen bearbeiten. Och, dat je mocht zien dat je tegen God gezondigd hebt! En dat je door de ontdekkende werking van Gods Geest ook gebracht zult worden bij je bondsbreuk in het verbondshoofd Adam. Dat je het leert, *het is niet alleen dit kwaad dat roept om straf, ik ben in zonden ontvangen en in ongerechtigheid geboren*. Ja, dat je aan de weet komt dat je in Adam afscheid van God genomen hebt; dat er een breuk geslagen is, die nooit meer door een mens te helen is. Dan zeg je: och God, dat is voor mij voor eeuwig verloren! En dan geen Jezus te kennen. En niet te weten door welke weg je nog kan zalig worden. En dan kan het ook alleen maar een eeuwig wonder

worden als de Heere je die Weg wil ontsluiten en als Hij je wil doen zien dat er nu zo'n Weg is.

Ik zal vijandschap zetten, heeft Hij gezegd. Wat is dat toch een wonder geweest! Dat heeft Hij gesproken tot Satan! Maar dat gold voor de gevallen mens tot zaligheid. Ja, want je weet niet wat ze tegenwoordig klaarmaken. En dan zeggen ze: de eerste belofte is tot de duivel gedaan. Ja, maar dat is niet waar, hoor! Voor de duivel was er geen belofte, maar de Heere heeft wel tegen de satan gezegd: *Ik zal vijandschap zetten tussen u en tussen deze vrouw tussen uw zaad en tussen haar zaad; en dat zal u de kop vermorzelen; en Gij zult het de verzenen vermorzelen*. Dat was een belofte voor Adam en Eva. Een belofte voor de komende Messias.

Och, ik hoop dat de Heere je eens toe zal willen spreken, door de beloften van het Evangelie. Dan wordt de weg der zaligheid ruim voor een verloren mens ontsloten. Och, dat je die Persoon des Middelaars mocht leren kennen tot je zaligheid. En dat Hij Zichzelf aan je ziel mocht willen openbaren. En dat je in het geestelijk huwelijksverbond met die Persoon zal mogen worden gebracht. Om Hem te mogen leren kennen als je hemelse Zielenbruidegom. En zo te ervaren wat de Heere in deze tekst zegt: *het is niet goed, dat de mens alleen zij*. Maar aan Hem verbonden te mogen zijn, met onverbrekkelijk banden. En daar zult ge goed mee zijn, in alle moeilijke levensomstandigheden, die zullen komen, hoor. Want dan is Hij, in al de benauwdheid met u benauwd. En dan is Hij voor u die barmhartige en medelijdende Hogepriester, Die zelf in alles is verzocht geworden, doch zonder zonde. En dat, opdat Hij degene die verzocht worden zal kunnen te hulp komen. Ach ik wens je van harte toe dat deze woorden van de Heere God inhoud in je leven mogen krijgen.

Dan word je aan die Persoon zeer nauw verbonden. En dan kun je wel zeggen - dat kon ik ook, ik heb een goed huwelijk gehad, ik had mijn vrouw echt lief, hoor. En zij mij, dat mag je wel weten. Maar er zijn toch ogenblikken geweest, dat ik zei: vrouw, *er is er toch Een Die ik liever heb dan jij*, hoor. Echt waar, hoor. *Die heb ik liever dan jou. En dat is die dierbare Persoon, Die gaat boven alles*. En nu ben ik oud geworden, en het gaat op het einde aan, maar dan mag ik dat toch wel zeggen, hoor, *niets kan ons toch scheiden, van de liefde Godes die er is in Christus Jezus, onze Heere*.

Dan heb ik deze week nog gezegd: och, ik gun de grote hervormers, en al de mannen die als heerlijke sterren aan de kerkhemel hebben geschitterd, van ganser harte dat ze als de sterren zullen schitteren. Maar als ik dan maar achteraan mag komen, op het achterste plekje in de hemel, om ook dat Lam te mogen aanbidden! Want dan weet de Heere toch, hoe het ligt in het hart. Want werkelijk, je ziet in je eigen waarneming je soms meer op de hel aangaan, dan op de hemel. Want de weg wordt nauw, die ten leven leidt. En je kunt altijd niet geloven dat dit nu de nauwe weg ten leven is. Maar, de Heere weet hoe het in het hart ligt. En dan zeg ik wel eens - dat mag je van mij weten, hoor - als ik in de hel zal komen, als ik dan maar een plekje zal mogen vinden om eeuwig te bewenen, dat ik die Persoon niet kan aanbidden en verheerlijken. Want Die is mij toch lief geworden, boven alles, hoor. Ik hoop dat alles zwarte grond zal worden buiten Hem. Ledeboer kon zeggen, en de kerk zegt het met hem, voor wie Die persoon niet onbekend gebleven is:

*Voor ene kus van Jezus' mond,
Geef ik al die zwarte grond!*

Het is niet goed dat de mens alleen zij. Als je buiten Christus bent, dat wordt je hier in de tekst aangezegd, dan is het niet goed dat je nog alleen bent. Denk er om. O ik heb

je bij deze gelegenheid te wijzen op de noodzakelijkheid van de kennis van die Persoon. Och, die vereniging met die dierbare Persoon des Middelaars! Want het is niet goed, dat een mens alleen zij! De Heere mocht je zo te samen willen gedenken, tot je eeuwige zaligheid. We zullen straks alleen uit het leven moeten gaan. Maar we gaan eerst even zingen, van Psalm 73 vers 12.

*'k Zal dan gedurig bij U zijn,
In al mijn noden, angst en pijn;
U al mijn liefde waardig schatten,
Wijl Gij mijn rechterhand woudt vatten.
Gij zult mij leiden door Uw raad,
O God, mijn heil, mijn toeverlaat;
En mij, hiertoe door U bereid,
Opnemen in Uw heerlijkheid.*

Het twaalfde vers van Psalm 73.

Wij lezen nu het HUWELIJKSFOMULIER om het huwelijk voor de gemeente van Christus te bevestigen.

Uitreiking van de Bijbel en toespraak tot de getrouwden, familie en schoolkinderen

U krijgt dus nu de Bijbel nog mee. En ik wil nog enkele woorden daaraan toevoegen. We hopen dat dát de kostbaarste schat voor je mag worden. Dat dierbare Woord van God. Reken er op, de ware kerk mag dat toch ervaren, hoor. In alle moeilijke omstandigheden van dit leven, dat het hun troost mag schenken. En ook uit al wat op dat Woord gegrond is, als er een zuivere uitleg van dat Woord gegeven wordt. We hebben dat zelf ook in de laatste tijd mogen ervaren. Wij hebben onze weg in dat Woord mogen terugvinden. En dat is het voornaamste, hoor. Anders gaan we een vreemde weg. Maar dan mogen we geloven dat wij geen vreemde weg gaan. Dan is het de weg die alle Bijbelheiligen hebben moeten gaan. Vader Jakob moest nog een keer zeggen: *al deze dingen zijn tegen mij*. Och, dat had hij niet gedacht dat het zó laag af zou lopen. Maar, het is toch zo meegevallen voor hem. En zo valt het voor de Kerk altijd mee, van Gods zijde. En dat hebben wij ook mogen ervaren.

En daarom wensen wij jullie toe dat je in dat Woord ook een bron van troost voor je ziel zult mogen vinden. De Heere mocht met jullie beiden optrekken. Ik ben er toch mee verblijd, hoor, dat ik jullie huwelijk nu heb mogen bevestigen. Dat de Heere mij er toch in staat heeft gesteld omdat te doen. Want je weet bij ouders ben ik altijd gekomen. En de laatste keer dat ik daar was, 's zondags heb ik jullie daar ook ontmoet. En daarom wilde ik toch graag jullie huwelijk sluiten. En de Heere heeft het dan gegeven, dat die oude kreupele man dat nog mag doen. En ik hoop dat je daar ook nog mee verblijd mag zijn. Dat denk ik wel.

Jullie zijn beiden verbonden aan het schoolleven. En straks zullen de kinderen nog een versje jullie toezingen. De kinderen zijn hier dus ook. En dan moet ik wat zeggen. Hier zit de jonge en oude mensen. Hier zitten je ouders.

Ouders, ik ben blij dat ik jullie zoon, - de eersteling hé, die het huwelijk ingaat? - in het huwelijk nog heb mogen bevestigen. En ik hoop dat de Heere jullie samen ook voor de kinderen nog lang mocht sparen, hé? En de kinderen voor jullie. En dat je tot je blijdschap mag zien dat dit huwelijk in God gunst mocht gesloten zijn. De Heere mocht zich over jullie zaad ontfermen.

En familie NN ook. We wensen jullie hetzelfde toe. De Heere mocht jullie samen als ouders ook willen gedenken. En ook de grootouders, die zijn er ook bij aanwezig. Och, jullie zijn op een hoge leeftijd gekomen. Oud geworden, grijs en nabij de verdwijning. Dat wordt je toch gewaar, hé, als je oud bent? Dat het op het einde aangaat. Dat het aardse huis wordt afgebroken. En heb je dan een goede toekomst? Daar komt het op aan. Dat je weten mag, dat als het aardse huis gebroken wordt dat je een huis van God hebt, een gebouw bij God, niet met handen gemaakt, maar eeuwig in de hemelen. Och, de Heere mocht jullie dat samen schenken. We hebben het allemaal nodig. We staan allemaal voor onszelf persoonlijk. Elk persoonlijk voor zichzelf moeten wij de dood en de eeuwigheid aandoen. En dat geldt ook voor jullie: *het is niet goed dat de mens alleen zij*. Als je buiten Christus door de Doods-Jordaan moet, o hoe moet je het dan toch maken?

Och, daar word ik wel wat van gewaar, hoor. Dat zal niet gaan. Maar dan heb ik wel eens mogen geloven, dat het ten tijde *des avonds* niet alleen licht mag zijn, maar ook, wanneer ik door *de vallei des doods* moet gaan. Maar daar kan ik heb niet altijd mee doen, hoor. Maar Zijn Woord blijft de waarheid. Hij zal zijn als een licht des morgens, dat heeft hij zelf gezegd, wanneer de zon opgaat zonder wolken. Och, er kunnen soms zoveel wolken zijn. Och, het zal toch wat zijn, als het zó mag wezen, dat de wolken er niet meer zijn.

En kinderen, jullie zien je meester en de juffrouw in het huwelijk gaan. Och, jullie hebben ook een ziel voor de eeuwigheid. Denk erom. Je kunt nog dichterbij de dood zijn dan oude mensen. Dat heb ik geloofd, toen ik zo jong was als jullie. Dan moest ik sterven en God ontmoeten. Och, ik kon niet anders denken dan het gaat zo op de hel aan. Ik haalde de andere dag niet meer. Het is voor eeuwig kwijt. Och, ik heb juist met opmerkzaamheid gelezen, in het begin van de Catechismus van Comrie, meen ik, dat hij zo zegt: *waarom wordt zo uitvoerig het stuk der ellende behandeld in de Catechismus?* Als de mens de ene dag straatarm is en de andere dag schatrijk, dan kunnen ze vragen: *ben je daar wel eerlijk aangekomen?* Ja, dat is toch zo? Daarom wordt in de Catechismus gezegd, hoe je er aankomt.

Maar het is toch wel zó geweest, dat mag je wel weten, kinderen, ik was de ene dag straatarm, ik moest naar de hel. En in de nacht kwam God over en deed Hij mij geloven, dat Hij mij van eeuwigheid gekend had tot de zaligheid. Toen heb ik gezegd: *Ik zal eeuwig zingen van Gods goedertierenheid*. Dat heb ik gezongen als kind van zes jaar. Daar mag ik nu nog wel eens aan terugdenken. Want God is toch Dezelfde gebleven. Wat ik toen heb mogen geloven, zal toch in eeuwigheid bevestigd worden. En de andere dag, kwam ik uit de kerk bij dominee Kersten en dan had hij alles verklaard, wat er in die nacht gebeurd was. En toen zei ik tegen mijn moeder: *och, het*

oude is voorbijgegaan, het is alles nieuw geworden. Toen was ik schatrijk. Dus dat kan ook.

Ik hoop dat je er ook wat van mag leren kennen, hoor. Dat zal moeten gebeuren, mocht het zijn in je jonge leven. De Heere mocht het onderwijs wat je geeft aan de kinderen daartoe willen zegenen. Je zult er ook wel alles in tekortschieten, ja. Och, de Heere mocht verzoening doen over al het onze, al het zondige en gebrekvolle. De Heere mocht Zich noch ontfermen over die arme jeugd in deze bange tijd. En hij mocht Zijn Kerk er nog uit willen bouwen. De Heere geve u wat we u toegewenst hebben, Zijn naam tot eer, tot uw eeuwig heil, is mijn hartelijke wens en bede.

Zingen we nu het bruidspaar nog staande toe, het derde vers van Psalm 134. En ik verzoek u om dan te blijven staan, nadat de zegen des HEEREN wordt uitgesproken. En daarna zullen die kinderen een versje zingen.

Psalm 134 vers 3.

*Dat 's HEEREN zegen op u daal';
Zijn gunst uit Sion u bestraal'.
Hij schiep 't heelal, Zijn Naam ter eer:
Looft, looft dan aller heren HEER'!*

***De Heere zegene u en behoede u.
De Heere doe Zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig.
De Heere verheffe Zijn aangezicht over u en geve u vrede.
Amen.***

Samenzang door de schoolkinderen:

Psalm 84 vers 3.

*Welzalig hij, die al zijn kracht
En hulp alleen van U verwacht,
Die kiest de welgebaande wegen.
Steekt hem de hete middagzon
In 't moerbeidal, Gij zijt hun bron,
En stort op hen een milden regen,
Een regen, die hen overdekt,
Verkwikt en hun tot zegen strekt.*

Een ernstige raad bij de sluiting van het huwelijk.

Middelburg 11 juli 2003

Psalm 24:2 en 3; berijming van Datheen

2 Kronieken 30 vanaf vers 1 tot met 16

Psalm 27: 3 en 7

Psalm 84:5

Psalm 95:3

Psalm 134:3

De gemeente wordt verzocht te zingen van Psalm 24 het 2e en het 3^e vers.

*Wie is 't die zal wonen eenpaar
In Uw lieflijke tenten, Heere?
Wie zal toch verkeren hiernaar,
Door Uw goedheid, zonder gevaar
Op Uwen heil'gen berg met ere?*

*Het zal wezen den mens eerbaar
Die steeds weldoet in alle dingen,
En recht handelt in 't openbaar;
Wiens mond, dat oprecht is en waar,
Gestadiglijke zal voortbrengen.*

Wij lezen uit Gods Woord 2 Kronieken 30 vanaf vers 1 tot met 16.

1 Daarna zond Jehizkia tot het ganse Israel en Juda, en schreef ook brieven tot Efraïm en Manasse, dat zij zouden komen tot het huis des HEEREN te Jeruzalem, om den HEERE, den God Israëls, pascha te houden.

2 Want de koning had raad gehouden met zijn oversten en de ganse gemeente te Jeruzalem, om het pascha te houden, in de tweede maand.

3 Want zij hadden het niet kunnen houden te dierzelfder tijd, omdat de priesteren zich niet genoeg geheiligd hadden, en het volk zich niet verzameld had te Jeruzalem.

4 En deze zaak was recht in de ogen des konings, en in de ogen der ganse gemeente.

5 Zo stelden zij zulks, dat men een stem door gans Israel, van Ber-seba tot Dan, zou laten doorgaan, opdat zij zouden komen om het pascha den HEERE, den God Israëls, te houden in Jeruzalem; want zij hadden het in lang niet gehouden, gelijk het geschreven was.

6 De lopers dan gingen henen met de brieven van de hand des konings en zijner vorsten, door gans Israel en Juda, en naar het gebod des konings, zeggende: Gij, kinderen Israëls, bekeert u tot den HEERE, den God van Abraham, Izak en Israel, zo zal Hij Zich keren tot de ontkomenen, die ulieden overgebleven zijn uit de hand der koningen van Assyrië.

7 En zijt niet als uw vaders en als uw broeders, die tegen den HEERE, den God hunner vaders, overtreden hebben; waarom Hij hen tot verwoesting overgegeven heeft, gelijk als gij ziet.

8 Verhardt nu ulieder nek niet, gelijk uw vaders; geeft den HEERE de hand, en komt tot Zijn heiligdom, hetwelk Hij geheiligd heeft tot in eeuwigheid, en dient den HEERE, uw God; zo zal de hitte Zijns toorns van u afkeren.

9 Want als gij u bekeert tot den HEERE, zullen uw broederen en uw kinderen barmhartigheid vinden voor het aangezicht dergenen, die hen gevangen hebben, zodat zij in dit land zullen wederkomen; want de HEERE, uw God, is genadig en barmhartig, en zal het aangezicht van u niet afwenden, zo gij u tot Hem bekeert.

10 Zo gingen de lopers door, van stad tot stad, door het land van Efraïm en Manasse, tot Zebulon toe; doch zij belachten hen, en bespotten hen.

11 Evenwel verootmoedigden zich sommigen van Aser, en Manasse, en van Zebulon, en kwamen te Jeruzalem.

12 Ook was de hand Gods in Juda, hun enerlei hart gevende, dat zij het gebod des konings en der vorsten deden, naar het woord des HEEREN.

13 En te Jeruzalem verzamelde zich veel volks, om het feest der ongezuurde (broden) te houden, in de tweede maand, een zeer grote gemeente.

14 En zij maakten zich op, en namen de altaren weg, die te Jeruzalem waren; daartoe namen zij alle rooktuig weg, hetwelk zij in de beek Kidron wierpen.

15 Toen slachtten zij het pascha, op den veertienden der tweede maand; en de priesters en de Levieten waren beschaamd geworden, en hadden zich geheiligd, en hadden brandofferen gebracht in het huis des HEEREN.

16 En zij stonden in hun stand, naar hun wijze, naar de wet van Mozes, den man Gods; de priesters spregden het bloed, [dat nemende] uit de hand der Levieten.

Onze hulp en onze verwachting voor dit namiddaguur zij bij de aan- en voortgang in spreken en luisteren beide, in den Naam des Heeren HEEREN, Die de hemel en

aarde uit niets heeft voortgebracht; Die trouwe houdt en Die eeuwiglijk leeft en Die nooit laten varen de werken Zijner handen.

Geliefden;

Genade, vrede en barmhartigheid zij u allen bij de aanvang geschonken en bij de verdere voortgang rijkelijk vermenigvuldigd, van God den Vader aller genade en van Jezus Christus den Heere, door den Heilige Geest. Amen.

Zoeken we nu voor alle dingen het aangezicht des Heeren.

Aanbiddeijk Goddelijk Wezen. We zijn ervoor naar deze plaats gekomen om Uw aangezicht te zoeken, voordat de plechtigheid zal plaats vinden van de huwelijks sluiting. Dat huwelijk is al burgerlijk gesloten maar het zal nu kerkelijk bevestigd worden. En voor het kerkelijk leven geldt dan eigenlijk pas de huwelijksluiting. Maar men is ook naar deze plaats gekomen op dat ook Uw zegen zal worden gevraagd over deze huwelijksluiting en het huwelijksleven daaraan verbonden.

Het is een plechtig ogenblik; het is een gewichtig ogenblik als men zich aan elkaar zal verbinden, als men straks geknield zal liggen voor Uw heilig aangezicht. Och, dat wij toch onder de indrukken ervan zouden mogen komen dat het zulk een plechtig en gewichtig ogenblik is. Dat zullen ze later wel meer zien, dan dat ze het op dit ogenblik zien. Want we moeten alles eerst ervaren, om te weten wat het zeggen wil wat wij belijden. Want we belijden het wel dat wij allerlei ellenden door de zonde onderworpen zijn, maar we zullen het eerst moeten ondervinden, om te weten wat het eigenlijk zeggen wil.

Dat Ge dat toch schenken mocht aan dit bruidspaar, dat ze mogen zien wat toch eigenlijk de werkelijkheid is, wat wij onderworpen zijn in het huwelijks leven, als gevolg van de zondeval. Gij hebt de mens eenmaal zo goed en zo recht geschapen, met Uw beeld versierd. En Gij hebt gezegd: "Het is niet goed dat de mens alleen zij. Ik zal een hulpe maken die als tegenover hem zal zijn." En zo hebt Gij Eva geformeerd uit een rib van Adams lijf. En beide mochten ze uw deel dragen en waren daarmee versierd. Maar beiden zijn ze van u de levenden God afgefallen en zijn zij het gelijk met elkaar eens geweest als satan heeft gezegd: "De Heere God weet het wel, dat als ge van die boom eet dat ge Hem gelijk zult zijn. En dan zult ge ook het goede en het kwade kennen. Dan zult ge er zelf wel over beslissen wat ge doen moogt en wat ge niet doen mocht. En toen zag Eva dat de boom begeerlijk was tot spijs en een lust voor de ogen en begeerlijk om verstandig te maken en ze nam van die boom en ze at; en ze gaf ook haar man met haar, en hij at. En toen werden hun beider ogen geopend en ze werden gewaar dat ze naakt waren. Och wat is een mens toen toch in een rampzalige staat terechtgekomen! Van gelukzaligheid in een rampzalige staat. Wat een tegenstelling is dat toch geweest! Toen moesten ze bij U vandaan.

Maar nu zijt Gij toch de Eerste geweest om ze op te zoeken en om Adam te roepen en te zeggen: "Waar zijt gij?" En dan hebben ze beiden de schuld moeten erkennen die er was. En nu was Gij rechtvaardig als U ze straffen zou, niet alleen met de tijdelijke dood, maar ook met de eeuwige dood. En anders hadden ze niet te verwachten. Ze hebben niet kunnen denken dat er voor hen nog een weg ter verlossing was; en dat Jezus in de wereld zou komen, dat was zo onbekend.

Maar wat zo onbekend was, hebt Gij ze bekend willen maken. Gij hebt daar die dierbare toezegging gedaan, (het was wel tot de duivel gericht, maar voor de duivel

niet bestemd, in het was alleen voor Adam en Eva bestemd): ik zal vijandschap zetten tussen u en tussen deze vrouw; tussen uw zaad en tussen haar Zaad; en Datzelve zal u de kop vermorzelen en gij zult Het de verzenen vermorzelen. En toen mocht Adam ook het geloof ontvangen dat het zo zal zijn. En dat is ook een wonderlijk iets geweest. Hij heeft de naam van zijn vrouw Eva genoemd, moeder aller levenden. Eerst was ze 'manninne'; toen was het zijn vrouw; die vrouw die Gij mij gegeven hebt, zo heeft hij gezegd. Maar toen mocht hij zit Eva noemen: 'moeder aller levenden'.

En och Heere, mocht Gij het zo eens doen zijn bij dit bruidspaar. Wat zouden ze daar goed en gelukkig mee zijn. Adam en Eva hebben nog moeten blijven leven. Er moest een heel menselijk geslacht uit hen voortkomen. En de Christus moest ook uiteindelijk uit hen voortkomen. En er moest ook een uitverkoren geslacht uit hen voortkomen. En dat zal uit hen voortkomen tot het eind der dagen toe.

We zijn hier in een kerkgebouw samen gekomen opdat hier in dit kerkgebouw het huwelijk zal worden bevestigd, en Uw Naam zal worden aangeropen, maar ook Uw Woord nog zal worden meegegeven.

En och, Heere, zoudt Ge dan ook nog wil schenken dat wij ze dat woord nog mee mogen geven bij deze gelegenheid. En mocht het eens zijn dat Gij erin mee zoudt willen komen tot zaligheid der ziel. Daartoe dragen we dat bruidspaar in het bijzonder aan u op, want daar zouden ze toch zo goed mee zijn. Dat is de enige troost beide in leven en in sterven. Die troost hebben ze in het leven nodig, daar zullen ze achter komen. En die troost hebben ze zeker nodig in het stervensuur; want dat zal ook een keer aanbreken. En o, dat ze toch mochten leren sterven, eer dat het sterven wordt om die troost deelachtig te mogen worden, in de wetenschap van niet zichzelf eigen te zijn, maar het eigendom van die getrouwe Zaligmaker. En dan te mogen weten dat Hij hen met zijn bloed gekocht heeft en uit alle geweld des duivels heeft verlost en alzo bewaard, dat buiten de wil van die hemelse Vader geen haar van hun hoofd vallen kan, ja dat alle dingen ten goede voor hen zijn.

Ach Heere, zoudt Ge dat het Bruidspaar willen schenken. Wat zouden ze daar goed mee zijn. Wat hebben we nu anders van U te vragen, dan dat Gij dat toch maar mocht geven. Zo mocht Gij dan dat bruidspaar gedenken.

Gij mocht alle aanwezigen gedenken. En dan denken de in de eerste plaats aan alle aanwezige ouders, die met het bruidspaar opgekomen zijn. Ge weet wat er in het hart van de ouders omgaat, als de een na de ander van de kinderen het ouderlijk huis verlaat. En dat alles er ook op wijst, dat ze zelf ouder worden. Want een man zal vader en moeder verlaten en zijn vrouw aankleven. Maar dat verlaten betekent toch niet dat ze nu geheel los van elkaar staan. En die ouders zullen het ook wel gevoelen, dat het toch hun kinderen blijven. En als het goed is zullen ze toch ook de zorgen van hun kinderen met zich meedragen. Zoudt Ge dat die ouders ook willen schenken.

En dan weet Ge onder welke omstandigheden dat dit huwelijk gesloten wordt. Want er zijn twee grootmoeders bij, maar de grootvader ligt eigenlijk op sterven. Het gaat op het einde met hem aan. Vandaar zijn we daar al op voorbereid dat het wel eens zou kunnen gebeuren dat men opgeroepen werd. Ach Heere, mocht Ge deze dienst ook nog gewoon doen door laten gaan. Dat we niet opgeschrikt werden door zulk een bericht. Ach, Gij weet toch hoe de gesteldheid is van die oude man. En die zal dan de dood en de eeuwigheid moeten aandoen. Zoudt Ge hem naar de ziel bovenal gedachtig willen zijn. Daar komt het toch maar op aan.

En och, dat hebben we nu allen nodig. En daarom willen we van U vragen of Gij ook met deze gelegenheid in ons midden zoudt willen zijn. Uw woord niet alleen voor ons openen, maar ook nog zegenen tot waarachtige bekering. O, dat er toch nog eens mochten zijn die kregen te luisteren zoals ze nog nooit geluisterd hadden. Want het is zo geheel verschillend hoe dat we luisteren. Mocht het eens zijn niet alleen met het oor, wat aan het lichaam is verbonden, maar met het oor der ziel. Zoudt Gij dat nog eens willen schenken. En zo mocht Gij het woord nog eens tot het hart doen ingaan, gelijk bij Lydia welker hart werd geopend opdat ze acht gaf op hetgeen dat van Uwentwege werd gesproken. O, dat harde hart moet verbroken worden. Dat is Uw belofte: "Ik zal het stenen hart uit uw vlees wegnemen en ik zal u een vleses hart er voor in de plaats geven." En dan zegt Ge ook nog: "Is Mijn Woord niet als een vuur en als een hamer, dat de steenrots des harten te morzel slaat?"

Dat geschiedt aanvankelijk in de ware zaligmakende overtuiging, dan wordt men beroerd en verslagen als de Pinksterlingen. Dan zullen ze ook uitroepen: "wat moeten wij toch doen, mannen broeders?" Maar och, Heere, door zo'n weg kan er ook alleen maar plaats komen voor een andere verbreking des harten. Dat er een weg van zaligheid uit genade is voor een schuldig en zich gans verloren kennende zondaar; dat die Weg geopend mag worden. Want er is geen plaats bij ons voor vrije genade. En wij willen niet als een vijand met U verzoend worden. Maar wij zullen toch als een vijand met U verzoend moeten worden, want anders weten wij niet wat vrije genade is. Wij worden niet als vrienden gezaligd. Maar dan wordt het grote wonder dat Gij genade aan een doodschuldige bewijst. Aan iemand die eigenlijk vijandig tegenover U staat. Want een Paulus bekering hebben we toch eigenlijk allemaal nodig. Al geschiedt het niet op eenzelfde wijze als bij Paulus, maar toch wordt datzelfde geleerd als bij Paulus, die de gemeente vervolgde en zijn vijandschap eigenlijk heeft geopenbaard tegen U, tegen Uw dienst en tegen Uw volk. En dan heeft hij uitgeroepen: "Heere, wat wilt Gij dat ik doen zal?" Dan gaan we daarnaar vragen.

En dan is de weg voor ons ook zo onbekend en verborgen. Want er is niets meer verborgen dan het zalig worden uit genade. Maar er is ook geen groter wonder dan dat dát ons zal worden geopenbaard en bekendgemaakt. O, dan wordt het hart ook verbrijzeld en dan wilt Ge ook daar uw Woord toe gebruiken om dat harde hart daardoor te verbreken. Dat er nu zo'n Weg nog is tot de zaligheid, voor een mens die een andere weg gezocht heeft. Een weg van eigengerechtigheid, een weg van eigen werken en doen en laten, buiten die enige Weg tot de zaligheid.

Maar er moet geen andere weg voor ons overblijven dan die enige Weg door U geopend in de Zoon van uw eeuwige liefde, Die Zich zó diep heeft willen vernederen, dat Hij die God is, mens heeft willen worden. En die het eerste wonderwerk heeft gedaan op een bruiloft te Kanaan in Galiléa. Waar Hij water in wijn heeft veranderd. O, dat wees toch ook op dat dierbare werk der zaligheid. Want daardoor wordt ook water in wijn veranderd. En ook voor het tijdelijke leven heeft het zoveel te zeggen. Dan hebt Ge daar mee toch betoond, dat Ge de gehuwden Uw hulp en bijstand altijd wilt bewijzen, ook wanneer men zulks allerm minst verwacht. Ach Heere, dat het alles toch betekenis zou mogen krijgen.

Zo dragen we het bruidspaar aan u op en de ouders en de grootouders en ons allen tezamen. En mocht Ge nog in het midden van ons zijn en mocht Ge ons ook in onze ouderdom geven om met enige blijdschap en innig zielsvermaak dit werk te verrichten, tot eer van Uw lieve Naam en tot heil van onsterfelijke zielen. Uit loutere genade. Amen.

Zetten we dit bijzonder samenzijn voort, en dat met elkaar te zingen van Psalm 27 de verzen 3 en 7. Psalm 27 de verzen 3 en 7.

*Opdat ik daar mag merken en aanschouwen,
Heer! Uwes huis zeer schone heerlijkheid.
En den tempel, vrij zijnde van benauwen,
Wel mag alzins doorzien met vrolijkheid,
Want als ik zal wezen bezwaard met nood,
Ik zal daar verborgen zijn 't aller tijd,
En in een heimelijk oord zijn bevrijd,
En daarna verhoogd zijn in ere groot.*

*Hadt Gij mij dien troost niet laten verwerven
Dat ik nog in dit leven zou ontvaan
't Gebruik uwer goederen, vóór mijn sterven,
't Gebruik uwer goederen, vóór mijn sterven,
Ik waar onder den last des druks vergaan.
Daarom lankmoediglijk den Heer verwacht,
Zijt altijd wel getroost en onversaagd;
God zal eind'lijk helpen U, die nu klaagt.
Verbeid den Heer, op Zijn toekomst hebt acht.*

De verzen 3 en zeven van Psalm 27.

Bruidspaar.

De woorden die we u bij deze gelegenheid zouden willen meegeven kunt u vinden in het u zoëven voorgelezen Schriftgedeelte, het tweede boek der Kronieken het 30^e hoofdstuk, het 8^e vers, het middelste gedeelte. 2 Kronieken 30 vers 8, het middelste gedeelte; waar Gods Woord aldus luidt:

Geeft den HEERE de hand, en komt tot Zijn heiligdom.

Wij beluisteren hier *een ernstige raad bij de sluiting van het huwelijk*. En willen dan zien:

1. Hoe de HEERE tot een mens komt en
2. Hoe de mens tot de Heere komt.

Dus wij beluisteren hier *een ernstige raad bij de sluiting van het huwelijk*.

Om dan te zien

- Ten eerste, hoe de HEERE tot een mens komt en
- ten tweede hoe de mens tot de Heere komt.

1. Hoe de HEERE tot een mens komt.

Bruidspaar.

Bruidspaar.

De woorden die we u bij deze gelegenheid zouden willen meegeven kunt u vinden in het u zoëven voorgelezen Schriftgedeelte, het tweede boek der Kronieken het 30^e hoofdstuk, het 8^e vers, het middelste gedeelte. 2 Kronieken 30 vers 8, het middelste gedeelte; waar Gods Woord aldus luidt:

Geeft den HEERE de hand, en komt tot Zijn heiligdom.

Wij beluisteren hier *een ernstige raad bij de sluiting van het huwelijk*. En willen dan zien:

3. Hoe de HEERE tot een mens komt en

4. Hoe de mens tot de Heere komt.

Dus wij beluisteren hier *een ernstige raad bij de sluiting van het huwelijk*.

Om dan te zien

- Ten eerste, hoe de HEERE tot een mens komt en
- ten tweede hoe de mens tot de Heere komt.

1. Hoe de HEERE tot een mens komt.

Bruidspaar.

Straks zal ik u verzoeken om op te staan en zal ik u ook verzoeken om elkaar de rechterhand te geven. Dat is ook een gewichtig ogenblik. Ge zult daar hand en hand staan om uzelf voor het leven aan elkaar te verbinden.

Bij verschillende gelegenheden geven wij elkaar de hand. Men doet dat bij een eerste kennismaking; men doet dat gedurig weer als men elkaar ontmoet. Men doet dat wel uit dankbaarheid voor een weldaad die ons is bewezen. Men doet dat ook wanneer men met elkaar verzoend, als er onenigheid is geweest. Bij al die gelegenheden geven we elkaar de hand. Het kan ook gebeuren dat iemand valt op de weg en zichzelf niet meer op kan richten, dat men zal iemand de hand geeft, om hem op te helpen. Maar nu hoop ik dat ge de Heere de hand zult mogen geven!

Wie vinden wij hier aan het woord? Hizkia, de koning van Juda. Een Godvrezende koning. Zijn vader is geen Godvrezende koning geweest. Achaz heeft veel gruwelen bedreven en is ver van de God Israëls afgeweken. En als zijn gruwelen beschreven staan die hij bedreven heeft, dan wordt er zo bij gezegd: *dit nu was de koning Achaz*. Maar bij Hizkia mocht het door genade anders zijn. Dat was zijn zoon. Maar daarin zien wij ook weer, hoe vrij en soeverein God Zijn genade bewijst en verheerlijkt. Hizkia ging reformeren. Het Paasfeest moest weer gevierd worden, zoals het in lange tijd niet gevierd was. De tempel des HEEREN was eigenlijk verontreinigd. Er moest wat gebeuren om de tempel weer te herstellen in zijn vorige staat. En vandaar was het, dat niet in de eerste maand het Paasfeest kon worden gevierd, maar in de tweede maand. Maar, dat heeft de Heere wel willen overzien. En dat omdat Hizkia zijn liefde tot den HEERE heeft geopenbaard, om het Paasfeest weer te doen vieren.

En de boden werden gezonden door het gehele land zelfs. Zelfs door het land van het rijk der tien stammen, om hen uit te nodigen om te komen naar Jeruzalem, om daar heb Paasfeest te vieren. Maar het is ons voorgelezen, dat die boden bespot werden. En dat ze uitgelachen werden. Zóver was het oude Bondsvolk van de Heere afgeweken.

Maar nu lezen we wat Hizkia heeft gezegd, als hij het volk ertoe opriep om het Paasfeest te Jeruzalem te komen vieren: *Geeft den Heere de hand*, zo heeft hij gezegd, en komt tot Zijn heiligdom! Die woorden hielden heel wat in. Om de Heere de hand te geven, zoals Hiskia dat heeft bedoeld, dat wil zeggen: de Heere het hart te geven. En dat is nu juist het voornaamste. Om zomaar niet een hand te geven, maar Hem het hart te geven. We hopen dat jullie straks elkaar niet alleen je hand geeft, maar dat je als het ware je hart geeft aan elkaar.

Op een oppervlakkige wijze wordt er ook wel gesproken over het hart te geven aan de Heere. En dan zegt men: *"Mijn zoon, geef mij uw hart"*; alsof een mens dat zomaar doen zal. Maar het hart te geven aan de Heere wil heel wat zeggen! Het hart is het binnenste van de mens. En wat zegt Gods woord daarvan? Dat het gedichtsel van de gedachten des harten ten allen dage alleenlijk boos is. Dus we geven ons hart zomaar niet aan de Heere. Weet gij wat we ook zo opmerkelijk lezen in Ezechiël 44? Dat de Heere heeft gezegd: *dat de onbesnedenen van vlees, maar ook de onbesnedenen van hart in Zijn heiligdom niet mocht komen*. Moest men dan bekeerd zijn om in dat heiligdom te komen? Om het recht te doen, zal men dat moeten zijn. En daarom heeft de Heere dat zo gezegd, dat de onbesnedenen van vlees en de onbesnedenen van hart niet in Zijn heiligdom mocht komen. Maar dat doet ons ook denken aan de woorden van de Heere Jezus die Hij gesproken heeft tot Nicodémus, als Hij gezegd heeft: *"Tenzij dat iemand wederom geboren wordt, hij kan het koninkrijk Gods niet zien."* Dan zal hij in dat hemels heiligdom niet kunnen komen.

En ach bruidspaar, jullie zijn jong en jullie gaan samen 't huwelijks leven met elkaar in. Maar ik hoop, dat de waarheid die je hebt beleden, je werkelijk lief zal mogen zijn. En dat je van die waarheid ook nimmer af zult wijken. We zien het vooral ook in deze tijd. Bij alle afwijkingen van de zuivere leer van Gods Woord komt men daartoe om de totale doodstaat van de mens te loochenen, maar dan ook de noodzakelijkheid van de wedergeboorte. Maar houdt er aan vast, dat er wat aan een mens gebeuren moet, om de hand aan de Heere in waarheid te geven. Een mens is er van nature afkerig van. Dat zegt Gods Woord. Ik heb u Gods Woord maar mee te geven. En dat woord zegt het ons, dat de mens zegt: wijk van mij, want aan de kennis van Uw wegen heb ik geen lust. De Heere heeft uit de hemel neder gezien op de mensen, of er nog één was die verstandig was, die naar Hem vroeg of zocht, en Hij heeft er niet één gevonden. Tezamen zijn zij afgeweken, zijn ze onnut en stinkende geworden.

Ja, de inbeelding kan er bij een mens wel zijn, dat hij de Heere het hart geeft. U moet de 50ste Psalm maar eens goed lezen. Er is niets bedrieglijker dan een halfslachtige godsdienst. Dat laat de Heere daar in die vijftigste Psalm zo duidelijk horen. Want dan spreekt hij een Bondsvolk aan. Een volk dat er zich ook op beroemde in het verbond te zijn, zoals zovelen er ook in deze tijd zich op beroemen. Maar wat zegt de Heere daar? Er staat: *zeg tot de goddeloze: wat hebt gij Mijn inzettingen te vertellen en neemt Mijn verbond in uw mond?* Dus daar noemt hij die Verbondskinderen: goddelozen. En waarom? Omdat hun godsdienst een halfslachtige godsdienst was. Hij zegt: om uw offeranden zal ik u niet straffen, want uw brandofferen zijn steeds voor Mij. Maar het was een halfslachtige godsdienst die de Heere niet behagen kon.

Als God een mens bekeerd, dan wordt het anders. Dan valt er een oprechte keus in de ziel. En dan denk ik aan Ruth, die heeft het rijke Moab verlaten, om een arme toekomst tegemoet te gaan. Maar, ter onderscheiding van Orpa kleefde zij haar schoonmoeder Naomi aan. En dan heeft ze gezegd: *uw volk is mijn volk en uw God mijn God. Waar gij zult gaan zal ik gaan en waar gij zult vernachten zal ik*

vernachten. Waar gij zult sterven en begraven worden, daar zal ik sterven en begraven worden. Het zal er zo op aan komen dat er zulk een oprechte keus in ons leven valt, in ons hart. En dan worden door die keus aan God verbonden. Aan de zuivere inzetten des HEEREN worden we verbonden, aan de zuivere waarheid, aan het ware volk van God. En dan wilt ge met dat volk, en met alle moeilijkheden die het met zich meebrengt, door het leven te gaan; en daar ook de dood mee aan doen. Dan ligt die keus oprecht in de ziel.

En als ik spreek over oprechtheid, dan denk ik aan iets anders wat Gods Woord nog vermeld. Dan denk ik aan een Nathanaël. Filippus heeft tot hem gezegd: *wij hebben gevonden Jezus van Nazareth, de zoon van Jozef; van Wie Mozes heeft gesproken en de profeten hebben op Hem gewezen.*

Nathanaël zegt: *ja maar hé, zal uit Nazareth iets goeds komen? Ik moet de ware Jezus hebben.* Die liet zich zomaar geen Jezus aanpraten, hoor. Er zijn er velen, die laten zich een Jezus zomaar aanpraten. Maar dat deed Nathanaël niet. Daar kwam ook de oprechtheid openbaar. Hij zegt: *ik moet de ware Jezus hebben. En die komt niet uit Nazareth, die komt uit Bethlehem, volgens de Schrift.*

Ja, maar daar is Hij vandaan gekomen! Daar is Hij geboren, maar in Nazareth is Hij opgevoed. En dan heeft Filippus gezegd: *kom en zie!*

En dan kwam hij tot Jezus en dan zag Jezus Nathanaël tot Zich komen. En dan zei Hij: *"Zie waarlijk een Israëliet in welke geen bedrog is."*

En dan heeft Nathanaël vol verwondering gevraagd: *"vanwaar kent Gij mij?"*

En wat heeft Jezus dan gezegd? *"Eer u Filippus riep, toen ge onder de vijgenboom waart, zag Ik u."* Dat is een apart plaatsje geweest in zijn leven. Ik hoop dat u zo'n plaatsje ook mag leren kennen, als het nog niet het geval is. Want Jezus had hem daar al gezien onder een vijgenboom; als een ongelukkig schepsel, hoor. De vijgenboombladeren hebben hem geen bedekking kunnen geven. Net zomin als dat bij Adam en Eva het geval geweest is. Al zijn eigengerechtigdheden vielen voor God wel weg, als een wegwerpelijk kleed. Maar nu kwam hij tot die Persoon des Middelaars. En Die ging zeggen: *daar heb Ik je nu gezien, in je ellende, in je schuld, in je ongeluk, in je boetvaardigheid.*

En dan zegt Nathanaël: *Rabbi, dan zijt Gij de Zone Gods; de Koning Israëls!* Die mocht de HEERE de hand geven.

Om zó de Heere de hand te geven, zal de liefde Gods in het hart moeten worden uitgestort. Ik hoop dat de ware liefde tot elkaar zal mogen zijn, want het huwelijk kan nooit goed zijn als er geen ware liefde is tot elkaar. En ge zijt er goed mee als er ware liefde is. Er staat een man tegenover u die oud is en gij zijt nog jong. Ik heb mijn lieve vrouw moeten verliezen door de dood. Plotseling en onverwacht., dat weet ge wel. Maar, ik heb toen moeten zeggen: ik heb nooit geweten, dat ik ze zó lief had. Ik had ze lief, hoor; maar ik had het nooit goed geweten, dat ik ze zó lief had. En ik hoop dat er zoveel liefde ook bij jullie zal mogen te vinden zijn. Er moet uitwendige natuurlijke liefde zijn, zal het huwelijk goed zijn. Maar ik hoop bovenal, dat er nog een andere liefde bij zal mogen komen. En dat gij elkaar in het geestelijk leven zult mogen verstaan en zó elkaar ook tot een hand en een voet zult mogen zijn, in al de moeilijkheden die zich ook in 't huwelijks leven zullen voordoen waar we ook straks nog even op hopen te wijzen.

Maar de liefde tot God moet boven alles gaan. Dan moet ge er eens aan denken wat het zeggen wil als er staat: geeft den HEERE de hand en komt tot Zijn heiligdom. Dan vinden we de naam HEERE met enkel hoofdletters. Dat is niet de naam Adonai, maar

de naam Jehovah. Dat is de Verbondsnaam des Heeren. En als hier wordt gesproken over een de hand geven aan de Heere, dat wil ook zeggen, dat de Heere overkomt. Dat houdt nogal wat in. Want we moeten er erg in hebben, dat onze oude schrijvers die we nog in ons bezit mogen hebben de verbondsleer zomaar niet alleen voorwerpelijk hebben verklaard. En dat ze vastgehouden hebben aan de twee verbonden die er zijn, en geen drie.

2. Hoe de mens tot de Heere komt.

Maar ze hebben de verbondsleer ook onderwerpelijk verklaard. Denk maar aan wat Hellenbroek gevraagd heeft in zijn vragenboekje. Want, als hij dan eerst gezegd heeft dat het verbond alleen gesloten wordt met de uitverkorenen, dan is hij gaan zeggen: "Hoe gaat de zondaar over in dat verbond?" We liggen van nature in een verbroken werkverbond. We weten niet wat zalig worden uit genade is. Een mens wil ook niet uit genade zalig worden. De mens is een vijand van het verbond van vrije genade. Wij liggen van nature in een verbroken werkverbond. Wij weten niet wat zalig worden uit genade is. En een mens wil ook niet uit genade zalig worden. Willen wij dat niet? Nee; er zijn er wel velen tegenwoordig die dat wel willen, schijnbaar. Maar wij willen dat niet, hoor! Dan moet al onze godsdienst eraan. En dan moeten al onze deugden en plichten als waardeloos wegvallen., opdat er niets anders meer over zal blijven dan genade voor een verloren schepsel, die geen grond meer onder de voeten heeft overgehouden. Maar dat willen wij niet! Maar zo zullen we toch moeten leren over te gaan in het genadeverbond. En dat zegt dan ook Hellenbroek zo duidelijk; want hij zegt: "God nadert eerst tot hem, als hij de zondaar vriendelijk nodigt en bid met veel ernst en oprechtheid." *Waarom weegt gij toch geld uit voor hetgeen geen brood is? En uw arbeid voor hetgeen niet verzadigen kan? Hoort aandachtiglijk naar Mij en eet het goede. En laat uw ziel in vettigheid zich verlustigen.* Maar dan laat hij ons ook weten, dat er voor die zondaar geen andere weg overblijft dan zó de Heere de hand te geven. Hoe doet die zondaar dat? Dat doet hij bedaard, oprecht, gelovig, vrijmoedig en ootmoedig, zoals Hellenbroek dat ook gezegd. Er blijft voor hem niets anders over. En hoe komt dat? Omdat de Heere hem aan zijn totaal verloren staat ontdekt. Niet alleen zijn schuld voor ogen stelt die er ligt door zoveel dadelijke zonden en overtredingen van Gods heilige Wet, maar de Heere brengt hem in het paradijs waar de breuk geslagen is, waar het verbond gebroken is wat God met de mens gesloten had. Het werkverbond is verbroken en nooit is die breuk meer door de mens te helen. Als hij dat eens recht krijgt te zien, wat zal hij dan uitroepen? O wee mij, dat de kroon van mijn hoofd is afgevallen! En dat ik zo gezondigd heb. Dan weet hij geen raad meer met zichzelf. We lezen van Efraïm: als hij aan zichzelf bekend gemaakt werd, dat hij het dan niet meer wist hoe het moest. Ja, we moeten aan onszelf bekend gemaakt worden. Dan hebben we niet alleen berouw over de bedreven zonden, maar dan zien we wie we zelf zijn. En dat er nu geen verwachting meer van ons kan zijn; dan is het een heilzame wanhoop. Maar dat kunnen wij niet zien dat het een heilzame wanhoop is.

Ik schatte mij geheel verloren, (zegt de dichter)
Ik mocht van geen vertroosting horen,
Als mijn ziel aan God gedacht,
Loosd' ik niet dan klacht op klacht.

Ik hoop dat dát geen vreemde zaak voor je zal blijven. En dat ge zó de Heere eens de hand zult geven: o *God wees mij zondaar genadig.* Dan schiet er echt anders niet meer

over. En dan geeft ge de Heere de hand, hoor. En wat is er dan aan verbonden? Wat hier staat: **en komt tot Zijn heiligdom.**

Onder Hizkia avond er dus een reformatie plaats. En het heiligdom des HEEREN moest hersteld worden. En hij nodigt de het volk uit om tot het heiligdom te komen. Zijn vader had niet anders dan afgodendienst bedreven. Maar nu werd er door Hizkia gezegd: *en komt tot Zijn heiligdom.* En dat had heel wat te zeggen. Alles in dat heiligdom wees naar Christus heen. Dat kunnen we weten. Maar daar waren de ogen van de meesten van het volk wel voor gesloten. Zelfs van de priesters, hoor! Ze hebben wat offeranden gebracht! En toch maar een Messias' verwachting om een aards koninkrijk op te richten.... Geen Messias die Zichzelf zal opofferen, zoals in al die offeranden werd voorgesteld. Daar kunnen we weer in zien, hoe blind dat de mens staat voor het vrije soevereine genadewerk. Er moet plaats voor gemaakt worden in onze harten, om te zien dat dit de enige Weg tot de zaligheid is. En dan, door die Weg kan alleen maar alles in het heiligdom betekenis krijgen voor de ziel. Ik hoop dat dát bij u ook zo zal zijn.

Alles wees in dat heiligdom naar Christus heen en naar het werk dat Hij zal doen. Daarom moest alles met zo'n nauwgezetheid geschieden. En dan lezen we in de ceremoniële wetten... En ja je staat nu aan het begin van je huwelijksleven, bruidspaar, straks zal ik u de Bijbel overhandigen. Maar ik hoop dat ge die Bijbel trouw zult onderzoeken en lezen met elkaar. Na de maaltijd, hoop ik, dat ge toch dat Woord zult lezen met elkaar. En dan moet ge geen hoofdstukken overslaan. Ook niet uit de ceremoniële wetten. Wij zijn zo geneigd om te zeggen: *ja maar, dat is allemaal zo droog.* Moet ik dat ook allemaal gaan lezen? Ja, maar waarom is het droog voor ons? Omdat we de betekenis er niet van verstaan.

- Het is nog niet zolang geleden, want ik was juist ook bezig aan het lezen van die ceremoniële wetten, maar toen deed het me toch even wat. Al wijs ik dit zomaar met enkele woorden aan, *dat het verzoendeksel van louter goud moest zijn.* Dat wil toch wat zeggen! Dat verzoendeksel, dat op de ark lag, dat moest van louter goud zijn. Dat wees duidelijk op de gerechtigheid die de Middelaar zou aanbrengen. Waar niets aan toegegaan zal hoeven te worden. Maar waar voor Hem dan ook niets van afgedaan kon worden. Het moest van louter goud zijn. Want die zalig worden, zullen eerlijk zalig worden. Die zullen weten hoe dat de genade en de waarheid elkaar ontmoeten, en de vrede en de gerechtigheid elkaar kussen in het werk van die gezegende Persoon des Middelaars.
- En nu wil ik nog even wat zeggen van het heiligdom. Ik hoop dat alles in dat heiligdom ook recht betekenis voor je ziel zal krijgen. Dat de Persoon des Middelaars eens recht onmisbaar voor je zal worden. Ach, ik heb je toch een volle waarheid mee te geven, hoor. Ik heb je niet alleen te wijzen op de ellendige staat waarin we van nature verkeren, maar ook op de verlossing die alleen door Christus is. In het voorhof was al zoveel te zien. Daar was *het koperen brandofferaltaar.* En dat wees ook al weer op de verzoening door het offer van Christus. Ik hoop dat die Persoon des Middelaars geen Onbekende voor jullie zal blijven. Dan komt er een ware liefde, hoor. Maar een liefde die wonderlijk is dan die der vrouwen. En ik zei het zoëven, ik had mijn vrouw ook lief, maar ik heb wel eens tegen haar gezegd: *vrouw, ik heb je hartelijk lief, maar er is er Een, Die ik meer lief het dan jouw, hoor.* En ik hoop dat dit bij jullie ook zo zal mogen zijn. Maar als je de waarde van het door Hem voldoende offer in het oog mag krijgen, ja, dan zal je hem zeker

lief krijgen! Dan zul je weten wat Hij ertoe heeft gedaan, om zo'n schuldig mens, zo'n ellendig, vijandige zondaar met Zijn Vader te verzoenen. Dat Hij als de God van hemel en aarde daartoe de menselijke natuur heeft willen aannemen, om in die menselijke natuur dat offer te willen brengen voor de zonden. En zich zó diep wilde vernederen, dat Hij in een beestenstal ter wereld kwam en dat hij later daar gehangen heeft als de grootste booswicht aan het kruis. Wie kan dat wonder toch vatten? Dat is nooit te vatten! Maar het zal een wonder voor ons moeten worden. En ik hoop dat ge Hem zó eens nodig krijgt. Als de schulddragende en de schuldovernemende Borg. En als een schuldwegnemende Borg.

- In het heiligdom was ook het *koperen wasvat*, of, later *de koperen zee*. En dat wees op de ware heiligmaking, door het bloed van Christus. En och, ik hoop dat ge zo die Persoon des Middelaars zult mogen leren kennen., zoals Hij tot rechtvaardigmaking en tot heiligmaking is gegeven. Want er zijn er velen die roemen in de verdiensten van Christus, maar in hun leven is het wel te zien, dat Hij tot heiligmaking nooit rechte waarde voor hem heeft gekregen. Nee, een weg van ware heiligmaking bewandelen ze niet, hoor. Ze hebben een godsdienst waar ze de wereld mee aan de hand kunnen houden.
- Maar ik hoop dat je ook mag leren kennen wat er in het heilige te vinden was. Want daar had je *een gouden kandelaar*. En die gaf licht, wat altijd brandend moest zijn. En nu moet ik je ook weer eerlijk ergens op wijzen. Ik moet je erop wijzen dat de tegenheden en wederwaardigheden ook niet uit zullen blijven, hoor, in je huwelijks leven. En ik moet het ook eerlijk zeggen dat het in een zeer bange en donkere tijd is dat jullie huwelijk gesloten wordt. De weeldetijd is nu wel voorbij, hoor. We gaan de armoe tegemoet. En men is het daar niet mee eens, want men wil het niet met minder doen. En wat zien we dan? Op het ogenblik kunnen we het lezen in de krant, dat men zegt: *laat de vakantie tijd nog maar even rustig aan ons voorbijgaan*. En dan krijgen we straks de massale betogingen. En waar zal dat op eindigen? Och, ik ga niet profeteren, maar we hebben echt niets goeds te verwachten. Want ons land en volk hebben niet anders gevraagd doen om rechtvaardige oordelen Gods. Maar afgezien daarvan, de tegenheden en verdrukkingen blijven in het huwelijksleven ook niet uit. Maar het kan wel eens zijn dat je voor een punt komt dat je zegt: *nu weet ik heb niet meer. En nu kan ik niet verder meer*. Maar dan hoop ik dat je de Heere leert aanlopen. En dat je niet een eigen weg zult gaan. Maar dat je zult vragen: *Heere maakt mij Uw wegen bekend en leer mij toch Uw paden*. En dan wil Hij een weg aanwijzen, die je uit jezelf niet kunt vinden. En dan zal het toch zal meevallen, als de Heere dan nog een weg van uitkomst uit de moeilijke omstandigheden voor je wilt ontsluiten.
- En dan was er ook nog *het gouden reukofferaltaar*. Dat ziet op de gebeden van God volk die geheiligd worden door de Tussentreding van Christus bij Zijn Vader. In een weg van verdrukking en tegenheden krijgt dat toch zo'n waarde voor de ziel. Wij willen geen weg van kruis en verdrukkingen. Maar ik kom er steeds achter dat ik er niet buiten kan. Ik heb ze nodig. En dat weet de Heere wel beter dan ik, hoor. Want dat mag ik later wel eens zien. En dan zeg ik: *"Ik dank U, Heere, dat Gij toornig op mij geweest zijt; maar nu troost Gij mij en is Uw toorn afgekeerd."* Ach, ik hoop dat je daar wat van zult mogen leren kennen. Van dat gebed des oprechten. Dat is de Heere welgevallig, hoor. O, ik hoop dat de Heere je iets van dat gebedsleven doet leren kennen.

- Maar er was ook *de tafel der Toonbroden*. En dat brood wees duidelijk naar Christus heen. Hij is het Brood des levens, het Manna dat verborgen is. *Mijn vlees is waarlijk spijs*. En zijn bloed is waarlijk drank. Och, ik hoop dat dát ook voor u zal mogen zijn. Want Israël werd door een weg geleid in de woestijn. En het Manna regende uit de hemel. En dat Manna wees naar Christus heen. En zo heeft de Heere dat volk onderhouden in de woestijn. En daarna een land gegeven, vloeiende van melk en honing. Hier moet de kerk het, in de woestijn van dit leven, veel met het Manna doen. Maar als wij dat Manna krijgen, kan de Heere het alleen maar goed maken. Och ik hoop dat dit hemels Manna je ook dierbaar zal worden.
- Maar, dan was er *het heilige der heiligen*. En wij weten, daar waste ark des verbonds met het verzoendeksel daarop. En in die ark de heilige Wet. En dan boven die ark sprak God tot de hogepriester. En dan lezen wij *dat de HEERE tot zijn volk van vrede spreken zal*. En dat doet Hij vanboven dat verzoendeksel. En bruidspaar, ik hoop dat je zó de Heere zult mogen leren kennen., als een verzoenend God in Christus. En dat je zo eens in dat *heilige der heiligen* zult mogen komen. Daar mocht de hogepriester alleen maar komen. Die was een voorloper. Als die er in ging moest hij het voorhangsel gelijk achter zich toesluiten. Maar Christus is de Voorganger, die is er in gegaan en heeft het voorhangsel niet achter zich toegesloten. Want het voorhangsel is gescheurd bij Zijn dood, van boven naar beneden. En Hij is Zijn volk voorgegaan in dat binnenste heiligdom des hemels, om Zijn volk daar ook in te leiden. Om Zijn volk in die gemeenschap des Vaders te herstellen. Maar dan ook om een plaatsje te bereiden in dat hemels heiligdom.

Straks komt toch ook de dood voor jullie, hoor. Dat moet ik je ook maar eerlijk zeggen. En ik hoop, dat de Heere je lang zal willen sparen voor elkaar; dat je oud zult mogen worden met elkaar; dat wens ik je van ganser harte toe. Maar ja, in N. ligt er een bruidegom in een coma, door een ongeluk; al weken lang. En ze hebben steeds voor zijn leven gevreesd. En ik heb hem nog niet zo heel lang geleden ook in het huwelijk bevestigd. En weet je waar ik dan nog blij mee ben? Dat ik altijd toch bij een gelegenheid als deze is, de waarheid onvervalst heb meegegeven. Want er zijn wat dominees, als ze een mooi praatje ophangen, dan zeggen ze: *wat heeft die man het netjes gedaan*. Maar ja, hij heeft de waarheid verzwegen. En hij heeft niet gezegd wat een mens door de zonde onderworpen is.

Dan kun je Christus ook niet recht verkondigen als die medelijdende Borg en Hogepriester, Die in alles is verzocht geweest, en dat zonder zonde, opdat Hij Zijn volk in alle verzoeking en zal kunnen te hulp komen. Ik moet je de wáárheid voorhouden. *Het is den mens gezet eenmaal te sterven*. Er komt voor jullie ook eenmaal een einde aan dit leven. De éne gaat de ander voor. Het leven vliegt aan ons voorbij. Ik hoop dat je de bede in waarheid leert doen: *HEERE, leer mij toch also mijn dagen tellen, opdat ik een wijs hart zal mogen bekomen*. Opdat het sterven straks geen sterven voor je zult zijn. Maar een ingang in dat hemels heiligdom.

En als je samen met dezelfde Goddelijke liefde bedeed zal mogen worden, dan zal de band ook niet voor eeuwig verbroken worden, hoor. Maar anders wel. Maar ik hoop dat de Heere het je geven zal, dat je samen voor- en toebereid wordt voor die eeuwige gelukzaligheid hiernamaals. Dan zie je dus, dat deze woorden die wij je mee hebben willen geven, heel wat inhouden. *Geeft de Heere de hand; en komt tot Zijn heiligdom*. Daar gaan we een versje op zingen. Psalm 84 het 5e vers.

*Heer', tot Wien wij in den nood vliên;
 Wil Uwen gezalfden aanzien.
 Want veel beter is slechts één ure
 In uw huis dan elders; dit 's klaar
 Duizend zijn; beter is ook daar
 Een wachter te zijn aan de deure;
 Dan 't is in de paleizen zoet
 Der god'lozen met overvloed.*

Het 5e vers van Psalm 84.

En daarna zal het formulier door een ouderling worden voorgelezen tót de vragen. En dan kan ik even blijven zitten.

Uitreiking van de Bijbel en toespraak tot de getrouwen en familie

Wij hebben u nu nog de Bijbel uit te reiken en ge ziet dat dit namens de kerkenraad geschied. En wanneer we die Bijbel overhandigen, dan willen we u daarmee erop wijzen, dat het u alleen maar goed kan gaan als dat Woord u tot een richtsnoer zal zijn. Want in de weg die ge hebt te gaan, in alle omstandigheden die er zullen zijn, hoop ik dat dit uw levensgids zal zijn. Want in die Bijbel staat alles in. Daar staat precies van alles in beschreven wat ge nodig hebt in 't huwelijksleven. Maar we moeten ook Gods woord leren lezen. En hoe leren wij Gods Woord lezen? Niet met je theorie, hoor. Aan schriftgeleerden ontbreekt het ook in deze tijd niet. Maar die Gods woord niet goed kunnen lezen. Maar, wij weten het zelf uit ervaring, dat als er tegenheden kwamen, dat we dan bij bepaalde teksten uit Gods Woord bepaald werden, waar we altijd overheen gelezen had. Die ons eigenlijk nooit iets te zeggen hadden. Maar die ons toen wèl wat te zeggen hadden. En ik hoop dat gij de bijbel zult leren lezen. En dat ook tot zaligheid van je kostelijke ziel. Dan krijg je dat Woord pas recht lief, hoor. En dan zegt de profeet: "Als ik uw woorden heb gevonden dan heb ik het opgegeten; en die waren mij zoeter dan honing en dan honingzeem." Ik hoop dat dit geen onbekende zaak voor u zal blijven.

En wat ik je toegewenst heb, dat mocht de Heere je samen nog schenken. Je staat nu aan het begin van deze huwelijksloopbaan; Hij mocht u tot een Leidsman zijn.

- Uw ouders zijn er ook bij tegenwoordig. En de ouders NN ken ik in het bijzonder al zo'n lange tijd. Ik heb jullie als kinderen meegemaakt, hé? En nu mag ik je nog in het huwelijk bevestigen. En och, daar ben ik nog verblijd mee, dat het op deze

wijze geschied. En de ouders moeten ook wederkerig er toch mee verblijd zijn, in zo'n tijd van losbandigheid en onverschilligheid die wij nu beleven, als onze kinderen nog niet in onverschilligheid zich uitleven. En als op deze wijze het huwelijk mag worden gesloten. Als er nog een gebondenheid aan Gods Wet en Woord is. Och, de Heere mocht u samen willen gedenken, ook bij het klimmen der jaren.

- En ook wanneer dat er een schaduw geworpen wordt over deze bruiloft en dat door het ziek- (en sterfbed zal het wel zijn) van een geliefde vader. En och dan mocht de Heere ook de moeder willen gedenken wanneer dat haar man daar ligt. Ach, de Heere mocht het u samen maar geven om niet te missen wat onmisbaar is, wat ge niet missen kunt. Ach, de Heere gedenke u daartoe.
- En ook die andere oma. De Heere mocht haar ook gedenken in haar weduwschap. Ach de Heere weet van alle omstandigheden en Hij mocht dat betonen, ook ten goede voor uw ziel, dat Hij een man der weduwen mocht zijn.

En wat we dan het bruidspaar hebben voorgehouden, hebben we allen te samen nodig. Het zal zó groot zijn als we de Heere in waarheid de hand leren geven. Dat komt niet bij ons vandaan, dat komt bij de Heere Zelf vandaan. Asaf had de Heere ook wel de hand gegeven, maar hij zou die hand weer losgelaten hebben. Want toen hij nijdig werd, - ziende der goddelozen voorspoed en dat zijn bestraffing er elke morgen was, - toen had God het ook nog gedaan. Nietwaar? Hij werd niet alleen boos op die goddelozen, maar hij werd eigenlijk boos op God. En hij wilde de Heere maar loslaten. Maar hij kon de Heere niet loslaten, want de Heere liet hem niet los! En met zó'n God heeft nu dat volk te doen! Van dat volk kan God niet vanaf en daarom kan dat volk van God niet af! En toen werd Asaf in het heiligdom ingeleid en toen mocht hij op hun einde merken. En toen mocht hij zeggen: "Gij hebt mijn rechterhand gevat en Gij zult mij leiden door Uw raad en daarna in heerlijkheid opnemen."

En dan lezen we dat de Heere zegt: "Ik nochtans, leerde Efraïm gaan." Och, ik hoop dat de Heere je ook leert gaan en dat Hij zo Zijn Woord ook wil gebruiken tot onderwijs voor je ziel. En zo mocht de Heere de waarheid die wij beluisterd hebben nog zegenen aan jullie hart en ons aller hart, want wij hebben allen hetzelfde nodig. Mochten we het maar eens recht nodig krijgen!
De Heere mocht Zijn zegen eraan verbinden, Zijn Naam tot eer en onze ziel tot heil, is mijn hartelijke wens en bede.

En nu verzoek ik het bruidspaar staande toe te zingen, Psalm 134 vers 3:

*U zal de HEER', Die eeuwig leeft;
Die hemel en aard' gemaakt heeft,
Uit Sion met groot overvloed,
Zegenen met allerlei goed.*

En dan verzoeken we u te blijven staan omdat dan tegelijk de zegen des HEEREN wordt uitgesproken.

TOEZINGEN

***De Heere zegene u en behoede u.
De Heere doe Zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig.***

***De Heere verheffe Zijn aangezicht over u en geve u vrede.
Amen.***